

Αριθ. ειν. 140.990

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

ΓΥΟ ΤΗΝ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΝ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΝ

Συγγραφή

ALFRED DELVAU

Μετέφραση ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ

ΥΠΟ

M. E. (Μιχ. Ἐλευθεριάδης)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Σ. ΙΓΝΑΤΙΑΔΟΥ ΚΑΙ Π. Β. ΜΩΡΑΙΤΗ

(Ὅδος Ἐυριπίδου, οὐκία Ι. Χαλκοκονίτη)

1861.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΣΘΝ ΑΡΙΘ.

Πᾶν ἀντίτυπον μὴ φέρον τὴν ὑπογραφήν μου θεω-
ρεῖται καὶ καταδιώκεται ὡς τυποκλοπία κατὰ τὸν Νόμον.

(Χρ. Βιβλιοθήκη)

ΤΟΙΣ
ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΗΘΙΚΩΝ
ΑΡΧΩΝ

ΠΡΩΙΚΩΣ ΚΑΙ ΕΝ ΑΥΤΑΠΑΡΝΗΣΕΙ

ΘΥΣΙΑΣΘΕΙΣΙΝ, ΑΓΩΝΙΣΘΕΙΣΙ

ΚΑΙ ΠΟΛΥΤΡΟΠΩΣ ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΟΙΣ,

ΚΑΙ ΣΥΝΕΙΣΦΕΡΟΥΣΙΝ

ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑΣ ΤΗΣ

ΠΑΤΡΙΔΟΣ

ΤΗΝ ΒΙΒΛΟΝ ΤΑΥΤΗΝ

ΜΕΤ' ΕΥΛΑΒΕΙΑΣ ΑΦΙΕΡΟΙ

Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΣΩΝ ΑΡΙΘ. ....

ΤΟΙΣ ΠΡΟΙΣΤΑΜΕΝΟΙΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ.

Νέας εποχής αναφανομένης, Κύριοι, εἰς τὴν πολιτικὴν πορείαν τῆς πατρίδος, εἰς ὑμᾶς ἀπόκειται, ὀδηγούμενοι ἐκ τοῦ παρελθόντος, νὰ ἐκπληρώσητε, ἐν τῇ πιστῇ ἐφαρμογῇ τῶν συνταγματικῶν ἀρχῶν, τὰς εὐχὰς τοῦ ἔθνους, ὅπερ περιμένει, μετὰ τῶν ἄλλων.

1^{ον} Νὰ περαιώσητε αἰσίως τοὺς περὶ ἐθνοφυλακῆς καὶ βουλευτικῆς ἐκλογῆς νόμους.

2^{ον} Ν' ἀφαιρέσητε τὰ μέχρι τοῦδε προσκόμματα πρὸς ἐμύχωσιν τῶν βιομηχανικῶν τεχνῶν καὶ τῆς γεωργίας.

Ἐπειδὴ δὲ πᾶν ἔθνος τότε ἀληθῶς εὐδαιμονεῖ καὶ κρατύνεται, ὅταν εἰς τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν προτάτῃ ὡς βάθρον τὴν ἠθικὴν διαμόρφωσιν καὶ τὴν εὐσέβειαν, διδασκομένου καὶ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ τὴν πνευματικὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πρὸς ἀλλήλους δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, Ὑμεῖς οἱ διέποντες τὰ τῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ μορφώσεως αὐτοῦ, θέλετε ἐκπληρώσει τὴν ἀποστολὴν σας καὶ συντελέσει εἰς τὸν εὐσεβῆ σκοπὸν τοῦ πρώην Καθηγητοῦ Δ. Μαυροκορδάτου, συνιστῶντες πρὸς διδασκαλίαν, πανταχοῦ τοῦ Κράτους, τοῖς δημοδιδασκάλοις, τοῖς ἱεροκήρυξι κλπ. τὸ παρ' αὐτοῦ ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ μεταφρασθὲν σύγγραμμα *Θρησκευτικαὶ Μελέται*, τοῦ ὁποίου ἑκατοντάδας ἀντιτύπων διένειμε δωρεάν, ἐκτυπωθέντος ἤδη καὶ τοῦ 2^{ου} τόμου, στηριζόμενον ἐπὶ τῶν βιβλίων τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῆς ἱερᾶς Γραφῆς, καὶ περιλαμβάνον τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματα τῆς κοινωνίας. Τέρπει δὲ συγχρόνως τὸν ἀναγνωσκοντα διὰ τὸ ἐπαγωγὸν τῶν σολλογισμῶν καὶ κρίσεων.

Τοιαῦτα καὶ ἄλλα κατορθοῦντες Ὑμεῖς οἱ κηδεμόνες τοῦ ἔθνους θὰ ἐπισύρτετε τὰς τε εὐλογίας αὐτοῦ καὶ τὴν ὄντως ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην τοῦ ἄνακτος· δοξάσει δὲ τὴν πατρίδα, βραβεύοντες τὴν ἀρετὴν, καὶ τιμωροῦντες τὴν μοχθηρίαν.

Οὕτω θέλουσιν ἀναφανῆ οἱ χρηστοὶ πολῖται, οἱ ἐνδοξοὶ ἄνδρες, οἱ Ἀριστείδαι, Χρυσόστομοι, Φλαβιανοὶ, Καβοῦροι, Γαριβάλλοι, Φαρμακίδαι, οἵτινες κραταιοῦντες τὸν Θρόνον καὶ κηρύττοντες πανταχοῦ τὰς ὑγιεῖς ἀρχὰς των, θέλουσι συγκεντρώσει περὶ αὐτῶν τὰ διεσκορπισμένα πρόβατα, ἅτινα ἀναγνωρίσονται τὸν ποιμενάρχην των, δὲν θέλουσιν ἀποδράσει τῆς ποιμένης, ὡς τοῦτο προουμίωσε τὴν πτώσιν τοῦ Βυζαντίου.

Ὁ μεταφραστὴς.

Διόρθωσις τῶν κυριωτέρων παροραμάτων.

ἀνάγνωθι.

Σελ.	7	στιχ.	—	συνοικειώμεθα.
»	8	»	—	κεκαλυμμένον κανονστάσιον.
»	9	»	16	ιερομαχητῶν (Σανφεδιστῶν,)
»	13	»	26	ἐπεβιάζετο
»	15	»	3	ἄλλων Κρατῶν
»	»	»	37	ὄψον.
»	19	»	13. 15.	ἐν ᾧ,
»	31	»	3	γυτιώδους ζωμοῦ,
»	34	»	35	ἄλλαι,
»	35	»	12	ἄλλοι,
»	35	»	17	εἰς.
»	35	»	28	ἄλλην.
»	38	»	7	εἰσοχὴν.
»	38	»	23	καθαγιασθῆ.
»	40	»	24	πληξικάρδιον.
»	48	»		(οἱ τελευταῖοι πέντε στίχοι πλεονάζουσι)
»	62	»	29	πασῶν.
»	66	»	38	κεραυνόβλητος.
»	70	»	31	ὄψον.
»	79	»	24	ἐνέργειαν.

Τὰ περὶ τὴν λέξιν καὶ σύνταξιν ἠμικρημένα ἀφίσται εἰς τὴν συγκατάθεσιν τοῦ ἀναγνώστου.

ΟΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΥΣΤΡΙΑΚΗΝ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΝ.

Οὐδὲν ὄφελος ἐκ τοῦ μετριοφρονεῖν,
ὑπερ ἔστι ἑκαπάτη
ζέον ἄρα μάχεσθαι καὶ ἀποθανεῖν.
(Βολταῖρος)

A.

Ὁ γηραιὸς Μοτᾶγνιος συμβουλεύει νὰ συνοικειούμεθα, διὰ τῶν ἱστοριῶν τῆς μεγαθύμοις ψυχαῖς τῶν ἐνδοξοτέρων αἰώνων.

Κάλλιστα συμβουλεύει· θέλομεν δὲ τὸν ὑπακούσει παριστῶντες, ἐνώπιον τῆς ἐνεστώσης γενεᾶς, τὰ ὑπὸ τῶν ἐκλειψασῶν γενεῶν δειχθέντα ἐνδοξα παραδείγματα πατριωτισμοῦ, γενεῶν ἡρώων καὶ μαρτύρων.

Πρὸς τὸ παρὸν πρόκειται περὶ τῆς Ἰταλίας, τῆς διὰ τῆς εἰας ὑποτελοῦς τῇ Αὐστρίᾳ, πρὸ μικροῦ καὶ σήμερον ἐξαιτουμένης τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς

Μακρὸς εἶναι ὁ κατάλογος τῶν ἡρώων τούτων, ἀλγεινὸς ὁ κατάλογος τῶν μαρτύρων τούτων, οἵτινες ὑπὸ τὴν μάστιγα, ὑπὸ τὰ πυρόβολα, ἐπὶ τοῦ ἰκριώματος, ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, εἰς Σπιλπέργ, ἐν τῇ ἀγχόνῃ, ἀνέπεμψαν κραυγὴν ἐλευθερίας, — μακρότατος λέγω καὶ πολυαλγής!

Ἀλλὰ τί πρὸς ταῦτα! ἀρκεῖ μόνον ἡ Ἰταλία νὰ λυτρωθῇ.

Ἡ Ἰταλία ἀνακτᾶται ἤδη ἂν ὄχι ὀλόκληρος, τοῦλάχιστον ἐν μέρει. Τοῦτο ἐν πρώτοις, τὸ ὑπόλοιπον ἀκολούθως κατορθωθήσεται.

Ἐθνικότης τις ἅπαξ ἐξεγερθεῖσα οὐκ ἀποκοιμηθήσεται αὔθις. Τὴν φอรὰν ταύτην ἡ Ἰταλία, ὡς ὁ Λάζαρος ἀναστᾶσα, μόνον ἐν τῷ τάφῳ αὐτῆς κατακλιθήσεται, ἀποπερατώσουσα

τὴν ἐνδοξὸν ἀποστολὴν τῆς. Ἄσημος ἦν μέχρι τούτου ἡ τῶν λαῶν μυσταγωγὸς, ἡ τῶν τεχνῶν μήτηρ, ἡ μεγάλη Ἰταλία, διὸ πρέπει νὰ ζήσῃ διὰ τὴν ἀναμιχθῆ αὐτῆς εἰς τὴν θαυμασιουργὸν διέγερσιν τῶν ὑπ' αὐτῆς πρῶτον χειραφετηθέντων λαῶν. Ἐνόμισαν μὲν νὰ τὴν ἀποκτείνωσιν, ἀλλὰ μόνον τὴν ἐτραυμάτισαν.

Ἐναγώνιον ζῶν ἔχει ἡ Ἰταλία, ὡς πᾶσαι αἱ ἐκπολιτιστικαὶ φυλαί. Ὅ,τι κατώρθωσεν ἀποδεικνύει τὸ τί δύναται νὰ πράξῃ. Τὸ πρὸς τὴν εἶχεν ἀναγγεῖλει τὸ μέλλον τῆς. Ἰφίστανται ἔθνη ἐστὶαί τῶν ἰδεῶν, ἀκαταδάμαστα. Τοιοῦτον ἔθνος ἐστὶ καὶ ἡ Ἰταλία.

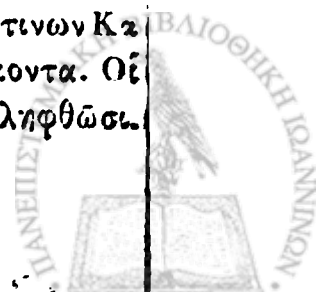
Τῆς ἱστορίας ταύτης οὐσῆς γνωστῆς, δὲν προτιθέμεθα βεβαίως νὰ τὴν μεταποιήσωμεν μετὰ τῶσας ἄλλας. Θέλομεν μόνον τὴν ἀναστήσωμεν τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἀρειμανίων καρδιῶν, αἵτινες ἠγωνίσθησαν καὶ ἐπολέμησαν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς.

B.

Ἡ δεσποτεία τῆς Αὐστρίας, ἡ τοσοῦτον πολυχρόνιος βαρβαρία καὶ κτηνώδης δυναστεία τῆς, χρονολογεῖται ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ 18 αἰῶνος, καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης ὥρας τοῦ περὶ διαδοχῆς πολέμου. Ὅτε μὲν αὕτη ὑπεχώρει, ὅτε δὲ ἐπροχώρει εἰς τὰς κερκητένας χώρας ἐντὸς δεῦρος αἰῶνος κατεῖχε τὴν ἀρκτικὴν Ἰταλίαν, ἐνῶ ἡ μεσημβρινὴ ἐγένετο λεία ἐτέρου εἶδους Αὐστριακῶν.

Ἄς ἀνοίξωμεν τὴν εἰκονογραφικὴν στοάν τῶν εὐκλεῶν ἡ ἀφανῶν μαχητῶν τῆς Ἰταλικῆς ἀνεξαρτησίας, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν διαταχθεισῶν ἐν Καλαβρία, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1799 σφαγῶν, ὑπὸ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου, κληρονόμου τῶν Βουρβόνων τῆς τε Ἰσπανίας καὶ τῆς Νεαπόλεως.

Τὴν 15 Ἰουνίου στρατὸς φαυλοβίων, οὗς ὁ Ροῦφος τοῦ Φερδινάνδου κατάσκοπος, καθ' ὁδὸν συνήθροισεν, ἀφικνεῖτο περὶ τὰ κατὰ τὴν Βιβιένην παράλια, ὅπου εὗρίσκετο κανονοσάσιον περιεφραγμένον ὑπεράσπιζόμενον ὑπὸ εὐκρίθμων τινῶν Καλαβρίων, δημοκρατικῶν περὶ τοὺς διακοσίους πεντήκοντα. Οἱ περὶ τῶν Ροῦφον ἐπλησίαζον, οἱ δὲ ἔμελλον νὰ συλληφθῶσι.

Προτιμώτερος ὁ θάνατος ἢ τοιοῦτον αἰσχος. Ὁ Αντώνιος Τοσκάνης ἔθεσε πῦρ εἰς τὴν πυριταποθήκην, οἱ δὲ ἀνετινάχθησαν εἰς τὸν ἀέρα.

Τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου ὁ Ἐκδικητὴς ἔπραξεν ἄλλως πῶς;

Μετὰ τὴν ἡρωικὴν ταύτην πράξιν, ὁ στρατὸς τοῦ Ρούφου, ὁ τῆς πίστεως στρατὸς, ὡς ἐκαλεῖτο, κατεπόρθησε τὴν Νεάπολιν, καὶ τότε ἤρχισαν ἀποτρόπαιοι καὶ αἱματηραὶ σκηναὶ. Ἐσφαζον ἐν μέσῃ ἀγυιᾷ, ἐν κραυγαῖς τοῦ ζήτω ὁ Βασιλεὺς, ὡς εἶπετο, πάντας τοὺς ἐπὶ πατριωτισμῷ καὶ δημοφροσύνῃ ὑπόπτους.

Ταῦτα ἦσαν εἰσέτι ἀσήμαντα.

Οἱ πατριῶται δὲν εἶχον ὅλοι ἀποθάνει. Πολλοὶ εἶχον φρονεθῆ τῆδε χάρισις. Διακόσιοι πεντήκοντα ἐξ αὐτῶν ἀνεπετίσθησαν, οἱ δὲ στοῖχοι εἶχον ἐπίσης ἀραιωθῆ, ἀλλ' ὑπῆρχον ἄλλοι, οἵτινες ἀντεῖχον ἐν ταῖς φρουρίαις, καὶ ἀπὸ καιρὸν εἰς ἄλλον ἐνήργον ἐξέδους, πολλοὺς ἐκ τῶν τῆς πίστεως μαχητῶν ἐξολοθρευούσας, ὥστε ὁ Ρούφος ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ μετ' αὐτῶν συνθηκολόγησιν προσυπογεγραμμένην ὑπὸ τῶν ἀντιπροσώπων Ρωσσίας, Ἀγγλίας τε καὶ Τουρκίας, εὕρισκομένων τότε εἰς Νεάπολιν.

Ἐπετράπη δὲ τοῖς πατριώταις ν' ἀποσυρθῶσιν ὅπου ἤθελον ἐγκρίνει, οἵτινες καὶ ἐπεβιβάσθησαν. Δύο πλοῖα νύτύχησαν προφθάσαντα τὴν Μασσαλίαν, ἀλλὰ τὸ τρίτον μέλλον νὰ ἐκπλεύσῃ ἐκωλύθη, κατὰ διαταγὴν τοῦ ναυάρχου Νέλσονος, τοῦ νικητοῦ τοῦ Ἀβουκῆρ, τοῦ κηρύξαντος ἄκυρον καὶ ἀνεκτέλεστον τὴν μετὰ τῶν « ἀνταρτῶν » συνομολόγησιν, καὶ τοῦτο ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως. Οἱ ἐπιβιβάσθέντες πατριῶται συνελήφθησαν καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὰ ὑπόγαια τῶν φρουρίων, μέχρις ὅτου ἀποφασισθῆ περὶ τῆς τύχης των, τουτέστι νὰ τοὺς πέμψωσιν εἰς τὴν λαιμητόμον, ὅπου πάντες ἐπορεύθησαν εὐπρεπῶς καὶ ἀταράχως.

Ἦθελον ὑπεκινεῖτο εἰς ταῦτα ὁ Νέλσον; ἀγνοεῖται.

Μετὰ τοὺς πατριώτας ἐκείνους τοσοῦτον μυσαρῶς ἐξαπατηθέντας, ἦλθεν ἡ σειρά ἑτέρου πατριώτου, τοῦ ναυάρχου Καρασιόλου, ὅστις ἀφοῦ ἔλαβεν ἐν Σικελίᾳ ἄδειαν ἀποδημίας τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου τακτικωτάτην, εἶχεν ὑπηρετήσῃ τὴν παρθενωπαίαν δημοκρατίαν, ἀγωνισθεὶς ἀνδρείως ὑπὲρ αὐτῆς εἰς πολλὰς συγκρούσεις μετὰ τῶν Ἀγγλῶν. Πολεμικὸν

συμβούλιον, ὑπὸ τοῦ Νέλσωνος παραχρῆμα συγκροτηθὲν, κατεδίκασε τὸν Καρασίολον εἰς ἰσόβιον εἰρκτὴν· ἀλλὰ μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τοῦτο ὁ Νέλσων τὸ ἠνάγκασε νὰ καταδικάσῃ τὸν ἔνδοξον ἥρωα εἰς θανατικὴν ποινὴν, ἐκτελεσθεῖσαν τὴν 29 Ἰουνίου 1799 εἰς τὰς 2 ὥρας μετὰ μεσημβρίαν ἐν τῇ φρεγάτῃ ἠ Ἀθηνᾶ.

Ἰ Τί εἶχε πράξει ὁ νύναρχος Καρασιόλος κατὰ τοῦ Νέλσωνος; ἄγνωστον, εἰ καὶ ἐγράφη πού ὅτι τὸ ἐγίνωσκον κάλλιστα. Ἡ Λεδῆ Ἀμιλτόν, ἄλλη Λόλα Μοντὲς πρωτοβάθμιος καὶ ὑπερκαλλῆς, ὡς φαίνεται νὰ σεμμετέσχε κατὰ τι. Ἡ Ἡρωδιάς ἤθελε τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ!

Μετὰ τὸν Καρασίολον καὶ ἄλλα θύματα παρηκολούθησαν, ἦττον μὲν ἴσως εὐκλεῆ, ἀλλὰ πάντοτε ἔνδοξα· ὁ Σκότις, ὁ Μάσσας, ὁ Ἐκτωρ Καράφας, ὁ Παγάνος, ὁ Κιρίλλος, ὁ κομφόρτης καὶ πλείστοι ἄλλοι, πάντα ταῦτα ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῆς Νεαπόλεως καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1799.

Μεταξὺ αὐτῶν τῶν ὀνομάτων, τῶν ὁποίων δέον ν' ἀναμνήσωμεν, ὑπάρχει ἐν, ὕπερ κατ' ἐξαίρεσιν θέλομεν χαρακτηρίσει, τουτέστι τὸ τοῦ Ἐκτωρος Καράφα, κόμης δε-Ρουῖβο. Ὡς κόμης, ἔπρεπε διὰ τοῦ σιδήρου ν' ἀπολεσθῆ, ἀντὶ διὰ τῆς ἀγχόνης, ὡς ἀπλοῦς ἰταλὸς πατριώτης. Ἦτον δὲ οὗτος ἀνὴρ τῶν ἠρωϊκῶν χρόνων, γεννηθεὶς διὰ τὸν ἀγῶνα, καὶ διὰ τὸ μαρτύριον. Ποιήσας χρῆσιν τῆς ρομφαίας, δι' αὐτῆς ἔδει νὰ τελευτήσῃ, εὐτυχῆς διὰ τοιοῦτον θάνατον. Ὅτε ὁ δήμιος τὸν ἠρώτησεν, ἂν ἦτον ἔτοιμος, τῷ ἀπεκρίθη, ὅτι ἤθελε νὰ διατεθῆ οὕτω πως, ὥστε νὰ πληγῆ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ τραχήλου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ λάρυγγος, διὰ νὰ ἴδῃ τὴν μάχαιραν πίπτουσαν· ἡ δὲ εὐγενὴς κεφαλὴ του ἔπεσε.

Μετὰ τοὺς ἄνδρας, αἱ γυναῖκες! τὸν Καράφαν ἠκολούθησαν ἡ Ἐλεονόρα Πιμαντέλη καὶ ἡ Λουίζα Σανφελίση!

Ἰ Ἀλλὰ τί ἔπραξαν αἱ δύο αὗται γυναῖκες διὰ ν' ἀποθάνωσι, καὶ τοιοῦτον θάνατον;

Ἡ μὲν εἶχεν συντάξει τὸν *Δημοκρατικὸν Μονίτωρα*· ἡ δὲ Λουίζα εἶχεν ἀποκαλύψει εἰς τὴν δημοκρατικὴν κυβέρνησιν συνομωσίαν τινὰ τοῦ βασιλικοῦ κόμμητος, σκοπεύουσαν τὴν ὀλικὴν σφαγὴν τῶν πατριωτῶν. Ἐνεκα τῶν ἐγκλημάτων τούτων αὗται κατεδικάσθησαν, καὶ ἔδειξαν τὸν αὐτὸν ἠρωϊσμὸν τῶν συμμαρτύρων των.

Ἦ πόσον τὸ σφόδρα ἀγαπᾶν τὴν πατρίδα ἐξαγοράζεται ἀκριβᾶ !

Γ.

Ἐν τῇ πορείᾳ ἡμῶν εὐρίσκομεν ὄνομά τι, εἰς ὃ δέον νὰ σταματήσωμεν. Εἰ καὶ τυχαίως μόνον ἀνήκει εἰς τὴν ἰταλικὴν ἱστορίαν, ἀποτελεῖ ὅμως μέρος ἀείποτε τοῦ ἰταλικοῦ μαρτυρολογίου.

Ἐννοοῦμεν τὸν Ἰωακείμ Μουράτ.

Ἡ αὐτοκρατορία εἶχεν ἤδη καταρρέουσαι. Ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων τῆς 30 Μαΐου 1814, ἀποκαθίστα τὰ πράγματα ὡς ἦσαν πρότερον, ἔν τε τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Γαλλίᾳ. Οἱ Αὐστριακοὶ ἀνελάμβανον τὴν τε Λομβαρδίαν καὶ Βενετίαν, καὶ τὴν 12 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀνήγγελλον τὴν κατάληψίν των, ἢ μᾶλλον τὴν ἀνάκτησιν τῆς κατοχῆς, διὰ τῆς ἐπομένης προκηρύξεως, ὑπογεγραμμῆς « Βελλεγάρδ. »

« Ἡ ἐν Παρισίοις ὑπογραφεῖσα εἰρήνη τὴν 30 παρελθόντος μηνίου ἀποκατέστησεν ἐπὶ βάσεων ἀσφαλῶν καὶ ἐδραίων τὴν ἡσυχίαν καὶ τὸ πεπρωμένον τῆς Εὐρώπης.

« Ἡ τύχη τῆς γῶρας ταύτης ἐπίσης ἐστερεώθη.

« Λαοὶ τῆς Λομβαρδίας, τῶν κρατῶν τῆς Μαντούης, τῆς Βρεσίας, τῆς Βεργάμης καὶ τῆς Κρεμόνας, εὐτυχῆς μοῖρα σας ἀναμένει, διότι αἱ Ἐπαρχίαι σας ὀριστικῶς προσήρτηνται τῇ Αὐστριακῇ Αὐτοκρατορίᾳ.

« Πάντες θέλετε μένει ἠνωμένοι καὶ ἐξ ἴσου θέλετε προστατεύεσθαι ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ σεπτωτάτου αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως Φραγκίσκου, πατρὸς λατρευομένου ὑπὸ τῶν ὑπηκόων του, τῶν λαῶν του, κυριάρχου λίαν ποθητοῦ παρὰ τῶν κρατῶν, ἅτινα ἔσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ τῷ ἀνήκωσιν.

« Ἐκπληρώσας διὰ τῆς δόξης τῶν ὅπλων τὴν μεγίστην τῶν ἐπιχειρήσεων, μεταβαίνει ἐν μέσῳ τῶν ὑπηκόων του, τῶν λαῶν του, εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ, ἔνθα ἡ πρώτη του φροντίς ἔσεται νὰ παρέξῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας σας τύπον κυβερνήσεως εὐχάριστον καὶ διαρκῆ, καὶ ὀργανισμὸν κατάλληλον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν μέλλουσαν εὐδαιμονίαν σας.

« Σπεύδοντες νὰ γνωστοποιήσωμεν τοῖς λαοῖς τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν τὰς εὐμένεις προθέσεις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος,

συμβούλιον, ὑπὸ τοῦ Νέλσωνος παραχρῆμα συγκροτηθὲν, κατεδίκασε τὸν Καρασιόλον εἰς ἰσόβιον εἰρκτὴν· ἀλλὰ μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς τοῦτο ὁ Νέλσων τὸ ἠνάγκασε νὰ καταδικάσῃ τὸν ἔνδοξον ἥρωα εἰς θανατικὴν ποινὴν, ἐκτελεσθεῖσαν τὴν 29 Ἰουνίου 1799 εἰς τὰς 2 ὥρας μετὰ μεσημβρίαν ἐν τῇ φρεγγάτῃ ἢ Ἀθηνᾶ.

Ἰ Τί εἶχε πράξει ὁ ναύαρχος Καρασιόλος κατὰ τοῦ Νέλσωνος; ἄγνωστον, εἰ καὶ ἐγράφη πού ὅτι τὸ ἐγίνωσκον κάλλιστα. Ἡ Λεδῆ Ἀμιλτόν, ἄλλη Λόλα Μοντὲς πρωτοβάθμιος καὶ ὑπερκαλλῆς, ὡς φαίνεται νὰ σεμμετέσχε κατὰ τι. Ἡ Ἡρωδιάς ἤθελε τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ!

Μετὰ τὸν Καρασιόλον καὶ ἄλλα θύματα παρηκολούθησαν, ἦττον μὲν ἴσως εὐκλεῆ, ἀλλὰ πάντοτε ἔνδοξα· ὁ Σκότις, ὁ Μάσσας, ὁ Ἔκτωρ Καράφας, ὁ Παγάνος, ὁ Κιρίλλος, ὁ Κομφόρτης καὶ πλείστοι ἄλλοι, πάντα ταῦτα ἐν τῇ αὐτῇ πόλει τῆς Νεαπόλεως καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1799.

Μεταξὺ αὐτῶν τῶν ὀνομάτων, τῶν ὁποίων δέον ν' ἀναμνήσωμεν, ὑπάρχει ἐν, ὕπερ κατ' ἐξάίρεσιν θέλομεν χαρακτηρίσει, τουτέστι τὸ τοῦ Ἐκτωρος Καράφα, κόμης δε-Ρουῦβο. Ὡς κόμης, ἔπρεπε διὰ τοῦ σιδήρου ν' ἀπολεσθῆ, ἀντὶ διὰ τῆς ἀγχόνης, ὡς ἀπλοῦς ἰταλὸς πατριώτης. Ἦτον δὲ οὗτος ἀνὴρ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων, γεννηθεὶς διὰ τὸν ἀγῶνα, καὶ διὰ τὸ μαρτύριον. Ποιήσας χρῆσιν τῆς ρομφαίας, δι' αὐτῆς ἔδει νὰ τελευτήσῃ, εὐτυχῆς διὰ τοιοῦτον θάνατον. Ὅτε ὁ δήμιος τὸν ἠρώτησεν, ἂν ἦτον ἔτοιμος, τῷ ἀπεκρίθη, ὅτι ἤθελε νὰ διατεθῆ οὕτω πως, ὥστε νὰ πληγῆ οὐχὶ ἐπὶ τοῦ τραχήλου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ λάρυγγος, διὰ νὰ ἴδῃ τὴν μάχαιραν πίπτουσαν· ἢ δὲ εὐγενῆς κεφαλὴ του ἔπεσε.

Μετὰ τοὺς ἄνδρας, αἱ γυναῖκες! τὸν Καράφαν ἠκολούθησαν ἡ Ἐλεονόρα Πιμντέλη καὶ ἡ Λουίζα Σανφελίση!

Ἰ Ἀλλὰ τί ἔπραξαν αἱ δύο αὗται γυναῖκες διὰ ν' ἀποθάνωσι, καὶ τοιοῦτον θάνατον;

Ἡ μὲν εἶχεν συντάξει τὸν *Δημοκρατικὸν Μονίτωρα*· ἡ δὲ Λουίζα εἶχεν ἀποκαλύψει εἰς τὴν δημοκρατικὴν κυβέρνησιν συνομωσίαν τινὰ τοῦ βασιλικοῦ κόμματος, σκοπεύουσαν τὴν ὀλικὴν σφαγὴν τῶν πατριωτῶν. Ἐνεκα τῶν ἐγκλημάτων τούτων αὗται κατεδικάσθησαν, καὶ ἔδειξαν τὸν αὐτὸν ἡρωϊσμὸν τῶν συμμαρτύρων των.

Ὡ πόσον τὸ σφόδρα ἀγαπᾶν τὴν πατρίδα ἐξαγοράζεται ἀκριβῶς !

Γ.

Ἐν τῇ πορείᾳ ἡμῶν εὐρίσκομεν ὄνομά τι, εἰς ὃ δεόν νὰ σταματήσωμεν. Εἰ καὶ τυχαίως μόνον ἀνήκει εἰς τὴν ἰταλικὴν ἱστορίαν, ἀποτελεῖ ὅμως μέρος αἰείποτε τοῦ ἰταλικοῦ μαρτυρολογίου.

Ἐννοοῦμεν τὸν Ἰωακείμ Μουράτ.

Ἡ αὐτοκρατορία εἶχεν ἤδη καταρρέουσαι. Ἡ συνθήκη τῶν Παρισίων τῆς 30 Μαΐου 1814, ἀποκαθίστα τὰ πράγματα ὡς ἦσαν πρότερον, ἔν τε τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Γαλλίᾳ. Οἱ Αὐστριακοὶ ἀνελάμβανον τὴν τε Λομβαρδίαν καὶ Βενετίαν, καὶ τὴν 12 Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀνήγγελλον τὴν κατάληψίν των, ἢ μᾶλλον τὴν ἀνάκτησιν τῆς κατοχῆς, διὰ τῆς ἐπομένης προκηρύξεως, ὑπογεγραμμένης « Βελλεγάρδ. »

« Ἡ ἐν Παρισίοις ὑπογραφείσα εἰρήνη τὴν 30 παρελθόντος μαΐου ἀποκατέστησεν ἐπὶ θάσεων ἀσφαλῶν καὶ ἐδραίων τὴν ἡσυχίαν καὶ τὸ πεπρωμένον τῆς Εὐρώπης.

« Ἡ τύχη τῆς χώρας ταύτης ἐπίσης ἐστερεώθη.

« Λαοὶ τῆς Λομβαρδίας, τῶν κρατῶν τῆς Μαντούης, τῆς Βρεσίας, τῆς Βεργάμης καὶ τῆς Κρεμόνας, εὐτυχῆς μοῖρα σας ἀναμένει, διότι αἱ Ἐπαρχίαι σας ὀριστικῶς προσήρτηνται τῇ Αὐστριακῇ Αὐτοκρατορίᾳ.

« Πάντες θέλετε μένει ἠνωμένοι καὶ ἐξ ἴσου θέλετε προστατεύεσθαι ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ σεπτωτάτου αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως Φραγκίσκου, πατρὸς λατρευομένου ὑπὸ τῶν ὑπηκόων του, τῶν λαῶν του, κυριάρχου λίαν ποθητοῦ παρὰ τῶν κρατῶν, ἅτινα ἔσχον τὴν εὐτυχίαν νὰ τῶ ἀνήκωσιν.

« Ἐκπληρώσας διὰ τῆς δόξης τῶν ὅπλων τὴν μεγίστην τῶν ἐπιχειρήσεων, μεταβαίνει ἐν μέσῳ τῶν ὑπηκόων του, τῶν λαῶν του, εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ, ἔνθα ἡ πρώτη του φροντίς ἐσεται νὰ παρέξῃ εἰς τὰς ἐπαρχίας σας τύπον κυβερνήσεως εὐχάριστον καὶ διαρκῆ, καὶ ὀργανισμὸν κατάλληλον νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν μέλλουσαν εὐδαιμονίαν σας.

« Σπεύδοντες νὰ γνωστοποιήσωμεν τοῖς λαοῖς τῶν ἄνω ἐπαρχιῶν τὰς εὐμενεῖς προθέσεις τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος,

τὰ πλήθη, ἅτινα ἠγάπων τὸν Μουράτ οὐχὶ ὡς Βασιλέα, ἀλλ' ὡς ἰδιώτην, ἕνεκα τῆς ἀγαθῆς καρδίας του καὶ τοῦ ἱπποτικοῦ ἤθους του.

Ἡ ἀπόφασις ἐξετελέσθη τὴν 4. ὥραν ἐπὶ τοῦ πλαταμῶνος τοῦ φρουρίου, βήματά τινα τοῦ δωματίου του. Ἀπέθανεν ἀντάξις αὐτοῦ, ὄρθιος καὶ ἄνευ δέματος ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν. Ἐκκαλύψας τὸ στῆθος καὶ ὑποδείξας τὴν τῆς καρδίας χώραν, διέταξεν ὁ ἴδιος τὸ πῦρ, εἰπὼν, στρατιῶται, κατευθύνατε τὰς βουλὰς σας.

Τὸ ἀκρωτηριασθὲν πτώμα του ἀμέσως μετεκομίσθη εἰς τὴν ἐνοριακὴν ἐκκλησίαν τοῦ Πιζου καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸ κοινοταφεῖον.

Ἡ θανάτωσις τοῦ Μουράτ ὑπῆρξε φρικαλέα. Εἶναι συμβῆναι εἰς τὰ ἦθη τῆς Εὐρώπης καινοφανές, παράβασις τῆς δημοσίου σεμνοπρεπείας. Βασιλεὺς ἐθανάτωσε βασιλέα ἀνεγνωρισμένον ὑπὸ πάντων τῶν ἄλλων. Ὅποιον γόητρον παρεβίασε!

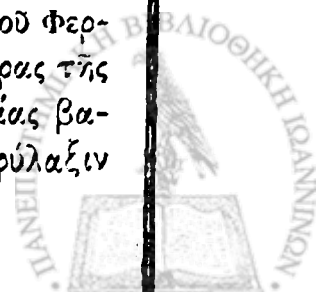
Ἐποῖος ὁ ὀμιλῶν; Ὁ Ναπολέων, ἐν τῇ ἀγίᾳ Ἑλένη, καταλυπούμενος ἴσως κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὡς μὴ ἀποθνήσκων τὸν θάνατον τοῦ στρατιώτου, ὡς ὁ Μουράτ. Τοιοῦτος προτιμότερος ἐν συνόλῳ, ἢ τὸ ἀποθνήσκειν τινὰ ἐκτηκόμενον, καὶ τὸ ἦ-παρ διαβιβρωσκόμενον, ὑπὸ τοῦ γυπὸς τῆς ἐξορίας.

Αἱ συνθήκαι τοῦ 1815 εἶχον διαμελίσει οὕτω πως τὴν Ἰταλίαν.

Τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας συνηνοῦντο ἐκ νέου ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ υἱοῦ τοῦ Καρόλου Γ', ὅστις προσαγορευθεὶς Φερδινάνδος Δ' εἰς Νεάπολιν, καὶ Φερδινάνδος Γ' εἰς Σικελίαν, ἐπωνομάσθη ἐπὶ τέλους Φερδινάνδος Α' βασιλεὺς τῶν δύο Σικελιῶν, διὰ ψηφίσματος τῆς 9. Σεπτεμβρ. 1816.

Ὁ Πῖος ζ' ἀνέκτα τὴν κατοχὴν τῶν ῥωμαϊκῶν κρατῶν (μετὰ τῶν ἡγεμονιῶν τοῦ Βενεβέντου καὶ τοῦ Ποντεκόρβου περιεχομένων εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως) μὲ τὰ αὐτὰ πρὸ τῆς Γαλλικῆς εἰσβολῆς ὄρια, τῆς Αὐστρίας λαμβανούσης μόνον τὸ ἐκ τῆς χώρας τῆς Φερράρας μέρος, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Πάδου κείμενον, καὶ ἀντεποιεῖτο τὸ δικαίωμα νὰ διατηρῇ φρουρὰν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Φερράρας καὶ εἰς Κομάκουλον.

Τὸ μέγα δουκάτον τῆς Τοσκάνης ἀνακτηθὲν ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου Γ' ἐσυνορεύετο ὡς σήμερον, ἐξαιρέσει τῆς χώρας τῆς Λούκας, ἐξ ἧς ἀπετέλεσαν κληροδότημα ὑπὲρ τῆς ἀρχαίας βασιλείσεως τῆς Ἐτρουρίας καὶ τοῦ υἱοῦ της, ὑπὸ τὴν ἐπιφύλαξιν

νά ἐνωθῆ μετὰ τὴν Τοσκάνην, καθ' ἣν περίπτωσιν ὁ κλάδος οὗτος τοῦ βουρβωνικοῦ Οἴκου ἤθελε τυχὸν ἐκλείψει ἢ περιέλθει ὑπὸ τὴν κατοχὴν ἐτέρων κρατῶν.

Τὸ δουκάτον τῆς Μοδένης εἶχε παραχωρηθῆ τῷ Φραγκίσκῳ Δ'. υἱῷ τοῦ ἀρχιδουκῆ Φερδινάνδου, ἀποθανόντος τῷ 1806, καὶ τῆς Βεατρίξης τῆς Ἑσπῆς, μόνης κληρονόμου τοῦ Ἡρακλέους Ρενώδ, ἀποθανόντος εἰς Βρισγοῖαν τὸ 1803. Ὡς πρὸς τὸ μικρὸν κράτος τῆς Μάσσης καὶ Καράρας, τοῦτο ἀπεδόθη τῇ ἀρχιδουκίσσῃ Βεατρίξῃ, διὰ τὴν ἐνωθῆ μετὰ τὸν θάνατόν της, πρὸς τὰ κράτη τοῦ Φραγκίσκου Δ'.

Ἡ Πάρμα καὶ ἡ Πλακεντία εἶχον δοθῆ εἰς τὴν χήραν τοῦ Ναπολέοντος. Τὸ κράτος τοῦτο ἐκηρύχθη ἀποδόσιμον, μετὰ τὸν θάνατον τῆς ἀρχιδουκίσσης Μαρίας Λουίζης, εἰς τοὺς ἐν Λούκκᾳ βασιλεύοντας Βουρβῶνας, τούτων δὲ ἐκλειψάντων, εἰς τὴν Αὐστρίαν. Διὰ τῆς αὐτῆς συνθήκης, παρεχωρήθη τῷ αὐτοκράτορι τῆς Αὐστρίας τὸ δικαίωμα τοῦ φρουρεῖν ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Πλακεντίας.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Σαρδηνίας, ἀνακτήσας πᾶσαν τὴν τὸ κράτος τοῦ τὴν 1. Ἰανουαρίου 1792 συνιστῶσαν χώραν, ἐξαιρέσει τινῶν κοινοτήτων τῆς Σαβοΐας, παραχωρηθεισῶν τῇ Γαλλίᾳ ἢ τῇ Ἑλβετίᾳ, ἐλάβανε κατοχὴν τοῦ δουκάτου τῆς Γενούης.

Ὡς πρὸς τὴν Αὐστρίαν, αὕτη βεβαίως εἶχε λάβει τὴν καλητέραν διανομὴν διότι, ἐκτὸς πασῶν τῶν ἀρχαίων κτήσεών της, ὡς καὶ τῆς Ἰστρίας, Ἰλλυρίας καὶ Δαλματίας, μετὰ τῆς χώρας τῆς Ραγούζης, εἶχε τὰς Λομβαρδοβενετικὰς ἐπαρχίας μετὰ τῆς Βαλτελίνης, τοῦ Βερμίου καὶ τῆς Κλαβόννης, τουτέστι τὴν εὐρεΐαν καὶ μεγαλοπρεπῆ χώραν, ἐκτεινομένην ἀπὸ τῶν Ἄλπεων μέχρι τοῦ Πάδου καὶ ἀπὸ τοῦ Τεσσίνου μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς.

Οἱ λαοὶ εἶχον φύσει λησμονηθῆ εἰς τὰς συνθήκας ταύτας, μὴ θεωρούμενοι ἐν συνόλῳ, εἰ ὡς ὑποθέσεις οἰκογενείας, οἰκογενείας δυναστῶν.

Εἶχον λησμονηθῆ, ἀλλ' ἀπατῶμαι. Διὰ κωδικέλλου μυστικοῦ, σπουδαίου ὡς τὸ ὑπερόγραφον ἐπιστολῆς, ἀπηγόρευται ῥητῶς εἰς τοὺς ἡγεμόνας Ἰταλοὺς νὰ παραχωρήσωσι τὸ ἐλάχιστον τοῖς ὑπακόοις αὐτῶν. Τὰ σκότῃ, σκότῃ ἐρυθρὰ, συνσωρεύοντο ἐπὶ τῆς Ἰταλίας. Ἡ τάξις ἐβασίλευε!

Πόσον ἡ Ἰταλία βουηθουμένη ὑπὸ τῆς Γαλλίας, πράττει

καλῶς σγίζουσα σήμερον διὰ τηλεβολημάτων τὰς μυστράς ἐ-
κείνας συνθήκας, αἵτινες τοσοῦτον ἀλγεινῶς ἐπεβάρυνον αὐτὴν
ἐπὶ τεσσαράκοντα πέντε ἔτη!

Ε.

Τὸ Βασίλειον τῆς Ἰταλίας δὲν ὑπῆρχε πλέον, ὡς ἀντικατα-
σταθὲν διὰ τοῦ Λομβαρδοβενετικοῦ, μὴ σώζοντος ἰταλικόν τι
εἰμὴ τ' ὄνομα. Οἱ Ἴταλοὶ στρατιῶται δυναστικῶς εἶχον κατα-
ταχθῆ ἐν τῷ αὐστριακῷ στρατῷ. Ἡ διοίκησις ἦτον ἐμπεπι-
στευμένη εἰς δημιουργήματα ἀφωσιωμένα τῇ Αὐστρία, ὁ δὲ
κώδῆξ αὐτῆς, ὁ θηριωδέστερος τῶν κωδίκων, ἀντικατέστησε
τοὺς γαλλικοὺς νόμους. Ὡς πρὸς τὴν δημόσιαν ἀγωγὴν, ἐὰν δὲν
ἦτον ἐμπεπιστευμένη εἰς καθηγητὰς αὐστριακοὺς, τοῦτο ὠμολο-
ζεν ὅλως πρὸς τὸ ἐξῆς ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος Β'. δὲν ἔλεγε
τοῖς καθηγηταῖς τῆς Παδοῦς: « Γνωτε, κύριοι, ὅτι ἡκιστα
ἐπιθυμῶν γὰ ἴδω ἀξάνοντα εἰς τὸ Κράτος μου τὸν ἀριθ-
μὸν τῶν σοφῶν καὶ τῶν γραμματισμένων, σφόδρα ποθῶ
πρὸ πάντων γὰ ἔχω ὑπηκόους πιστοὺς καὶ ἀφωσιω-
μέρους! »

Τὰς προσευχὰς πωλοῦντες

Φυσήσωμεν ἀμέσως, φυσήσωμεν, ὦ φίλοι!

Νὰ σθῆσωμεν τὰ φῶτα

Τὸ πῦρ ἐκζωπυροῦντες!

Κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον ἡ πρώτη φροντίς τοῦ
Φραγκίσκου Β'. λαβόντος κατοχὴν τῆς Λομβαρδοβενετίας, ἦτον
νὰ ἀποκαταστήσῃ αὐθις τὰ μοναστικά τάγματα.

Ἰ Θέλετε περιπλέον νὰ μάθητε τί ἦτον ἡ ἀστυνομία, ἐκείνη
ἡ ἀπόκρυφος κυβέρνησις ἐν τῇ φανερᾷ κυβερνήσει, καὶ πῶς
διενεργεῖτο εἰς ἐκείνην τὴν Ἰταλίαν, Λομβαρδίαν καλουμένην ;
ἀκούσατε τί λέγει περὶ τούτου ἡ Χριστίνα Τριβούλση de Bel-
giojoso, εἰς τὴν περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Λομβαρδίας, -κατὰ τὰ
τελευταῖα τριάκοντα ἔτη, ἑαυτῆς μελέτην.

« Πρὸς συγκεφαλαίωσιν, λέγω, ὅτι ὁ στροφεὺς τῆς Αὐστρια-
κῆς Κυβερνήσεως εἶναι ἡ ἀστυνομία, οὐδόλως ἔχουσα ὄρια εἰς
τὴν ἐξάσκησιν τῆς ἐξουσίας τῆς, ἐμπαιζουσα ἐξίσου πᾶσαν
δικαιοσύνην καὶ νομιμότητα, κομπάζουσα μάλιστα ἐπὶ τῇ ἀ-

δικία καὶ ἀνομία τῆς, εἰς οὐδένα ἔλεγχον ὑποβαλλομένη, οὐδεμίαν εὐθύνην ὑφισταμένη, ἐκτὸς τῆς τῶν φιλελευθέρων διαδοθησομένων τυχόν ἰδεῶν, ἢ τῶν συμβησομένων ὀχλαγωγῶν ὅτι οὐδὲν συμβαίνει ἐν Αὐστρία ἄνευ τῆς συμμετοχῆς τῆς ὅτι οὐδὲν λειτούργημα δίδεται, οὐδεμία εὐνοια ἀπονέμεται, οὐδεμία τιμωρία ἐπιβάλλεται, οὐδὲν κατάστημα ἰδρύεται, οὐδὲν μέτρον τέλος πάντων λαμβάνεται, χωρὶς νὰ συμπράξῃ ἰσχυρῶς ἡ ἀστυνομία. Ἡ παντοδυναμία αὐτῆς καὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἀντανακλᾶται καὶ ἐκτείνεται ἐφ' ὅλων τῶν ὑπαλλήλων. Πᾶς ἄνθρωπος τῇ ἀστυνομίᾳ προσηρτημένος, διὰ δεσμῶν ἀπορρήτων ἢ φανερῶν, εἶναι ἀνώτερος τῶν νόμων ἢ μαρτυρία του δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ, αἱ δὲ ἀξιώσεις του θεωροῦνται βᾶσιμοι. Ἐννοεῖται ἐκ τούτου ὅτι ἡ ἰδιότης, ἢν τοσοῦτον ὠραῖοι τίτλοι τοῖς ἀπονέμουσι ἐπὶ τῷ ἀλανθάστῳ, ἢ ἰδιότης ἀστυνομικοῦ πράκτορος, τοὺς ἀπεκδύει συγχρόνως τῆς τοῦ ἐντίμου ἀνθρώπου ἰδιότητος, ἐξ οὗ συνάγεται, ὅτι ἡ φαυλοτέρα τῆς κοινωνίας κλάσις εἶναι καὶ ἡ ἰσχυροτέρα, κατὰ λόγον μάλιστα τῆς ἑαυτῆς φαυλότητος. Προσθετέον δὲ ὅτι ἡ κλάσις αὕτη εἶναι πολυάριθμος, καὶ καθεκᾶστην ἐπαυξάνει διότι, ἅμα ὁ κατασχοπος, πρὸς ὃν ἡ κοινωνία τὰ μέγιστα δυσπιστεῖ, ἀναφανῆ, συναισθάνονται καὶ τὴν ἀνάγκην νὰ τὸν κατασκοπεύσωσι καὶ αὐτόν. Ἴδου λοιπὸν ὅπως τὸ πρᾶγμα συμβαίνει. Εἰς χωρίον παρ. χ. ὁ ἐπίσημος ἐπιτηρητῆς τῆς κοινότητος ἐκ μέρους τῆς ἀστυνομίας εἶναι ὁ ἐπίτροπος τῆς περιφέρειας ἄλλ' ὁ διευθυντῆς, ἀντὶ νὰ ἀναφερθῇ εἰς τοῦτον, ἐπιφορτίζει τὸν βοηθὸν νὰ ἐπισκοπῇ τὸν ἐπίτροπον ὁ βοηθός, ἅμα περιβλήθῃ τὰ ἔντιμα καθήκοντά του, διεγείρει τὴν ὑποπτον μέριμναν τοῦ διευθυντοῦ. Ἐποῖος τῷ ἐγγυᾶται πραγματικῶς, ὅτι ἔσεται πιστότερος τοῦ προϊσταμένου του, αὐτός, οὗ ἡ μισθοδοσία εἶναι ὀλιγοτέρα; Ὁ πρῶτος ὑπάλληλος ἐγκαθίσταται παρὰ τῷ βοηθῷ, καὶ ἐκτελεῖ πλησίον αὐτοῦ τὴν διακονίαν, ἢν ὁ ἴδιος οὗτος ὑποκρίνεται παρὰ τῷ ἐπιτρόπῳ. Ἡ κατασκοπεία ἀποτελεῖ οὕτω ἄλυσιν, ἐν ἣ περιλαμβάνονται πάντες οἱ ἔχοντες νοσηροσύνην τινὰ καὶ φιλοδοξίαν χωρικοί. Ὁ ἐφημέριος εἶναι συχνάκις εἰς τῶν πρώτων κρίκων ταύτης τῆς ἀλύτσεως, τὸ δὲ παράδειγμά του συνδεόμενον διὰ τῶν παροτρύνσεών του ἔδεν δύναται ἐπαρκῶς νὰ πείσῃ τοὺς κατοίκους τῶν ἀγρῶν, ὅτι ἡ κατασκοπεία εἶναι τὸ σημεῖον εἰς ὃ τό, τε συμφέρον

καὶ τὸ καθήκον εὐτυχῶς συναντῶνται καὶ συνάπτονται ; »

Πολυμήχανος εἰς τὸ κακὸν ἐστὶν ἡ Αὐστρία !

Πολυμήχανος ἦτον ἐπίσης καὶ ἡ εἰς ταύτην τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν καταπίεσιν ἀντίστασις. Οἱ Ἴταλοὶ αἰώνιον μῖσος ἐπεσφάρισαν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀσπούργ, αἰώνιον πολέμιον τῆς ἐλευθερίας. Ἐκ τούτου ἀνεφύη ὁ καρβοναρισμὸς, ἐκείνη ἡ ὑπερτάτη καὶ ὀριστικὴ συγχώνευσις πασῶν τῶν μυστικῶν ἐταιρειῶν, ὅλων τῶν φιλελευθέρων αἱρέσεων, οἱ Πατριῶται οἱ Φαρμασῶναι (Frances-Maçons) οἱ Ἰππόται τοῦ Ἰλίου κλπ.

Κατὰ τὸ 1817 ἔγεινεν ἀπόπειρα ἐπαναστάσεως εἰς τὰς Μαρκίας, ἀποτυχίαί ταύτης καὶ αἱματηραὶ ἀντεκδικήσεις τῆς Αὐστρίας.

Σποράδην συνέβησαν ἔτι τινὲς ἀναστατώσεις, πᾶσαι ἀτελεσφόρητοι καὶ πᾶσαι ὑπὸ ἀντεκδικήσεων κολασθεῖσαι.

Ἡ τῆς Νεαπόλεως τὴν 6 Ἰουλίου 1820 ἐπανάστασις, κατὰ τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν, ἦν ἡ μόνη τελεσφόρος, προσωρινῶς τοῦλάχιστον. Ἐπανάστασις ἄμικτος πάσης κακίσεως, μὲν ὅλα τὰ παράπονα τῆς χώρας κατὰ τοῦ Φερδινάνδου, ὅστις ἐκρύβη ἐν τῷ ἀνακτόρῳ του, κατὰ τὴν θριαμβευτικὴν εἰς Νεάπολιν εἴσοδον τοῦ στρατηγοῦ Πέπε, καὶ τῶν κυριωτέρων καρβοναρίων, τὸ κίνημα τοῦτο προπαρασκευασάντων, τοῦ Μορέλλη, τοῦ Κονούλη καὶ τινῶν ἄλλων. Ἐπανάστασις ἣτις ἔμελλε νὰ ἐκφοβίσῃ τὴν Αὐστρίαν, τὴν φύσει πολεμίαν πάσης ἐλευθερίας, ἔστω καὶ μικρᾶς.

Ἡ Αὐστρία τῶντι ὠργίσθη.

Ἀπὸ τῆς 25 Ἰουλίου 1820, — λέγει ὁ I. Ρισιάρδης, θῆμα ἐπίσης γενόμενος τῆς Αὐστρίας, — ἡ Αὐστρία εἶχε προκηρύξει ὡς μὴ ἀνεχομένη οὐδεμίαν προσβολὴν εἰς τὰς συνθήκας τοῦ 1815, ὡς καὶ εἰς τὰ δικαιώματα τῶν Ἰταλῶν ἡγεμόνων, εἶχε δὲ ὑποστηρίξει τοὺς λόγους τούτους διὰ στρατολογίας πενήκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν. Ἡ Ῥωσσία καὶ ἡ Πρωσσία κατεφέροντο ἐπίσης κατὰ τῆς νέας ἐν Νεαπόλει κατασταθείσης τάξεως, ἐνῶ ἡ Γαλλία ἀπεποιεῖτο νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃ, ἡ δὲ Ἀγγλία ἐτήρει ἐκ μέρους τῆς σιγῆν κατὰ τι ἀμφίβολον.

Γατὰ τὸν Ὀκτώβριον μῆνα, ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, οὗτος, ὁ τῆς Ῥωσσίας καὶ ὁ τῆς Πρωσσίας ἀπεβλήσαντες εἰς Τροππαβίαν, ἐξέδωσαν προκήρυξιν ἔτι μᾶλλον βλαπτικὴν τῆς προδημοσιευθείσης ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, καὶ προσεκά-

λεσαν τὸν βασιλέα Φερδινάνδον νὰ μεταβῆ εἰς Λαυδίαχην ἵνα συνεννοηθῆ μετ' αὐτῶν.

Ἡ Ἀγγλία, εἰ καὶ ἀπεδοκίμαζε τὰ περὶ ἐπεμβάσεως ἐκδηλωθέντα ὑπὸ τῶν τριῶν ἀπολυτοφρόνων δυνάμεων σχέδια, οὐδὲν ἔπραξε πρὸς ἀντίκρουσιν αὐτῶν. Ὡς πρὸς τὴν Γαλλικὴν κυβέρνησιν, αὕτη ἐνέδωσεν εἰς τὰς ἐν Τροππαβία προταθείσας βάσεις, ἐκφράσασα ὅμως τὴν ἐπιθυμίαν ἵνα μὴ αὐταὶ ἐφαρμοσθῶσι δυναστικῶς, καὶ παραινοῦσα ἐν τῷ μεταξὺ τὴν κυβέρνησιν τῆς Νεαπόλεως νὰ τροποποιήσῃ τὸ σύνταγμα οὕτως, ὥστε νὰ μετριάσῃ τὰς ἀνησυχίας τῶν συνημμένων δυνάμεων.

Ἐκ τούτου ἐπαρουσιάσθη διάγγελμα εἰς τὸ κοινοβούλιον, ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως, ὑπὸ τῶν ὑπουργῶν Νεαπόλεως τὴν 18 Νοεμβρίου 1820· διάγγελμα ἐνῶ ἐζητεῖτο ἢ διὰ τὸν Φερδινάνδον 1ον ἄδεια νὰ μεταβῆ εἰς Λαυδίαχην, ὅπως συνηγορήσῃ, ἔλεγον, ὑπὲρ τοῦ συντάγματος, καὶ ἐνῶ ἐπρότεινον τὴν τούτου μεταρρύθμισιν, κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ γαλλικοῦ χάρτου,

Ὅθεν τὸ κοινοβούλιον, μετ' ἐνθερμοτάτην συζήτησιν, παρεδέχθη ὅπερ ἔδει ν' ἀπορρίψῃ, καὶ ἀπέρριψε τὸ ἄξιον παραδοχῆς, κατὰ τὰς κρίσιμους περιστάσεις εἰς ἣν ἡ χώρα διέκειτο· τουτέστι ἐπέτρεψε τῷ βασιλεῖ ν' ἀπέλθῃ τῆς Νεαπόλεως, ὅπερ ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀπόβολὴν πολυτίμου ὁμήρου, καὶ ἀπεποιήθη νὰ τροποποιήσῃ σύνταγμα, ὅπερ ἡ ἱερὰ συμμαχία ἤθελε διὰ πάσης θυσίας νὰ καταστρέψῃ. Ὁ Φερδινάνδος Α΄ σπεύδων νὰ ὠφεληθῆ ἐκ τοῦ παρὰ τοῦ κοινοβουλίου γενομένου λάθους, ἐπεβιάσθη τὴν 24 Δεκεμβρίου 1820 ἐν τῷ ἀγγλικῷ πλοίῳ *Revenge*, ὁ δὲ δούξ τῆς Καλαβρίας ἔμεινεν ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ Κράτους, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ νέων ὑπουργῶν, διότι οἱ τὸ διάγγελμα παρουσιάσαντες εἶχον παραιτηθῆ, τούτου ἀπορρίφθέντος.

Τὸ νέον ὑπουργεῖον συνέκειτο ἐξ ἀνδρῶν ἐντίμων καὶ πεφωτισμένων ὅσον οἱ προκάτοχοί των· ἀλλὰ τί ἠδύναντο νὰ πράξωσιν ἐν τῷ συμφέροντι τῆς χώρας, ἐνώπιον τοῦ καρβοναρισμοῦ, τουτέστιν αἰρέσεως παντοδυνάμου μὲν, ἥτις ἦτον ἐν εἶδος Κράτους ἐν Κράτει, ἀλλὰ μὴ δυναμένης νὰ τολμήσῃ νὰ καταλάβῃ τὴν ἐξουσίαν, καὶ πρὸ πάντων νὰ ὑπερισχύσῃ καθ' ἐνὸς γενικοῦ τοποτηρητοῦ, ὅστις, ὑπὸ τὸ πλεόν φιλελεύθερον πρόσχημα, συνέπραττεν ἐν τῇ μεγίστῃ ὁμοφροσύνῃ μετὰ τοῦ πατρὸς του, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ καταστρέψῃ τὸ σύνταγματικὸν πολέτευμα.

Ἡ ἐν Λαυδίαχῃ σύνοδος μόλις εἶχε συνέλθει κατὰ τὸν Ἰαννι-
ριον 1821, ὅτε οἱ τρεῖς τῆς Ἀρχῆς κυριάρχαι ἐξέδωσαν ἰ-
κοίνωσιν, λέγουσαν, ὅτι εἰσὶν ἔτοιμοι νὰ ὑπερσπισθῶσι
τῆς ἰσχύος τῶν ὄπλων τὴν εἰς Νεάπολιν ἐγκατασταθεῖσαν ν
τόξιν τῶν πραγμάτων, καθ' ἣν περίπτωσιν ὁ βασιλεὺς Φερ-
νάνδος ἤθελεν εἶναι ἀνίσχυρος νὰ κατορθώσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ
τὸν σκοπὸν τοῦτον.

Ἡ νέα αὕτη διακήρυξις τῶν συνημμένων βασιλέων εἶχε ἐ-
βιβασθῆ ἀμέσως ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου εἰς τὸν υἱὸν του, ὅς
συνεχάλει εἰς ἕκτακτον συνεδρίασιν τὸ κοινοβούλιον διὰ
13 Φεβρουαρίου 1821. Ἐπρόκειτο οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Κ
τους ν' ἀποφανθῶσι ὑπὲρ τῆς εἰρήνης ἢ ὑπὲρ τοῦ πολέμου
μᾶλλον εἰπεῖν, ν' ἀποφασίσωσιν ἐὰν ἔπρεπε νὰ παραιτηθῶ-
ἐκουσίως πάσης ἐλευθερίας, καὶ ἐπομένως ν' αὐτοχειριασ-
σιν ἠθικῶς, ἢ ἄλλως, νὰ πέσωσιν ἐντίμως, ἀνθισταμένοι ὅ-
οῖον τε πολὺν χρόνον καὶ ἀνδρείοτερον εἰς τὴν ἀθεμιτοτέ-
των ἐπιθέσεων.

Τὸ ζήτημα εἰς τοιοῦτους ὅρους περιελθὼν δὲν ἠδύνατο
ἦναι ἀμφίβολον διὸ τὸ κοινοβούλιον δὲν ἐβράδυνε νὰ τὸ λ
ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ πολέμου.

Δυστυχῶς ἡ χώρα, διὰ νὰ τὸν κάμη, εἶχε κατὰ πολὺ πλ
ανα προαίρεσιν καὶ μάλιστα ἐνθουσιασμὸν, ἢ στρατιωτικὰς
νάμεις. Ὁ στρατὸς ἐστερεῖτο τῶν καλητέρων στρατιωτῶν τ
σταλέντων τόσον ἀτυχῶς εἰς Σικελίαν, ἐνῶ ἡ ἔθνο-
λακὴ ἦτον τοσοῦτον πολυάριθμος ὅσον κακῶς ὠπλισμένη
ἄμοιρος πάσης στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Προσθετέον
ταῦτα τὴν τε ἐπιβρόχην τοῦ καρβοναρισμοῦ, ὅστις ἐμποδ
γενόμενος τῇ ἱεραρχικῇ τάξει, εἶχε ἀνατρέψει πᾶσαν ἐν
στρατῶ πειθαρχίαν, καὶ τὰς μεταξὺ τῶν στρατηγῶν ὑφιστα-
νας διαιρέσεις, πάντων λίαν ζηλοτυποῦντων τὸν Πέπε, ἐξ
τινὲς μάλιστα εἶχον παρασυρθῆ ὑπὸ τοῦ δουκὸς τῆς Καλαβρίας

Ἡ Αὐστρία ἐκ μέρους τῆς ἦτον ἐτοιμοπόλεμος, ὁ δὲ κα
τῆς Νεαπόλεως ἐξαποσταλεῖς στρατὸς συνεποσοῦτο εἰς
χιλ. ἀνδρῶν, ἐνῶ ἡ Ρωσσία εἶχε λίαν σημαντικὰς δυνάμεις
ἐτοίμους νὰ σπεύσωσιν εἰς Ἰταλίαν, εἰ ὁ σύμμαχος τῆς ἤρχε
εἰς σύγκρουσιν.

Τέλος προκήρυξις τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου τὴν 23
βρουαρίον δημοσιευθεῖσα εἰς τὴν ἐπίσημον ἐφημερίδα τῆς Ρ

μης, προέτρεπε τούς Νεαπολίτας νὰ θεωρήσωσι τούς αὐστριακούς ὡς συμμάχους καὶ φίλους, καὶ παραγγέλλουσα τῷ στρατῷ νὰ τοὺς ἔχη ὡς δύναμιν πρὸς χρῆσιν τοῦ ἀληθοῦς συμφέροντος τοῦ βασιλείου.

Πάντα ταῦτα ὁμοῦ τὰ αἴτια ἔπρεπε νὰ παραστήσωσι τὸν ἀγῶνα ὡς ἀποτυχόντα διὰ τούς Νεαπολίτας, πρὶν ἔτι μάλιστα συναφθῆ τῶντι, ὁ στρατηγὸς Πέππε—ἐπιφορτισθεὶς νὰ προκαταλάβῃ τὰς Ἀβρούσας μὲ τὸ 2ον στρατιωτικὸν σῶμα, προσβαλὼν τὴν 7 Μαρτίου 1821, ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Ριέτι, τοὺς αὐστριακούς, ὧν ἐστρατήγει ὁ Βαλμόδεν,—ἠττήθη κατὰ κράτος, μ' ὄλην τὴν ἀναπτυχθεῖσαν ἐπὶ 7 ὥρας ἀνδρίαν τοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τακτικοῦ στρατοῦ, ἐν ᾧ ἡ ἔθνοφυλακὴ εἰς τὸ πρῶτον πῦρ τρέψασα τὰ νῶτα τὸν ἐγκατέλιπε.

Τοιοῦτον ἦτον τὸ σύνθημα τῆς γενικῆς χαλαρώσεως τῆς στρατιᾶς, καὶ ἐπομένως, τῆς εἰς τὸ βασίλειον εἰσβολῆς τῶν Αὐστριακῶν, εἰσελθόντων εἰς Νεάπολιν τὴν 23 Μαρτίου 1821, ἐν μέσῳ τῆς γενικῆς καταπλήξεως, καὶ καθ' ἣν στιγμὴν μάλιστα τὸ Κοινοβούλιον ἀντιπροσωπευόμενον ὑπὸ 22 βουλευτῶν, προσέθετε, πρὶν διὰ τῆς βίας διαλυθῆ, νέαν διαμαρτύρησιν, ἣν εἶχε συντάξει πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν. Πρὸς ἐπίμετρον δὲ δυσμοιρίας, τῆς 21 μόνον Μαρτίου οἱ Νεαπολίται ἐμάνθανον τὴν ἐπανάστασιν ἐκείνην τοῦ Πεδεμογτίου, ἥτις ἠδύνατο τὰ πάντα τὰ σώσῃ ἂν, ἀντὶ νὰ διενεργηθῆ τοσοῦτον βραδέως, ἐγένετο ἀμέσως μετὰ τὴν τῆς Νεαπόλεως. Τῆς αὐτῆς εἰδήσεως ἀφιχθείσης τὴν 26 Μαρτίου εἰς Μεσσήνην, ἔνθα αἱ στρατιωτικαὶ δυνάμεις ἦσαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Ροσαρόλλη, οὗτος ἐνήργησε στρατολογίαν ὑπὲρ τοῦ συντάγματος, ἥτις, μὴ λαβούσα ἐπικουρίαν παρὰ τῆς λοιπῆς Σικελίας, ἐματαιώθη διὰ πλείστων προγραφῶν.

Ἡ τῆς Νεαπόλεως τὴν 6 Ἰουλίου 1820 ἐπανάστασις ἀντεπενήργησεν εἰς Βενεβέντον καὶ Πεντεκόρδο· ἀλλ' οἱ κάτοικοι τῶν δύο τούτων Παππικῶν ἡγεμονιῶν— εἰς τὸ βασίλειον περιλαμβανομένων, προτείναντες ματαιίως νὰ συμπράξωσι μετὰ τούτου (τοσοῦτον ἡ νεαπολίτειος κυβέρνησις ἐφοβεῖτο νὰ δυσαρεστήσῃ τὴν ἱεράν συμμαχίαν), εἶχον ἀρκεσθῆ νὰ ὀργανισθῶσιν εἰς χώρας ἀνεξαρτήτους, καὶ ν' ἀποκαταστήσωσι τὴν προηγουμένην νομοθεσίαν ἀντὶ τῆς Παππικῆς παλινορθώσεως.

Ὡς πρὸς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος, οἱ καρβονάριοι τοῦ μέρους

τούτου τῆς χερσονήσου, ἀποφασίσαντες ν' ἀναμείνωσι, πρὶν ἀποφανθῶσιν, ἵνα ἡ ἐπανάστασις τοῦ Πεδεμοντίου ἀνταποκριθῇ μὲ τὴν τῆς Νεαπόλεως, ἐδέησε νὰ παραιτηθῶσι παντὸς ἐξεγερτικοῦ σκοποῦ, ὅτε οἱ Αὐστριακοὶ ἐβάδιζον πρὸς τὰ τῆς Νεαπόλεως μεθόρια.

Κατὰ τὸν χρόνον αὐτὸν, ἀριθμὸς τις καρβοναρίων τῶν Ἀβρουσῶν ἐστασίαζον ἀνωφελῶς ἐν τῇ ῥωμαϊκῇ ἐπαρχίᾳ τῆς Ἀσκόλης,

Ἡ Τοσκάνη μὴ ἔχουσα παράπονα κατὰ τῆς Κυβερνήτεώς της ἔμεινεν ἡσυχος, ἐνῶ οἱ Καρβονάριοι τῶν δρυκάτων τῆς τε Πάρμας καὶ τῆς Μοδένης ὠργάνιζον τὰς δυνάμεις των, οἱ δὲ τῆς Βολωνίας δὲν ἔπαυον διαδίδοντες ἐπαναστατικὰς προκηρῦξεις λατινιστὶ συντεταγμένας εἰς τὰ οὐγγρικὰ τάγματα, τ' ἀποτελοῦντα μέρος τοῦ κατὰ τῆς Νεαπόλεως νὰ κινηθῇ προσδιωρισμένου Αὐστριακοῦ στρατοῦ. Οἱ φιλελεύθεροι τέλος Λομβαρδοί, τῶν ὁποίων ἡ ἐνέργεια ὑπέκειτο ὅλως εἰς τὴν τοῦ Πεδεμοντίου, ἔμελλον νὰ ὑποβοηθήσωσι τὸ ἀναστατικὸν κίνημα τῆς χώρας ταύτης, ὅταν ἡ εἰδήσις τῆς εἰς Ρεάτην συγκρούσεως ἐπῆλθε παραλύσασα τὸ σχέδιόν των.

Αἱ εἰς τὴν σύνοδον τῆς Λαυθάχης ἐκπροσωπούμεναι Δυνάμεις τὸ πρῶτον ἐφάνησαν συμβουλευσάσαι τὴν ἐπιείκειαν τῷ βασιλεῖ τῆς Νεαπόλεως· ἀλλὰ τούτου ἐπιμείναντος εἰς τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ παιδεύσῃ ἐκείνους, οὗς ἀντάρτας ἐκάλει, μ' ὅλον τὸν ὄρκον του, ἐπὶ τέλους αὐταὶ τῷ ἄφησαν πᾶσαν ὡς πρὸς τοῦτο ἐλευθερίαν, ἧς τοσοῦτον κατεγράσθη, ὥστε ὁ στρατηγὸς Φριμόντ ὁ τὸν αὐστριακὸν στρατὸν διοικῶν ἐδέησε ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ἀποπομπὴν τοῦ πρίγκιπος Κανόζα, ὃν ὁ Φερδινάνδος εἶχε διορίσει εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς ἀστυνομίας, πρὶν ἔτι ἐπανακάμψῃ οὗτος εἰς τὸ βασίλειον.

Ἐν τῶν πρώτων μέτρων τῆς παλινορθωθείσης κυβερνήσεως ἦτον ἡ γενικὴ ἀφρόπλισις τῆς χώρας, τοσοῦτον αὐστηρῶς ἐκτελεσθεῖσα, ὥστε πᾶν ἄτομον κατελεγχόμενον ὡς φέρον οἰονδήποτε ὄπλον, ἔστω καὶ μάχαιραν τραπέζης, παραγρῆμα ἐπυροβολεῖτο! Αἱ τοιαῦται θανατώσεις ἐγένοντο λίαν πολυάριθμοι ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἅκρου τοῦ βασιλείου.

Συγχρόνως ψήφισμα βασιλικὸν ἠπεῖλει μὲ θανατικὴν ποινὴν πάντα τοῦ καρβοναρισμοῦ προσήλυτον, καὶ ἐν τούτοις, ὁ Κανόζας διέταττε τὴν δημοσίαν μαστίγωσιν κατὰ τοῦ Ἀγγελέττη,

ἀξιωματικοῦ ῥωμαίου, παρ' ᾧ εὔρον τὰ σέματα τῆς ἑταιρείας. Περιπλέον ἐπιτροπαὶ ἱεροδίκων εἶχον συστηθῆ ἐπὶ διαταγῇ ν' ἀνιχνεύωσι τὰν διαγωγὴν πάντων τῶν πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων, ὅπως, ἔλεγον, καθαρίσωσι τὸν δικαστικὸν, τὸν διοικητικὸν καὶ στρατιωτικὸν κλάδον ἐκ πάντων τῶν πολεμίων τῶν Βουρβόνων, ὅπερ ἐπέφερε σωρείαν παύσεων καὶ ἀποπομπῶν, καὶ ἐπομένως τὴν ἀποσύνθεσιν ὅλων τῶν ὑπηρεσιῶν.

Ἄναμνησθησόμεθα μετὰ ταῦτα τὰς φυλακίσεις καὶ τὰς πολυαρίθμους προγραφὰς τῶν ἐκλεκτῶν πατριωτῶν, ὡς καὶ τὰς κατ' ἐρήμην καταδικὰς κατὰ τῶν διασημοτέρων προγεγραμμένων; Ἡ βασιλικὴ ἀντίδρασις τοσοῦτον προέβη, ὥστε—ἐκτὸς μιᾶς λογοκρισίας, ἐνώπιον τῆς ὁποίας αἱ ἀθώτεροι συγγραφαὶ προσέχρουν, καὶ ἐνός ὑπερόγκου φόρου ἐπὶ τῶν ἔξωθεν προερχομένων βιβλίων, φόρου ἰσοδυναμοῦντος πρὸς ἀπαγόρευσιν,— ἀπεκλείσθη καὶ ἡ ἕως τότε ἐν τοῖς δημοσίοις σχολείοις ἐν χρήσει κατ' ἡγήσεις, μόνον καὶ μόνον διότι μεταξὺ τῶν τοῦ ἀνθρώπου καθηκόντων περιλαμβάνετο καὶ ὁ ὑπὲρ πατρίδος ἔρως!

Ὁ Φερδινάρδος 1ος ἐπανῆλθεν εἰς Νεάπολιν τὴν 15 Μαΐου, τὴν δὲ 30, ἡμέραν τῆς ἑορτῆς του, ἐξέδωσε γενικὴν ἀμνηστίαν, δι' ἧς ἐνόμισαν, ὅτι θέλει θέσαι τέρμα εἰς τὰς πολιτικὰς καταδιώξεις, ἧτις ὅμως οὐδὲ τὰς φυλακίσεις, οὐδὲ καὶ τὰς κεφαλικάς ποινὰς ἐκώλυσε. Ἐπὶ τούτου ἀναφέρομεν τοὺς δικαστικῶς ἐναχθέντας πλείστους ἀξιωματικοὺς τοὺς μετασχόντας τῆς κατὰ τὸ 1820 ἀναστατώσεως, ἐξ ὧν τριάκοντα κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον ὑπὸ ἐκτάκτου ἐπιτροπῆς· ἀλλ' ὁ φριμόντης καὶ πολλοὶ μεταξὺ τῶν ξένων πρέσβειων, μᾶλλον δὲ τούτων ἡ κοινὴ γνώμη, ἠνάγκασαν τὸν βασιλέα νὰ μεταβάλλῃ τὴν τελευταίαν ποινὴν, δι' εἴκοσι ὀκτὼ τῶν καταδικασμένων, εἰς τὸ διὰ βίου Ergastolo (ἐργατῶνα), φρικωδεστάτην εἰρκτὴν, ἣν δυσχερὲς ἦτο νὰ ὑπομένῃ τις πέραν τινῶν ἐτῶν. Μόνον ὁ Μορέτης καὶ ὁ Σιλβάτης ἐθανατώθησαν. Ὁ Κολέτας καὶ ὁ Λαφαρίνας ἀναβιβάζουσι τὰς μὲν θανατικὰς καταδικὰς εἰς ὀκτακοσίας ἐκδοθείσας εἰς τὰς δύο Σικελίας, συνεπεία τῶν κατὰ τὸ 1820—1821, συμβάντων, τὰς δὲ ἦττον αὐστηρὰς εἰς τὸν διπλοῦν ἀριθμὸν.

Z.

Ἄλλ' ἀπητούντο τὸμοι διὰ νὰ διηγηθῶμεν τὰς προγραφὰς ταύτας τῆς μεσημβρινῆς, τῆς κεντρῶας καὶ τῆς ἀρκτώας Ἰταλίας! Ἀναγκαζόμεθα νὰ διαλέξωμεν μεταξὺ αὐτοῦ τοῦ τῶν μαρτύρων σωροῦ, νὰ κάμωμεν τὴν ἐκλογὴν μας ἐν ταῖς σωρείαις ταύταις, διασήμεων ἢ ἀγνώστων νεκρῶν. Ἄς ἀφήσωμεν τὴν Καλαβρίαν, τὴν Νεάπολιν, καὶ ἄς διηγηθῶμεν τὰ πολυπενθῆ μαρτυρολόγια τοῦ Σιλβίου Πελλίκου, τοῦ Κονφαλονιέρη, τοῦ Μαρονσέλλη, τοῦ Ὀροβόνη, τοῦ Γιόζα, τοῦ Ἀνδριάνη, τῶν ἠρωϊκῶν θυμάτων τοῦ Σπίλβεργ.

Ἡ ἐπενέργεια τῆς ἐν Νεαπόλει ἐπαναστάσεως εἶχε διαταράξει τὴν Λομβαρδίαν, κατὰ τῆς ὁποίας ἡ Αὐστρία ἔσπευσε νὰ καταφερθῆ μετὰ πλείστης ὑπέροπε αὐστηρότητος, ὑπ' οὐδενὸς κωλύματος ἢ ἀτόμου προσκοπτομένη, πλήττουσα ἀσεβῶς τὰς σεβασμιωτέρας κεφαλὰς, πλήττουσα ἀσπλάγχχνως τὰς εὐγενεστέρας καρδίας.

Ἰπῆρχε τότε ἐν Μεδιολάνῳ οἶκός τις, ἔνθα συνηθοίζοντο πάντες οἱ διακεκριμένοι ἀλλοδαποὶ καὶ πάντες οἱ εἰλικρινεῖς ὑπηρέται τῆς Ἰταλίας ὁ οἶκος τοῦ Κόμητος Πόρρου. Ἐκεῖ εἶχον ἀπέλθῃ ὁ Βύρων, ὁ Σλέγγελ, ὁ Βρουγάμ, ὁ Δάβις, ὁ Μανζόνης, ὁ Γιόζας, ἡ Κυρία Στάελ καὶ πλεῖστα ἄτομα περιώνυμα ὑπὸ διαφόρους τίτλους. Ἐκεῖ ἐπίσης, ὁ Σίλβιος Πελλίκος συνέταττε τὴν ἔφημερίδα τοῦ Ὁ Συνδιαλλάκτης.

Αἱ συναθροίσεις αὗται ἀπῆρσαν τῇ Αὐστρίᾳ. Οὐδὲ κἄν ἠπειλήσει αὕτη, εὐροῦσα ἀπλούστερον νὰ ἐνεργήσῃ. Ὁ Κόμης Πόρρος ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ, διὰ νὰ διασωθῆ ἐκ τῶν εἰς τοὺς ξενιζομένους τοῦ Σπελβέργ ἐπιφυλαττομένων κολάσεων. Τινὲς τῶν φίλων του τὸν ἐμιμήθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ δὲν ἠθέλησαν ἢ δὲν ἠδυνήθησαν, περιμένοντες πρᾶοι καὶ καρτετικοὶ τὸν ἐχθρόν.

Ὁ Κονφαλονιέρης, ὁ εὐγενὴς Κόμης, ὁ ἠρωϊκὸς Εὐπατρίδης συνελήφθη.

Ὁ Μελχιῶρ Γιόζας, ὁ σεβάσμιος γέρον συνελήφθη.

Ὁ Πέτρος Μαρονσέλης, ὁ γλυκὺς ποιητὴς, συνελήφθη,

Ἐπίσης ὁ Κόμης Γιοβάνης Ἀρρίβαπένη, ὁ Ὀροβόνης, ὁ Φορέστης, ὁ Σίλβιος Πελλίκος, καὶ πλεῖστοι ἄλλοι συγχρόνως μετὰ τούτων, ἐκλελεγμένοι μεταξὺ τῶν εὐγενεστέροι, τῶν ὠραιο-

τέρων, τῶν σοφωτέρων, τῶν ἀνδρειοτέρων, τῶν βελτίστων. Ω !
φρικαλέον πρᾶγμα, νὰ κατατομήσῃ οὕτω μίαν χώραν εἰς τὸ
πρόσωπον τῶν εὐκλεεστέρων ἀντιπροσώπων της.

Οὐδὲν δραματικώτερον, συγκινητικώτερον τῆς διηγήσεως
τῶν φυλακίσεων τούτων, ἔνεκα τοῦ ἐπ' ἐσχάτῳ ὑπάρχοντος,
οὐχὶ τῆς ἐξορίας, οὐχὶ τοῦ θανάτου, ἀλλὰ τοῦ δεσμοτηρίου,
καὶ ὀπιοῦ δεσμοτηρίου, τοῦ Σπίλπεργ, τοῦ Carcere duro,
ἀπηνοῦς εἰρκτῆς.

Πρὸ μικροῦ ἀνέφερον τὸν Κόμητα Γιοβάννην Ἀρίβαπένε. Ἰ-
δοὺ τί περὶ τούτου καὶ τοῦ Κονφαλονιέρη διηγᾶται ὁ Πέτρος
Μαρονσέλης εἰς τὰς προσθήκας του.

III.

Ὁ Ἀρίβαπένε συναλήφθη εἰς τὸν de la Guaita οἶκόν του.

Μᾶς συνέκλεισαν ὁμοῦ εἰς Βενετίαν, καὶ οὐδέποτε θέλω λη-
σμονήσῃ ὁποῖος ἀξιόλογος φίλος ἦτον οὗτος δι' ἐμέ. Μᾶς ἐπέ-
τρεπον τὸ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν, συνεβοηθούμεθα ἀλλή-
λοις εἰς τὰς μελέτας μας. Οὗτος μοὶ ἐνέπνευσε τὴν ἰδέαν δια-
φόρων συγγραφῶν, ἃς ἐπεχείρησα. Δύσκολον ἤθελεν εἶναι νὰ
εὕρω ἐπὶ τῆς γῆς ἀγνοτέραν ψυχὴν, περιπαθεστέραν πρὸς τὸ
καλὸν, προθυμοτέραν νὰ λησμονήσῃ ἑαυτὴν, τῆς τοῦ Ἀρίβαπέ-
νε. Ἡ γεωργικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ οἰκονομία ἦσαν τὸ εἰδικὸν ἀν-
τικείμενον τῶν μελετημάτων του. Ἐζήτει τὸ μέσον νὰ βελτιώ-
σῃ τὸ πεπρωμένον τῶν πτωχῶν. Ἐπ' αὐτῷ τῷ σκοπῷ εἶχεν
ιδρύσει ἰδίαις δαπάναις σχολεῖον ἀλληλοδιδασκτικόν.

Ἀναγνωρισθεὶς ἀθῶος ἀπελευθερώθη. Καθ' ἣν ἡμέραν κατέ-
λειψε τὴν Βενετίαν, αἱ πρῶται συγγενεῖς αὐτῷ οἰκογένειαι, ἡ
ἡγεμονὶς Γονζάβα, ὁ ἀγαθὸς Πρόεδρος, ὁ ἀθῶωτας αὐτὸν, ὁ
κόμης Καρδάνης ἐκ Μαντούης, τὸν προσεκάλεσαν εἰς τὸ γεῦμα,
παρακαλοῦντές τον χάριν αὐτῶν νὰ τὸ δεχθῇ. Τοὺς εὐχαρί-
στησε ζωηρῶς, εἰπὼν εἰς τὸν πρόεδρον.

Ἐγὼ μᾶλλον σᾶς ζητῶ τελευταίαν χάριν.

— Ὅποιαν ; οὐδὲν σᾶς ἀρνοῦμαι.

— Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν φυλακὴν μου ἵνα
φέρω παρηγορίας τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρώπου εἰς φίλον ἦττον
εὐτυχέστερον ἐμοῦ. Θὰ ὑπάγω νὰ γευματίσω εἰς τὴν νῆσον
Ἀγίου Μιχαήλ.

Ὁ μεγαλόφρων πρόεδρος ἐννόησε τὸ εὐγενὲς καὶ γενναῖον ἐν

τῇ ιδεᾷ τῆς ἵπποτικῆς ταύτης ψυχῆς, καὶ παρεχώρησε τὴν ἄδειαν.

Ἡ ἀνάμνησις αὕτη μ' ἀποσπᾷ εἰσέτι δάκρυα, ὅτε ὁ Ἀριβαπένε ἦλθε νὰ μ' ἀποχαιρετήσῃ. Ἡ καρδία του δὲν τὸν ἐλθισμόνησεν, ἡ ἰδική μου οὐδέποτε θέλει τὸν λησμονήσῃ.

Ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἀλλὰ μετὰ τινα χρόνον ἐνόησεν ὅτι ἡ Αὐστρία μετημελεῖτο ἀπελευθερώσασα αὐτόν. Πολλοὶ τῶν φίλων του εἶχον συλληφθῆ· ὅθεν φοβηθεὶς δι' αὐτόν τὴν αὐτὴν τύχην, μετέβη κρυφίως εἰς Βρεσσίαν, ὅπου ὑπῆγε νὰ χρούσῃ τὴν θύραν τῶν δύο αὐτοῦ ἀρχαίων φίλων, τοῦ Οὐρόνη καὶ τοῦ Σκαλβίνη.

— Ἐ δά! ἡ κυβέρνησις θέλει πάλιν νὰ μὲ συλλάβῃ, καὶ δραπετεύω· δὲν εἰσθε ἀσφαλέστεροι ἐμοῦ, τὸ ὄχημά μου εἶναι πλησίον, ἅς ἀναχωρήσωμεν.

Ἦτον τετάρτη ὥρα μετὰ μεσημβρίαν, παρεσκευάσαν τὰ πάντα ἵνα ἀναχωρήσωσι τὴν ἐπιούσαν πρωΐαν διὰ τὴν Ἑλβετίαν.

Ἐν τούτοις ὁ ἐπίτροπος τῆς Μαντούης εἶχε στείλει χωροφύλακας πανταχοῦ, τινὰς δὲ μάλιστα κατὰ τὴν εἰς Ἑλβετίαν ἄγουσαν ὁδόν. Τρεῖς τούτων ἔφθασαν εἰς Ἐδολον.

— Ἐχετε ἐνταῦθα τρεῖς Κυρίους; λέγουσι τῷ ξενοδόγῳ.

— Ὅχι.

— Δὲν θὰ λείψουν νὰ περάσουν ἀπὸ ἐδῶ, θὰ τοὺς περιμείνομεν.

Ταῦτα εἰπόντες, ἐπειδὴ ἔβρεχε βαρδαίως, ἐκδύονται τοὺς μανδύας των διὰ νὰ τοὺς στεγνώσωσι, καὶ ἀναβάντες εἰς τὴν αἴθουσαν εὐρίσκουσιν ἀνάκλιτρον, ἐφ' οὗ ἀποκροιοῦνται.

Οἱ τέσσαρες φυγάδες (τοῦ Ἀριβαπένε φέροντος τὸν ὑπὲρ-τὴν του) εἶχον λάβει τὴν ὁδὸν ταύτην. Πανταχοῦ τῆς πορείας των ἔτυχον γενναίας φιλοξενίας, καλῶν συμβουλῶν καὶ ὁδηγῶν διὰ νὰ τοὺς ὁδηγήσωσι διὰ τῶν παραμέρων στενωπῶν, ὅπερ τοὺς ἠνάγκασε νὰ παραιτήσωσι τὴν ἄμαξάν των. Ὅθεν μετὰ δύο ἡμέρας ἔφθασαν εἰς Ἐδολον.

Κύριοι, λέγει ὁ ξενοδόχος, ἐδῶ ἔχομεν τρεῖς χωροφύλακας, οἵτινες σᾶς περιμένουσιν· ἰδοὺ καὶ οἱ μανδύαι των στεγνώνουσι.

— Δός μας λοιπὸν ἵππους ἀκαμάτους, καὶ ἀμέσως ἀναχωροῦμεν.

Μόνον δύο ἵππους ἔλαβον. Ἐπὶ τοῦ ἐνὸς ἵππευσαν ὅ,τε Ἀρι-

Βαπένης καὶ ὁ Σκαλίβινης, ἐπὶ τοῦ ἄλλου ὁ Οὐγόννης, ὁ δὲ ὑπερέτης ἠκολούθησε πεζῶς.

Οἱ χωροφύλακες ἐξυπνώσιν· — ἔφθασαν αὐτοί; — ποῖοι; ἀποκρίνεται ὁ Ξενοδόχος. — Οἱ ξένοι, τοὺς ὁποίους περιμένομεν.

Ἦλθον ξένοι, τοῖς εἶπον, ὅτι ἦσθε ἐδῶ· ἀλλὰ μὲ εἶπον, ὅτι οὐδὲν κατεπεῖργεν, ὅτι ἦτον ἀνωφελές νὰ σᾶς ἐξυπνήσω καὶ ἀνεχώρησαν.

Ὀδυστυχῆς Ξενοδόχος ἐφυλακίσθη, ἡ δὲ σύζυγός του ἀπέθανεν ἐκ τῆς θλίψεως ταύτης.

Οἱ φυγάδες εἶχον λάβει τὴν τῆς παιδιάδος ὁδὸν ἢ τὴν τῶν ὀρέων; Οἱ χωροφύλακες μὴ δυνάμενοι νὰ λύσωσι τὸ ζήτημα, ἠκολούθησαν τὴν πεδινὴν διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀριβαπένης καὶ οἱ φίλοι του ἐπλησίαζον τὸν Τυράνον, ὅπου ἦσαν τὰ μεθόρια. Οἱ ὀδηγοὶ ἐκοινολόγησαν καθ' ὁδὸν, ὅτι οἱ ὀδοιπόροι οὗτοι ἦσαν ἔμποροι βοῶν εἰς τὴν ἀγορὰν ἀπερχόμενοι, ὥστε οἱ αὐστριακοὶ ἐπιστάται τοὺς ἐχαιρέτησαν φιλοφρόνως ἰδόντες αὐτοὺς ἐρχομένους, καὶ τοὺς ἄφησαν νὰ διέλθωσιν ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Οἱ δυστυχεῖς οὗτοι μόλις ἐπάτησαν τὸ ἐλεύθερον ἔδαφος καὶ κατέπεσον ἀποκεκμηκότες, παρὰ τὸ τέρμα αὐτὸ τὸ σημειοῦν τὰ ὄρια τῶν δύο χωρῶν· ἐπὶ ἐξήκοντα ὥρας οὐδὲν ἄνεπαίθησαν. Οἱ αὐστριακοὶ ἐννοήσαντες τὴν αὐτῶν ἀπάτην ἀνεκάλεσαν τοὺς προγεγραμμένους, ἀλλ' οὗτοι δὲν τοῖς ἀπεκρίθησαν· ἀναίσθητοι δὲ εἰς τὰς ὕβρεις ἐκείνων τοὺς ἤκουον μεθ' ὑπομονῆς χωρὶς ν' ἀλλάξωσι θέσιν, διότι ἦσαν ἐλεύθεροι.

Ὁ Κονφαλονιέρης ὅμως δὲν ἦτον μόλις ἀναλαμβάνων ἐκ μικρᾶς νόσου, ἥτις τὸν εἶχε φέρει παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, ὅτε ἦλθον νὰ τὸν εἰδοποιήσωσιν, ὅτι ἐδόθη διαταγὴ νὰ τὸν συλλάβωσι. Δὲν ἤθελε, δὲν ἔπρεπε νὰ φύγη εἰμὴ ὅταν ἔλθωσι νὰ τὸν ἐπάρωσι. Τῆς στιγμῆς ταύτης ἐλθούσης, οἱ χωροφύλακες εἰσελθόντες εἰς τὸν θάλαβόν του κατὰσχουσι τὰ ἐγγράφα του. Ἡ κόμησα τρέχει εἰς τὸν σύζυγόν της

— Ἐ τί σκοπεύεις νὰ πράξῃς;

— Ὅτι πρὸ πολλοῦ ἀπεφάσισα.

— Σπεῦσε λοιπὸν, διότι ἰδοὺ ἐφθασαν.

Ὁ Κονφαλονιέρης ὤρμησεν ἐντὸς σπουδαστηρίου τινός, τοῦ ὁποίου ἐκλείσει τὴν θύραν ἔσωθεν, ἔπειτα ἀναβὰς διὰ κλίμακος πρὸς τινὰ στεροφειγίτην, τοῦ ὁποίου μόνον αὐτὸς ἐκράτει τὴν

κλειδα, ἀπεπειράθη νὰ τὸν ἀνοίξῃ, ἀλλ' ἀδύνατον διότι πρὸ τινων ἡμερῶν ὁ ἐπιμελητὴς τοῦ ἐνεργήσας τὴν ἐπισκευὴν τῆς στέγης, εἶχεν ἀλλάξει ἀθωότατα τὸ κλειθρὸν τῆς στεγοθυρίδος ταύτης, ὅθεν ὁ Κονφαλονιέρος συνελήφθη.

Ἄς εἰπῶμεν τινὰ ἐπὶ ἄλλου τινὸς θύματος τῆς οἰκτρᾶς ἐκείνης ἐποχῆς.

Ὁ σεβασμιος Ῥομαγνόσης εἶχε συλληφθῆ ἐπὶ συνομιλία ἀπερισκέπτως ἀναφερθεῖσθ. Ὁ καθηγητὴς Ρέσης κατεκρατήθη ὡς παρευρεθεὶς εἰς τὴν συνομιλίαν ταύτην, καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ἀκολούθως δὲ εἰς πενταετῆ ἀπηνῆ δεσμὰ ἐν Λιβύῃ, ἀλλ' ἔπεσεν ἀσθενῆς, πρὶν ἔτι τῷ κοινοποιήσῃ τὴν καταδίκην.

Δὲν ἐπετράπη εἰς τὴν ἀνταξίαν σύζυγόν τοῦ σπεύσασθ ἀπὸ Μιλάνου εἰς Βενετίαν, νὰ τὸν περποιθῆ εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ ἀρρώστου. Πολλὰς ὥρας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ, ἐνῶ ὑπὸ ληθαργίας εἶχε καταλιθῆ, ὁ ἐφημέριός νομίζων αὐτὸν κωφόν, ἤρχιστε νὰ τῷ ἐκφωνῆ ἀσπλάχνως, κατὰ τὰς μακρὰς ὥρας ἐκείνης τῆς τρομερᾶς ἀγωνίας, τὰς προσευχὰς τῆς τῶν ψυχῶν ἀναπαύσεως. Τοῦτο διήρκησεν ἀπὸ τῆς ἑσπέρας μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. Ἡ φωνὴ ἠντήχει ὑπὸ τὰ εὐρέα θολώματα τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Μιχαὴλ, καὶ διαδιδουμένη διὰ τῶν μακρῶν διαδρόμων ἔφθανε μέχρι τῶν θυρῶν τῶν φυλακῶν μας.

Ὁ ἐφημέριος ἔλεγε ψαλμὸν τινα λατινιστὶ, Ἐλέησον με ὁ Θεὸς, ἀκολούθως δὲ προσέθετε μὲ φωνὴν στεντορείαν ἐν τῇ βενετικῇ διαλέκτῳ τοῦ δέομαί σου διὰ τοῦ στόματος ἢ μᾶλλον διὰ τῆς καρδίας, μακαρία Παρθένε, ἀνοίξον τοὺς βραχίονας καὶ δεῖξε τὴν ὡραίαν μορφὴν σου. Ὑπῆρχέ τι πενθηρὸν εἰς τὸ μίγμα τοῦτο τοῦ ἱεροῦ καὶ βεβήλου, εἰς τοὺς χυδαίους τούτους λόγους παρεμβαλλομένους ἐν μέσῳ τῶν παθητικῶν ἐκφράσεων τοῦ καθολικοῦ δόγματος, καὶ ἐνουμένους πρὸς τὸ κωφὸν βῆμα τοῦ στρατιώτου διαβαίνοντος καὶ αὔθις διερχομένου πρὸ τῶν θυρῶν μας. Ὡμολίαζε τὴν ἐπικήδειον πρόσκλησιν καταχθονίου φρουροῦ ἐρχομένου νὰ παραγγείλῃ πάντα τοὺς πολιτικὸς δεσμώτας νὰ τὸν ἀκολουθήσωσι.

Ὁ Ρέσης ἦτο ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητὴς εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Παβίας, ὅτε κατέδημοσίευσεν τὴν βίβλον τοῦ Οἰκονομίου τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

Ρέση, φίλε, σεβάζομαι! ὁπουδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ ψυχὴ σου, σὲ

ἀσπάζομαι καὶ σοὶ ἀποκαλύπτω μυστήριον, ὅπερ θέλει σὲ παρηγορήσει εὐρόντα ἓνα τῶν μαθητῶν σου μεταξὺ τῶν δικαστῶν σου εἶδον τὰ δάκρυά του ῥέοντα, καὶ τὰ νομίζω εἰλικρινῆ. Ἰπῆρξε δυστυχέστερος μᾶλλον ἢ κακόδουλος συγχώρησον! καὶ ἐγὼ τὸν ἐσυγχώρησα.

Θ.

Ἰπάρχει σπαραξικάρδιόν τι εἰς τὰς σελίδας ταύτας, ὡς καθιεροῦσι μάρτυρες τῆς ἰταλικῆς ἀνεξαρτησίας εἰς τὴν ἀνάμνησιν ἑτέρων μαρτύρων. Λησμονοῦσιν ἑαυτοὺς, λησμονοῦσι τὰς ἰδίας ὀδύνας των, μόνον εἰς τὰς ἀλλοτρίας ἀγωνίας καὶ κακουχίας συλλογιζόμενοι.

Ὁ Μαρονσέλλης δεσμώτης τῆς Σπελθέργης ἐξέλιπεν ἐνταῦθα, ὅπως διηγήθη ἐν ἐπεισόδιον τοῦ βίου τοῦ Κόμητος Ἀριβιπένε. Καὶ ὁ Ἀδριάνης δεσμώτης ἐπίσης ὅλως θέλει ἐκλείψει μετ' οὐ πολὺ, διὰ τὸ διηγήθη τὸν βίον τοῦ Κόμητος Κονφαλονιέρη. Οὕτω ἐκλείπει ὁ Φελίξ Φορέστης, ἐν τῶν εὐγενεσέρων θυμάτων τῆς Αὐστρίας, διὰ τὸ ὁμιλήσῃ περὶ τοῦ ἡρωϊκοῦ Ὀροβόνη.

Τὴν 23 Δεκεμβρίου 1821, — λέγει εἰς τινα πρὸς τὸν Ρισιάρδην ἐπιστολὴν — προσεκλήθημεν πάντες ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς διὰ ν' ἀκούσωμεν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀποφάσεων. Τὴν ἐπαύριον ἐγένετο ἡ ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ ἁγίου Μάρκου ἑκθεσις ἡμῶν ἐν μέσῳ ἀπείρου πλήθους.

Ὁ ἀντιβασιλεὺς παρίστατο εἰς τὴν σκηνὴν ταύτην ἐκ τοῦ ἐξώστου τοῦ τῶν δόγων (μεριστάνων) ἀνακτόρου. Ὅλη ἡ φρουρὰ ἀνίστατο· τέσσαρα δὲ τηλεβόλα ἦσαν ἐστημένα περὶ τὸ ἱκρίωμα, οἱ δὲ πυροβολισταὶ ἐκράτουν τὰς θρυαλλίδας των ἀνημμένας.

Εἰς τῶν δικαστῶν ἀνέγνω τὰς ἀποφάσεις γεγонуῖα τῆ φωνῆ. Οἱ ἀπειροὶ θεαταὶ μᾶς παρέσχον δείγματα φανερὰ βαθείας συμπαθείας.

Ὁ Σαλβότης εἶπεν εἰς τοὺς καταδίκους, ὅτι κατ' εἰδικὴν χάριν τοῦ ἀντιβασιλέως, τοῖς ἐπετρέπετο νὰ φέρωσι τοὺς πῖλους των κατὰ τὴν ἐκλεισῶ. Ὁ Ὀροβόνης δὲν ἠθέλησε νὰ ὠφελθῆ τῆς χάριτος ταύτης, εἰς δὲ τοὺς προτρέποντας αὐτὸν φύλακας νὰ καλυφθῆ καὶ νὰ κρύψῃ διὰ τοῦ μαγνηλίου τὸ πρόσωπόν του, ἀπεκρίθη.

— Οὐδ' ὅλως αἰσχύνομαι νὰ εὐρεθῶ εἰς τὴν πλατεῖαν ταύτην, διότι εὐρίσκωμαι ὑπὲρ ἱεροῦ ἀγῶνος, καὶ ἐπιθυμῶ ἵνα πάντες μὲ ἴδωσιν.

Ὅτε κατέβημεν ἐκ τοῦ ἰκριώματος διὰ νὰ ἐμβῶμεν εἰς τὰς εἰρκτάς μας, ῥινόμακτρα πολυάριθμα ἐκυμαίνοντο ἐν τῷ ἀέρι ὡς δεῖγμα ἀποχαιρετισμοῦ, ἐξόχως ὑπὸ τῶν γυναικῶν, τὴν αὐτὴν δ' ἐσπέραν μουσική τις ἀρμονία ἐψάλη ὑπὸ τὰ παράθυρα τῆς φυλακῆς.

Ἀνεχωρήσαμεν ἐκ Βενετίας τὴν νύκτα τῆς 12 πρὸς τὴν 13 Ἰανουαρίου 1822. Ἐξελέξαντο δὲ παρομοίαν ὥραν διὰ ν' ἀποφύγῃσι νέας διαδηλώσεις. Τρεῖς ἐπίτροποι μᾶς συνώδευσον, ἐν δὲ ἀπόσπασμα ἀστυνομικῶν κλητήρων περιστοίχιζε τὰς ἀμάξας μας.

Ἡμεθα δεδεμένοι δύο ἀνὰ δύο, ἐπὶ τρεῖς ἑβδομάδας οὕτω ὁδοιποροῦντες. Καθ' ἐσπέραν ἐσταθμεύομεν πρὸς τὸ κατακλιθῆναι, ἀλλὰ τὰ σώματά μας ἦσαν καταδηδικασμένα νὰ κατὰκηνται ἐπὶ τοῦ ἀγύρου, συχνότατα δὲ εἶχομεν ὡς κατάλυμα φυλακὴν. Πρὸς ἔπακρον δὲ βασάνων, οἱ φύλακές μας διήνυσον μεθ' ἡμῶν τὴν νύκτα. Μολονότι δὲ αἱ ἐφημερίδες τῆς Κυβερνήσεως μᾶς ἐζωγράφησαν ὡς ἀνθρώπους αἰμοχαρεῖς ἢ ἀσεβεῖς, ὅπως ἀποτρέψωσιν ἀφ' ἡμῶν πάντα οἶκτον, οἱ λαοὶ ὅμως, δι' ὧν διηρχόμεθα, δὲν ἔπαυσον ἐπιμαρτυροῦντες ἡμῖν τὰς ζωηροτέρας συμπαθείας· αἱ γυναῖκες πρὸ πάντων μᾶς συνεπώνουν, τινὲς δὲ αὐτῶν τείνουσαι ἡμῖν τὰ τέκνα των μᾶς παρεκάλουν νὰ τὰ εὐλογῆσωμεν. Εἷς τινὰς πόλεις ἢ εἰσοδοὺς ἡμῶν ἦν θρίαμβος ἀληθής. Συγχρόνως δὲ ὑπέβλεπον κακῶς τοὺς ἐπιτρόπους καὶ πολλάκις τοὺς ἐσύριξαν· ἀλλ' οὗτοι ἐξεδικοῦντο διπλασιάζοντες τὰς τραχύτητας καὶ σκληρότητας καθ' ἡμῶν.

Μόλις ἐφθάσαμεν εἰς Σπιλθέργ, καὶ ἐπελήφθησαν τῆς σιδηροδεσμεύσεως. Αἱ ἀλύσσεις μας ἦσαν βαρύταται, καὶ ἀνικανῶ νὰ εἶπω ὅσα ὑπέστην κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας. Ἡ κλίνη ἡμῶν συνίστατο ἐκ ψιάλου ἐπὶ θρανιδίου κειμένης καὶ ἐξ ἐσαπλώματος χονδροειδοῦς ἐρίου. Ἐκαστον κελλίον εἶχε δώδεκα ποδῶν μόνον μῆκος ἐπὶ ὀκτὼ πλάτους, τὸ δὲ εἶδος ἦρχετο ἀνωθεν διὰ μικροῦ φεγγίτου ἐκ σιδηρῶν κυκλίδων, ἀντὶ τραπέζικου σκεύους εἶχομεν ἀνὰ ἓν κοχλιάριον δι' ἕκαστον ἄτομον διὸ οὐδὲ περὶνον, οὐδὲ μαχαίριον ἔχοντες, ἠναγκάζομεθα πολλάκις νὰ τρώγωμεν μὲ τοὺς δακτύλους.

Ἡ μερίστη τῶν βασάνων μας ἦτον ἡ πείνα. Πρὶν τῆς ἀφί-
ξεως τῶν καταδικῶν λομβαρδῶν, μᾶς ἔδιδον διὰ τροφήν κο-
χλιαρίας τινὰς ἐκείνου τοῦ ναυτιώδους τοῦ brenu suppre
λεγομένου (διὰ πεφυγμένου ἀλεύρου) μικρὸν τεμάχιον κρέα-
τος σσεηπότος τὸ πλεῖτον, ἐπὶ τέλους ἔν κομμάτιον ἄρτου μέ-
λανος.

Ὅτε ὁ Κονφαλονιέρης καὶ οἱ ἄλλοι κατάδικοι Λομβαρδοὶ
ἔφθασαν, μᾶς μετεχειρίσθησαν ὅπως οὖν καλῆτερον. Ἐν τούτοις
οὐχ ἦττον ἐξηκολουθοῦμεν ἐκ τῆς πείνης νὰ ὑποφέρωμεν καὶ
νὰ ἰσχυαίνωμεν, ὥστε ὁ ἰατρός τοῦ δεσμοτηρίου ἀνησύχησε
ἀλλὰ μὴ δυνάμενος οὐδὲν τῆς μίρας μας νὰ μετατρέψη, ὅπως
μετριάσῃ τὴν δεινὴν ἀθλιότητα ἡμῶν, μᾶς παρήγγελλεν ἀπὸ
καιρὸν εἰς ἕτερον, ἐν εἶδει ἰατρικοῦ, ὁπώρας τινὰς καὶ ποτή-
ριον οἴνου. Τέσσαρες ἐξ ἡμῶν εἰσελθόντες ὑγιεῖς εἰς Σπιλβέργ,
ἀπέθανον ἐξ ἀσιτίας, ὁ Ὀροβόνης, ὁ συνταγματάρχης Μορέτ-
της, ὁ Βίλλας καὶ ὁ Ἀλβερίνης.

Λί ἀποβιώσεις αὗται μόνον ἐκ τῆς πείνης ἐπενεχθεῖσαι, ἐπ-
ἀναγκες ἦτον νὰ μεταξέρυθμίσωσι τὴν οἰκτρὰν βιοτείαν, εἰς ἣν
ἡμεθα καταδεδικασμένοι· ἀλλ' οὐδὲν ἐγένετο· εἰς δὲ τὰς ὑλι-
κὰς στερήσεις μας ἐπῆλθον προστεθεῖσαι παντοῖαι ἠθικαὶ
στερήσεις.

Κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη μᾶς ἦττον ἐπιτετραμμένον νὰ
ἔχωμεν τὰ ὀλίγα βιβλία, ἅπερ εἶχομεν συμπαραλάβει. Ἀλλ' ὁ
αὐτοκράτωρ φθονῶν ἡμῖν καὶ αὐτὴν τὴν τελευταίαν παρηγο-
ρίαν, διέταξε νὰ μᾶς τ' ἀφαιρέσῃ καὶ νὰ μᾶς δώσῃσιν εἰς
ἀντάλλαγμα πᾶν τὸ ἐπαχθέστερον καὶ ἀτοπώτερον ὡς πρὸς
βιβλία τοῦ ἀσκητικοῦ βίου. Ἀλλὰ τὸ μάλιστα ἡμᾶς καταθλί-
βον ἦτον ἡ παντελής ἔλλειψις εἰδήσεων περὶ τῶν οἰκογε-
νειῶν μας.

Προσθετέον δὲ τούτοις κακώσεις πάντοτε ἐπαυξανούσας ἐπὶ
δεκατέσσαρα ἔτη. Τρὶς κατ' εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ἐπεσκέπτον-
το τὰ κελλῖα μας, ἐνήργουν ἐφ' ἡμῶν αὐτοψίαν, ὑποχρεοῦντες
ἡμᾶς ἐνίοτε καὶ αὐτὸν τὸν χιτῶνά μας νὰ ἐκδυθῶμεν. Πρὸς
ἐπακρον δεινῶν, κατασκοπεῖα νεοφανῆς ἐξετελείτο ἀπέναντι
ἡμῶν, διότι οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ, οὓς ὡς πνευματικούς μᾶς ἐπέβαλ-
λον, ἀνεδέχοντο αὐτὴν. Μεταξὺ δὲ πάντων διεκρίθη ὁ Ἀββᾶς
Παύλοβιχ Δαλμάτης, ἀνταρμειφθεὶς βραδύτερον, ἕνεκα τῶν ἐν-
τίμων αὐτοῦ ἐκδουλεύσει, διὰ τῆς ἐπισκοπείας τοῦ Κατ-

τάρου. Δὲν μᾶς ὠμίλει, τόσον περὶ Θεοῦ, ὅσον περὶ πολιτικῶν ὑποθέσεων, εἰς ἃς διετείνεται ὅτι ἀνεμίχθημεν ἐνήργει δὲ οὕτω κατὰ τὰς διαταγὰς τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις μᾶς κατεδίωκεν οὕτω πως μέχρι τῆς εἰρκτῆς, ἐφιέμενος νὰ μᾶς καταστήσῃ ὄργανα νέων καταδιώξεων.

Τὸ 1834, φραγκῖσχος Β'. ἦλθεν εἰς Βρούνην διὰ νὰ παρευρεθῆ εἰς μεγάλα γυμνάσια στρατιωτικά. Προσεδοκᾶτο χάρις τις, ἢ τούλάχιστον ἐλάττωσις τινῶν κακωσεων, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον ἀπέβη. Ταῦτα δ' οὐκ ἀρκοῦσιν. Ὁ γηραιὸς Μανάρης εἶχε προσβληθῆ ὑπὸ παραλυσίας· ὁ Ἀλβερτίνης ἦν ἀγωνιῶν, πάντες δ' οἱ λοιποὶ ἐτήκοντο μᾶλλον ἢ ἥττον ὑπὸ τὴν μάστιγα τῆς πείνης ἢ τῆς ταλαιπωρίας. Ὁ αὐτοκράτωρ ἦν ἐν πλήρει γνώσει τῆς καταστάσεως ταύτης τῶν πραγμάτων, διότι, ὠθούμενος μᾶλλον ὑπὸ τοῦ ἐξιχνευτικοῦ πνεύματός του ἢ ὑπὸ αἰσθημάτων φιλανθρωπίας, ἐπεμπε συχνάκις τὸν ἰατρόν του νὰ μᾶς ἐπισκέπτηται. Καὶ ὅμως οὐδὲν ἠθέλησε γὰ πράξῃ οὐδὲ ὑπὲρ τοῦ Μανάρη, ὃν μετὰθεσίς τις ἐκτὸς τῆς φυλακῆς ἠθέλεθεραπεύσει, οὐδὲ ὑπὲρ τοῦ ἀγωνιῶντος Ἀλβερτίνης, οὐδὲ ὑπὲρ πάντων τῶν ἄλλων, τῶν ὁποίων ἡ ἀσιτία ἐσβέε τὸ ζῆν ἐν τῇ πηγῇ του.

I.

Αὕτη ἐστὶν ἡ διήγησις τοῦ Φελικίου Φορέστη, ἰδοὺ δὲ καὶ ἡ τοῦ Ἀνδριάνη.

Ὁ Ἀνδριάνης ἦτον γάλλος, ὃν ὁ τῆς ἀνεξαρτησίας ἱερός ἀγὼν εἶχε προσκαλέσει ἐπὶ τοῦ ἰταλικοῦ ἐδάφους. Συγκατετάχθη καρβονάριος ὑπὸ τοῦ γηραιοῦ Μιχαήλ Ἀγγέλου Βουαναρόττη, ἀδιορθώτου πατριώτου, τοῦ ὁποίου πάντες γινώσκουσιν ἀπὸ μνήμης τὸν βίον.

Ὁ Ἀνδριάνης ἦτον νέος, τούτέστι πλήρης ζέσεως καὶ πίσεως. Τὴν 27 Ἰανουαρίου 1823, συνελήφθη εἰς Μιλάνον ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς ἀστυνομίας καὶ ἐρρίφθη εἰς τινα παρακειμένην φυλακὴν μ' ἐκείνην, ἐνθα, πρὸ τριῶν ἐτῶν, ὁ Σίλβιος Πελλίχης εἶχεν ἀκούσει τὸ ἄσμα τῆς Μαγδαλινης· ἀλλ' αὕτη καὶ αἱ δύστηνοὶ συναγωνίστριαὶ αὐτῆς δὲν ὑπῆρχον πλέον, ἀντικαταστάσαι ὑπὸ τῶν καρβοναρίων.

Περὶ τῶν πρώτων ὥρων τῆς αἰχμαλωτίας καὶ τῶν ὅσα ὑ-

πομένει τις ὅτε εἰκοσιτετραετής τὴν ἡλικίαν βλέπει ἑαυτὸν τεθαμμένον ἐν εἰρκτῇ, μακρὰν τῆς πατρὶδος του, μακρὰν τῆς οἰκογενείας του, ὑπάρχουσιν εἰς τ' ἀπομνημονεύματα τοῦ Σιλβίου Πελλίκου δύο κεφάλαια, ἅτινα ἀναπληροῦσι τὴν σιωπὴν μας.

Ἦ νῦξ ἐπῆλθεν, αἱ δὲ περιπολεῖται ἤρξαντο.

— Ἰδοῦ, δεσμοφύλαξ τις εἶπεν, ἐν τῇ χυδαίᾳ ἐκφράσει τοῦ ἐπιτηδεύματός του, δεικνύων τὸν δεσμώτην, ὃν ἐνόμιζεν ἀποκοιμισμένον, ἰδοῦ ἕνας πετεινός, ὅστις θὰ φέρει πολλὰς ὄρνιθας εἰς τὸν ὄρνιθῶνα.

Ὁ δεσμώτης δὲν ἐκοιμᾶτο, ἡ δὲ λέξις αὐτὴ προφερθεῖσα χαμηλῇ τῇ φωνῇ κατέστη αὐτῷ ὡς ἀνακάλυψις. Ἐννόησεν ἀμέσως ὅποια δυσχερῆ καθίχοντα εἶχε νὰ ἐκπληρώσῃ, καὶ τὴν τρομερὰν εὐθύνην, ἣτις ἐμελλε νὰ προστριβῇ εἰς τοὺς ἐλαχίστους λόγους του. Αἱ ἐπὶ πάσας τὰς στιγμὰς προσπάθειαι αὐταὶ νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐφ' ἑαυτοῦ, ἡ προσοχὴ ἐκείνη τοῦ νὰ σταθμίξῃ πάσας τὰς ἀπαντήσεις του, τῶν ὁποίων πανοῦργός τις διάνοια ἐφιλοτιμιεῖτο ἀφ' ἑτέρου νὰ διαστρέψῃ τὴν ἐννοιαν, ἰδοῦ τὸ παρέχον εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς διηγήσεως τὴν δραματικὴν τῆς ἐνότητάς, ἰδοῦ τὸ διαδίδον περιπαθεῖς ἐνδιάφορον ἐπὶ πλείστων συμβαμάτων, ἅτινα ἀσήμαντα ἤθελον εἶναι εἰς βίβλον φαντασίας.

Ἔτινα σχέσιν εἶχεν ἡ αὐστριακὴ ἀστυνομία μὲ τὸν βίον νεανίου τινὸς ἀγνώστου; Διὰ τοῦ τοιούτου μέσου ἤθελε νὰ κατάρχη διὰ νήματος περιπλέον τοὺς ἐν Ἑλβετία πρόσφυγας, καὶ νὰ εἰσδύσῃ βαθύτερον εἰς τὸ μυστήριον τῶν σχεδίων των. Ἀλλ' ἐὰν ἡ Αὐστρία εἶχεν ἐπιτηδέιους ἱεροδίκας, ὁ δεσμώτης, ὃν τὴν φωνὴν ταύτην ἐκράτει ὑποχείριον, δὲν ἐφοβεῖτο τόσον διὰ τὴν ζωὴν του, ὅσον διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἄλλων.

Ὁ ἀνακρίνων αὐτὸν σύμβουλος, λέγει ὁ Μ. Αντώνιος de La Tour, ἥτο εἰς ἕξ ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων, ὃν οὐδεμία συγκλίσεις ταράπτει ποτὲ τὰς ψυχρὰς σχέψεις, καὶ οἵτινες, ἐν ταῖς ἀπολύτοις κυβερνήσεσιν, ἐπίστανται νὰ παρέχωσιν εἰς τὰς πολιτικὰς δίκας τροπὴν τινα ἀρκετὰ ἀμφίλεκτον, διὰ νὰ καθησυχάσωσι τὴν συνείδησιν τοῦ μονάρχου. Αἱ πολιτικαὶ δίκαι τὰ μέγιστα εἶχον ἀνυψώσῃ τὴν εὐνοιαν τοῦ Σαλζόττη, ἡ δὲ ὑπόπτως. διάνοιά του ἐνέπνευσεν εἰς τοὺς συναδέλφους του σχεδὸν τοσοῦτον τρόμον ὅσον εἰς τὸν ὑπόδικον αὐτὸν ἀλλ' ἀπατώμαι,

διότι ὁ ὑπόδικος τὴν φορὰν ταύτην ἦτον ἡσυχώτερος τῶν δικαστῶν. Διὰ τὴν ἐννοήσῃ τις πᾶσαν ὅσιν ἐπιτηδειότητα ἀνέπτυξαν, ἐπὶ ἓν ὀλοκλήρον ἔτος, ὁ μὲν ἱερανακριτῆς διὰ τὴν καταφωράσῃ τὸν κατηγορούμενον καὶ τὸν περιπλέξῃ εἰς τοὺς λόγους του, οὗτος δὲ διὰ τὴν φυλάξῃ τὴν μετριοπάθειάν του καὶ μόνον ἑαυτὸν νὰ διακινδυνεύσῃ, πρέπει ν' ἀναγνώσῃ τὰ Ἀπομνημονεύματά του. Ἡ ἠθικὴ αὐτῆ βίασανος ἦτον τοσοῦτον σκληρὰ, ὥστε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ εἰρκτῇ ἐπέχεε γοητεῖαν τινὰ, ἔνθα ὁ Ἀνδριάντης εἰσῆρχετο τὴν ἐσπέραν μετ' ἀγρίας χαρᾶς. Περιπλέον, ἐπιστρέφων ἐκ τῆς ἀνακρίσεως ἀπῆντα, διαβαίνων μεταξὺ τῶν περιέργων, τὸ συμπαθὲς βλέμμα νεάνιδός τινος. Ταῦτα εἰσὶ τὰ τῆς αἰγμαλωσίας εὐτυχήματα.

Ἄπαξ συνδιαλλαγείς μετὰ τῆς μοίρας του, ἠρώτησεν ἑαυτὸν ἂν ἡ εἰρκτῇ δὲν εἶχεν ἐπίσης τὰς τέρψεις τῆς. Ὅσον μᾶλλον ὁ ἄνθρωπος νομίζεται μεμονωμένος ἀπὸ τῶν ὁμοίων του, τοσοῦτον συναισθάνεται τὴν ἀνάγκην ν' ἀναμίξῃ τὸν βίον του πρὸς τὸν ἐκείνων. Ὁ Ἀνδριάντης εἶχεν ἀκούσει περὶ ἐκείνου τοῦ μυστηριώδους ἀλφαβήτου, ὅπερ, δι' ἐλαφρῶν κτύπων γενομένων ἐπὶ τινος τείχους, διαβιβάζει εἰς παρακειμένην εἰρκτῆν τὴν διάνοιαν τοῦ φυλακισμένου. Ὅποιαν ἀγαλλίασιν ἠσθάνθη παρατηρήσας ἡμέραν τινὰ ὅτι ἠκούσθη! Ὁ πρῶτος αὐτοῦ γείτων ἦν ἄθλιός τις μοιρολόγος. Ἄλλ' εἰς τὴν ἀδελφότητα κοινού τινὸς πεπρωμένου, ὅσον ταπεινὴ καὶ ἂν ὑπάρχη ἡ τύχη, ἔχει πάντοτε αὕτη τὸ συγκινητικόν τῆς μέρος. Ἀκολούθως τὸν διεδέχθη ὁ συνταγματάρχης Μορέτης, ὁ εἰς τὴν στρατιάν μας ὑπηρετήσας διότι ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐκείναις τῶν Μεδιολάνων ὑπῆρχεν ἐν ζῶν λείψανον ὅλων τῶν ἐποχῶν. Τὰς ἀπλᾶς ταύτας βιογραφίας ἐν τισι σελίσιν ἐνταῦθα διηγούμενοι ὀλοκλήρους ἐβδομάδες ἠθέλαμεν διὰ τὴν μάθωμεν. Ἄλλὰ ποῖον μυθιστόρημα ἠθέλεν εἶσθαι ἀντάξιον αὐτῶν τῶν λεπτομερειῶν, συχνάκις ἀγοραίων, διαβιβαζομένων γράμμα πρὸς γράμμα διὰ μέσου τοῦ τοίχου, καὶ ἀκαταπαύστως διακοπτομένων ὑπὸ τῆς κραυγῆς φρουροῦ ἢ τῆς ἐμφανίσεως δεσμοφύλακος;

Τοιαῦται ἦσαν αἱ ψυχαγωγίαι τοῦ χειμῶνος, τὸ δὲ ἔαρ ἐπῆλθον ἕτεραι. Πρὸ τῆς φυλακῆς ὑπῆρχε μικρὰ τις αὐλῆ, ἐν ἣ εὐρίσκειτο ἰτέα. Εἰς τὸν μονάζοντα οὐδὲν φαίνεται ἀδιάφορον τὰ πρῶτα φύλλα αὐτοῦ τοῦ δένδρου, λέξις τις προφερθεῖσα ὑπὸ φωνῆς γυναικείας, βήματα ζωηρὰ καὶ ἐλαφρὰ τὴν ἄμμον προσ-

ψαύοντα, ὅ,τι ἀπῆρτετο περιπλέον διὰ νὰ ἐμποιήσῃ γλυκεῖς περισπασμούς εἰς τὴν καρδίαν ἀτυχῶς τινος μοναστοῦ. Ἀνθοδέσμη ἴων ριφθεῖσα εἰς τὸ παράθυρόν του καὶ πεσοῦσα εἰς τοὺς πόδας του παρέσχεν εἰς τὸν ρεμβασμόν του χροιάν τινα πραγματικότητος. Εὐτυχία τις δὲν ἔρχεται ποτὲ μόνη· ἄλλα βιβλία ἐστάλησαν τῷ φυλακισμένῳ, ὡς νέαι ἀναμνήσεις, νέαι ἐλπίδες.

Ἐν τούτοις αἱ ἀνακρίσεις ἐγίνοντο σπανιώτεραι καὶ ἤττον παρατεταμέναι, διότι ἡ λύσις ἐπλησίαζε. Μὲ τὸν Ἀνδριάνην ἤνωσαν ἕτερον ἐγκλειστον, τὸν Ῥιναλδίνην ἐκ Βρεσσίας. Ἐτεκμαίρετο ἄρα γε ἐκ τούτου ὅτι ἐμετρίαζον τὰς τοσαύτας τραγυτήτας; οὐχί· ἀλλ' ἕτεροι ὑπόδικοι ἀφικνοῦντο. Ὁ Ἀνδριάνης κατ' ἀρχὰς συνησθάνθη ἐκ τῆς συνενώσεως ταύτης ζωηράν χαρὰν, ἔπειτα ἠρωτήθη ἀλγεινῶς ἐὰν τὸ τοιοῦτον δὲν ἦτο νεοφανὲς μέσον ὅπως ὑφαρπάσωσι τὸ ἀπόρρητον αὐτοῦ. Ἴδου δὲ πῶς ἡ αἰγμάλωσία ἀμαυροῖ διὰ τῆς ὑπονοίας καὶ αὐτὰ τὰ φυσικώτερα αἰσθήματα. Ὁ Ῥιναλδίνης ἤττον κατ' εὐτυχίαν ἐν τῶν τιμίων χαρακτήρων, τοὺς ὁποίους εὐχερῶς τις ἐμβατεύει, μία τῶν ἀφελῶν ψυχῶν, αἵτινες συνοικεῖονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον μὲ ὅλα τὰ πράγματα, καὶ νομίζονται ἄρκετὰ ἐλεύθεραι, ὅταν ἡ εἰρική δὲν διαταράξῃ τὰς ἀπλᾶς των εἴσεις. Ὁ Ἀνδριάνης δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἀγαπήσῃ τὸν ἄνθρωπον τοῦτον συνδιασκεδάζων μετ' αὐτοῦ.

Ὁ Σαλθότης ἐν τούτοις βλέπων ὅτι οὐδὲν ἐκέρθαινε συγκρινῶν τὸν δεσμώτην του, ἐνήργησε διαταγήν ἵνα ἡ ἀδελφή του ἀναχωρήσῃ ἐκ Μιλάνου· ἀλλ' εἰς Μιλάνον εὐρέθησαν εὐσπλαγχοὶ ψυχαὶ οἰκτεῖραςαι τοσαύτας ταλαιπωρίας. Ἡ πρώτη αὐτῇ νίκη ἐπροσημίωσατο ἑτέραν· διότι ἐπετράπη τῷ Ἀνδριάνην νὰ ἐναγκαλισθῇ τὴν ἀδελφὴν του ἀσπασμοὶ πολυδάκρυοι, συνέντευξις ἐπώδυνος, ἥτις ἐπὶ ξένης γῆς κατέν δεσμωτηρίῳ, ὑπερ ἢ ἀνθρώπινος ἰδιοτροπία ἀνοίγει καὶ κλείει κατὰ βούλησιν, περιβέβληται χαρακτῆρα ζωφερὸν, διότι ἐρωτῶσιν ἑαυτοὺς ἐὰν ὁ δῆμιος δὲν ἦναι ὀπισθεν τῆς θύρας, καὶ ἂν ὁ ἀσπασμὸς δὲν ἦναι ὁ τελευταῖος.

Δὲν ὑπάσχει ἡμέρα μὴ φέρουσα τῷ ἀνθρώπῳ ἓνα δεσμὸν περιπλέον μετὰ τῶν ὁμοίων του καὶ σχεδὸν ἐν αἰτιολόγημα νὰ ἀγαπᾷ τὰ μέρη ἔνθα κατοικεῖ. Ὁ Ἀνδριάνης δὲν εἶχε συλλογισθῆ εἰσέτι νὰ προσαρτηθῇ εἰς τὰς κερκίδας του τὸ ἔπραξε· ἡ

δὲ θεὰ τῶν ἀπαράχων γειτονικῶν οἰκημάτων ἐνεποίησε γαλήνην τινὰ εἰς τὸ πνεῦμά του. Ὑπάρχουσι στιγμαὶ, καθ' ἃς τὸ βλέμμα εἰσδύει ἀκαθέκτως πάντα γοῦ. Ὑπάρχουσιν ἄλλως τε περίξ δεσμοτηρίου τινὸς τσαῦται ὀδύναι προσδοκῶσαι, τσαῦτα βλέμματα μελαγχολικὰ προσηλούμενα εἰς τὰ παράθυρα! Γυνὴ κεκλιμένη σκυθρωπῶς ἐπὶ ἐξώστου τινὸς ἀπετέλει ὅλως μυθιστόρημά τι, ὃ δὲ ἦχος τῆς κινύρας τῆς (harpe) πρόσκλησιν ἐρωτικὴν βεβαίως ἐσήμαινε, τὴν ὁποίαν ἀναμφιβόλως ἠσπάζοντο εἰς τι γειτονικὸν δωμάτιον.

Τὰ περιπαθῆ ταῦτα μυστήρια, ἅπερ διαβατικῶς ὁ Ἀνδριάνης κατεφόρα, ἀνεμίμνησκον αὐτῷ πλείστα θελξικάρδια ἀντικείμενα. Δι' ὃ κατεθλίβη μαθὼν ὅτι ἐμελλε νὰ ἀφήσῃ τὴν *Sainte Marguerite* διὰ τὸ *Porta-Nuova*. Ἡ καρδιά πάντοτε καταπιέζεται εἰς τὴν θεὰν νεοφανοῦς εἰρικτῆς, ἥτις ὡς ἄλλη αἰχμαλωσία ἄρχεται· ἀλλὰ καὶ αὕτη ἐμελλε νὰ ἔγῃ τὰς παρηγορίας τῆς. Συνίσταντο δὲ αὐταὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἀλλόκοτον μάθησιν τοῦ δεσμοφύλακος, προσενεγκόντος μ' ὅλον τοῦτο ὅσον οἷόν τε ἐπιχαρίτως τὴν παράδοξον βιβλιοθήκην του· οὐχὶ ἐπίσης εἰς τὰ παράθυρα διαύλου τινὸς, ὅπου θραδύτερον ἐπετρέπη τοῖς φυλακισμένοις νὰ περιφέρωνται, ἀλλ' εἰς τινὰ τῶν εὐτυχῶν ἐκείνων ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας συμπτώσεων, καθ' ἃς ἡ θεία πρόνοια θριαμβεύει. Ὁ Ἀνδριάνης φθάσας ἔδραμε πρὸς τὸ τεῖχος, ἢ πρόσκλησις του ἠκούσθη, καὶ τῷ ἀπίνθησαν ἔπειτα, ἐκ τῶν γραμμάτων, ἅπερ τῷ μετεδίδοντο βραδέως, καὶ ἐξ ὧν ἠσθάνετο τὸν ἀγῶνα βραχίονος ἐπὶ ὀδυνηρᾶς κλίνης ὑπεγερομένου, κατῶρθωσε νὰ συνθέσῃ ὄνομά τι, ὅπερ ἦν *Κοινοφιλονιέρης*.

Ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, τοῦ ὁποίου ἡ διάσημος φήμη τὸν εἶχε συγκινήσει τοσοῦτον ζωηρῶς, οὗ τὸ ὄνομα εὔρε ἐφ' ὅλων τῶν εἰς Γενούην προσφύγων τὰ χεῖλη, καὶ πάντων τῶν εἰς *Μεδιόλανα* συναιχμαλώτων του· ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, οὗτινος, ἢ φιλία τῷ ἐφαινετο ὡς ἡ τελευταία ἀνταμοιβὴ τῆς εἰς τὸν Ἰταλικὸν ἀγῶνα ἀφοσιώσεώς του, εὐρίσκετο ἐκεῖ, πλησίον του, ὃ δὲ θεὸς ἀναμφιλέκτως εἶχεν εὐδοκῆσαι ὥστε καὶ αὐτὸς νὰ βίβῃ εἰς τ' αὐτὰ δεσμὰ, διὰ νὰ τὸν ἀξιώσῃ ταχύτερον τῆς ἡρωικῆς ταύτης φιλίας.

Ὅτε καὶ αὐτὸς ἐσήμανε τὸ ὄνομά του. — Σὲ γνωρίζω, τῷ εἶπεν ὁ Κόμης, καὶ ἠξέυρω πῶς ὑπέστῃς τὰς δοκιμασίας τῆς δίκης.

Ἡ λέξις αὕτη τὸν ἀντήμοιβον ἀνθ' ὧσων εἶχε ὑπομείνει. Εἰς τοὺς ἀκολουθοῦς διαλόγους ὁ Ἄνδριάνης ἔμαθε νὰ γνωρίζῃ τὰ εἰς τὰς παραχᾶς τῆς Ἰταλίας διαδραματίσαντα πρόσωπα.

Ἐν τούτοις, τῆς διαδικασίας περαιωθείσης, ταχυδρόμος φέρον τὰ πρακτικὰ αὐτῆς εἶχεν ἀπέλθει εἰς Βιέννην, καὶ ἔμελλε νὰ ἐπανέλθῃ μὲ τὴν ἀπόφασιν· ἀλλὰ τὸν θάνατον ἔπρεπε αὐτῇ νὰ ἐκφέρῃ κατὰ τοῦ Κονφαλονιέρη καὶ ἐκείνου, ὅστις διὰ τῆς σιωπῆς του εἶχε δευθῆ ἀντάξιός τούτου.

Ὁ Ταχυδρόμος ἐπέστρεψε κομίζων τὴν προμερὰν, ὡς ἔλεγον, καταδίκην ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος. Ἡ εἰδησις αὕτη κατετρόμαξε τὰ Μεδιόλανα.

Ἀλλὰ μήτε ὁ κόμης, μήτε ὁ Ἄνδριάνης, ἀδιαχώριστοι τοῦ λοιποῦ μένοντες, δὲν κατεταράχθησαν δι' ἑαυτούς. Πρὸ πολλῶν ἡμερῶν, τὸ περιβάλλον αὐτοὺς μυστήριον τοὺς εἶχε προ-παρασκευάσει εἰς τὸν κεραυνὸν τοῦτον. Παρὰ τῷ Κονφαλονιέρη διωρίσθησαν οἱ λεγόμενοι οἱ φρουροὶ τοῦ θανάτου, ἐνόησαν δὲ ἀμφοτέροι τὴν ἄλαλον ταύτην εἰδοποιήσιν τῆς ἀνθρωπίνου δικαιοσύνης. Τέλος, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 20 Ἰαννουαρίου, 1824 τοὺς παρέλαβον ἵνα τοῖς ἀναγνώσωσι τὴν ἀπόφασιν.

Ὁ Ἄνδριάνης πρῶτος ἀνεχώρησε. Διαβαίνων δὲ εἶδε τὴν θύραν τοῦ Κονφαλονιέρη, ἣν ἄφησαν ἡμιανοικτὴν, καὶ ὤρμησεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ φίλου του. Τοιοῦτοτρόπως, ὡς ἐνθυμούμεθα, ὁ Σιλβίος εἰς Σπιλβέργην, εἶχε ἰδῆ κατὰ πρώτην φορὰν τὸν κόμητα Ὀρσβόνην, ἀλλὰ καὶ διὰ τελευταίαν, ἐν ᾧ ὁ Κονφαλονιέρης δὲν ἔμελλεν εἰσεῖτι ν' ἀποθάνῃ.

Ὅτε ἐφθασαν εἰς τὸ δικαστικὸν Συνέδριον, ὁ Ἄνδριάνης μετὰ βίας ἀνέβη τὴν κλίμακα, περιεστοιχισμένην ὑπὸ χωροφυλάκων, κρατούντων διὰ τῆς μιᾶς μὲν χειρὸς τὸ πυροβόλον των, διὰ δὲ τῆς ἄλλης πυρσόν. Τὸν εἰσήγαγον εἰς μεγάλην τινὰ αἴθουσαν ὡς ἐκκλησιδῖον χρησιμεύσαν. Εἰς τοιαύτας στιγμὰς τὰ πάντα ἐπαυξάνουσι τὴν συγκίνησιν, ἣν τις αἰσθάνεται. Ἡ ἐπιστημότης τῶν θόλων ἐκείνων ἤρμοζεν εἰς τὴν περίστασιν. Ἐκεῖ ἀφίχθησαν ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, πάντες ἐκεῖνοι, ὧν ἡ τύχη ἔμελλε νὰ γνωσθῇ· ὁ Τονέλλης ὁ ἐκ Σπιλβέργης μετὰ τοῦ Σιλβίου Πελλίκου ἐξελθὼν ὁ Καστιλίας, ὁ μέχρι τέλους ἐγκαρτερήσας ἀξίως εἰς τὸν ἀγῶνά του· ὁ Βορσιέρης ποιητῆς, εἰς ὃν ὁ Μόντης ὑπισχεῖτο ἔνδοξον εἰμαρμένην· ὁ Παλαβισίνης, ὁ διὰ προσπεποιημένης παραφροσύνης διαλύσας τὰ σχέδια τοῦ ἱερε-

ξεταστοῦ. Πάντες οὗτοι ἐθεώρησαν τὴν ζωὴν των ἢ τὴν ἐλευθερίαν των διακινδυνεύουσαν, καὶ ὁμῶς ἀποτρέποντες τὴν περὶ ἑαυτῶν διάνοιάν των τὴν μετέφερον πρὸς τὸν Κονφαλονιέρην.

Τὸ θέαμα ἦτον σπαραξικάρδιον· τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο ἐκκλησίδιον εἶχε μεταποιηθῆ εἰς αἴθουσαν προσδοκιῶν διὰ καταδεδι-
κασμένους· παρὰ τὴν εἰκοχὴν ἐνὸς παραθύρου ὅλοι οἱ δεσμῶται ἦσαν συνηγμένοι συνδιαλεγόμενοι μὲ ἀταραξίαν ἐν μέσῳ τῆς αἰθούσης, πλησίον τραπέζης, ὁ ἐπίτροπος ἐν στολῇ· εἰς τὸ ἄκρον ἐστία φωτίζουσα πενθηρῶς πῶς τὰς μορφάς· παρὰ τὴν ἐστίαν ὀκτὼ ἢ δέκα χωροφύλακες ὄρθιοι καὶ δι' ἦθους σοβαροῦ παρακολουθοῦντες ὅλας τὰς κινήσεις τῶν φυλακισμένων των.

Ὁ Κονφαλονιέρης, ἀπὼν, προΐστατο τῆς σκηνῆς ταύτης, καὶ εἰς ἀπάντων τὴν συγκίνησιν ἐνεχάραττέ τι ἐκ τοῦ μεγαλείου τῆς συμφορᾶς του.

Αἴφνης εἰς ἐπίτροπος ἤνοιξεν ὀρμητικῶς τὴν θύραν ἀναγγέλλων ὅτι ὁ Κόμης ἐπλησίαζεν. Ἠθέλησε δὲ ν' ἀκούσῃ ὄρθιος τὴν καταδίκην του.

Εἰς τοῦτο τὸ ὄνομα τὰ πάντα ἐν τῇ αἰθούσῃ ἔλαβον χαρακτῆρα θρησκευτικοῦ σεβασμοῦ· ὅτε δὲ ὑψηλὸς τις ἀνὴρ, ὠχρὸς καὶ ὑπὸ δύο χωροφυλάκων στηριζόμενος ἐνεφανίσθη εἰς τὸ κατώφλιον, ἐπῆλθεν ἄκρα σιωπῇ, καὶ ἤθελεν εἶπει τις ὅτι ὁ ναῖσκος εἶχεν ἤδη ἐκ νέου καθηγιασθῆ. Ἔστησαν ἐν σπουδῇ κραθεατον διὰ τὸν περικλεῆ ἀγωνιῶντα, πάντες δὲ οἱ φίλοι του τὸν περιεστοίγισαν· τὸ τοιοῦτον ὠμοίαζε εἰκόνα ἀνταξίαν τῶν πρώτων χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ.

Περιμείναντες ὥρας τινὰς μετέφερον τοὺς κατηγορουμένους εἰς ἕτερον δωμάτιον, ὅπου ἐνώπιον τῆς ἐπιτροπῆς ὁ γραμματεὺς ἀνέγνω τὴν ἀπόφασιν. Ὁ Κονφαλονιέρης καὶ ὁ Ἀνδριάνης κατεδικάζοντο εἰς θάνατον· ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ τοῖς ἐγάρριζε τὴν ζωὴν, τὸ δὲ ἐπίλοιπον τοῦ εἴου των ἔπρεπε νὰ τὸ διέλθωσιν εἰς Σπιδέρ, γάριν τῆς ἄκρας ἐπιεικείας τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος. Αἱ λέξεις αὗται ἦσαν γεγραμμέναι ἐν τῇ ἀποφάσει.

Τοῦτο ἦτον ἡ προεισαγωγὴ δοκιμασίας τρομερωτέρας. Ἡ ἡμέρα ὑπέφεγγεν ἤδη, φωτίζουσα δὲ διὰ τῶν μακρῶν παραθύρων τοῦ ναυιδίου ἐπάλασε κατὰ τῶν σθεννομένων λάμπσεων τῆς ἐστίας. Ὁ αὐξανόμενος γογγυσμὸς τοῦ πλήθους ἠκούετο, περιμένοντος ἐπὶ τῆς πλατείας ἵνα τῷ δεῖξωσι τοὺς καταδεδικα-

σμένους. Ἡ σκηνὴ τῆς νυκτὸς ἔμελλε ν' ἀνανεωθῆ ἑνώπιον ὄλου αὐτοῦ τοῦ λαοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ἰκριώματος. Ὁ Κονφαλονιέρης ἤθελεν εὔρει ἄρα γε ἰκανὴν καρτερίαν διὰ ν' ἀναβῆ ἐπ' αὐτοῦ καὶ ὑποστῆ ἐπὶ μίαν ὥραν, κατὰ τὸ δριμύ πρῶϊνόν ψύχος, τὸ περιφρονητικὸν ἐλέμμα ἐκείνου τοῦ ὄχλου; Δι' αὐτὸν τοῦτο ἔθεωρεῖτο ὡς ζήτημα φιλοτιμίας, ἀλλ' ἐναπετέθη εἰς τὴν θείαν χάριν.

Παρατηρητέον ὑπόσον ὁ Ἀνδριάνης σμικρύνεται διὰ ν' ἀφήσῃ διηρούμενος πλείονα ἔκτασιν εἰς τὸν ἡρωϊσμόν τοῦ φίλου του. Ἐν τι μόνον διανοεῖτο· νὰ τὸν ὑποστηρίξῃ, νὰ τὸν βαστάξῃ, οὕτως εἰπεῖν καὶ νὰ μεταδώσῃ εἰς τὸν προσφιλεῖ τούτον θνήσκοντα ὀλίγην ἐκ τῆς νεανικῆς ἐνεργείας του. Ὁ θεὸς τοῖς παρέσχε ταύτην τὴν ὥραν τῆς ἰσχύος μεταξὺ δύο κρίσεων, αἰτίνας παρ' ὀλίγον ν' ἀποσβέσωσι τὸν νοσοῦντα.

Ἐτερόν τι δράμα ἄρχεται ἤδη· ἀφοῦ ὁ πολίτης διεδραμάτισεν εὐγενῶς τὰ τῆς διακονίας του, ἐπιτραπήτω τῷ ἀνθρώπῳ ν' ἀφιερῶθῃ εἰς ὅλην τὴν ἀφέλειαν τῶν ἐντυπώσεών του. Πᾶσα ἐλπίς δραπετεύσεως δὲν ἀπωλέσθη· ἡ κόμησσα Τερέζα εἶχεν ἐπανέλθει εἰς Μεδιόλανα, πορευθεῖσα εἰς Βιέννην νὰ ἐπικαλεσθῆ τὴν ὑπὲρ τοῦ συζύγου τῆς χάριν ἢ παράκλησις αὐτῆς τρῶχέως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἀποκρουσθεῖσα, εἶχε μαλάξει τοῦλάχιστον τὴν εὐγενῆ καρδίαν τῆς Αὐτοκρατείας· ἡ δὲ θεία πρόνοια διεπράξατο τὸ ὑπόλοιπον, διακωλύσασα εἰς τὰς χιόνας τὸν ταχυδρόμον κομιστὴν τῆς θανατικῆς ἀποφάσεως.

Ἡ ἡρωϊκὴ αὐτῆ γυνὴ δὲν ἠδύνατο νὰ εὔρῃ εἰς τὴν φυλακὴν ἀπόκρυφόν τινα εἴσοδον; ἠθέλησε τοῦλάχιστον νὰ τὸ ἀποπειραθῆ. Τὴν εἰδοποίησαν νὰ συμπράξῃ μὲ τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ἀνδριάνη· αἱ δύο ἀτυχεῖς συνηντήθησαν μετημφισμέναι ὀπισθεν τῆς ἐκκλησίας τοῦ Σάν-Φέδελ, μόνον δὲ δάκρυα εἶχον ν' ἀνταλλάξωσι, τῆς συναντήσεως ταύτης εἰς οὐδὲν ἀποδόσης· ἀλλὰ τοῦλάχιστον αἱ δύο ταλαίπωροι γυναῖκες ἠδυνήθησαν νὰ συγκλαύσωσι καὶ νὰ ἐπιμαρτυρήσωσι συναλλήλως, ὅτι, ἐὰν αἱ ἀνθρώπινοι δυνάμεις εἶχον ὅρια, ἡ στοργὴ ὅμως συζύγου τε καὶ ἀδελφῆς ἦτον ἀπεριόριστος.

Οἱ τελευταῖοι ἀποχαιρετισμοὶ σπαραξικάρδιοι ἐγένοντο, διότι οὐχὶ μόνον τὸ δεσμοτῆριον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐξορία συνηπῆρχε, καὶ ὑποία ἐξορία! ἡ ὁδοιπορία κατέστη μακρὰ θάσανος. Ἐὰν ὁ Κονφαλονιέρης δὲν ἐξέπνευσε καθ' ὁδὸν, προέρχεται, διότι ἐν τῇ

σεις, τὰ χονδροειδῆ ἐνδύματα, ἅπερ τῷ ἐρρίψαν ἐπὶ τοῦ σώματος πάντα ταῦτα τὰ τοῦ δεσμωτηρίου συνακόλουθα, μετὰ τὰ ὁποῖα ἐδέησε νὰ ἐξοικειωθῆ, προσεπηύξισαν τὴν πικρίαν τῶν πρώτων ἡμερῶν.

Ἄλλ' ἔκτοτε βλέμματά τινα συμπαθητικὰ ἔπεσαν ἐπ' αὐτοῦ λαθραίως. Ὁ Σίλβιος Πελλῆκος ἔκαμε γνωστὸν τὸν γηραιὸν Σγίλλερὸν, περὶ δὲ τοῦ Κράλλη δὲν ἀναφέρει τόσα. Ἡ ἱστορία τοῦ Κράλλη, ὡς τὴν ἐδιηγείτο ὁ ἴδιος εἰς τὸν Ἀνδριάνην, παρὰ κολουθῶν αὐτὸν μὲ τὸ ὄπλον ἐπ' ὤμου, εἰς τὸ ἀνώγειον τῆς ἀκροπόλεως, — εἶναι περιπαθῆς ἐν τῇ ἀφελείᾳ τῆς. Μνημονεύει δυστυχῆ τινα στρατιώτην, ἣν ἡ μνηστὴ του προπολλῶν ἐτῶν ἀναμένει, λησμονοῦντα διὰ τοὺς πρὸς αὐτὴν συλλογισμοὺς του, μὲ ποίους μύθους, μὲ ποίας θυσίας πληρόνει καθ' ἐκάστην, προῖκα, ἣν ὀφείλει νὰ τῇ ἐπαναφέρῃ. Ὁ Κράλλης εἶναι ἄλλως τε πολῦτιμος σύντροφος, εἶναι εἰδήμων πολλῶν γλώσσων, ἀνέγνωσε καὶ τοὺς ποιητὰς ἐκείνους τουλάχιστον, ὅσους τυχαίως ἐγνώρισε, καὶ ἐν ἀνάγκῃ θέλει ἀναφέρει τοὺς στίχους των.

Ἄλλ' ἤδη ὁ Ἀνδριάνης δὲν ἠκροάζετο πλέον. Γραμματίον ἐγχειρισθὲν αὐτῷ λαθραίως τὸν εἶδοποιεῖ, ὅτι ὁ Σίλβιος ἤτον μετὰ τοῦ Μαρονσέλη ὑπὸ τὸ ἀνώγειον, ὅτι ἤκουον τὰ θήματα του, διέκρινον τὴν φωνὴν του. Ἡ ἀφίξις τοῦ Κονφαλονιέρη ἔπήνεγκε προσέτι ἀντιπερισπασμὸν γλυκὺν εἰς τὰς σκέψεις τοῦ φίλου του.

Ὁ χειμὼν ἔληξεν οὐχὶ τόσον λυπηρῶς, τοῦ δὲ ἔαρος ἐπανελθόντος, ἐκ τῆς θέας ροδῆς, ὑπὸ ἄνθη περιβαλλομένης ἐπὶ τοῦ ἀνωγαίου, ἡ διάνοια τῶν καθευγμένων ὑπέστη ἐπίσης τὴν ἀνάγκην νὰ διαχυθῆ. Τόμοι τινὲς εἶχον λησμονηθῆ εἰς τὰς χεῖρας των καὶ ἐδράξαντο ὡς λείαν τὰ βιβλία ταῦτα, κατὰ τινὰς δὲ ὥρας ἤθελέ τις νομισθῆ εἰς μίαν τῶν ἀρχικῶν ἐκείνων κρινοτήτων, ἔνθα αἱ τέρψεις τῆς σπουδῆς συνεχέρνων μόναι τὰς σκληραγωγίας τῆς μετανοίας. Ἀλλὰ τὸ πάθος τοῦτο τοῦ πνεύματος τὰ πάντα ἀντικαθιστῶν ἔσχεν ἐπίσης τὸ σφαλερὸν καὶ τὰς ἀδημονίας του· διότι, τοῦ λόρδου Βύρωνος ἀποθανόντος, ἡ εἰδησις αὕτη, διὰ τῶν παχέων τοιχωμάτων τοῦ Σπιλβέργ, ἐξήγειρεν εἰς πλείστας καρδίας τρικυμίας ἐν ἀρχῇ τοῦ κατευνάζεσθαι διακειμένας.

Ἐν τῷ μεταξὺ τούτων, ἐκκλησιαστικὸς τις ἀφικνεῖτο ἐκ Βιέννης. Ἀνεμιμνήσκοντο λοιπὸν ἐκεῖσε, ὅτι εἰς Σπιλβέργ ὑπῆρχον

ψυχαὶ δεόμεναι σωτηρίας. Ἡ πρώτη κίνησις ἦν ἡ χαρά· ἀλλ' ἡ ἀμφιβολία κατέστειλε μετ' οὐ πολὺ τὰς ἀπερισκέπτους αὐτῆς ὀρμάς. Ἄ! πόση σκληρὰ ἦτον ἡ στιγμή καθ' ἣν ἔδει νὰ συνερρωτῶνται, ὁ ἕαν παρήγορος οὗτος, ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ἐλθὼν, δὲν ἦτον μᾶλλον ἐν διάμεσον παρεντεθειμένον μεταξὺ τῶν περιδεῶν συνειδήσεων καὶ τοῦ ὠτὸς τοῦ αὐτοκράτορος. Ἡ ὑπόνοια αὕτη ἀσθενῆς μὲν ἐν ἀρχῇ, καὶ πολὺν χρόνον καταπολεμηθεῖσα, ὑπέβαλεν ἐν πρώτοις ὅλην τὴν ἰσχὺν ἐκείνων εἰς τὰς θρησκευτικὰς ἐντυπώσεις. Ὁ Δὸν Στέφανος πρὸς τοῖς ἄλλοις μέγαν ζῆλον ἐδείκνυε, φανταζόμενος, ἀγνοῶ τὸ αἶτιον, ὅτι ὁ Ἀνδριάνης δὲν εἶχεν ἴσως βαπτισθῆ, ἠθέλησε, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, νὰ τῷ ἀπονεύμῃ τὸ βάπτισμα.

Ἐν τούτοις, διαθρυλλεῖται ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ μέλλει νὰ μεταβῆ εἰς Μιλάνον, ἡ δὲ ὁδοιπορεία αὕτη διὰ χάριτων σημανθήσεται. Πόσαι δύστηνοι καρδίαι ἔπαλον ἐν ταῖς οἰκογενεαῖς! Ἀλλ' ὅταν σχεδὸν ἅπασαι ἀνέμενον ἐν σιγῇ, ἡ ἀδελφὴ τοῦ δεσμώτου ἡμῶν εὐρίσκετο ἤδη ἐπὶ τῆς εἰς Μιλάνον ἀγούσης ὁδοῦ. Εἰς Γενεύην ἡ Κυρία Ἀνδριάνη ἐπανεῦρε τὸ δωμάτιον, ὅπου ὁ ἀδελφός της δύο ἔτη διήνυσε· εἰς Μιλάνον, ἐπανεῖθεν, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἀγίου Κελσίου, ἐκείνην τὴν ἀγγελικὴν Τερέζαν, τὰ δὲ δάκρυά των συνεμίχθησαν ἅπαξ εἰσέτι ὀπισθεν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ εἰπόντος· «Μακάριοι οἱ κλαίοντες!»

Ἐφαίνετο ὅτι οὐδὲν ἔπρεπε ν' ἀντιστῆ εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην δύο ἀγίων ψυχῶν, τοιαύτη δὲ ἀπὸ μακρὰν προσφερομένη ἀρρώστιας πᾶν πρόσκομμα ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ. Ἀλλ' ἡ κόμησσα Τερέζα ἰδοῦσα τὸν αὐτοκράτορα πλησιέστατα δὲν ἠλπίζε τι πλέον. Ὡς νὰ συλλογισθῆ νὰ τὸν συγκινήσῃ διὰ τοῦ θεάματος συμφορᾶς, ἣτις ἦτον ἔργον, καθημερινὴ αὐτοῦ σπουδῆς; Ἐν τῷ κρυπτῷ προσεπάθουν νὰ πραύνωσι τόσα δεινὰ, εὐγενῆς καὶ οὗτος ἀγὼν, εἰς ὃν ἡ Τερέζα ὅλη ἀφωσιούτο.

Ἐτέρα Μεδιολανίς, ἡ κόμησσα Φρεκαβάλλη ἠθέλησε τότε νὰ συμμερισθῆ τὴν τιμὴν καὶ τὸν κίνδυνον αὐτῆς. Ἡ κυρία Ἀνδριάνη τὴν εἶδεν ἐσπέραν τινὰ εἰς τὸ κοιμητήριον, κατὰ τὰς θύρας τῆς πόλεως. Αἱ μυστηριώδεις αὐταὶ συνεντεύξεις ἔχουσι τι ἀρχαϊκόν. Ἡ κυρία Ἀνδριάνη ὀλιγώτερον καταπεπεισμένη διὰ τὸ ἀνίσχυρον τῶν προσπαθειῶν της, ἠθέλησε τοῦλάχιστον ν' ἀποπειραθῆ τὰ πάντα. Εἶδε τὸν πρέσβυν τῆς Γαλλίας, Κύ-

ριον δὲ Καμαράν· εἶδε τὸν Κύριον Κελὸν εἰς Ἱώμην ἀπεργόμενον, καὶ ὃν εἰς Παρισίους ἐγνώρισε· τὸν Κύριον Μετερνίχ ἐπὶ τέλους, ὅστις ἐδείχθη ἄξιος νὰ παρηγορήσῃ μίαν τὸσον ἔξοχον ὀδύνην· κοθότι δι' αὐτὴν εἰς ὄλων τὰς καρδίας ἐνουπῆρχεν οἶκτος, ὁ δὲ ἐμπνεόμενος οἶκτος εὐχερῶς καθίσταται ἐλπίς . . . . Εἶδεν αὕτη τὸν αὐτοκράτορα!

Κυριάρχης τις συνήθως δὲν γίνεται ὁρατὸς εἰμὴ διὰ νὰ καμφθῇ εἰς τὸν ἔλεον, ἀλλ' οὗτος παρεγνώρισε τὴν εὐγενῆ ταύτην παράδοσιν τῆς βασιλείας, αἱ δὲ παρακλήσεις ἀδελφῆς, τ' ὄνομα Ὀνήσκοντος πατρὸς, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τῷ ἀποσπάσωσιν εἰμὴ αὐστηροὺς λόγους, ἀπολήγοντας πάντοτε δι' αὐτῆς τῆς φράσεως· τοῦτο δὲν δύναμαι νὰ πράξω.

Ἐπρόσθεσε δὲ, ἀλλὰ λίαν σπουδαίως, ὅτι, ἐὰν ποτὲ ἀπέλυε τὸν δεσμώτην του, ἤθελε τὸν καταστήσει τίμιον ἄνθρωπον. Τοῦτο ἐννόει, ὅτι ὑπῆρχεν εἰς Σπίλβεργ ἱερεὺς τις ἐπιφορτισμένος τὸ ὑπόσχεσθαι χάριν καὶ ἔλεον εἰς τὸν θέλοντα νὰ καταμηνύσῃ ἑαυτὸν ἢ τοὺς συμπάσχοντας συντρόφους του.

Εἰς Σπίλβεργ οὐδεὶς πλέον ἠμφίβαλλεν ὅτι τοιαύτη ἦτον ἡ ἀποστολὴ τοῦ Δὸν Στεφάνου.

Ὅταν ἡ κυρία Ἀνδριάνη ἀνελάμβανεν, ἐν θλίψει τὴν εἰς Παρισίους ὁδὸν, οἱ δεσμῶται ἐξηκολούθουν τὰς σπουδὰς των. Ὁ Πελλῆκος ἔγραφε τραγωδίας τινὰς, ὧν τὰ ῥάκη μστεβαίνουν ἀπὸ εἰρκτῆς εἰς εἰρκτὴν φέροντα μυστηριώδεις παρηγορίας. Τοῦ χάρτου ἐκλείψαντος, εἶχον μεταχειρισθῆ ἅπαντα τὰ μέσα διὰ νὰ προμηθευθῶσιν ἕτερον· ἀλλ' ἔμενον φύλλα τινὰ ἀρκετὰ χονδροειδῆ, ὧν ἡ χρῆσις, ἐνόμιζον, δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἀνεπιβλαβής. Εἰς τῶν δεσμωτῶν, ὁ Μαρονσέλλης, διὰ πλείστης ὑπομονῆς καὶ ἐπιδεξιότητος κατάρθωσε νὰ ὠφελθῇ αὐτοῦ τοῦ χάρτου. Διέ, λυσε εἰς σταμνίον ὕδατος ὄλην τὴν ψίχαν τοῦ ἄρτου τῆς ἡμερησίου τροφῆς του, τὰ φύλλα ἅπερ διέβρεξέ ἀνεφάνησαν ὡς διὰ κόλλας κεχοισμένα. Ὅποιος θρίαμβος! Τοιαύτη ἀγαλλίασις μόλις ἴσως ἐπεφάνη διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς τυπογραφίας.

Ἐκ νέου λοιπὸν ἐπελήφθησαν τοῦ ἔργου. Ἀλλ' αὕτη ἡ χαρὰς τὸ αἷτιον ἔμενεν ἀκατάληπτον δι' αὐτὸν, προσηύξησε τὴν μνησικαχίαν τοῦ Δὸν Στεφάνου, καθεκάστην μᾶλλον ταπεινομένου, ὡς βλέποντος ἀπηξιωμένας τὰς νοθεσίας του. Ἐγραψεν εἰς Βιέννην, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ διέταξε τὴν κατάσχεσιν ὄλων

τῶν βιβλίων, καὶ ἐκείνων μάλιστα, ἅτινα εἶχον τὴν θρησκείαν ὡς ἀντικείμενον. Ματαίως ἐνόμιζεν ὅτι ἐδέσμευε τὸ σῶμα, ἐὰν δὲν ἱκανοποιεῖτο καὶ κατὰ τῆς διανοίας. Μὲ πόσον φίλτρον διεξῆλθον τελευταίαν φοράν τὰ περιπόθητα ταῦτα βιβλία. Τὴν προτεραίαν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐδέησε ν' ἀποχωρισθῶσιν αὐτῶν, ἕκαστος ἠθέλησε νὰ τὰ ἐπιψαύσῃ κατὰ σειράν, ὅτε δὲ ὁ κρότος ἠκούσθητο συγκλείοντος αὐτὰ εἰς κιβώτιον σφυρίου, ἀπαίσιόν τι ἐκ τούτου συνησθάνθησαν, τὰ δὲ σκότη τῆς εἰρκτῆς καθίσταντο πυκνότερα.

Τότε ἔπαυσαν μὲν τὴν ἀνάγνωσιν, ἀλλ' ἔγραψαν πλειότερον γλυκεῖα ἀντιστάθμισις, ἐὰν ἡ μελάνη ἐπίσης δὲν ἤθελεν ἐπὶ τέλους ἐκλείψει. Κατεσκευάζον ἐξ ἀσβόλης, ἀλλ' ἐξηντλήθη καὶ αὕτη. Ὁ Ἀνδριάνης ἦν ἀπαρηγόρητος ἀφίνων ἀτελὲς πόνημα φιλοσοφικόν, ὅπερ πρὸ πολλοῦ χρόνου τὸν ἐπησχόλει. Ἐπεμψε τὰ πρῶτα αὐτοῦ φύλλα εἰς τὸν Σίλβιον, ἐμπιστευόμενος αὐτῷ τὴν ἀμηχανίαν του. Μετὰ δύο ἡμέρας τὸ χειρόγραφον ἐπεστράφη μετὰ μικρᾶς φιάλης πεπληρωμένης ἐξ ἐρυθροῦ ὑγροῦ, ὅπερ ἦν τὸ αἷμα τοῦ γενναίου ποιητοῦ. Δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸ ἀναφέρῃ εἰς τὰ ταπεινὰ αὐτοῦ Ἀπομνημονεύματα.

Ἄγνωσθ' ἐὰν πολλὰ βιβλία ἤθελον εἶσθαι ἄξια νὰ γραφῶσι δι' αἵματος τοσοῦτον πολυτίμου.

Ὁ Δὸν Στέφανος συχνάκις μετέβαινεν εἰς Βιέννην καὶ, ἕκαστοτε τραχύτερος περὶ τὴν λειτουργίαν του ἐπανερχόμενος, μὲ νεοφανεῖς κακώσεις ἐσήμαινε τὴν ἐπιστροφήν του. Ὁ Ὄροβόνης ἀπέθανεν ἐκ πείνης, ὁ δὲ Βίλλας ἐπίσης ἠγωνία.

ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας ἐξαφθέντες οἱ δεσμῶται ἐνόμισαν, ὅτι μόνον ἐπὶ τῇ ἀποβιώσει τοῦ βασιλέως ἠδύναντο νὰ στηριχθῶσιν. ὑπὸ ζοφερᾶς ἀγαλλιόσεως κατελήφθησαν μαθόντες, ὅτι ἠσθένει. Μετ' οὐ πολὺ ὁ κρότος τῶν τῆς πόλεως κωδῶνων τοὺς εἰδοποίησε τὴν ἀνάβρωσίν του. Ἀλλὰ δὲν γινώσκω ὅποια ἀκτὶς ἐλπίδος εἰσέδυσεν ἐν τῇ φυλακῇ, κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν. Ὁ Ἀνδριάνης καὶ ὁ Κονφαλονιέρης εἶδον τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν θύρα τις ἔμελλε ν' ἀνοιχθῇ δι' αὐτούς· γλυκεῖα φρεναπάτη, ἐπὶ δύο μόνον ἡμέρας βοσκήσασα αὐτούς.

Ὁ Σγίλλερὸς φαίνεται γενόμενος, ἐν ἀγνοίᾳ του ἴσως, τὸ ὄργανον τῆς συνεννοήσεως ταύτης, ἧς ἡ κόμησσα ἦτον ἡ ψυχὴ διὸ τὸν ἀπεχώρισαν ἐκ τῶν δεσμωτῶν αὐτοῦ. Ἡ ψυχὴ του ἐμεγαλύνετο μὲ τὰς δοκιμασίας των· εὔρισκε χάρτην, ἐδάνειζε

τὰ βιβλία του, προσέφερε τὸν ἄρτον του. Οἱ ἀποχαιρετισμοὶ ὑπῆρξαν πολυδάκρυοι. ὁ δὲ Κράλλης τὸν ἀντεκατέστησεν.

Ἦν δὲ καὶ οὗτος εὐγενὴς τὴν ψυχὴν, ἐδικαιολογεῖτο περιπλέον νὰ φοβῆται μήπως ἐπισύρῃ ἑαυτῷ δυσμένειάν τινα, ἥτις μετ' αὐτοῦ ἤθελε προσβάλλει τὴν γηραιάν μητέρα του καὶ τὴν μνηστὴν του. Ὁ Σχίλλερὸς ἀναχωρῶν εἶχεν ἀφήσει εἰς τοὺς προσφιλεῖς αὐτοῦ υἱοὺς μικρόν τι λεξικὸν γερμανικόν, ὅπερ ἤθελον μὲν νὰ τὸ διατηρήσωσιν, ἀλλὰ ποῦ νὰ τὸ κρύψωσιν; Ὁ Ἀνδριάνης ἐπενόησε νὰ χαράξῃ ἀπάσας τὰς λέξεις αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τείχους διὰ τῆς αἰχμῆς ἴλου τινος, ἀποκόπτων τὰ φύλλα του βαθμηδόν, καὶ ἔσχε τὴν γενναιότητα νὰ τὸ πράξῃ. Ἡ ἐργασία αὕτη ἀπῆτησε πλεῖστον χρόνον, αἱ δὲ ὦραι ἐφαίνοντο τοσοῦτον μακραί!

Ἡ ἀργία ἐπιβλαβὴς διὰ τὸ πνεῦμα, οὐχ ἧττον καθίστατο καὶ διὰ τὸ σῶμα. Καθικέτευσαν τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἐπιτρέψῃ τοῖς ἐπὶ καθοσιώσει δεσμώταις νὰ ἐργάζωνται, ὡς οἱ λοιποὶ ἐργοκατάδικοι. Ἡμέραν τινα εἰς τῶν φυλάκων κατελήφθη ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἐνῶ ἐξερρίζου κατεσπυεσμένως τὴν ῥοδὴν τοῦ ἀνωγέου· ὁ κακόμοιρος ἐφοβήθη μήπως ὁ Δὸν Στέφανος παρατηρήσῃ τοῦτο καὶ ὀργισθῆ, ἐξ οὗ καὶ ἔμαθον τὴν ἐπάνοδόν του φέροντος τὴν ἀπάντησιν τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ ταλαίπωροι ἀνυπόμονον νὰ τὴν γνωρίσωσιν. Εἶχον ζητήσῃ τραχειῶν τινα ἐργασίαν, ἥτις νὰ ζωογονήσῃ τὰς δυνάμεις των διὰ τῆς γυμνάσεως· ἀλλὰ τοὺς ὑπεχρέωσε νὰ κατασκαυάζωσι μοτόν. Ταύτην δὲ τὴν ἐργασίαν, ἣν ὡς χάριν ἐξητήσαντο, οὐχὶ μόνον δὲν εὐχαριστοῦντο νὰ τὴν καταστήσωσιν ἀτελεσφόρητον διὰ τὴν ὑγείαν των, ἀλλὰ καὶ ὡς τιμωρίαν τοῖς τὴν ἐπέβαλον. Περιπλέον δὲ τοιαύτην ἐξελέξαντο, ἥτις ἀναγκαιῶς ν' ἀφήσῃ εἰς τὴν διάνοιαν τὴν ἀλγεινὴν ἀργίαν της.

Ὁ Σίλβιος Πελλῖκος πρῶτος ἐνεκαρτέρησε λέγων, ὅτι ὁ μοτὸς οὗτος ἤθελε μεταβῆ εἰς τὰ νοσοκημεῖα διὰ νὰ ἀπομάξῃ τὸ αἷμα τῶν πτωχῶν. Τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἦν τὸ σκληρότερον διὰ τὸν Ἀνδριάνην. Ὁ Κράλλης δὲν ἐτόλμησε νὰ τῷ ἐπιχορηγήσῃ μίαν ἢ δύο καρφίδας, ἀποπεμφθεῖς, ὁ δὲ Σχίλλερὸς διὰ παντὸς εἶχεν ἀναχωρήσει. Τὸν παρετήρησαν ἅπαξ κατὰ τὴν γωνίαν προμαχῶνός τινος ὑποθάλλοντα τὰ μέλη του εἰς τὸν ἥλιον. Ἀπέθανε, καὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ ἀνωγαίου, ὅπου ὁ Σχίλλερὸς τῷ

εἶχεν ὑπομεδιάσει διὰ τελευταίαν φορὰν, ὁ Ἀνδριάνης εἶδε μετὰ τινος ἡμέρας τὴν ἐκφορὰν τοῦ Βίλλα.

Ἐργοκατάδικοι ἀπήγαγον τὸ σῶμα καγγάζοντες. Τὰ τοιαῦτα τραγύταται δοκιμασίαι ἦσαν διὰ τὴν καρδίαν τοῦ Ἀνδριάνη. Ἀνεπαισθήτως αἱ θρησκευτικαὶ πεποιθήσεις του τὸν ἐγκατέλιπον. Ὑπὸ τῆς ἀμφιβολίας κατηλειμμένος ἐζήτησε παλαιὰν διαθέτην καὶ τινος τόμου τοῦ Φενελῶνος καὶ τοῦ Βουσσουέτου. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπήντησεν, ὅτι ἡ μὲν ἀγία Γραφή εἶχε τοὺς κινδύνους τῆς, τὰ δὲ συγγράμματα τοῦ Φενελῶνος καὶ τοῦ Βουσσέτου ἦσαν σχεδὸν ἀπηγορευμένα εἰς τὸ κράτος του. Ἄλλ' ἂς' ἐτέρου ἐπεμψε, ἀγνοῶ ὁποῖαν τινὰ ἀθλίαν συλλογὴν ἀσκητικῶν διατυπώσεων. Ἡ δύστηνος αὕτη ψυχὴ ἠσθάνετο ἑαυτὴν ἀπολωλυῖαν. Πρὸς στιγμὴν ἐμψυχωθεὶς ὑπὸ τῆς Φιλοθέας τοῦ ἐκ Σάλτης Φραγκίσκου, ἐπειράθη, δι' ἐργασίας τινος τῆς φαντασίας, νὰ διαφύγῃ τὴν διαβιβρώσκουσαν αὐτὸν ἀνήσυχον ζέσιν. Ἠρξάτο λοιπὸν ποιήματος, ὅπερ κατὰ τεμάχια ἀπήγγελλε τῷ Κονφαλονιέρη.

Ἡ παρουσία τοῦ ἡρωϊκοῦ τούτου ἀνδρὸς τὸν ἐνίσχυε κατὰ τῆς φυλακῆς καὶ καθ' ἑαυτοῦ τοῦ ἰδίου. Τοὺς ἀπεχώρισαν, ὁ δὲ Ἀνδριάνης συνενώθη μετ' ἐκείνου, ὃν κρυφίως ἐκατηγόρουν ὡς πωλοῦντα τῷ Αὐτοκράτορι τὰ μυστικά τῆς φυλακῆς. Ἐλογίζετο δὲ νεῖαν βάσανον στερηθεὶς τὸν Κονφαλονιέρην νὰ εὔρεθῃ κατέναντι τοῦ δικαστοῦ Σ. Ὁ Μορέττης πρῶτος σύντροφος τούτου ὀλίγον ἔλειψε ν' ἀποθάνῃ ἐξ αἰτίας του.

Εἰς τοιαύτην διάθεσιν τοῦ πνεύματος ὁ Ἀνδριάνης ἀνέκτησεν ἰκανὴν ἀταραξίαν διὰ νὰ συνθέσῃ συγκινητικούς τινὰς στίχους. Ἡμέραν τινὰ, καθ' ἣν εὕρισκετο εἰς μίαν ἐκείνων τῶν στιγμῶν γλυκείας προασχολήσεως, ἐν ἣ τὰ πάντα παρίστανται οἰκονογραφικὰ, ἡ θύρα ἠνεώχθη καὶ εἶδεν εἰσερχομένην νεάνίδα, ἧς τὸ βλέμμα ἦν πλήρες μελαγχολίας. Πῆλῆσε νὰ πιστεύσῃ εἰς ὑπερφυσικὴν ὄπτασίαν, καὶ δὲν ἐτόλμα ν' ἀναπνεύσῃ, μήπως τὸ φάντασμα ἐξαφανισθῇ.

Ἄλλ' ὅταν ἡ νεάνις ἐγονυπέτησε διὰ νὰ πλύνῃ τὸ ἔδαφος, ὑπόπτεισεν ὅτι εἶναι ἀπλῆ τις ἐργοκατάδικος ἐκλαβοῦσα τὸ δεσμοκτήριον ἐκεῖνο ἀντ' ἄλλου, ἡ δὲ ἔκστασις του μετεβλήθη εἰς περιπαθῆ οἶκτον.

Ἀναμιμνήσκειται τις τῆς Μαγδαλινῆς τοῦ Σιλβίου Πελλίχου, τὴν φορὰν δὲ ταύτην τὸ γεγονός ἦν θαυμαστότερον

ἄλλ' ὁ φύλαξ αἴφνης εἰσελθὼν ἐπέπληξεν βαναύτως τὸ δυστυχὲς πλάσμα ὡς ἀπατηθὲν.

Ἐὰν τὸ μυθιστόρημα περιορίζηται μέχρι τοῦδε, τοῦτο ἦτον τοῦλάχιστον σκέψις τις ὀλιγοήμερος. Ὁ Ἀνδριάνης δὲν ἠδύνατο νὰ μὴ ἴδῃ γλυκύν τινα οἰωνὸν εἰς τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο τῆς μοναξίας του· καὶ τῷ ὄντι ὁ Κονφαλονιέρης τῷ ἀπεδόθη. Ὅποια ἀγαλλίασις νὰ συνενωθῶσιν αὐθις!

Ἄλλ' ἡ εὐτυχία αὕτη δὲν ἦτον ἄμικτος· ἡ κατάστασις τοῦ Σελβίου Πελλίκου ἐχειροτέρευεν, ὁ Μαρωνσέλλης ἠπειλεῖτο νὰ ἀπολέσῃ ἐν σκέλος, ἐκάστη εἰρική περιέκλειε τὸ ἀλγεινὸν μυστήριόν της. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀνδριάνης ἤρχιζε νὰ φοβῆται διὰ τὴν ὄρασίν του, μόνον ἡ ἀνάπαυσις ἠδύνατο νὰ τὸν ἀνακουφίσῃ, ἀλλὰ δὲν ἐκοιμᾶτο· διότι θερμάστρα τις κειμένη εἰς τὸν γειτονικὸν τοῖχον τῷ ἐπροξένει δεινὰς ἀϋπνίας.

Ὁ Διοικητὴς τῆς Μοραβίας δὲν ἐτόλμησε ν' ἀναδεχθῆ τὸ νὰ ἐπιφέρῃ θεραπείαν τινὰ, ἀλλ' ἐδέησε νὰ περιμείνωσι δύο μῆνας περίπου τὴν διαταγὴν τοῦ Ἀυτοκράτορος.

Ἰπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλοι πόνοι παρὰ ἐκείνους τοὺς τὸ σῶμα προσβάλλοντας. Ὅποίαν σύγκρισιν εἶχον οὗτοι πρὸς τὴν ἐξῆς λέξι. « Ὁ Πατὴρ σου ἔπαυσε τοῦ ζῆν! » Ἐὰν ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς εἶναι πάντοτε ὁ σκληρότερος τῶν δοκιμασιῶν, τίς δύναται εἰπεῖν ὅποσον ἡ ἐξορία καὶ ἡ εἰρική προσευξάνουσι τὴν δύναμιν τῶν φυσικῶν αἰσθημάτων; Ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀνδριάνη τῷ ἔγραφε τὴν φρικτὴν ταύτην εἶδησιν. Ἀντιμόνης παρηγορίας, οἱ δεσμοφύλακες ἐπέτρεψαν εἰς τὸν δεσμώτην των ἵν' ἀναγνώσῃ τὴν ἐπιστολὴν ἰδίους του ὀφθαλμοῖς. Οὕτως ἔληξεν τὸ ἔτος 1829.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, δευτέραν φορὰν ὁ Κονφαλονιέρης εἶχε συλλάβει τὴν ἐλπίδα νὰ διεκφυγῇ· ἀλλ' ἐπειδὴ τὴν συνέλαβεν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἦτον εἰσέτι ἀποχωρισμένος τοῦ φίλου του, δὲν ἠδυνήθη τὴν φορὰν ταύτην νὰ τὴν καταλάβῃ ὡς πρὸς τὸ σχέδιόν της. Τῆς στιγμῆς φθασάσης, καὶ ἀπολαύσας αὐθις τὸν Ἀνδριάνην, δὲν ἠθέλησε νὰ φύγῃ μόνος.

Τὰ τοιαῦτά εἰσι ἐκ τῶν ἐξόχων ἐνεργημάτων, ἅπερ ἀπλοῦστατα δεόν νὰ ἀναφερθῶσιν. Ὁ Ἀνδριάνης τὸν ἰκέτευε ν' ἀναχωρήσῃ, τὸν ὠμίλει περὶ τοῦ γηραιοῦ πατρὸς του, περὶ τῆς θνησκούσης Τερέζας· ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἄνθρωπός τις, ὅστις ἐν σημείον ἀνέμενεν ἵν' ἀνοίξῃ τὴν θύραν. Ὁ Κονφαλονιέρης κατὰ τι

Τὰ τοιαῦτα εἰσὶν ἐκ τῶν ἐξόχων ἐνεργημάτων, ἅπερ ἀπλούστατα πρέπει νὰ ἀναφερθῶσι. Ὁ Ἀνδριάνης τὸν ἐκέλευε νὰ ἀναχωρήσῃ, τὸν ὠμίλει περὶ τοῦ γηραιοῦ πατρὸς του, περὶ τῆς θνηκούσης Τερέζης, ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἄνθρωπός τις, ὅστις ἐν σήμεριον ἀνέμενε ν' ἀνοίξῃ τὴν θύραν. Ὁ Κουφαλονιέρης κατὰ τι συνταραχθεὶς συνεκέντρωσεν ἑαυτὸν κατ' ἰδίαν. Ἡ νύξ ἦτον βαθεῖα, ὁ δὲ λαίλαψ ἐβόμβει ὑποκόφως. Ἡ συγῆ τοῦ κόμητος ἦτον τριχυμιώδης ὡς ἡ νύξ. Τέλος μετὰ τινος ὥρας ἐπωδύνου προσδοκίας — ἴ Τί λέγεις ; τὸν ἐρωτᾷ ὁ Ἀνδριάνης. — Μένω, ἀποκρίνεται ὁ Κόμης.

Αὐτόθι ἦτον ἡ ἐπικινδυνωδέστερα φρούρησις, ἐξ ἧς ἐφρόνει ὅτι δὲν δύναται νὰ λειποτακτῆσῃ. Ἡ ἐξόχος αὕτη ἀπόφασις διήγειρεν ἀναμφιβόλως τὸ θάρσος πολλῶν καταβεβλημένων καρδιῶν, ἀλλὰ τὸ τοῦ Ἀνδριάνη παρ' ὀλίγον νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ. Ἡ ὄρασις τοῦ ἐξησθένει βαθμηδόν, μετὰ φρίκης δὲ ἠσθάνετο ὅτι ἐνδέχεται ν' ἀποτυφλωθῇ. Ὅσον δυστυχῆς καὶ ἂν ἦναί τις, ὑπάρχει πάντοτε δυστύχημά τι ὑπέρτερον τοῦ ὡς τελευταίου νομισθέντος. Οἱ ἰατροὶ ἀπεφάνθησαν, ὅτι τὸ νόσημα ἦτον σοβαρὸν, ἀπητοῦντο περιποιήσεις, ἀλλὰ παρὰ τίνος νὰ τὰς ζητήσῃ τις ; Τὸ μόνον φάρμακον ἦτον ὁ καθαρὸς ἀἷρ καὶ ἡ ἐλευθερία· ἐφθασεν αὕτη, ἀλλὰ δι' ἄλλους, ὑπὲρ τοῦ Σιλβίου καὶ τοῦ Μαροντέλη, ὅστις διὰ πλείστης θυσίας τὴν εἶχεν ἐξαγοράσει.

Μὲ πόσῃν πραότητῃ μετέχουσαν θλίψεως οἱ μένοντες ἤκουσαν τοὺς εὐτυχεῖς συντρόφους τῶν ἀπομακρυνομένων ! Ἐθεωροῦντο οὗτοι τοῦλάχιστον, διὰ τὰς τῶν λοιπῶν οἰκογενείας, προάγγελοι ἐλπίδος.

Ἀπ' ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἐπετράπη τῷ Ἀνδριάνη νὰ μένῃ περισσότερον χρόνον ἐπὶ τοῦ ἀνωγαίου. Τότε ἡ διάνοιά του ἐκτρεπομένη τοῦ ἐνεστῶτος, ἐνεκα τῆς νοσοῦσης ὄρασεως, συνεπτύσσετο ἐφ' ἑαυτὴν, τὸ δὲ παρελθὸν παρίστατο αὐτῷ μὲ τὰς τερπνὰς εἰκόνας, ὑφ' ὧν συνήθως περιβάλλεται διὰ τοὺς μέλλοντας ἀποθανεῖν. Ἐν ταύτῃ τῇ μελαγχολικῇ ἀναγεννήσει τῶν ἄλλοτε ἐντυπώσεων ὁ δεσμώτης ἀνεῦρε θελκτικὸς στίχους. Ἐκάστην Κύριακὴν, ὁ ἦχος τοῦ ὄργάνου καὶ ἡ ψαλμωδία, ἧς ὁ ἄνεμος τῷ ἔφερε τὰς τελευταίας λέξεις, παρέβαλλον τὰς ὄνειροπολήσεις του, καὶ τὸν προσήγαγον βαθμηδόν εἰς εὐτυχεῖς προαισθήσεις, ἃς τὸ μέλλον ἔδει νὰ πραγματοποιήσῃ,

Ἀλλ' ὑπάρχουσι συμβάντα, ἅτινα καὶ δι' αὐτῶν τῶν λέθων

τῆς ἐπιθανάτου εἰρκτικῆς δύνανται νὰ εἰσχωρήσωσιν. Ἡ Γαλλία εἶχεν ἐκπληρώσει μίαν μεταπολίτευσιν, καὶ ἡχώ τις αὐτοῦ τοῦ μεγάλου κρότου εἶχε προῦθῃ μέχρι τοῦ δώματος τοῦ Σπιλβέργ. Ἡμέραν τινὰ ὁ νέος ἱερεὺς εἶχεν ὑπαινεχθῆ σοβαρὰ συμβάντα, ἄλλοτε, ὁ φύλαξ, γενναῖός τις Πολωνός, μὴ δυναθῆς νὰ καταστείλῃ τὴν ἀλαζονείαν τῆς χαρᾶς του, εἶχεν ἐκφέρει ὑποψίας περὶ τῆς νέας δόξης τῆς Βαρσοβίας. Ἐπὶ ἔτος ὀλόκληρον ὁ Ἄνδριάνης δὲν ἔμαθέ τι περιπλέον. Ἀλλὰ τὸν αὐγουστον μῆνα 1831 παρετήρησεν ὅτι οἱ φρουροὶ τῆς γραμμῆς εἶχον ἀντικατασταθῆ ὑπὸ στρατιωτῶν τῆς ἐθνοφυλακῆς. Ἐτί συνέβαινε λοιπὸν ἐν Εὐρώπῃ; Δὲν ὑπεχρεοῦντο νὰ τὸ εἴπωσιν εἰς καταδίκους ἐπὶ ἐγκλήματι πολιτικῷ, διότι ἡ ἀνταπόδοσις θὰ ἦτον λαμπροτάτη· ἀλλ' ὑπῆρχε καὶ ἐν τῇ ἀγνοίᾳ, ἐν ἣ τούς ἀφινον, ἠθικὴ τις βίαστος ἐτι σκληροτέρα τῶν ἄλλων. Τοῖς ὠμίησαν ἀσαφῶς περὶ τῆς χολέρας καὶ τῆς ἀνάγκης ὑγειονομικῆς γραμμῆς· ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐφησυχάσωσι τὰς ἐπί τινας ἀντικειμένους τεταραγμένας ταύτας φαντασίας, ἐπηύξανον μᾶλλον τὴν ἀδημονίαν των διαμερίζοντες αὐτήν.

Ἀληθέστατον ὅτι ἡ χολύρροια ὑπῆρχεν ἐν Μοραβίᾳ. Μετ' οὐ πολὺ φθάσασα εἰς Βρύννον πρῆβη εἰς Σπιλβέργ, ἐνθα συνέστησαν δεύτερον νοσοκομεῖον, ἀλλὰ μόνον διὰ τοὺς συνήθεις ἐργοκαταδίκους· ὅταν δὲ οἱ ἄλλοι ἐξητήσαντο αὐτότε νοσηλείαν τινα, τοῖς ἀπεκρίθησαν « το ὁ το δὲν ἀφορᾷ ὑμᾶς, ἐξαρτᾷσθε ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα. »

Κατόπιν τοιούτων περιπετειῶν, μόνον ὁ θάνατος ἢ ἡ ἐλευθερία ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ· ἀλλ' αὕτη ἔμελλε νὰ φανῇ.

Ἡ ἡμέρα ἔφθασε, καὶ ἦν ὁ αὐτοκράτωρ ἔμελλε νὰ πανηγυρίσῃ τὴν τεσσαρακονταετῆ ἐνθρόνισίν του. Ἐπὶ ν' ἀμφιβάλλῃ τις ὅτι ἡ ἐποχὴ αὕτη δὲν θὰ σημανθῇ διὰ χαρίτων; Ἡ Κυρία Ἄνδριάνη εἶχεν ἤδη ἄπαξ ἀπολέσει τὴν φρεναπάτην ταύτην, ἀλλ' ἡ ἐλπίς εἶναι φρεναπάτη οὐδέποτε ἐκλείπουσα, ἡ δὲ ἀνταξία ἀδελφῆ ἐδραμεν ἐπὶ τὴν εἰς Βιέννην ὁδὸν, ὡς δὲ εἶχε πράξει ἐπὶ τὴν εἰς Μιλάνον ἄγουσαν. Τὴν 23 Φεβρουαρίου εὐρέθη εἰς Βιέννην.

Ἐποῖα ὑπῆρξαν τότε τὰ διαθήματά της, αἱ ἐλπίδες της, αἱ ἀγωνίαι της; Τὰ τοιαῦτα δὲν δύνανται ν' ἀναλυθῶσιν, καὶ ὡς εὐχλεῆ, ἔνεκα τῆς ἀφροσύσεως, δὲν πολμῶ νὰ τὰ συντάμω. Ἐπὶ τέλους, ὁ αὐτοκράτωρ καμψθεὶς ἐνέδωσεν, ἡ δὲ χάρις ἐξε-

ἔβη. Ἡ ἡρωϊκὴ ἐκείτις ἐνόμισεν, ὅτι δὲν ἐξηγόρασε διὰ πολλῆς
 θυσίας τὴν προσφιλεῖ τυχὴν ἐλευθερίαν. Ἀπ' ἐκείνης τῆς στιγ-
 μῆς ἡ Βιέννη εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της ἔλαβεν ἄλλην φυσιογνω-
 μίαν. Ὁ ὀρίζων ἐφωταυγίσθη, καὶ τὰ πάντα κατέστησαν φαι-
 δρὰ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ εἰς τὸ βλέμμα. Ἡ καρδιά ἐκείνη, ἦν
 μία μόνον σκέψις τοσοῦτον χρόνον εἶχεν ἐπασχολήσει, διεχύ-
 θη εἰς πλείστας σογκινήσεις.

Ἐν τούτοις ὁ Ἀνδριάδης ἐσύρετο εἰσέτι ἄρρωστος, ἀλλ' ἐ-
 λεύθερος ἢ παραπλησίον τι ἐπὶ τὴν εἰς Σαρδίγγην ἄγουσαν ὁ-
 δὸν φθάνει ἐπὶ τέλος ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀδελφὴ του τὸν περιμένει.

Ἐξ ἀλλὰ πῶς ν' ἀντιγνώριση τις τὸν ὠραῖον νεανίαν τοῦ 1822
 ἐν τούτῳ τῷ κεκυρωμένῳ ἀνθρώπῳ, ὃν ἐξέλαβον τὸ πρῶτον
 ὡς γέροντα ; ἀλλ' ἐκεῖνος ἦτον, ὡχρὸς νῦν καὶ ὑποκύπτων εἰς
 τὸ βάρος τῆς πολυχρονίου ὀδύνης του. Ἐκείνη, ἣτις ἐν τῇ νη-
 πιότητι αὐτοῦ, ἐπέσχε τόπον μητρὸς, εὕρισκετο εἰσέτι ἐκεῖ
 διὰ νὰ τὸν χειραγωγῆσῃ καὶ ὑποστηρίξῃ. Ἀνεπαισθήτως ἡ
 νεότης ἐξωογονήθη εἰς τοῦτο τὸ ἐξηνητημένον σῶμα. Οὐδὲν
 περιπαλῆς ὡς ἡ διπλῆ αὐτῆ ἀναγέννησις εἰς τὸν ἠθικὸν βίον
 καὶ τὴν ὑλικὴν ὑπαρξίν. Ἡ φρικώδης ἐντύπωσις τῆς φυλακῆς,
 ἦν τὴν προτεραίαν κατέλιπε, ὑπεφαίνετο εἰσέτι εἰς τοὺς καθη-
 μερινούς διαλόγους, ὧν τὴν εὐχάριστην ἐτάραττεν εἰσέτι
 ἡ περὶ τοῦ Κονφαλονιέρη ἀνάμνησις. Καὶ ἔπειτα ὅποσα
 πράγματα ἔμελλον νὰ μάθωσι ! Τί συνέβη ἀπὸ τοσοῦτων ἐτῶν ;
 Ἐποῦ εὕρισκεται ὁ κόσμος ; φοβούνται νὰ τὸ ἐρωτήσωσι καὶ
 ἐξετάζουσι χαμηλῆ τῇ φωνῇ. Ὁ χρόνος ἐφείσθη τῶν προσφιλῶν
 ἡμῖν φίλων ; Καὶ αὐτὴ ἡ ἐλευθερία τοσοῦτον καιρὸν ματαίως
 ἐλπίζομένη, ἔδεν εἶναι ὄνειρον ; Ἡ ἐπιείκεια τοῦ αὐτοκράτο-
 ρος δύναται νὰ ἔχη τῆς μεταμελείας της ἡ ἄμαξα δὲν ἐπρο-
 χύρει ποτὲ τοσοῦτον ταχέως διὰ νὰ καταλίπῃ τὸ αὐστρια-
 κὸν ἔδαφος, ἀλλὰ τέλος ἀφίχθη εἰς το μεθόριον, ἐπὶ δὲ τῆς μη-
 τροπόλεως τοῦ Στρασβούργου φαίνεται κυματίζουσα ἡ τρί-
 χρους σημαία ἡ τῆς ἐλευθερίας· διότι ἡ ἡμέρα της εἶχεν ἔλ-
 θει διὰ τε τὸν Ἀνδριάδην καὶ τὴν Γαλλίαν.

IB.

Ἄγριω ἂν ἀπατώμαι, ἀλλὰ μοὶ φαίνεται ὅτι ὁ Latude
 καὶ ὁ Βαρώνης de Trenk κατὰ πολὺ ὑπεροῦσι ! ὑπέμει-

ναν ὀλιγώτερον τῶν πατριωτῶν ἐκείνων τοῦ Σπυλιόπου εἶναι ἀληθές ὅτι ὑπέφερον χάριν ἤττον εὐγενοῦς ἀγῶνος.

Ὁ σκληρότερος πολέμιος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ θηριωδέστερος, ὁ ἐφευρετικώτερος γὰρ τὸν βασανίζῃ δὲν εἶναι ὁ λέων, δὲν εἶναι ἡ τίγρις ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος. . ! Ποῦ γὰρ εὐρεθῶσιν ἐπιτεγνήσεις ὠμότητος παρόμοιαι πρὸς τὰς ὑπὸ τῆς Αὐστρίας ἐπινοηθεῖσας ἀπέναντι τῶν πολιτικῶν δεσμωτῶν τῆς ;

Καὶ δὲν ἀροῦσιν ταῦτα. Ἐνῶ ἐπάγομεν δίκην τῇ Β α σ ι λ ί σ σ η τῶν ἀθεμιτουργιῶν, ἃς προβῶμεν μέχρι τέλους, ἃς δεῖξωμεν διὰ ποίων ὀργάνων ἀνταξίῳν αὐτῆς ὑπηρετεῖτο εἰς τὰς ἐκδικήσεις τῆς.

Ἰκούσατε ἤδη τὸν Μ. Ἀντώνιον de la Tour ὁμιλοῦντα ἐν ὀνόματι τῶν εἰς τ' ἄ π η γ ῆ δ ε σ μ ἂ carcere duro καταδικασμένων. Ἰδοὺ εἰς ἐκ τούτων διηγούμενος ὁ ἴδιος τὰς κατὰ τῶν συνοδωνομένων ἀδελφῶν τοῦ διαπραχθεῖσας ἀκατονομάστους κακώσεις.

Ἀκούσατε αὖθις τὸν Μαροντέλην

Ὁ γενικός τῆς ἀστυνομίας διευθυντής ἦλθε γὰρ μᾶς κάμη τὴν πρώτην αὐτοῦ ἐπίσκεψιν τὴν 17 Μαρτίου 1825. Εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ ὡς συμβοηθὸν τοῦ Παγκράζιον τινα τ' ὄνομα, ἐν ἡμεῖς ἐκαλοῦμεν Δραζινάζον, οὐχὶ διότι εἶχον αἰτίαν τινὰ τῆς καθ' ἡμῶν τραχύτητός του, ἀλλὰ μόνον ἕνεκα τῆς ἄκρας ὁμοιότητός του μετὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Δάντου περιγραφέντα δαίμονα εἰς τὸν Ἄδην τοῦ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο. Μεθ' ὅλα ταῦτα ἦτον καλὸς ἄνθρωπος ὡς καὶ ὁ διευθυντής τῆς Ἀστυνομίας.

Τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ἐπτὰ δωματίων, ὅπερ ἐπεσκέσθη, ἦν τὸ ἡμέτερον. Ἡ ἐπίσκεψις ἤρξατο εἰς τὰς 7 ὥρας τῆς πρωΐας μετὰ τὸ φῶς καὶ παρετάθη μέχρι τῆς ἐβδόμης τὸ ἑσπέρας αὖθις μετὰ τὸ φῶς. Ἐάντις σκεφθῆ, ὅτι τὰ ἐπιπλά μας συνέκειντο ἐκ δύο ἀχυροστρωμάτων, δύο σκεπασμάτων, δύο σταμνίων διὰ τὸ ὕδωρ, καὶ δύο ξυλίνων κοχλιαρίων, δυσκόλως θέλει καταλάβει ἂν ὑπῆρχε λόγος ἀναζητήσεων ἐπὶ 12 ὥρας ἀλλὰ τοῦτο ἀποδεικνύει μετὰ πόσης ἀκριβολογίας τὸ πρᾶγμα εἶναι. Τὰ δύο ἀχυροστρώματα ἐφέρθησαν ἐπὶ τοῦ ὑπερώου, ἵνα ὁ Δραζινάζος δυναθῆ γὰρ σκαλίσει ὅλον τὸ ἄχυρον, καὶ ἴδῃ ἐν ἀνέσει ἂν δὲν ὑπῆρχέ τι κεκρυμμένον. Ἀνέσεισαν τὰ σκεπάσματα, ἐκένωσαν τὰ σταμνία· τὰ κοχλιαρία δὲν εἶχόν τι κεκρυμμένον. Τέλος μᾶς ἐξέδυσαν ὀλοκλήρως, καὶ τὸ ὑποκάμιστον μᾶς ἀφῆ-

ρεσαν, ὅπερ μᾶς ἐνέδυσαν ἀκολούθως καὶ μᾶς ἀφῆσαν τοιου-
τοτρόπως. Ὁ διευθυντὴς ἔστρεψεν ἐκ τοῦ θυλακίου του ἐν μα-
χαίριον καὶ ἤρχισεν νὰ ἐκλύῃ ὅλας τὰς ραφὰς τῶν ἐνδυμάτων
μας. Τὰ σάνδαλά μας τὰ ἴδια ἔπαθον· ἀλλὰ διέκοψα τὴν ἐρ-
γασίαν ταύτην, διότι ἡ ἀγανάκτησίς μου εἶχε τότε κορυφωθῆ
καὶ τοιαύτην οὐδέποτε εἶχον δοκιμάσει.

Ποθανόμην ἐμχυτὸν ἐξευτελισμένον ἐνώπιον ἀνθρώπου, ὅς-
τις ἡμαῦρου οὕτω πως τὴν τοῦ δεσπότη ἀξιοπρέπειαν, ἐν ὀνό-
ματι τοῦ ὀπρίου ἐνήργει. Ἀφ' ἑτέρου ἔβλεπον τὸν ταλαίπωρον
ἐκείνον Πελλικὸν κρίζοντα τοὺς ὀδόντας ἐκ τοῦ ψύχους καὶ
περιμένοντα μὲ τὸ ὑποκάμισον μόνον ἐπὶ τοῖα τέταρτα τῆς
ῥάρας, ἕως ὅτου ὁ Κ. Σύμβουλος τελειώσῃ ἐξηλόγων τὰ ἄθλια
ἐνδύματά του. Ἐγὼ δὲν ὑπέμεινον πλέον, ἀλλὰ σφίγγας τὰς
πυγμᾶς, προσεκάλεσα τὸν διευθυντὴν μὲ τρέμουσαν φωνήν, —
μόλις ὑποκρύπτουσιν τὴν βαθεῖαν περιφρόνησιν, ἣν μ' ἐνέπνεε,
— νὰ δώσῃ σκέπασμά τι τῷ φίλῳ μου.

— Δὲν δύναμαι, μ' ἀπεκρίθη· πρῶτον πρέπει νὰ ἐξηλύσω
ὅλα ταῦτα.

— Δότε τὸ σκέπασμα, οὐδὲν ἐμπειδίξει νὰ ἐξηλόσῃτε ἔπει-
τα ὅτι σᾶς φανῆ καλόν. — Ὅχι δὲν . . . — Σὲ λέγω νὰ τῷ
δώσῃς ἐν σκέπασμα. Νομίζω δὲ ὅτι ἐν τῇ τυφλῇ μανίᾳ μου
ἤθελον ἔχει ἀρκετὰς δυνάμεις διὰ ν' ἀποσπάσω τὴν βαρεῖαν
καὶ μακρὰν ἄλυτιν εἰς τὸν τοῖχον προσηλωμένην καὶ νὰ τὴν
καταφέρω ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ διευθυντοῦ.

Κατ' εὐτυχίαν ὁ ἀξιόλογος Κράλλησ ἐπρόλαβε τὸ ἀποτέ-
λεσμα τῆς κτηνωδίας μου, καὶ λαθὼν σκέπασμά τι εἶπεν εἰς
τὸν γενικὸν διευθυντὴν :

— Dass Dass (τοῦτο τοῦτο)

— Ach! eine Cotze, (Ἄ! ἐν σκέπασμα, ἀπεκρίθη οὗτος
πάντη ἐκστατικὸς. Δὲν ἐγνωῦσα, ὅτι διὰ τῆς λέξεως σ κ έ-
π α σ μ α ἐσήμανες eine Cotze· ἀλλ' ἐνόμιζα ὅτι μ' ἐζητού-
σατε νὰ σκεπάσω τὸν φίλον σας μὲ τὰ ἐνδύματα, ἅτινα κα-
ταγίνομαι νὰ ἐξηλώσω· ἰδοὺ ἐν σκέπασμα.

Καὶ αὐτὴ ἦν ἡ μὲν ἀνακούφισις, ἣν ἠδυνήθη νὰ ἀπολαύσῃ ὁ
δυστυχῆς ἄρρωστος, διότι προσεβλήθη ὑπὸ σοβαρᾶς πνευμονίας.

Τὴν ἐπαύριον προσεκλήθημεν ἵνα νὰ ἐξελεγχθῶμεν δι' ὅσα
ἀντικείμενα μᾶς εἶχον ἀφαιρηθῆ κατὰ τὴν πρώτην ταύτην
ἐπίσκεψιν.

Απὸ τὸν Πελλίκον, ἐν ζευγος διόπτρων. — Ἀπ' ἐμὲ ἓνα μονοπτῆρα. (Iorgnon) ἀπὸ τὸν Πελλίκον ἐν ξύλινον περόνιον — ἀπ' ἐμὲ ἐπίσης ἕτερον ξύλινον.

Ἄφου προσεκάλεσαν τὸν Σίλβιον, ὁ διευθυντῆς τὸν ἠρώτησε·

— Ποῖος σᾶς ἔδωσε τὴν ἄδειαν νὰ διατηρήσητε αὐτὰ τὰ διόπτρα.

— Ὅλος ὁ κόσμος καὶ κανεῖς· τρία ἔτη ἀφου εἶμαι εἰς Σπιλβέργ πάντοτε τὰ εἶχον ἐπὶ τῆς ρινός. Ὁ διοικητῆς, ὁ κόμης Μητροδόσκης, ὁ ἀρχιεπιστάτης τοῦ Οἴκου, ὑμεῖς ὁ ἴδιος τέλος πάντων μοὶ τ' ἀφήσατε πάντοτε.

— Δὲν σᾶς τὰ εἶδον ποτὲ . . . δὲν ἐνθυμοῦμαι . . . τοῦτο εἶναι μία ἀταξία . . . δὲν δύναμαι νὰ σᾶς τ' ἀποδώσω.

Ἄδυνατεῖ τις νὰ πιστεύσῃ ὁποῖαν θλίψιν ἠσθάνθη ὁ ἄμοιρος Σίλβιος διὰ τὴν στέρησιν ταύτην ἀπεκρίθη δὲ·

— Προχωρεῖτε πέραν τοῦ Αὐτοκράτορος· οὗτος μὲ κατεδίκασεν εἰς δεκαπενταετῆ ἀπηνῆ δεσμῶν, ἀλλὰ δὲν ἠθουλήθη νὰ μ' ἀφαιρέσῃ τὸ αἰσθητήριον τῆς ὀράσεως· ὑμεῖς ἀπ' ἐναντίας μὲ καταδικάζετε εἰς τὴν τύφλωσιν. ὦ Θεέ μου! μία τῶν μεγίστων παρηγοριῶν μου ἦτον ἡ θεὰ τοῦ ἡλίου . . . τότε ἐλογιζόμην ἐν Ἰταλία . . . ἀλλ' ἤδη δὲν θὰ τὸν ἴδω πλέον.

Ὁ Διευθυντῆς ἐνέπτεξε τὴν κεφαλὴν μεταξὺ τῶν ὤμων καὶ μετέβη εἰς ἄλλο ζήτημα.

— Ευλίνην περόνην! ἀλλὰ γινώσκετε βεβαίως, ὅτι εἶναι παράβασις τῶν διατάξεων νὰ ἔχη τις ξύλινον περόνιον!

Ὁ Σίλβιος ἦν ὑπομονητικὸς καὶ ἡμερος, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο εἰς ὑπομεινῆ μωρῶς τινος ἀπαιτήσεις, ὅταν ἠθέλησαν νὰ τῷ τὰς παραστήσωσι ὡς ἀναγκαίας εἰς τὴν εὐταξίαν. Δὲν ἐσυλλογίζετο ὅτι ἠθελε ταρχθῆ ἢ ἡσυχία ἂν τῷ ἄφινον ξύλινον περόνιον. Ἄδύνατον! ὅτι δὲ ἀθωότερον τῆς παραχωρήσεως ταύτης πρᾶγμα δὲν ὑπῆρχε, ἦσαν ἀνεπίδεκτοι νὰ τὸ καταλάβωσι . . . Ὁ Σίλβιος δὲν κατείχετο, ἀλλὰ μὲ τόνον ἄγνωστον εἰς ὅλους τοὺς δεσμώτας, τοὺς ἕως τότε ἐνδυθέντας τὸ ἱμάτιον τοῦ ἐργοκαταδίκου, ἀνεβόα μὲ φωνὴν θροντώδη·

— Ἡ Αὐστριακὴ μοναρχία ἀναμειβύλως θὰ καταρρεύσῃ ἐάν, ἀντὶ νὰ φάγω ζυπαρῶς μὲ τοὺς δακτύλους, τὸ κάμνω μὲ τεμάχιον ξύλου.

Ὁ ἀξιόλογος κόμης Μητροδόσκης, ἤδη μέγας Γραμματεὺς

καὶ ὑπουργὸς τῆς ἐπικρατείας, τότε δὲ γενικὸς διοικητὴς τῶν ἐπαρχιῶν Μοραβίας τε καὶ Σιλεζίας, ὅστις εἶχε δι' ἡμᾶς μεγίστην ὑπόληψιν, ἦλθε νὰ μᾶς εὔρη, καὶ συνελυπήθη σφόδρα διὰ τὴν μαῖράν μας, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ὡς μὴ ἰσχύων οὐχὶ μόνον νὰ τὴν ἀνακουφίσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ μᾶς ἀποδώσῃ τὰ δύο ξύλινα περόνια καὶ τὰ δίοπτρα.

— Ἐὰν ὁ διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας δὲν ἐμσεγγύα τ' ἀντικείμενα ταῦτα, τότε εὐχολον θὰ ἦτον· ἀλλὰ τοῦ πράγματος γενομένου, δὲν δύναμαι νὰ σᾶς τ' ἀποδώσω, ἐκ κ ρ ε μ ο ὕ σ η ς δ ἰ κ η ς causa pendente.

— Καὶ ποῦ λοιπὸν εὐρίσκεται ἐν δικαιοδοσίᾳ ἡ μεγάλη αὕτη δίκη τοῦ ξυλίνου περουνίου ;

— Εἰς Βιέννην φίλε μου, καὶ ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ Λύτοκράτορος.

— Ἡ ἄρνησις τῶν περονίων εἶναι μᾶλλον γελοιώδης ἢ σκληρὰ· ἀλλ' ἡ ὑμετέρα ἐξοχότης θέλει ὁμολογήσει, ὅτι δὲν κατεδικάσθημεν εἰς τύφλωτιν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ carcere duro = σ κ λ η ρ ἄ δ ε σ μ ἄ.

— Ναὶ, ναὶ, ἀπεκρίθη οὗτος ὅλως συγκινηθεὶς, φορῶν δὲ ἐπίσης δίοπτρα. ἄπερ ποτὲ δὲν παρήτει, ἔφερεν ἀκουσίως τὴν χεῖρα ἐπ' αὐπῶν, τὰ ἀπέβαλε, καὶ τρομάξας διὰ τὸ εἶδος τῆς νυκτὸς ἐν ἧ εὐρέθῃ θεβουθισμένος, ἐνόησε πᾶσαν τὴν τοῦ Σιλβίου κακουχίαν, καὶ ἔκαμε κίνημά τι σημαῖνον· δέχθητε αὐτὰ, θὰ μὲ προξενήσετε εὐχαρίστησιν. Εἰς ἀνταμοιβὴν ἐκεῖνος τῷ ἔσφιγξε τὴν χεῖρα ἐκφράζων ἀποπροποίησιν πλήρη εὐγνωμοσύνης, μὴ δυναμένην νὰ τὸν προσβάλλῃ.

Ὁ ἀξιόλογος οὗτος ἀνὴρ ἀπεσύρθη πάντῃ τεταραγμένος, τὴν δ' ἐπιούσαν ὁ μὲν Σίλβιος ἔσχε τὰ δίοπτρά του, ἐγὼ δὲ τὸ ὀημευθὲν μὲ οπτρόν μου.

Ὁ διευθυντὴς τὸ ἔπραξεν ἐκουσίως ἢ κατὰ διαταγὴν τοῦ Λύτοκράτορος ; ἀγνοῶ· ἀλλ' ἠξεύρω, ὅτι διὰ τὰ περόνια ἐφθασεν ἀρνητικὴ ἀπάντησις.

Θέλω ἐκθέσει ἐνταῦθα μίαν ἐξομολόγησιν μετὰ τρία ἔτη, τούτῃστι τὸ 1828, ὅτε ὁ κόμης Μιτρόβσκης προσεκλήθη εἰς Βιέννην διὰ νὰ ἐκπληρώσῃ καθήκοντα ὑψηλότερα, καὶ ἀντικατέστη δι' ἄλλου ὁ ἀρχιεπιστάτης τοῦ Οἴκου, ἀναγεώσαμεν τὴν αἴτησίν μας, προσποιούμενοι ὅτι ἀγνοοῦμεν τὴν αὐτοκρατορικὴν ἄρνησιν. Τὸ ἐπιχείρημα ἡμῶν ἦτον ἄνευ ἀντιλογίας

ἐπειδὴ μᾶς δίδουσι, ἐλέγομεν ἡμεῖς, πέντε μᾶκρας καὶ πα-
γείας θελόνας διὰ νὰ πλέκωμεν περικνημίδας, ἡδυνάμεθα, ἐὰν
ἠθέλομεν νὰ τὰ συνενόσωμεν εἰς δέσμη, νὰ κατασκευά-
σωμεν ἐξ αὐτῶν ἐν εἶδος περιουίου τεγνητοῦ. Διὰ τὶ νὰ μὴν
ἀποκτήσωμεν ἐν τοιοῦτον, ὕπερ μόνον δύο ἢ τρεῖς κλάδους νὰ
ἔχη; Ὁ νεωστὶ ἀρχιεπιστάτης ἐνόησε καὶ ἀπήντησε.

— Τοῦτο δὲν φαίνεται ὑπερπηδῶν τὰ ὄρια τῆς ἐξουσίας
μου· σὰς τὸ παραχωρῶ, καθιστάμενος ὑπεύθυνος διὰ τὸ γεγο-
νός· ἀλλὰ, διὰ τὸν τύπον μόνον, θὰ τὸ γνωστοποιήσω εἰς τὸν
γραμματεῖα τοῦ Διοικητοῦ.

Καὶ ὁ Κ. δὲ Λαφαγέτης ἐπίσης, ἐπὶ πέντε ἔτη καὶ ἥμισυ,
καθ' ἃ διήνυσεν εἰς τὰς εἰρκτάς τοῦ Ὀλμουτζ, οὐδέποτε ἡδυνήθη
νὰ ἐπιτύχη περιουίου τινός δι' αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του.
Ἡμέραν τινα, ὁ ἀρχηγὸς εὐρεθεὶς παρῶν εἰς τὸ ἄθλιον γεῦμά
του, τὸν ἠρώτησεν, ἐὰν δὲν τῷ ἐφαίνετο καινοφανές πρᾶγμα
νὰ τρώγῃ μὲ τοὺς δακτύλους. Οὐχί, ὀλοτελῶς, ἀπήντησεν ὁ
Κύριος δε Λαφαγιέτ, διότι εἰς τὴν Ἀμερικὴν εἶδον τοὺς Ἰου-
κόους οὕτω τρώγοντας.

Εἶπον τὶ ἦτον ἡ ἐπίσκεψις, ἣν ἕκαστον μῆνα μᾶς ἔκαμινεν
ὁ διευθυντὴς τῆς ἀστυνομίας, Ἀλλὰ πρὸ τούτου, ὁ ἀρχιεπι-
στάτης τοῦ οἴκου ἐνήργει ἐτέρα, δι' ἴδιον αὐτοῦ λόγον.

Δὲν ἀρκουσι δὲ ταῦτα, διότι, καθὼς ὁ διευθυντος τῆς ἀστυ-
νομίας ἐξήλεγγε τὸν ἀρχιεπιστάτην, ὑπῆρχεν ἐπίσης πρὸς
ἐξέλεγγιν ἐκεῖνου εἰς αὐλικὸς σύμβουλος, ἡ γερουσιαστής, ἡ
μάλιστα ὑπουργὸς τοῦ Κράτους. Ἀνὰ πᾶν ἔτος ὁ Αὐτοκράτωρ
ἔστειλεν ἐκ Βιέννης εἰδικῶς ἄτομόν τι αὐτοῦ τοῦ βαθμοῦ,
ὅπερ ἐπέπιπτεν ἐξ ἀπροόπτου καθ' ἡμῶν, χωρὶς νὰ εἰδοποιήσῃ
κανένα, οὐδὲ καὶ τὸν τῆς ἐπαρχίας διοικητήν. Ὁ πρῶτος τῶν
ἐπιστήμιων τούτων ἀπεσταλμένων ἦτο ὁ Βαρὼν Μὺνχ τοῦ Βερ-
λιγγάουζεν, ὁ δεῦτερος ὁ Βαρὼν τοῦ Φόγελ, ὁ δὲ τρίτος ἦν
σύμβουλος τῆς Ἐπικρατείας.

Αἱ δύο πρῶται ἐπισκέψεις εἶχον ὡς σκοπὸν τὴν ὑποτιθεμέ-
νην συνενόησιν, ὡς ἔλεγον, ὑπάρχουσαν μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν
ἐκτός. Τὸ γεγονός ἦτο πάντῃ ψευδές. Ἀλλὰ διὰ ν' ἀφαιρέσουν
πᾶσαν σκέψιν ἀμφιβολίας ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, τῷ ἐσχεδίασαν
τὸ διάγραμμα τοῦ διαδρόμου, ἐνθα ἦσαν αἱ εἰρκταὶ ἡμῶν, τὴν
ἀπὸ τούτου διήκουσαν ὁδὸν εἰς τὸ ὑπερῶν, χρησιμεῦσον ἡμῖν
πρὸς περίπατον, καὶ τὴν ἀπὸ τούτου κατ' εὐθείαν ἀγούσαν ὁδὸν.

εις τὸν μικρὸν χορὸν τῆς ἐκκλησίας· θύραι δὲ, παράθυρα, ἀνοίγματα παντοειδῆ, τὰ πάντα εἶχον τειχισθῆ, ὥστε ὄχι μόνον οἱ ξένοι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ ἐργοκατάδικοι δὲν ἠδύναντο νὰ μᾶς βλέπωσιν ὅτε μετεβαίνομεν ἀπὸ ἓν εἰς ἕτερον μέρος. Εἰς τὸ διάγραμμα τοῦτο εἶχον συνάψει κανονισμόν τινα ὠρῶν, ἐξ οὗ ὁ αὐτοκράτωρ ἐμάνθανε ὅτι τὴν δεῖνα ὠραν αἱ εἰκόται ἐλάμβανον τὸ ὕδωρ, τὴν δεῖνα τὸν ἄρτον, εἰς ἄλλην τὸ γεῦμα, εἰς ἑτέραν τὴν ἐπίσκεψιν ὅτι κατὰ τὴν δεῖνα ὠραν περιφέρετο ὁ ἀριθμὸς 1. τὴν ἄλλην ὁ ἀριθ. 2. καὶ οὕτω καθεξῆς· ὥστε ἡ Α. Μ. καθεζομένη εἰς τὸ σπουδαστήριόν της ἠδύνατο νὰ λέγῃ ἐν ἑαυτῇ μὲ περισσοτέραν ἔτι θετικότητα καὶ αὐτοῦ τοῦ γηραιοῦ Σχιλλέρου.

— Τώρα πρέπει νὰ τρώωσι, τώρα νὰ πίνωσι, τώρα νὰ περιφέρωνται καὶ τώρα νὰ ἡσυχάζωσιν.

Ἐπειτα αἱ κατὰ μῆνα γινόμεναι ἐπισκέψεις τὸν εἰδοποιῶν ἐὰν ἡ ἐνεστῶσα κατάστασις διεστηρεῖτο, ἢ ὄχι. Μακρὰ εἰδικὴ ἔκθεσις τῷ ἀπευθύνετο ἐπὶ τούτῳ.

Κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη ἐνήργησαν ἀκόμη εἰς τὰς φυλακάς μας ἄλλας ἀνακαλύψεις, ἃς ἀπεκάλεσαν ἀταξίας.

Ὁ Βαρὼν Μύνχ τοῦ Βερλιγγάουζεν παρετήρησεν ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς κλίνης τοῦ Φορέστη ἐν ζευγος χειρῶν διὰ χονδροῦ ἐρίου πεπλεγμένων. Μόλις δὲ ἐξελθὼν τοῦ δωματίου εἶπε τῷ διοικητῇ κόμητι Μιτρόβσκη.

— Πῶς! καὶ χειρίδας ἀκόμη;

Ὁ διοικητῆς, ὠμίλησε περὶ τούτου εἰς τὸν ἀρχιεπιστάτην καὶ τοὺς ὑποβοηθοὺς, οἵτινες ἀπεκρίθησαν, ὅτι αἱ αὐτῶν ἐξοχότητες δὲν ἔμενεν ἄλλο ἢ νὰ καταβῶσιν εἰς τοὺς ὑποθαλαμίσκους, διὰ νὰ βεβαιωθῶσιν, ὅτι πάντες οἱ ἐργοκατάδικοι ἀδιακρίτως ἦσαν ἐλεύθεροι νὰ φορῶσιν ἢ ὄχι ἐξ ἐρίου, χειρίδας, ὅτι ἦσαν ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ παρηγγελμένα καὶ ὑποαίτητα διὰ τὸ ψύχος.

Τὴν ἐπαύριον αἱ χειρίδες ἡμῶν ἀδυσωπῆτως μᾶς ἀφηρέθησαν καὶ μᾶς προσεκάλεσαν πρὸς ἐξέλεξιν.

Ὁ διευθυντῆς τῆς Ἀστυνομίας.

— Τίς ἔδωκε τὰς χειρίδας ταύτας, καὶ τίς τὰς ἐπέτρεψεν;

— Τίς τὰς ἐπέτρεψεν; ὑμεῖς. Τίς δὲ τὰς ἔδωκεν; ὑμεῖς.

— Ἐγὼ, σᾶς τὰς ἐπέτρεψα; Τοῦτο δὲν ἀληθεύει. — Τοῦτο ὑπάρχει· θὰ σᾶς ὑπομνήσω ὅτι, προτεγγίζοντος τοῦ χειμῶ-

νος, βλέποντες ἡμᾶς αὐτοὺς καταδικασμένους νὰ πλέκωμεν περικημίδας. ἔξ ἑρίου, σᾶς ἐξήτησαμεν τὴν ἄδειαν νὰ ὑπερ-σπισθῶμεν τὰς χεῖράς μας κατὰ τῆς δριμύτητος τοῦ ψύχους, κατασκευαζόμενοι ἡμῖν, χειριῶας μὲ τὸ ἑριον καὶ τὰς ξυλῖνας βελόνας, ἅπερ μᾶς ἔδιδον διὰ νὰ πλέκωμεν τὰς περικημίδας, ὡς φοροῦσι πάντες οἱ ἐργοκατάδικοι.

— Νὰ πλέκητε μὲν περικημίδας εἶναι ἡ θέλησις τοῦ Αὐτοκράτορος, καὶ ἐπομένως ἐν τούτῳ ὑπάρχει δι' ὑμᾶς ἐν καθήκον ἀπαράγραπτον καὶ ἱερὸν· ἀλλὰ μὲ τὸ ἑριον καὶ τὰς βελόνας, ἅπερ σᾶς δίδουσι, νὰ πλέκητε καὶ περιχειρίδας συνάμα, τοῦτο ὑπερβαίνει. . . .

Καὶ ἰδοὺ αὐθις οἱ καλοὶ οὗτοι ἄνθρωποι ἐκτιθέμενοι νὰ ὑποστῶσιν ἐκ μέρους μας προπετείας, τὰς ὁποίας προτιμότερον ἠθέλαμεν πράξει, ν' ἀποσιωπήσωμεν. Ἀλλ' ἡ ὑπομονὴ μας εἶχε ὑθάσει εἰς τὸ ἔπαρξον, ἤκει δὲ ἡ εὐτελεστέρη περίστασις διὰ νὰ ἐκχύσωμεν μίαν ὀδύνην κατὰ τοσοῦτον δριμυτέραν, καθόσον αἱ στρεψοδικίαι αὐταὶ μᾶς ἐφαίνοντο ἀτοπώτεραι.

Καταδικασμένοι ἐκ διαδοχῆς νὰ πριονίζωμεν, νὰ ἐτοιμάζωμεν μοτὸν, ἠσπάσθημεν ἐν ὑπομονῇ τὴν μοῖραν μας. Ὅταν ἠροαζόμεναι εἰς τὸν πρίονα ἢ τὸν μοτὸν, ἡ χεὶρ μου μόνη ἦτον ὑπόδουλος, ἀλλ' ἡ διάνοιά μου ἦτον ἐλευθέρα. Πρὸς κατασκευὴν ὁμως περικημίδων, τὸ πνεῦμα, τὸ ὄμμα καὶ ἡ χεὶρ ἔπρεπεν ἀναντιρρήτως νὰ μένωσι δεσμευμένοι εἰς ἕκαστον κρῖνον, καὶ τὸ σκέπτεσθαι ἦτον ἀκατόρθωτον.

Ἐν τοιαύτῃ θέσει ἡ δουλεία ἦτο διπλῆ· ἡ τοῦ σώματος καὶ ἡ τῆς ψυχῆς, ἥτις ἀπειράκις εἶναι μᾶλλον ἀνυπόφορος τῆς πρώτης. Νὰ μὴ δύναται τις νὰ συλλογίζηται διὰ τὴν μητέρα του, τὰς ἀδελφάς του, τοὺς φίλους του! Ν' ἀδυνατῇ τις, νὰ σκέπτηται περὶ τῆς θλίψεώς του! καὶ μάλιστα φυσικῶς· Τί νοσερώτερον, τί ἐπαχθέστερον τοιαύτης ἐνασχολήσεως; Οἰαιδήποτε δὲ ἐξαιτήσεις καὶ ἂν ἔγειναν, ποτὲ δὲν ἠθέλησαν νὰ σᾶς ἐννοήσωσιν, ἢ μᾶλλον νὰ ἐπιφέρωσι τὸ δίκαιον.

Μᾶς ἔδιδον ὀγκώδη ἀγαθίδα ἐξ ἑρίου κακότητος (διότι ἦτον ἐλαιοβρεχῆς). Τὸ δωμάτιον ἀμέσως ἐπληροῦτο μολυσμοῦ, πονοκέφαλος δὲ δεινὸς ἦτον ἡ πρώτη συνέπεια τῆς δυσώδους ταύτης ἀναθυμιάσεως μεθ' ἡμῶν ἐναπομενούσης.

(Ὁ ὀρχιεπιτάτης συναισθηθεὶς κάλλιστα τὴν σκληρότητα

τοῦ νὰ μᾶς ἀποποιηθῇ ξύλινα περόνια, καὶ ἐπὶ τέλους χορηγήσας ἡμῖν ταῦτα, οὐδέποτε κατέστη ἱκανὸς νὰ νοήσῃ τὴν σκληρότητα τῆς ἐργασίας ταύτης. Εἰς μὲν τὰ κατὰ νὰ γκαστικὰ ἔργα δὲν ἐδυστροποῦμεν, ἀλλ' ἐκεῖνα, ἅπερ ἐζήτουν παρ' ἡμῶν ἦτον ὑπὲρ τὰς δυνάμεις μας.

Τὰ πάντα εἰς μάτην ἀπέδωσαν διότι κατέφυγον εἰς τὰς θαναύσους ὕβρεις καὶ εἰς τὰς παντοειδεῖς ἀπειλάς, χωρὶς ὑπερβολὴν, εἰς τὰς κτηνωδεστεράς ἀπειλάς!!! Εἶδον τὸν δύστηνον Μυνάρην, γέροντα ἐξηκονταετῆ καὶ πλέον, ἀρχαῖον νομοθέτην, ἄξιον σεβασμοῦ διὰ τὰς γνώσεις του καὶ τὸν χαρακτῆρά του, μένοντα ἀπαθῆ εἰς πάσας τὰς φυσικὰς ὑδύνας, ἐξ ὧν διηνεκῶς ἐβασανίζετο, καὶ κλαίοντα ὡς βρέφος, ὡς ἀναγκαζόμενόν νὰ πλέκῃ περικημίδας, καὶ νὰ παραδίδῃ ἐν ζεῦγος τούλάχιστον καθ' ἑβδομάδα. Ὁ μὴ ἐκπληρώσας τὴν διπλὴν ταύτην ὑποχρέωσιν ἠπειλεῖτο νὰ στερηθῇ τροφῆς, περιπάτου καὶ νὰ τὸν καταργεῖλωσιν εἰς Βιέννην ὠμίλου δὲ μάλιστα καὶ περὶ ῥαβδισμού· ἀλλ' ἠρέσθησαν νὰ συντάξωσιν ἐκθέσεις εἰς Βιέννην.

— Καὶ ἐγὼ θὰ γράψω ἐκθεσιν εἰς Βιέννην, ἀπεκρίθη ἀπαξ τῷ ἀρχιεπιστάτῃ. Ἀπὸ τῆς ἀκρωτηριάσεως τοῦ σκέλους μου, τὸ αἷμα δυσκόλως κυκλοφορεῖ, καὶ δὲν δύναμαι νὰ μένω πολὺν καιρὸν καθήμενος χωρὶς νὰ καταλαμβάνωμαι ὑπὸ πλείστων πόνων, οἱ δακτυλοὶ μου δὲν δύνανται νὰ κάμπωνται ἐπὶ τῶν βελονῶν, καὶ νομίζεις ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ θέλει ἀποποιηθῇ νὰ μ' ἀπαλλάξῃ ἐργασίας τοσοῦτον παραλόγου; Ὁ δὲ Σίλβιος προσεῖπεν,

— Ἐὰν ὁ φίλος μου συντάξῃ ἐκθεσιν εἰς Βιέννην. Ὁ ἀναφέρει τόσα περιστατικὰ, ὥστε ὁ Αὐτοκράτωρ θὰ φρίξει καὶ θὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ πάσης ἐργασίας. Εἶναι καιρὸς τέλος νὰ πιάσῃ μία καταδιώξις τοσοῦτον ἐξευτελιστικὴ, τοσοῦτον ἀπηνής, καὶ δυνάμεθα νὰ τὸ εἴπωμεν, τόσον ἐντικειμένη εἰς τὴν θέλησιν Αὐτοῦ. Πάντα τὰ ἐπίσημα πρόσωπα, τὰ ἐκ Βιέννης ἐλθόντα ἀκροασθέντα νὰ παράπονά μας μᾶς ἀπεκρίθησαν, ὅτι ἡ Αὐτοῦ Μεγαλειότης μᾶς τὴν ἐχορήγησεν ὡς ἀνακούφισιν, ἤδη δὲ τὴν ὡς τοικύτην ὑπάρχουσιν, σεῖς τὴν θεωρεῖτε ὡς ὑποχρέωσιν! Μᾶς ἀπειλεῖτε μὲ βόσκηνα φυσικὰ καὶ ἠθικὰ! Τυλμάτε νὰ ἐκτελέσητε τὰς ἀπειλάς σας;

Οὕτω διέκειντο τὰ ἡμέτερα, ὅτε, ἀκριβῶς τὴν τελευ-

ταίαν ἡμέραν τῆς εἰς Σπιλβέργ αἰχμαλωτίας μας, ἀφίχθη μία τῶν παρβάτων, περὶ ὧν ὠμίλησα, ὅτε δὲ προσεκλήθημεν εἰς τὸ Γραμματεῖον διὰ νὰ μάθωμεν τὴν εἶδησιν τῆς ἀπελευθερώσεώς μας, ἐσυλλογίσθημεν ἀμέσως ὅτι ἐπρόκειτο νὰ μᾶς ἐπιβληθῇ ποινή τις, διότι δὲν παρεδώσαμεν, κατὰ τὴν πρῶϊαν, τὸ τῶν περικημίδων ζευγος, ὅπερ ἀπῆτουν παρ' ἡμῶν ἐκάστην κυριακὴν.

Ὁ βασιανίζων με ἀρθρίτης μ' ἐπῆλθε κατὰ μέγα μέρος, διότι μ' εἶχον ἀφαιρέσει τὰς χειρίδας μου μετὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ βαρῶνος Μύνγ.

ΙΓ'.

Τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐπὶ τῆς δημοσίας πλατείας τῆς Βενετίας, ὁ Σίλβιος Πελλίκος καὶ ὁ Πέτρος Μαρωνσέλλης ἦλθον τὰς χεῖρας δεδεμένοι, ν' ἀκούσωσι τὴν ἀπόφασιν, ἣτις τοὺς κατεδίκαζεν, ἐπρόφερον εὐθαρσῶς ἐν τῇ καρδίᾳ των τὰς φιλοσοφικὰς ταύτας εὐχὰς, ἅσπερ εἰς ἐξ αὐτῶν διέσωσεν ἡμῖν.

« Ἡ δυστυχία, οὐχὶ ἡ δικαιοσύνη, μᾶς ἐπληξεν ἅς δεῖξωμεν ὅτι ἐπληξεν ἄνδρας καὶ οὐχὶ παιδας. Πᾶσα κοινωνικὴ κατὰστασις ἔχει τὰ καθήκοντά της· τὸ μὲν πρῶτον καθῆκον ἑνὸς ἀτυχοῦς, ἐλευθέρου ἢ αἰχμαλώτου εἶναι τὸ ἀξιόπρεπῶς ὑπομένειν· τὸ δεύτερον τὸ ὠφελεῖσθαι ἐκ τῆς δυστυχίας· τὸ δὲ τρίτον, τὸ συγχωρεῖν. Ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν εἰσὶ γεγραμμένοι αἱ ἐξῆς λέξεις: Ἐπιποθῶ τὴν ἀλήθειαν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἐλευθερίαν! Ἡ δυσπραγία θέλει τὰς ἀποσθέσει; Ἄς δεσπόσωμεν ταύτης, ἀντὶ νὰ ὑποχωρήσωμεν δεσποζόμενοι ὑπ' αὐτῆς. Ἐάν τις ἐξ ἡμῶν ἐπανίδῃ ποτὲ τὸ φῶς, ἅς ἐπιμαρτυρήσῃ ὑπὲρ τῶν εἰς τὰ δεσμὰ τελευτησόντων.»

Ὁ Σέλβιος Πελλίκος εἶδεν αὖθις τὸ φῶς· ἐπεμαρτύρησεν ὑπὲρ ἐκείνων, οἵτινες ἔζων εἰσέτι εἰς Σπιλβέργ, ὑπὲρ ἐκείνων, τῶν πρὸς τὴν γωνίαν ταύτην τοῦ κοιμητηρίου ἀναπαυομένων, εἰς τὴν ὁποίαν, διὰ τῶν κιγκλίδων τῆς εἰρκτῆς του, εἶδεν ἐσπέραν τινὰ διαβαῖνον τὸ σκῆνος τοῦ Ὄροβόνη· ὑπέμεινε καρτεροψύχως, ἐκ τῆς ἀτυχίας του προσεπορίσθη τὸ ὄφελος,

ὑπερ ὁ μεγαλόψυχος ἀνὴρ ἠδύνατο νὰ προσκτᾶται, — ἐσυγ-
χώρησεν. Ἡ ἐξοχος εὐχὴ τοῦ δεσμώτου ἐκ προοιμίων περι-
εῖχε τὸ ὠραῖον διήγημα τῶν Ἀπομνημονευμάτων
τοῦ· τὸ διήγημα ἐγράφετο στίχον πρὸς στίχον, καὶ ἐν
ἀγνοίᾳ του, ἐν τῇ καρδίᾳ του, καθ' ὅσον ἐνέσκηπτεν ἐπὶ τοῦ
ἰκριώματος ὁ βαρὺς λόγος τοῦ ἱερανακριτοῦ, ἀναγινώσκοντος
ἀπὸ τῶν ἀνακτόρων τοῦ Δουκὸς τὴν ἐκ Βιέννης ἀφιχθεῖσαν
καταδίχην.

Ὁ Μαρονσέλλης ἐπίσης ἐξῆλθε ζῶν ἐκ τῆς κολάσεως ταύ-
της τοῦ Σπιλβέργ.

Τὴν 27 Αὐγούστου 1833 ἐπεβίδαζετο εἰς Ἄβρην, διὰ
τὴν Νέα-Υόρκην, ἐπὶ πλοίου φέροντος ἀποικίαν ἀοιδῶν. Ἡ
πατρίς — ὅ,τι καὶ ἂν εἶπεν περὶ αὐτῆς εὐκλεῆς τις δημαγω-
γὸς, — δὲν συναπάγεται μεθ' ἡμῶν. Μακρὰν αὐτῆς, εἴμεθα
μακρὰν τοῦ κόσμου, εἴμεθα μόνοι, — καὶ ἂν εὐρεθῶμεν μάλι-
στα ἐν μέτῳ τοῦ θορυβώδεστερου πλήθους. Ὁ Πέτρος Μα-
ρονσέλλης ἐπόθει τὴν Ἰταλίαν μ' ὅλα τὰ δάκρυα, τὰς τα-
λαιπωρίας καὶ τὰς κακώσεις, ἢ μᾶλλον, διότι ὑπέστη ταύ-
τας χάριν αὐτῆς· ἐπόθει τὴν Ἰταλίαν, ὅπου εἶχεν ἀφήσει τὸ
ἐκλεκτότερον μέρος τοῦ ἑαυτοῦ του, — εἰς μὲν τὴν Ῥώμην
τὴν μητέρα του καὶ τὴν ἀδελφὴν του· εἰς δὲ τὸ Τουρίνον τὸν
Σίλβιον Πελλίχον, τὸν συναλγοῦντα ἀδελφόν του. Ἐπεπόθει
ἐπίσης καὶ τὴν ἀπὸ τῆς ψυχῆς του ἀποπτᾶσαν ἔμπνευσιν,
αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ, τοῦ μουσικοῦ, τοῦ ὄνειροπόλου· τὴν ἔμ-
πνευσιν τῆς νεότητός του, — τουτέστι τὴν ἔμπνευσιν καὶ τὴν
νεότητά του, ὧν ἡ Αὐστρία εἶχε κόψει τὰ πτερά. ὦ! πόσον
ἡ νεότης θαυμάσιον πρᾶγμα εἶναι! ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ἀντι-
περισπᾶται ὑπὸ σφοδρῶν τοικυμιῶν. ὦ τί θαυμάσιον ὄργανόν
ἐστὶν ἡ φαντασία, ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀποζωοῦται ὑπὸ τῆς
σιδηρᾶς χειρὸς τῆς δυστυχίας. Τὸ ὄργανον ὁμῶς συνετρίβη,
ἡ δὲ νεότης ἐμαράνθη! . . . Ἄ! ἰδοὺ ποῦ κεῖται τὸ ἔγκλημα,
ἰδοὺ ποῦ κεῖται ἡ σκληρότης! Προτιμότερον ἦτον ν' ἀποθάνη
τις εἰκοσιπενταετῆς ἐν ὅλῃ τῇ Ῥώμῃ του, ἐν πλήρει ἡλίῳ,
ὑπὸ αὐστριακῆς σφαίρας, ἐν μέτῳ τοῦ στέρνου. Ὁ ἐκ τῆς εἰρ-
κτῆς ἐξερχόμενος δὲν εἶναι ἄνθρωπος, εἶναι λείψανον ἀνθρώ-
που ἐκ τοῦ τάφου ἐξερχομένου.

Ἰδοὺ πῶς εἶχε κατακτῆται ὁ Πέτρος Μαρονπέλλης, ὁ

μαθητής του Δόν Φέδελ Φενερίλη, ὁ διδάσκαλος τοῦ Παισιέλου, τοῦ Σιμαρόζα, τοῦ Ζιγκαρέλλη !

Πόσοι ἕτεροι, διαφυγόντες ὡς ἐκεῖνος ἀπὸ τὰς ἀνιλεῖς κακώσεις τῆς Αὐστρίας, ἐπλανῶντο σκυθρωποὶ καὶ τεθλιμμένοι εἰς ὅλας τὰς γωνίας τοῦ κόσμου, καὶ, ἐπὶ τῆς ἐν ἐξορίᾳ γῆς, εἰς μόνον τὴν Ἰταλίαν ἐσυλλογίζοντο — ἀποῦσαν μὲν τῶν ὀφθαλμῶν των, οὐχὶ δὲ καὶ ἐκ τῶν καρδιῶν αὐτῶν !

Πόσοι ἐπίσης δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διαφύγωσιν ἐκ τῶν θανατηφόρων ὀνύχων τοῦ δικεφάλου ἀετοῦ ! Πόσοι ἄφησαν τὰ ὀστά των εἰς Μοραβίαν, ἐν τῇ ἀκροπόλει τοῦ Σπιγβέργ ! Πόσοι ἄλλοι εἰς τὰς εἰρκτὰς τοῦ Μιλάνου καὶ ὑπὸ τοὺς μολύβδους τῆς Βενετίας !

Ἡ ἁγία Μαργαρίτα ἤκουσεν ἐξ ἐκείνων τῶν στεναγμῶν, ἐξ ἐκείνων τῶν ἄρῶν, τῶν ἀπελπιστικῶν ψυχοραγημάτων. Ἄ ! ἂν οἱ λίθοι ἠδύναντο νὰ ὀμιλήσωσιν !

Ἡ ἁγία Μαργαρίτα, ἄλλοτε μοναστήριον καλογραϊῶν κείται ἐν τῷ κέντρῳ αὐτοῦ τοῦ Μιλάνου, μεταξὺ τοῦ θεάτρου τῆς Scala καὶ τῆς Πλατείας dei mercanti. Παριστᾶ χειρότερόν τι φυλακῆς· εἰςὶ σειραὶ φυλακῶν· φυλακὴ διὰ τοὺς ὑποδίκους· φυλακὴ διὰ τὰ πολιτικὰ πλημμελήματα· φυλακὴ διὰ τὰ ἀνυπότακτα κοράσια· φυλακὴ διὰ τι ἕτερον, ἀγνώστῳ ἐπὶ τέλος εἰς τόπος ἀθλιότητος !

Κατὰ τὸ 1821 δὲν ὑπῆρχον ἱκαναὶ διὰ νὰ περιλάβωσι τοὺς συλληφθέντας πατριώτας. Ὁλοδόμησαν νέας εἰρκτὰς, ἰσογείους μάλιστα, εἰρκτὰς ζοφερὰς, ὑγρὰς, δυσώδεις, ὅπου οἱ κατεργημένοι ταχέως ἀπώλουν τὰς τρίχας καὶ τὴν ὄρασιν· ἀμάραι, δάντειοι λάκκοι . . . Ὁ Κονφαλονιέρης ἐφυλακίσθη εἰς τὴν σκοτεινότεραν καὶ τὴν νοσηδεστέραν πάντων, τὴν Μεγάλην Ἀμάραν καλουμένην.

Τοιαῦται αἱ τοῦ Μιλάνου εἰρκταί· ἃς ἀναφέρωμεν δ' ἐν παρόδῳ περὶ τῶν φυλακῶν τῆς Βενετίας, τῶν φρεάτων, τῶν μολύβδων, τῆς Γεφύρας τῶν στεναγμῶν. Πρὸ τῆς διὰ Σπιγβέργ ἀναχωρήσεώς των, ὁ Πελλίκος, ὁ Μαρονσέλλης, ὁ Ὀροβόνης, ὁ Βίλλας, ὁ Βασχιέγκας, ὁ Φορέστις, ὅλας σχεδὸν τὰς κατόχησαν. Δὲν ἔπρεπε νὰ τοὺς ἐξοικοιῶσιν μὲ τὰς στερήσεις, μὲ τὰς ταλαιπωρίας, μὲ τὰς ὀδύνας, πρὶν τοὺς πέμψωσιν εἰς τὸ κάτεργον; Τὸ νὰ μεταβῶσιν ἐκ

τῆς ἐλευθερίας, τοῦ φωτός, τῆς ζωῆς, εἰς τὰς φρίκας τοῦ Σπιλ-
βέργ, ἄνευ μεταστάσεως, ἄνευ προπαρσκευῆς, τοῦτο ἤθελε
τοὺς κεραυνοπλήξει, τοὺς δῆστυχοὺς δημοκράτας, ἡ δὲ φι-
λόστοργος Αὐστρία δὲν τὸ ἤθελε, μήπως κατηγορηθῆ ἐπὶ
σκληρότητι!

Ἀκούσατε τὸ ὑπόδειγμα τοῦτο, καὶ θέλετε ἴδει ὅτι αἱ κατὰ
τὸ 1821 τῆς Βενετίας εἰρκταὶ ἦσαν ἀντάξιαί τῶν τῆς Βενε-
τίας φυλακῶν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν δογῶν.

Ἔσθθεν μὲν θύρα, ἐξώθεν δὲ ἀντίθυρα, κατεσκευασμένη ἐνίοτε
ἐκ διπλῶν σιδηρῶν πλακῶν. Εἰς πολλὰς, ἡ ὑπὲρ, δι' ἧς εἰ-
σέρχετό τις, μόλις τρεῖς πόδας ὑψοῦτο ὑπὲρ τὴν γῆν, ὥστε
ὄλως κύπτων ἔπρεπέ τις νὰ διέλθῃ. Τὰ μεσότοιχα ἦσαν ἐκ
μαρμάρου, καὶ εἶχεν ἕκαστον περίπου τρεῖς ἢ τέσσαρας πό-
δας τετραγωνικούς· οἱ τοῖχοι ἐσθθεν καὶ ἐξώθεν εἶχον τὸ βά-
θος τοῦτο· τὸ περίξ τέναγος (βουρκος) ὄχι μόνον εἰς τὰ φρέ-
ατα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς λοιπὰς φυλακὰς ἐχρησίμευεν ἀντι-
συναναστροφῆς εἰς τὸν δεσμώτην, πανταχόθεν εἰσχωροῦν κύ-
κλω αὐτοῦ· πρόσθε εἰς τοῦτο τὰς παντοειδεῖς ἐξ ἐντόμων
ἀκαθαρσίας.

Τὸ παράθυρον, τοῦ ἐποίου ἢ εἰσοχῆ εἶχεν ἅπαν τὸ βάθος
τοῦ ρηθέντος μαρμάρου, εἶχε τρία ἢ τέσσαρα δρύφρακτα ὑπερ-
τεθειμένα ἐξ ὑγκωδῶν σταυροειδῶν κιγκλίδων, δι' ὧν ὁ τα-
λαίπωρος κατάκλειστος ἠδύνατο νὰ ἴδῃ ἀκόμη τὸν οὐρανόν,
νὰ ἴδῃ τὸν ἥλιον, τὰς οἰκίας, τὰς πλατείας, τοὺς ἀνθρώπους,
πᾶν τὸ ἔμφυγον, ἢ τοῦλάχιστον πᾶν τὸ κινούμενον εἰς τὰ
ἐκτός, οὐχὶ ὑποκάτω αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τινὰ ἀπόστασιν πρὸ
αὐτοῦ. Ὅπισθεν δὲ, ἡ θύρα ἀκίνητος ἄφωνος ἐφαίνετο ἀσφα-
λίζουσα αὐτῷ τελευταῖον λείψανον ἀνεξαρτησίας.— Δύναμαι
νὰ πράττω ὅ,τι θέλω, νὰ γελῶ καὶ νὰ κλαίω κατὰ τὴν βού-
λησίν μου, νὰ εὐλογῶ ἢ νὰ καταρῶμαι, ἡ διάνοιά μου θέλει
μένει ἐν τῇ κατοχῇ μου, μὴ γινομένη τὸ λάφυρον ἐνὸς τυ-
καφάντου προθύρου νὰ με κατηγορήσῃ ἐπὶ προδοσίᾳ· τέλος,
δύναμαι νὰ ἐφορμήσω κατὰ τῶν κιγκλίδων τούτων, κατ' αὐ-
τοῦ μαρμάρου, κατὰ τῆς θύρας αὐτῆς καὶ νὰ συντρίψω τὸ
κρανίον· τύτε δὲ καὶ δίχη, καὶ βάσανοι φυσικαὶ καὶ ἠθικαὶ
ματαιοῦνται! Δὲν εἶμαι εἰσέτι ὄλος δεσμώτης, εἶμι δύναμις
παλαίουσα, καὶ ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ ἀπ' ἐμοῦ ἐξαρτᾶται νὰ
νικήσω ἢ νὰ ὑποκύψω.

Τοιαῦται ἦσαν ποτὲ τὰ σωφρονιστήρια, ἔνθα ἐφυλάκιζον τοὺς ἐπὶ ἐγκλήματι καθοσιώσεως ὑπόδικους. Αἱ τοῦ 1821 φυλακαὶ εἶχον ἐν περιπλῆν προσόν· παράθυρον κιγκλιδωτὸν, ὡς τὰ προηγούμενα· ἀλλὰ πέραν τοῦ θυρᾶκτου ἀποπειράθητι, εἰ δύνασαι, νὰ ἴδῃς οὐρανὸν ἀνθρώπους κλπ! οὐδὲν τούτων· ἐν ζοφερὸν κιβώτιον ξύλινον, οὕτω διατεθειμένον, ὥστε νὰ ἐπισκιάζῃ ἀμφοτέρωθεν τὸ φῶς, καὶ κατέναντι μὴ ἔχον ἀνοιγμα εἰμὴ ἐκ τῶν ἄνω, ἐξ οὗ λαμβάνεις σπάνιον καὶ ἀμυδρὸν φῶς καὶ νοσηρὸν ἀέρα. Ἡ θύρα δὲν εἶναι πλέον ἢ ἀλαλος, ἢ ἀκίνητος θύρα, ἢ ἀσφαλιζουσά σοι ἀνεξαρτησίαν τινά· ἀλλ' εἶναι πλαίσιον ξύλινον, ὅπως ὑελωτὸν, δι' οὗ ὁ ὑπόδικος ὁμοιάζει ἀρκούντως πρὸς περιίδετον διαφανῆ ἀδάμαντα. Πέραν τῶν ὑέλων, ἐπὶ δικτυοθυρίδος ἐστηριγμένην ἔχων τὴν ῥίνα χωροφύλαξ τις προσέχει εἰς τὰς ἐλαχίστας πράξεις σου.

ΙΑ΄.

Ε΄ : Ὁ δὲ Φριδερίκος Κονφαλονιέρης τί ἀπέγεινε; διότι εὐγενῆ εἰσὶ τὰ ὄντα ταῦτα, ἅπερ τις ἐπιθυμεῖ νὰ παρακολουθήσῃ καθ' ὅλους τοὺς ἐξελιγμούς των, —μέχρι τοῦ ἐσχάτου, τοῦ εἰς τὸν τάφον ἀπολήγοντος.

Ἴδετε πρὸ ὀλίγου ὅποια ἦσαν τὰ κολαστήρια αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς συλλήψεώς του ἕως ὅτου, καταδικασθεὶς εἰς θάνατον μετὰ τοῦ Ἀνδριάνη καὶ τυχῶν τῆς χάριτος τοῦ αὐτοκράτορος, εἶχεν ἀναχωρήσει διὰ τὸ Σπιλβέργ. ταῦτα ἦσαν εἰσέτι ἀσήμαντα, διότι ἦτον ἀρχὴ μόνον κακουχιῶν!

Δύο πράγματα ἱερὰ καὶ λατρευτὰ ὑπῆρχον δ' αὐτὸν ἢ Ἰταλίᾳ καὶ ἢ Τερέζα. Ἡ ὑπὲρ τῆς μιᾶς στοργὴ τὸν παρηγόρει δι' ὅσα ὑπέμενε βάσανα χάριν τῆς ἄλλης. Ἡ κόμησσα Τερέζα ἦτον ἡρώϊς ἀνταξία αὐτοῦ τοῦ ἥρωος, ὡς ἡ Ανίτα τοῦ Γαριβάλδη.

Ὦθεν, ἐν ᾧ ὁ Κονφαλονιέρης ἠγωνία ὑπὸ τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τοῦ Carcere duro, ἢ γενναϊόψυχος σύζυγός του ἠγωνία ὑπὸ τὰ οὐχ ἦτον θλιβερά ἀποτελέσματα τῆς ἀπελπισίας. Ἀπέσπασε τὸν σύζυγόν της ἐκ τοῦ θανάτου, ἐκζητοῦντος αὐτὸν τοσοῦτον ἐπιταχτικῶς, ἢ μᾶλλον τοσοῦτον αὐτοκρατορικῶς. ἠθέλησε νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὸ Σπιλβέργ, ἔνθα ἐφυλάττετο ἐπίσης αὐτοκρατορικῶς, ἀλλ' ὡς λείαν ἐνδοξόν,

ταῦτο δὲν ἤθελε νὰ τὴν ἀποχωρισθῆ τόσον ταχέως, διὰ νὰ τὴν ἀπελευθερώσῃ προπάντων. Ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος ἀπέ-
νειμε χάριν, ἀλλ' ἐπὶ τῷ ὄρω ἵνα αὕτη κατχιστῆ εἰρωνεία—
τουτέστι ἵνα τὸ Σπιλβέργ χρησιμεύσῃ ὡς δεξιώτερος δῆμιος
αὐτοῦ τοῦ δημίου. Δὲν ἐκδικεῖται τις ἀρκούντως πολέμιον,
ὃν καρτομεῖ ἢ πυροβολεῖ,—προπάντων πολεμίους, ὅποιοι ὁ
Κουφαλονιέρης, ὁ Ὀροβόνης κτλ. διότι ἐν προέβλημα, εἰς
κτύπος πελεκεως σ' ἀπήλλαξαν τάχιστα τοῦ ἐχθροῦ σου, ὅστις
διὰ τοῦτο μάλιστα εὐρίσκεται ἐπίσης ἀπηλλαγμένος ἀπὸ σοῦ
Ἐπειτα δὲ ὁ τάχιστος οὗτος θινητος θεωρεῖται θρίαμβος δι'
αὐτὸν, καὶ αἴσχος διὰ σέ. Τὸν μὲν μάρτυρα ἐπευφημοῦσι,
τὸν δὲ δῆμιον συρίζουσιν.

Ἐν ᾧ, ὅταν κρατῆ τις τὸ θυμά του, ὡς ἡ γαλῆ κρατεῖ τὸν
μῦν, δύναται νὰ συμπαίξῃ, δύναται νὰ σκιρτᾷ ἀγαλλόμενος
ἐπὶ τοῖς ἀλγεινοῖς σφασμοῖς του, νὰ ἐντροφᾷ βραδέως καὶ
ἡδονικῶς διὰ τὴν ἀγωνίαν του, καὶ κορεσθεῖς μόνον νὰ παύσῃ,
ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι δύναται τις νὰ κορεσθῆ ὑπὸ τριαύτης
εὐτυχίας!

Ὁ μὲν πατριώτης εἶναι ὁ μῦς τοῦ δεσπότου, ἡ δὲ γαλῆ
παρίστησι τὴν τίγριν!

Ἡ αὕτη σύγκρισις ὑπῆρχε μεταξὺ Κομφαλονιέρη καὶ αὐτο-
κράτορος τῆς Αὐστρίας.

Μὴ νομίζετε ὅτι συνθέτω μυθιστόρημα διὰ νὰ σᾶς πικράνω
τὴν ψυχὴν, ἀλλὰ γράφω ἱστορίαν γηεσινῆν. Ποῖον δὲ μυθι-
στόρημα ἤθελεν ἔχει ποτὲ τὸ δραματικὸν τῆς ἱστορίας;

Ὅσον ὁ Κομφαλονιέρης ὑπέμενεν ἡρωϊκῶς τὰς κακώσεις
τῆς εἰρκτῆς, τοσοῦτον ὁ Αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος ἐπηύξανε
τὰς πρὸς αὐτὸν τραχύτητας. Ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκείνη ψυχὴ, ἣν οὐδὲν
ἠδύνατο νὰ διασείσῃ, ἠρέθιζε τὴν μικροπρεπῆ ψυχὴν τοῦ μο-
νάρχου, μόνον ἐν τῇ ἐκδικήσῃ ἐννοοῦσαν τὸ μεγαλεῖον, ἐν ᾧ
ὁ ἥρωες περιεφρόνει τὸν αὐτοκράτορα!

Ὅτε ἡ κόμησσα Τερέζα εἶδεν, ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο νὰ περιμείνῃ
ἐκ τῶν ἀνθρώπων, ἐσυλλογίσθη νὰ στρέψῃ πρὸς τὸν Θεόν, —
τὸν ὑπέρτατον κριτὴν τῶν βασιλέων καὶ τῶν λαῶν. Ὁ μὲν
αὐτοκράτωρ ἐδεικνύετο ἀδυσώπητος, ἡ δὲ Θηρεσία ἐγκαρτε-
ροῦσα, ἀλλὰ μέχρι θανάτου.

Οἱ ἐλεύθεροι πατριῶται Ἴταλοι, — σωζόμενοι εἰσέτι τινὲς
αὐτῶν, οὗς ἡ Αὐστριακὴ Ἀστυνομία δὲν εἶχε δυνηθῆ νὰ συλ-

λάβη! — ἠγάπων καὶ ἐλάτρευον τὴν κόμησσαν Τερέζαν ὡσπερ ἠγάπων καὶ ἐθαύμαζον τὸν κόμητα Κομφαλονιέρην. Ἡ περίνοια, ἡ μεγαλοφυχία, ὁ ἀρχαῖκός χαρακτήρ του τοὺς καθυπέτασεν, ἀληθῶς· ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἐξεπλήττοντο διὰ τὴν ἀφοσίωσιν, τὴν ἀρετὴν καὶ τὸν ἡρωϊσμὸν τῆς συζύγου του. Διὸ τῇ ἐπεδαψίλευον εὐσεβεῖς λατρείας, ἀβρὰς περιποιήσεις καὶ παρηγορίας ἐχεμύθεις· ἀλλ' ἡ Τερέζα δὲν ἠθέλησε νὰ παρηγορηθῇ, διότι τὸ ζῆν ἦτον δριμύτατον, πικρότατον δι' αὐτήν!

Ἡ Θηρεσία Κομφαλονιέρη ἀπέθανεν. Ὁ ἀνδρεῖος ἀνὴρ, ὅστις προπάντων εὗρισκε τὴν γενναιότητα νὰ ὑπομένῃ τὰς κολάσεις τοῦ Σπιλβέρ, φανταζόμενος, ὅτι θὰ ἠδύνατο μίαν ἡμέραν, ἔσω καὶ πρὸς στιγμὴν, ν' ἀσπασθῇ τὴν ἀτρόμητον γυναῖκα, τὴν συνδέσασαν τὴν μοῖράν της πρὸς τὴν ἑαυτοῦ, ὁ κόμης ἐδέησε νὰ παραιτηθῇ ταύτης τῆς ἀπωτάτης μὲν ἀλλὰ παρηγόρου ἐλπίδος.

Ὁ αὐτοκράτωρ Φραγκίσκος εὐρὲν ἤδη θαυμασίαν εὐκαιρίαν νὰ ἐπιφέρῃ σφαδασμοὺς εἰς ταύτην τὴν ἀπαθῆ καρδίαν καὶ κλαυθμὸν εἰς τοὺς ἀδακρύτους ὀφθαλμοὺς του!

Ἔως τότε εἶχεν ἀποποιηθῇ ἐπιμόνως ὥστε ἡ ἐλαχίστη ἐκ τῶν ἔξωθεν εἰδήσεις νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ Φριδεरिकοῦ Κομφαλονιέρη, φοβούμενος, ἀναμφιδόλως μή τως οὗτος περισπασθῇ καὶ νομισθῇ εἰςέτι ζῶν· ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην, — διὰ βαρβάρου ἐπιτεχνήσεως, ἣτις δὲν ἔχει ἴσως ἀναλογία εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἱστορίαν — ἠθέλησε νὰ τῷ φανερώσωσιν, ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἀναβολῆς, τὴν περὶ τοῦ θανάτου τῆς συζύγου του εἰδήσιν, ἀπαγορεύσας ῥητῶς νὰ προσθέσωσι λεπτομέρειάν τινα ἢ παρασκευήν.

Ἐκαὶ εἰς τί ἤθελον χρησιμεύει αἱ λεπτομέρειαι, αἱ περισκέψεις; Ὁ κεραυνὸς δὲν κάμνει χρῆσιν τούτων πρὸς οὓς θέλει νὰ πλήξῃ, ἀλλὰ ἀπλῶς καὶ μόνον πλήττει καὶ καίει· ὁ λίθος ἐπίσης δὲν τὰς μεταχειρίζεται πρὸς ἐκείνους, καθ' ὧν μέλλει νὰ πέσῃ· ἀλλὰ πίπτει ἀπλῶς μόνον καὶ κατασυντρίβει.

Ἡ δοθεῖσα διαταγὴ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος ἐξετελέσθη κατὰ γράμμα, Ὁ διευθυντὴς τοῦ Σπιλβέργ προσκαλεσάμενος ἐνώπιόν του τὸν ἀριθμὸν 14 ὅστις ἦν τοῦ Φριδεरिकοῦ Κομφαλονιέρη.

— Ἀριθμὲ δεκατέσσαρα, τῷ εἶπεν ἐκεῖνος, ὁ Αὐτοκράτωρ μὲ διέταξε νὰ σ' ἀναγγείλω τὸν θάνατον τῆς γυναικός σου.

Τὸ πᾶν τετέλεσται. Ὁ Κομφαλονιέρης κατέπεσεν ὡς κεραυλόνβητος. Τὸν ἀνήγειρον καὶ τὸν ἔσυρον εἰς τὸ κελλίον του.

Μετά τινά ἔτη, τὸ 1836, ὁ Κομφαλονιέρης ἐξῆλθε τέλος ἐκ τοῦ Σπιλβέργ, μετὰ τὸν Σ. Πελλίκον, Μαρονσέλλην, Φελίκιον Φορέστην, Ἀνδριάνην, μετὰ τινὰς ἄλλους.

Φεῦ! ὁ πατριώτης ἐξεῖ ἀκόμη, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος εἶχεν ἀποθάνει. Ἰ Τί ἤθελες νὰ πράξῃ οὗτος; Ἡ Ἰταλία ἦτον δεσμία, ἡ δὲ Θηρεσία εἶχεν ἀποδιδῶσαι! Μ' ὄλον τὸν ἄπειρον ἔρωτά του δὲν ἠδύνατο αὐτὸς μόνος τὴν μὲν νὰ ἐλευθερωσῇ, τὴν δὲ ν' ἀναστήσῃ.

Ὁ ἦρωσ ἐτελεύτησε κατὰ μῆνα Δεκέμβριον 1846, δέκα ἔτη μετὰ τὴν ἐκ τοῦ τάφου τοῦ Σπίλβεργ λεγομένου ἔξοδόν του,

Μετά τινὰς ἡμέρας ἀπὸ τοῦ θανάτου του, ἡ πόλις τοῦ Μιλάνου παρίστα θέαμα τοσοῦτον εὐγενὲς ὅσον καὶ συγκινητικόν. Ἄπειρον πλῆθος συγκείμενον ἐξ ἀνθρώπων πάσης κλάσεως συνωθείτο εἰς τὴν κηδεῖν τοῦ μάρτυρος. Πᾶσα ἡ πληθὺς αὕτη ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων ἀνεζωπυροῦτο· δὲν ἐθρήνει μόνον τὸ εὐκλεὲς θῦμα τοῦ Ἰταλικοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ συσσωρευομένη, περὶ τὸ φέρετρόν του ἐφαίνετο, ὅτι ἤθελεν ἐπίσης νὰ διαμαρτηρηθῇ ἅπαξ κατὰ τῆς ξένης κυριαρχίας.

Οἱ Μεδιολανοὶ, μετὰ τὴν δημῶδη ταύτην ἐκφορὰν, ἠνέωξαν ἓνα κατάλογον πρὸς χορήγησιν δαπάνης ἐνὸς μνημείου, ὅπερ ἐσκόπευον ν' ἀνεγείρωσιν εἰς Ὀσπεντάλ, τούτέστιν εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἐνθα ὁ ἦρωσ εἶχεν ἀποθάνει.

Εὐχερῶς τις θέλει καταλάβει τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπερ ἀφεύκτως παρήγαγεν ἐπὶ τῆς Αὐστρίας παρομοία διαδήλωσις. Ἀφοῦ τοσαῦτα προσεπάθησε, τοσαῦτα ἐγκλήματα διέπραξε διὰ νὰ καταπνίξῃ ἐν Ἰταλίᾳ πᾶσαν φιλελευθέραν ἰδέαν, πᾶν ἐθνικὸν αἶσθημα, ἦτον αὕτη καταδεδικασμένη νὰ ἴδῃ αὐτὸ τὸ ἴδιον πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας δεικνυόμενον ζωηρότερον ἢ ὑπέροτε.

Καθ' ἣν στιγμήν ὁ Κομφαλονιέρης ἐξέπνεεν εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Ἀλπεων, οἱ Γενουῖται ἐπανηγύριζον τὴν ἑκατονταετηρίδα, πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐνδόξου ἐξώσεως τῶν Αὐστριακῶν κατὰ τὸ 1746, τὴν δὲ ἐσπέραν μακρὰ σειρὰ φωταυγῶν πυρῶν κατὰ τὰς κορυφὰς τῶν Ἀππενίνων παρίστα συμβολικῶς τὴν εἰς τὰ πνεύματα βαθμηδὸν γινομένην σύμπνοιαν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἐτέρου ἄκρου τῆς Χερσονήσου.

ΙΕ'

Εἰς ταῦτα τὰ ὀνόματα τῶν ἐνδόξων μαρτύρων προσθετέον καὶ ἕτερα, πληγέντα κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, διὰ τὸ αὐτὸ ἔγκλημα, μετὰ πλείστης ἢ ἥττονος τραχύτητος· τουτέστι τὰ τοῦ κόμητος Καμίλλου Λαδερχῆ, τοῦ λοχαγοῦ 'Ρέσση, τοῦ διευθυντοῦ Κανόβα, τοῦ 'Ιωάννου—Δομενίκου Ρομαγνόζη, τοῦ Κόμητος Ἀντωνίου 'Οροβόνη.

Ὁ 'Ρομαγνόσης ἦτον καθηγητὴς τοῦ ποινικοῦ δικαίου. Μεγάλως συμμετέσχεν εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ ἰταλικοῦ κώδικος, τῆς ποινικῆς δικονομίας. Ἐδέησε ν' ἀμφισβητήσῃ βῆμα πρὸς βῆμα τὰς εὐαριθμούς νίκας, ἃς ἔσχε νὰ ἐπιφέρῃ κατὰ συμβουλίου σκληροῦ καὶ ἐμπαθοῦς. Πολλάκις ρίψας κατὰ γῆς τὰ γεγραμμένα του, ἄπερ ἀπέβαλλον ὡς λίαν συγκαταβατικὰ, ἀνέκραξε στρεφόμενος πρὸς τοὺς δικαστὰς του, οὔτινες ἦσαν πάντες ἰππόται τοῦ Σιδηροῦ Στέμματος·

— Ἀναμφιβόλως, ἡ ἱστορία θέλει ἀνιφέρει, ὅτι ὁ σταυρὸς οὗτος, ὃν φέρετε ἐπὶ τοῦ στήθους, κατέστη δι' ὑμᾶς ἡ κεφαλὴ τῆς Μελούσης, διότι σὰς ἀπελίθωσε τὴν καρδίαν.

Συλληφθεὶς τὸν μῆνα Φεβρουάριον 1822, ἀπελύθη δι' ἑλληψιν ἀρκουσῶν ἀποδείξεων. Πρέπει νὰ ἦτον ἀθώτατος, ὥστε ἡ Αὐστρία νὰ μὴ εὗρῃ τὸν ἐλάχιστον λόγον διὰ νὰ τὸν φυλάττῃ ὑπὸ τοὺς μολύβδους τῆς Βενετίας.

Καὶ ὁ Καθηγητὴς 'Ρέσσης ἦτον ἀθῶος, ἐν τῇ αὐτῇ εἰρκτῇ ἀποθανὼν μετὰ τινος ἡμέρας.

Ἡ δὲ Κόμης Ἀντωνίου 'Οροβόνης, περὶ οὗ ἐρρέθη, ἦτον ἔνοχος; Ναι! διότι ἠγάπα τὴν ἐλευθερίαν.

Ὁ 'Οροβόνης εὕρισκετο ἤδη εἰς Σπίλδεργ, ὅταν ὁ Σ. Πελλικός ἀφίχθη. Ἦτον εἰκοσιενναετής, κατὰ τινα ἔτη μικρότερος τούτου, ὃν καὶ ἐνίσχυσε νεωστὶ ἀφικθέντα. Ὁ 'Οροβόνης, ἔλαβε ἤδη τὸν καιρὸν νὰ συνειθίσῃ εἰς τὴν ἀπεχθῆ βιοτροπίαν τοῦ Carcere duro καὶ ἤθελε νὰ προπαρασκευάσῃ τὸν συμπατριώτην του εἰς τοῦτο.

'Αλγεινοῦ Οἴκτου φρικίας διὰτρέχει εἰς τὰς φλέβας μου, ὅτε ἀναγινώσκω εἰς τ' Ἀπομνημονεύματα τοῦ Σιλβίου Πελλέκου τὴν διήγησιν τῆς ἀγωνίας τῆς εὐγενοῦς ταύτης καρδίας, τ' ὄνομα 'Οροβόνη φερούσης.

« Ὁ Ὀροβόνης ἀφοῦ πολλὰ υπέστη κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ τὴν ἀνοιξιν, εὐρέθη ἔτι χειρότερον τὸ θέρος, αἰμόπυς καὶ καθίστατο ὑδρωπικός.

« Ἄς φαντασθῆ τις ὅποια υπῆρξεν ἡ θλίψις μας ἐνῶ ἐκεῖνος ἀπῆρχετο σβενύμενος τοσοῦτον πλησίον ἡμῶν, χωρὶς νὰ δυνηθῶμεν νὰ διατρυπήσωμεν τὸν σκληρὸν τοῖχον κωλύοντα ἡμᾶς νὰ τὸν ἰδῶμεν καὶ νὰ τῷ προσφέρωμεν τὰς ὑπηρεσίας μας.

« Ὁ Σχίλερος — ὁ ἀφωσιωμένος γνωστός Σεκονδίνος — μᾶς ἔφερε εἰδήσεις περὶ αὐτοῦ. Ὁ δυστυχῆς νεανίας ἠναγκάσθη νὰ ὑποστῇ δεινὸτα βάσανα, χωρὶς ποτὲ ἡ ὀδύνη νὰ ἐξασθενήσῃ τὴν γενναϊότητά του.

« Ἀπέθανε τὴν φερώνυμον αὐτοῦ ἡμέραν, τὴν 13 Ἰουνίου 1823. Ὡρας τινὰς πρὶν ἐκπνεύσῃ, ὠμίλησε περὶ τοῦ ὀγδοηκονταετοῦς πατρὸς του, κατενύγη καὶ ἔκλαυσεν. Ἐπειτα προσέθεσε λέγων

— Ἐξοὐ δὲ διατί νὰ κλαύσω τὸν εὐτυχέστερον ἐκ τῶν οἰκείων μου, ἐνῶ προσεγγίζει νὰ μὲ προφθάσῃ εἰς τὴν αἰδιὸν εἰρήνην; . . . . .

« Οἱ τελευταῖοι λόγοι του υπῆρξαν οἱ ἐξῆς·

— « Ἐκ καρδίας συγχωρῶ τοῖς ἐχθροῖς μου.

« Ὁ Φορτίνης τῷ συνέκλεισε τοὺς ὀφθαλμούς· ἦτο δὲ οὗτος ὁ ἐκ νηπιότητος φίλος του, ἀνὴρ πάσης εὐσπλαγχνίας καὶ ἀγάπης.

« Δύστηνε Ὀροβόνη! Ὅποιος θανατηφόρος παγετὸς διέτρεξεν εἰς τὰς φλέβας μας, ὅτε ἤλθον νὰ μας εἰπῶσιν, ὅτι δὲν υπῆρχε πλέον, καὶ ἤκούσαμεν τὴν φωνὴν καὶ τὰ βήματα τῶν ἐρχομένων νὰ λάβῃσι τὸ σῶμά του, καὶ εἶδομεν ἐκ τοῦ παραθύρου τὸ φέρον αὐτὸ εἰς τὸ κοιμητήριον ὄχημα! Ἐσύρετο δὲ τοῦτο ὑπὸ δύο κρινῶν καταδίκων, τέσσαρες φύλακες τὸ παρηκολούθηον. Συνωδεύσαμεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὴν πενήθηρ ἐκφορὰν μέχρι τοῦ κοιμητηρίου. Εἰσῆλθεν εἰς τὸν περιβολὸν καὶ ἐστάθη εἰς τινὰ γωνίαν ὅπου ἦτον ὁ τάφος.

« Μετὰ τινὰς στιγμᾶς, τὸ ὄχημα, οἱ κατάδικοι καὶ οἱ φύλακες ἐπανήρχοντο. Εἷς τούτων ἦτον ὁ Κοβίσκης, ὅστις μὲ εἶπεν, — εὐγενῆς σκέψις καὶ ἐκπληκτικὴ ἐκ μέρους τοιοῦτου ἀγροίκου ἀνθρώπου·

— « Παρετήρησα μετὰ προσοχῆς τὸ μέρος τῆς ταφῆς, ὥστε,

ἐὰν συγγενής τις ἢ φίλος ἐπετύχχανεν ἡμέραν τινὰ τὴν ἄδειαν νὰ μετακομίσῃ τὰ ὄστα αὐτοῦ εἰς τὴν πατρίδα του, νὰ γνωρίζῃ ποῦ κεῖνται.

α Ποσάκι, ὁ Ὀροβόνης μ' εἶχεν εἰπεῖ, θεωρῶν τὸ κοιμητήριον τοῦτο ἐκ τοῦ παραθύρου του ἄνω.

— Πρέπει νὰ συνειθίσω μὲ τὴν ιδέαν ὅτι θ' ἀπέλω ἐκεῖ κάτω νὰ σαπίσω· καὶ ὁμως ὁμολογῶ, ὅτι ἡ ιδέα αὕτη μὲ προξενεῖ φρικίαν. . . . . μὰ φαίνεται, ὅτι τεθαμμένος τις ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ δὲν θὰ διάκειται τοσοῦτον καλῶς ὅσον εἰς τὴν προσφιλεῖ ἡμῖν Χερσόνησον! . . . . .

— Βπειτα ἀνέκραξεν ὑπομειδειῶν· — « Παιδαριῶδες τοῦτο! ὅταν ἔνδυμά τι παλαιωθῇ καὶ πρόκειται νὰ τὸ ἀποβάλωμεν, τί ἐνδιαφέρει ὅπου καὶ ἂν τὸ ρίψωσιν; α ἄλλοτε μοὶ ἔλεγε·

» Καθεκάστην προπαρασκευάζομαι διὰ τὸν θάνατον· ἀλλὰ προθυμότερον θὰ ὑπεῖκον, ἀρκεῖ νὰ ἐπανέλθω πρὸς στιγμὴν ὑπὸ τὴν πατρικὴν στέγην, ν' ἀσπασθῶ τὰ γόνατα τοῦ πατρός μου, νὰ παραλάβω ἐκ τοῦ στόματός του λόγον εὐλογίας καὶ ν' ἀποθάνω! . . . . .

» Στενάζων δὲ ἐπέλεγεν·

— « Ἐὰν τὸ ποτήριον τοῦτο ἀδύνατον ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπ' ἐμοῦ, ὦ Θεε μου! γεννηθῆτω τὸ θέλημά σου.

α Τὴν δὲ τελευταίαν πρωΐαν τῆς ζωῆς του εἶπε πάλιν φιλήσας σταυρὸν, ὃν ὁ Κράλης τῶν ἐπαρουσίαζεν, — ἕτερος σεκονδίνος τῆς αὐτῆς τοῦ Σχιλλέρου καρδίας·

— « Σὺ Θεὸς ὢν ἀπεστράφης ἐπίσης τὸν θάνατον εἰπὼν· εἰ ἔστι δυνατόν, ἀπόκλινον ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο. Συγχώρησον, ἐὰν τὸ ἀνφέρω τοῦτο· θέλω δὲ νὰ ἐπανεῖπω καὶ τοὺς ἄλλους λόγους σου· οὐχ ὁμως ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ ὡς σὺ βούλεσαι! . . . . . »
Τοιαύτῃ ἢ πενθηρᾷ διήγησις τοῦ Πελλίκου ἐπὶ τοῦ Οροβόνη.

Ἄ! Πόσον ὁ μάρτυρ οὗτος τῆς Αὐστρίας ἐλλόγως ἐπραξεν ἐπιγράψας κατὰ μέτωπον τῶν φυλακῶν αὐτοῦ τὸ θρηνηῶδες τοῦτο ἐπιτάφιον ἐκ τινος ἐδαφίου τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἐξαχθὲν, τῆς θρηνώδους ταύτης βίβλου·

Homo natus de muliere, brevi vivens tempore,

Repletur multis miseriis! . . . . .

Βροτὸς γὰρ γεννητὸς γυναικὸς, ὀλιγόβιος καὶ πλήρης ὀργῆς.
(Ἰωβ. κεφ. 14).

Ἀλγεινὰ πάντα ταῦτα καὶ ἀνιαρά!!!

ΣΤ'.

Ἄς ἐξακολουθήσωμεν τὸ τοῦ χρονογράφου ἔργον ἡμῶν, μὴ ὄντες δυστυχῶς εἰς τὸ πέρασ. Ἡ Ἰταλία μέλλει νὰ ὑποφέρῃ εἰσέτι ἐν τῷ προσώπῳ τῶν εὐγενῶν υἱῶν τῆς, πρὸς ἄρκτον καὶ μεσημβρίαν, εἰς τὰς Καλαυρίας καὶ τὴν Ῥωμανίαν, ἀπὸ τῶν Ἀλπεων μέχρι τῆς Αἴτνης!

Εἰς τὴν Ῥωμανίαν συνέβησαν συνωμοσίαι κατὰ τὸ 1825, αἱ δὲ πολιτικαὶ φυλακαὶ κατεπληρώθησαν ἐντὸς ὀλίγου ὑπὸ δεσμοτῶν, ἐνόχων φιλελευθέρων φρονημάτων. Τὴν 31 αὐγούστου 514 πολῖται κατεδικάσθησαν, ἐξ ὧν ἐπτὰ εἰς θανατικὴν ποινὴν, εὐτυχῶς μετατραπείσκειν ὑπὸ τοῦ Πάππα εἰς ἰσόβιον εἰρκτὴν. Μεταξὺ τῶν κατοίκων τούτων συνηριθμοῦντο τριάκοντα εὐγενεῖς, δύο ἱερεῖς, ἑκατὸν ἐξ ἰδιοκτῆται, τριάκοντα ὀκτὼ στρατιῶται, ἑβδομήκοντα δύο ἰατροὶ, δικηγόροι ἢ λόγιοι, ἑβδομήκοντα τέσσαρες πολιτικοὶ ὑπάλληλοι.

Αἱ καταπίεσεις αὗται ἐπέφερον διαμαρτυρήσεις, αὗται δὲ νέας καταθλίψεις· ὥστε ἑκτακτος ἐπιτροπὴ, ἐγκαταστᾶσα εἰς Ῥαβέννην ἀπέστειλε πέντε πατριώτας εἰς τὴν λαιμητόμον.

Εἰς τὰς δύο Σικελίας αἱ κακώσεις δὲν ἦσαν ὀλιγώτεραι. Τέσσαρες θανατώσεις πολιτικαὶ ἔγειναν εἰς Νεάπολιν, πέντε εἰς Καπούην, τρεῖς εἰς Κοζένζαν, τρεῖς εἰς Μεσσήνην καὶ δύο εἰς Πάλέρμον—αἱ τελευταῖαι κατ'ἀπόφασιν τῆς 30 ἀπριλίου 1824.

Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 3 πρὸς τὴν 4 Ἰανουαρίου 1825, ὁ Βασιλεὺς Φερδινάνδος ἀπέθανε, ὑπὸ κεραυνοβόλου ἀποπληξίας προσβληθείς. Καὶ ὑπῆρχεν ἀφορμὴ εὐλογωτάτη! Τὸ ἰταλικὸν αἶμα, ὅπερ δι' αὐτοῦ ἔρρευσε, συμφορῆσαν εἰς τὸν λάρυγγα τὸν ἀπέπνιξεν.

Ὁ διάδοχός του φραγκῆσκος Ἴος μετέβη ἀμέσως εἰς Μιλάνον διὰ νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας καὶ νὰ λάβῃ τὴν λέξιν τοῦ συνθήματος αὐτῆς, νοήμονος διακόνου τοῦ δεσποτισμοῦ!

Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Αὐστρίας τῷ ἔδωκεν ἀξιολόγους συμβουλὰς, καὶ συγκατετέθη περιπλέον νὰ τῷ ἀφήσῃ τὸ στρατιωτικὸν σῶμά τευ ἐπὶ ἕν ἔτος ἀκόμη. Καὶ τῷόντι οἱ αὐστρια

κλή ἔμειναν εἰς τὴ βασιλείου τῶν δύο Σικελιῶν μέχρι τοῦ 1826.

Ὡς πρὸς τὰς συμβουλὰς, ἃς κρίνη τις, ὁποίας φύσεως ἦσαν, καὶ τινι τρόπῳ τὰς ἠσπάσθησαν, ἀναγινώσκων τὴ χωρίον τοῦτο τῆς Ἱστορίας τῆς Ἰταλίας, ἐν διηγήσει πρὸς τὸν λαόν, ὑπὸ Ἰωσήφ λά Φαρίνχ. Τοῦτο εἶναι ὅσον οἶόν τε ἠθοποιητικόν.

« Ἐπὶ τῆς βασιλείας Φραγκίσκου Ιου ἡ διοικητικὴ διαφθορὰ τοσοῦτον προέβη, ὥστε ἀγνοῶ, ἂν ἡ ἱστορία ἀναφέρῃ τοιοῦτον παράδειγμα.

« Ἄνευ οὐδεμιᾶς συστολῆς, λέγω μάλιστα διὰ τῆς μεγίστης ἀναισχυντίας, ἐπώλουν, ὡς ἐν δημοσίᾳ ἀγορᾷ, τὰς τιμὰς, τὰ λειτουργήματα, τὰς εὐνοίας καὶ αὐτὰς τὰς ἐκδικήσεις. Ὁ Ὑπουργὸς Μεδίκης, εἰς Μιχαὴλ Ἄγγελος Βίγλιας, θαλαμηπόλος τοῦ Βασιλέως, Αἰκατερίνη τι; de Simone, θαλαμηπόλος καὶ ἡ ἐξ ἀπορρήτων τῆς Βασιλείας Ἰσαβέλλας, ἐποιοῦντο ἐμπορίαν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Ὁ Κάμιλλο; Καροπρέζος, διὰ τὴν διορισθῆ ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν, ἐδέησε νὰ πληρώσῃ μόνον εἰς τὸν θαλαμηπόλον τὴν ποσότητα τριάκοντα χιλιάδων δουκάτων. Ὁ Βίγλιας ἦτον ἀμαθέστατος, διότι οἱ κανονισμοὶ τῆς αὐλῆς τῆς Νεαπόλεως παραγγέλλουσι, ὥστε ὁ θαλαμηπόλος νὰ μὴ γνωρίζῃ οὐδέ τὸ ἀναγινώσκῃ, αὐτὸ τὸ γράφειν, ἵνα τὰ μυστικά τῶν ἀγκυρόρων ἐξασφαλίζωνται ἀπὸ πάσης ἀκριτομυθίας· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἦτον εἰς ἄκρον πονηρὸς, ἐκτὸς ὅτι ἡ ἀμάθεια δὲν ὑπῆρξε ποτὲ παρά τῇ κυβερνήσει τῆς Νεαπόλεως κώλυμα διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν υποθέσεων.

« Ὁ Βασιλεὺς ἐγίνωσκε κάλλιστα τὴν αἰσχρὰν ἐμπορίαν, ἣν ἐποιοῦν εἰς τὴν αὐλὴν του, καὶ ἐγέλα λέγων εἰς τὸν Βίγλιαν·

« Ἐνήργει ἐπικερδεῖς υποθέσεις καὶ μὴ χάνεις πρὸ πάντων τὸν καιρὸν, διότι δὲν ἔξ εἶμαι πολυχρόνιος.

» Ἐν τούτοις, τὰ δικαστήρια κατεδίκαζον καθεκάστην εἰς φυλακίσεις καὶ εἰς τὰ κάτεργα ἐκείνους, οἵτινες ὑπὸ τῆς πείνης ὠθούμενοι ἐκλεπτον μίαν ὄρνιθα ἢ ἓν τεμάχιον ἄρτου. Ὁ νόμος ἦτον ἀληθῶς ἰσθὸς ἀράχνης, εἰς ὃν μόνον αἱ σκνίπες συνελαμβάνοντο, ἐνῶ αἱ μεγάλαι μυῖαι τὸν διερρήγνυον, ὁ δὲ λαὸς βλέπων τοὺς κλέπτας οὐχὶ μόνον μὴ τιμωρουμένους, ἀλλὰ καὶ τὴν υπεράσπισιν τοῦ βασιλέως χαίροντας, τὸν ἀπεστρέφετο, θεωρῶν αὐτὸν ὡς νέον ὄργανον τυραννίας. Οἱ

ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μάρτυρες, καθεχάστην ἀνεφαίνοντο, ὁ δὲ θέλων νὰ τοὺς περιγράψῃ ἐν λεπτομερείᾳ, ἀληθῶς ἤθελεν ἐπὶ τέλους εὔρει τοὺς ἀναγνώστας ἀναισθήτους, διότι ἡ ἀνθρώπινος καρδία δὲν δύναται ἐπὶ πολὺν χρόνον νὰ ὑπομένῃ τὰς αὐτὰς ἀλγεινὰς ἐντυπώσεις, χωρὶς νὰ τὰς συνειθίσῃ, καὶ ἐπομένως, χωρὶς νὰ σκληρυνθῇ. »

Ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι φαιδρὰ, ὡς ἔλεγεν ὁ καρδινάλιος Ῥέτζ.

Ἡ βασιλεία Φραγκίσκου τοῦ Α΄, διήρκεσε πέντε ἔτη. Αἱ κακώσεις, αἱ καταδίκαι, οἱ καταδιωγμοὶ διήνυσαν τὴν πορείαν των, — καὶ μεγίστην πορείαν, σὰς τὸ ἐγγυῶμαι! διὸ, ὡς φυσικὴ συνέπεια τῶν βιαιοπραγιῶν τούτων, κίνημα ἀνταρτικὸν συνέβη τῷ 1828 ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τοῦ Σαλέρνου. Ὁ στρατηγὸς Δελκαρέττος, ἀπεσταλμένος τοῦ βασιλέως Φραγκίσκου, συνέστησε πλείστα δικαστήρια τοπαραχικὰ καταδικάσαντα εἰς θάνατον ἑκατοστίας πατριωτῶν. Ἐνδεκα ἐθανατώθησαν εἰς Σαλέρνον, εἴκοσι δὲ εἰς Βόσκον.

Τὸ Βόσκον ἦτον ἡ ἐστία τῆς στάσεως, ἔνθα εἶχον ἀνεγείρει ὁδοφράγματα, καὶ ἀγωνίσθη μανιωδῶς, ἡ πόλις κατεστράφη ἐκ θεμελίων, εἰς δὲ τοὺς ἐπιζήσαντας πολίτας ἀπηγορεύθη ν' ἀνοικοδομηθῶσι τοὺς οἴκους των.

Μετὰ ἐν ἔτος, τρεῖς ἀδελφοί, οἱ Καποζόλαι ἐνοχοποιημένοι κατὰ τὴν πρώτην ἐπανάστασιν τοῦ Σαλέρνου, ἀφοῦ κατέφυγον εἰς Κορσικὴν, ἐξ ἀπερισχεψίας ἐπανῆλθον λαθραίως εἰς τὴν πατρίδα των, ὅπου συλληφθέντες ἐπυροβολήθησαν.

Ἄλλοι τρεῖς νεανίαί, ὁ Μιγλιοράτης, ὁ Καρόλας καὶ ὁ Μαρτίας ἦσαν ἐπίσης καταδικασμένοι εἰς θάνατον, κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, διὰ παρόμοιον ἔγκλημα πρὸς τὸ τῶν ἀδελφῶν, οἱ Καποζόλαι.

Διὰ νὰ καταστῇ ἐναργεστέρα ἡ γενικὴ ἀποστροφή, ἣν ἐνέπνεεν ἡ κυβέρνησις αὕτη, ἔμπνευσις τῆς Αὐστρίας, ἄς ἀναφέρωμεν τὸ ἐξῆς χωρίον διακοινίσεως ἀπευθυνθείσης τὴν 16 Ἀπριλ. 1829 εἰς τὸν Κυρ. Πορτάλην, σφραγιδοφύλακα, ὑπὸ τοῦ Σιατωδριάνου ἐπιτετραμμένου τότε τὰ τῆς πρεσβείας εἰς Ῥώμην.

« . . . Ὡς πρὸς δὲ τὴν θέσιν τῆς Ἰταλίας, Κύριε Κόμη, πρέπει ν' ἀναγνώσητε μετ' ἐπιστασίας πᾶν ὅ,τι σὰς εἰδοποιήσωσι περὶ ταύτης ἐκ Νεαπόλεως ἢ ἀλλαχόθεν. Εἶναι δυστυχῶς ἀληθέστατον, ὅτι ἡ κυβέρνησις τῶν δύο Σικελιῶν περιέπεσεν εἰς τὸν τελευταῖον βαθμὸν τοῦ ἐξευτελισμοῦ.

« Ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἡ αὐλή εὐρίσκεται ἐν μέσῳ τῶν φυλάκων τῆς πάντοτε τρέμουσα, πάντοτε ὑπὸ τῶν φαντασμάτων τοῦ φόβου καταδιωκομένη, μὴ παριστῶσα, ἀντὶ παντός θεάματος, εἰμὴ καταδρομᾶς ὀλεθρίας καὶ ἀγχόνας, συντελεῖ βαθμηδὸν ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ τὴν ἐξουτελίση τὴν βασιλείαν.

« Ἄλλ' ἐκλαμβάνουσι διὰ συνωμοσίας ὅ,τι δὲν εἶναι εἰμὴ ἡ γενικὴ καχεξία, τὸ προῖόν τοῦ αἰῶνος, ἡ πάλιν τῆς ἀρχαίας κοινωνίας πρὸς τὴν νέαν, ὁ ἀγὼν τῆς παρακμῆς τῶν ἀρχαίων θεσμοθεσιῶν κατὰ τῆς ἐνεργείας τῶν νέων γενεῶν· τέλος πάντων, ἡ σύγκρισις, ἣν ἕκαστος φέρει τῆς ἐνεστῶσης καταστάσεως πρὸς ἐκείνην εἰς ἣν ἠδύνατο νὰ ὑπάρχη.

« Δὲν τὸ προσποιούμεθα, τὸ μέγα θέαμα τῆς ἰσχυροῦς, ἐλευθέρας καὶ εὐτυχοῦς Γαλλίας, τὸ μέγα τοῦτο θέαμα, τὸ ἐκπληττον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν μεινάντων ἢ ἐπανακυψάντων εἰς τὸν ζυγὸν ἐθνῶν, διεγείρει πόθους, ὑποτρέφει ἐλπίδας. Τὸ μίγμα τῶν ἀντιπροσωπικῶν κυβερνήσεων καὶ τῶν ἀπολύτων μοναρχιῶν δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ· ἀνάγκη αἱ μὲν ἢ αἱ δὲ ν' ἀφανισθῶσιν, ἢ δὲ πολιτικὴ νὰ ἰσοπεδωθῇ. καθὼς ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς γοθτικῆς Εὐρώπης. Τὸ τελωνεῖον μεθορίου τινὸς δὲν δύναται τοῦ λοιποῦ ν' ἀποχωρήσῃ τὴν ἐλευθερίαν ἀπὸ τῆς δουλείας· ἄτομόν τι δὲν δύναται πλέον νὰ ἀπαγχονισθῇ ἐντεῦθεν ῥύαχός τινος, ἔνεκεν ἀρχῶν ἰσρῶν νομιζομένων ἐκ τοῦ ἀντιπέραν τοῦ αὐτοῦ ῥύακος.

« Ἐπ' αὐτῷ τῷ σκοπῷ, Κύριε Κόμη, καὶ ἐπ' αὐτῇ ἀπλῶς τῇ προθέσει ὑφίσταται συνωμοσία ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐπ' αὐτῷ τῷ φρονήματι εἰσέτι ἡ Ἰταλία διατελεῖ γαλλίζουσα. Καθ' ἣν ἡμέραν ἀπολαύσει τῶν δικαιωμάτων, ἄπερ ἡ νοημοσύνη αὐτῆς καθορᾷ, ἢ δὲ προσδευτικὴ πορεία τοῦ χρόνου τῇ προσφέρει, αὕτη ἔσεται ἥσυχος καὶ καθαρῶς Ἰταλική.

« Τὴν χώραν ταύτην δὲν θέλουν ἀναστατώσει καχόμοιροί τινες καρδονάριοι διερεθισθέντες ὑπὸ τῶν τεχνασμάτων τῆς Ἀστυνομίας καὶ ἀσπλάγχχνως ἀπαγχονισθέντες. Ἐμπνέουσιν εἰς τὰς κυβερνήσεις τὰς ψευδεστάτας ἰδέας τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τῶν πραγμάτων· τὰς κωλύουσι νὰ πράττωσιν ὅ,τι προσῆκε, χάριν τῆς ἀσφαλείας των, δεικνύοντες αὐταῖς πάντοτε, ὡς ἰδιαιτέρας συνωμοσίας εὐαρίθμων Ἰακωδίνων, ἐκείνο, ὅπερ ἔστιν ἀποτέλεσμα ἐμμόνου καὶ γενικῆς αἰτίας.

« Τοιαύτη εἶναι, Κύριε Κόμη, ἡ πραγματικὴ θέσις τῆς Ἰταλίας. . . . »

ΙΖ.

Ἐπανῆλθον αἰκατὰ τὸ 1830 εἰς Παρισίους ἡμέραι τοῦ Ἰουλίου.

Μυθολογικὴ τις παράδοσις φρονεῖ, ὅτι ὁ εἷς τῶν Τιτάνων ἀποτελεῖ τὴν αἰδίως ἐμψυχον βᾶσιν τῆς Αἴτνης, καὶ ὅτι εἰς ἐκάστην κίνησιν, ἣν κάμνει, πρὸς μεταλλαγὴν θέσεως, ἔστω καὶ τὴν ἀσθενεστέραν, ὀλόκληρος ὁ κόσμος συναισθάνεται βαθὺν κλονισμόν καὶ φρικτοὺς τειναγμούς. Διὰ τὰ μὴν ἀποπνιγῆ, πρέπει νὰ σαλεύη, ὅταν δὲ ὑποσεῖται ἡ γῆ τρέμει !

Ἡ Γαλλία εἶναι ὁ Τιτάν οὗτος τῆς τῶν ἐθνῶν ἱστορίας. Ὅταν ἡ Αἴτνη ἐπιβαρύνῃ λίαν δεσποτικῶς ἐπὶ τῶν ὤμων αὐτῆς, αὕτη τοὺς ὑποσεῖει ὀλίγον, πάντες δὲ οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἀνασκιστῶσιν ἐκ τούτου.

Ἡ Ἰταλία ὑφίσταται φυσικώτατα τὸν ἀντιπερισπασμὸν τῆς παρισιανῆς ἐπαναστάσεως, ἀποδαλούσης δυναστείαν, διὰ τὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ δι' ἑτέρας· αὕτη ἐσκίρτησε καὶ ἐλογίσθη ρθάσασαν τὴν ὑπερτάτην ὥραν τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἡ Ἰταλία ἠπατᾶτο. Ἐν τῇ πυρετώδει ἀνυπομονησίᾳ της αὕτη εἶχε προωθήσει τοὺς δεικτας τοῦ ὠροσκοπείου τοῦ φέροντος ἐγγεγραμμένην καὶ ἀκτινοβόλον τὴν πανηγυρικὴν ἐκείνην ὥραν. Ἐξελάμβανε τὰς λυκαυγικὰς λάμπεις τῆς νυκτός της ἀντὶ τῶν λάμπειων τῆς ἡοῦς. Δὲν ἔψαλλεν ὁ κορυδαλὸς, ἀλλ' ὁ γυπαίετος !

Κατὰ τὸν Ἰαννουάριον 1831 ὁ Κῦρος Μενόττης διωργάνωσε συνωμοσίαν κατὰ τῆς Αὐστρίας, εἰς τὸ δουκάτον τῆς Μοδένης. Κατὰ τὸ σχέδιον τοῦτο, ἡ Βολωνία, ἡ Ῥωμανία, τὸ δουκάτον τῆς Πάρμας ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσωσιν ἀμέσως τὸ παράδειγμα τῆς Μοδένης.

Ὁ Κῦρος Μενόττης, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔχει ἓνα βοηθόν, οὐχὶ ἐνεργητικόν, ἀλλὰ παθητικόν, οὕτως εἰπεῖν, ἐν τῷ ἀτόμῳ τοῦ Φραγκίσκου δ' δουκὸς τῆς Μοδένης, ὅστις ἐβασίλευτο ἐπὶ τῶν φιλελευθέρων διὰ τὰ περιέβη εἰς τὴν βασιλείαν τῆς Ἰταλίας· ἀλλὰ κακῶς ἐνόμιζεν. Οἱ μόνοι ἐπικουρικοὶ αὐτοῦ ἦσαν οἱ ἐνεργητικοὶ συνένοχοί του, οἱ Ἰταλοὶ πατριῶται, οἱ φύσει τῆς Αὐστρίας μισηταί.

Ἡ δὲ ἀπόδειξις ὅτι ὁ Μενόττης ἀσκέπτως ἐπίστευεν εἰς τὴν εὐβουλίαν τοῦ δουκὸς, εἶναι, ὅτι οὗτος, κατὰ τὴν προσδιορισμένην διὰ τὴν ἐπανάστασιν ἡμέραν, διέταξε τοὺς στρατιώ-

τας του να περικυκλώσωσι τὴν οἰκίαν, ἔνθα εὕρισκοντο συνηγμένοι οἱ κυριώτεροι συνωμόται. Ἰλπίζε δὲ ὅτι ἤθελον παραδοθῆ, ἀλλ' ἐξεναντίας ἀντέστησαν ἡρωϊκῶς ἐπὶ πέντε ὥρας. Πεντήκοντα δὲ ὄντες περίπου ἀντέσχον κατὰ χιλιάδος στρατιωτῶν καὶ δύο τηλεβόλων.

Ὁ δοῦξ ἀγανακτήσας διὰ τὴν ἀντίστασιν ταύτην ἔμελλε νὰ διατάξῃ τὴν πυρπόλησιν τῆς οἰκίας· ἀλλ' ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ, εἰς τ' ἀνώτερα πατώματα, γυναῖκες, παῖδες, πολῖται ἀβλαβεῖς· ὅθεν ὁ Μενόττης παρεδόθη.

Κατὰ τὴν ἐκ τοῦ οἴκου του εἰς τὴν ἀκρόπολιν μετάβασιν, τρεῖς ἐκ τῶν συναγωνιστῶν του κατεσφάγησαν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Φραγκίσκου δ'. Οἱ λοιποὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἔμειναν τριάκοντα ἐξ ὥρας ἀνευ τροφῆς. Τί ἀνάγκη νὰ τρέφωσιν ἀνθρώπους, οὓς ἔμελλον νὰ φονεύσωσι!

Τὴν 5 Φεβρουαρίου ὁ Μενόττης καὶ ἐξ τῶν συνεταίρων του κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον· οἱ δὲ ἄλλοι εἰς ἰσόβια δεσμά. Καθ' ἣν στιγμὴν ἔμελλον νὰ ἐκτελέσωσι τὰς ἀποφάσεις ταύτας, ἔμαθον τὴν ἀνταρσίαν τῆς Βολωνίας. Ὁ Φραγκίσκος ἔφυγε τότε, φροντίσας νὰ συναπαγάγῃ, ὡς ὄμηρον, τὸν δύστηνον Μενόττην.

Ἐνώπιον τοιοῦτων συμβάντων, ἡ Αὐστρία δὲν ἔλειψε νὰ παρεμβῆ, καὶ παρενέβη.

Τὴν 25 Φεβρουαρίου σῶμα Αὐστριακῶν ἀποκατέστησε τὴν τάξιν πανταχοῦ. Ὁ Φραγκίσκος ἐπανῆλθεν εἰς Μοδένην, τὴν δὲ 26 Μαΐου 1831, ὁ Μενόττης ἀνέβη τὴν λαιμητόμον μετὰ τοῦ Βικεντίου Βορέλλη, ἐτέρου πατριώτου.

ΙΗ'.

Οὐδεμίαν τῶν αἰτιάσεων τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Αὐστρίας δέον νὰ παραλείψωμεν. Διὰ νὰ ἐξηγήσωμεν πῶς τὸ ἀγγεῖον προσεγγίζει νὰ ἐκχειλίσῃ τὴν στιγμὴν ταύτην, λεχτέον ἐκαστὴν τῶν σταγόνων τοῦ γενναίου αἵματος, δι' οὗ ἐπληρώθη.

Ἰδοὺ ἐφθάσαμεν τὸ ἔτος 1844 καὶ εἰς τοὺς δύο ἀδελφοὺς Βανδιέρας.

Ὁ Ἀττίλιος καὶ ὁ Αἰμύλος Βανδιέραι ἦσαν οἱ υἱοὶ τοῦ ὁμωνύμου ναυάρχου ἐν ὑπηρεσίᾳ τῆς Αὐστρίας. Καὶ οἱ ἴδιοι ἦσαν ἀξιοματικοὶ τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ, ἀλλὰ δὲν ἐκωλύοντο ἐκ τούτου νὰ ὦσιν ἀφωσιωμένοι εἰς τὸν ἱερὸν ἀγῶνα τῆς ἀνεξαρ-

τησίας, ἐπιζητούντες πάσας τὰς περιστάσεις νὰ τὴν ὑπηρετήσωσι, θυσία τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ζωῆς των.

Τοσαῦται ἀπόπειραι ἀναστατώσεων ἀποτυχουσῶν τοὺς κατελύπουν, τοσαῦται ἀπηνεῖς καταπιέσεις ἐπενεχθεῖσαι κατὰ τῶν πολυαριθμῶν αὐτουργῶν τῶν ἀποπειρῶν τούτων τοὺς ἐξηγρίουν. Ἡθέλησαν νὰ παρέξωσιν εἰς τὴν Ἰταλίαν μέγα παράδειγμα τῆς ὑπὲρ αὐτῆς ἀφοσιώσεώς των, πράττοντες ὅ,τι καὶ ἄλλοι ἐνήργησαν, ἔστω καὶ ν' ἀποτύχωσιν, καὶ νὰ ἐζοντωθῶσιν ὡς ἐκεῖνοι.

Εἶχον προσοικειωθῆ μέρος τοῦ Αὐστριακοῦ στόλου, συγκειμένου ὀλοκλήρου σχεδὸν ὑπὸ Ἰταλῶν, καὶ ἦσαν ἐγγὺς ν' ἀποπειραθῶσιν ἀπόδασιν ἐν Σικελία διὰ τῆς φρεγάδας ἡ Βελλόρη, ὅτε ἐπροδόθησαν.

Καθότι ἐν τούτῳ ἔγκειται ὁ κίνδυνος πασῶν τῶν εὐγενῶν συνεταιρισμῶν, πασῶν τῶν ἠρωϊκῶν συνωμοσιῶν, ἐνθα οἱ προδοῦνται εἰσχωροῦσιν ὡς οἱ σκώληκες εἰς τὰς καλλιτέρας ὀπώρας, διὰ νὰ τὰς διεφθείρωσι. Τέσσαρες, πέντε, δέκα ἂν εἴσθε, ἢ δώδεκα μάλιστα, δὲν ἔχετε νὰ φοβηθῆτε τὴν εἰσχώρησιν τῆς φθειριάσεως ταύτης ἐν μέσῳ ὑμῶν· ἀλλ' ὑπερβάντες τὸν ἀριθμὸν τούτου εὐρήσετε, ὡς ὁ Χριστὸς, ἓνα Ἰουδαῖον, ὡς ὁ Κάρολος Μέγας, ἓνα Γαελῶνα. Δυνατὸν μὲν δεκατρεῖς νὰ ᾤσιν ἐν συμποσίῳ ἀνεπιβλαβῶς. — ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἀτιμωρητὶ δεκατρεῖς πρὸς τὸ συστασιάζειν.

Ὅθεν οἱ συνῆταιροι τῶν ἀδελφῶν Βανδιέρων ἦσαν εἴκοσι τὸν ἀριθμὸν!

Προδοθέντες ἅπαξ οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι ἠναγκάσθησαν νὰ δραπετεύσωσιν, ὁ μὲν ἐκ Σμύρνης, ὁ δὲ ἐκ Βενετίας, ἀλλ' ὑποσχόμενοι ἑαυτοῖς καὶ τοῖς συναδέλφοις των νὰ ἐνωθῶσιν αὐθις, καὶ, τότε, νὰ θριαμβεύσωσιν ἢ ν' ἀποθάνωσιν.

Ἐτήρησαν τὴν ἑαυτῶν ὑπόσχεσιν, συνελθόντες μετὰ τινος ἡμέρας εἰς Κορφοῦς, ὅπου προσέδραμεν ἡ κατατεθλιμμένη μήτηρ των.

Ὅλαι αἱ μικτέρες δὲν ὁμοιάζουν τὴν Κορνηλίαν, — καὶ ἐκεῖναι μάλιστα, αἵτινες ἔχουσιν υἱὸς ὡς τὸν Γράκχον. Ἡ θυγάτηρ Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ, — ἡ προτιμήσασα τὸν τίτλον δεσποσύνης Ῥωμαίας μᾶλλον ἢ τὸν τῆς Βασιλίσσης τῆς Αἰγύπτου, — ἠγάπα τὴν πατρίδα ἰσθιβάθμως πρὸς τὰ δύο τέκνα τῆς.

Πάντες γνώσκουσι τὴν ἀξιάγαστον πρὸς τὸν υἱὸν ἐπιστολήν της, ἐν ἣ τὸν ἱκετεύει νὰ οἰκτείρῃ τὴν πατρίδα. Ἡ μήτηρ τοῦ Αἰμύλου καὶ τοῦ Ἀττιλίου οὐκ ἐδέησε νὰ τοῖς γράψῃ τοιαύτην ἐπιστολήν· διότι οὗτοι συμπάσχοντες ὄντως τῇ πενθούσῃ πατρίδι των προσέδραμον τὰ ὄπλα, εἰς τὰς χεῖρας, πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς— διαχυθεύόμενοι νὰ τελειώσωσιν ὡς ὁ Τιβέριος καὶ ὁ Γάιος Γράκχος.

Φεῦ! Ἐάν οἱ Γράκχοι ὑπῆρξαν εὐτυχέστεροι ἢ οἱ Βανδιέροι, — ἐκ τῆς μητρὸς των, — οὔτοι ἀφ' ἑτέρου εὐτυχέστεροι τῶν Γράκχων ἔγειναν διὰ τοῦ θανάτου των· διότι ὁ μὲν Τιβέριος πληθεὺς δῆμαρχος κατεσφάγη ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ Καπιτωλίου, καθ' ἣν στιγμὴν ἐδημηγόρει πρὸς τὸν λαόν, τὸ δὲ σῶμά του ἐρρίφθη εἰς τὸν Τίβεριν. Μετά τινα, ἔτη ὁ νεώτερος ἀδελφός του Γάιος, δῆμαρχος ἐπίσης, ὑπέρμαχος ὡς ἐκεῖνος τοῦ λαοῦ, ὃν ἤθελε ν' ἀπελευθερώσῃ ἐκ τῆς τῶν πατρικίων τυραννίας, διέταξε τὸν δοῦλόν του νὰ τὸν φωνεύσῃ, εἰς δάσος τι τῶν περὶ τῆς Ῥώμης, διὰ νὰ μὴ πέσῃ ζῶν εἰς τὰς χεῖρας τὸν καταδιωκόντων αὐτόν.

Ἴδού τὸ τέλος τῶν Γράκχων ἀγωνισαμένων διὰ τὴν αὐτὴν ἱερὰν ὑπόθεσιν, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ θανάτου, τουτέστι διὰ τῆς αὐτῆς βολῆς. Οἱ Βανδιέροι τούλάχιστον ἔσχον τὴν ἀκραν παρηγορίαν νὰ συναποθάνωσιν, ἀναπέμποντες τὴν ἰδίαν φωνὴν τῆς ἐλευθερίας!

Τὴν 12 Ἰουνίου 1844 ἀνεχώρησαν ἐν Κορφῶν μετὰ δεκαοκτῶ ἐκ τῶν συντρόφων των, ἐν οἷς εὕρισκετο ὁ Νικόλαος Ρισσιότης, ὁ διακριθεὺς εἰς τὴν τῆς Ἰσπανίας πόλεμον, καὶ ὁ νέος Δομίνικος Μορώ, ὅστις σημαιοφόρος τοῦ πλοίου ἐν τῷ ναυτικῷ τῆς Αὐστρίας κατεξανέστη ἐναντίον της ὡς οἱ Βανδιέροι. Μεταξὺ αὐτῶν ὑπῆρχε καὶ ὁ ἀπαίσιος δέκατος τρίτος, ἔγγονος τοῦ Ἰούδα καὶ τοῦ Γανελῶνος, ὀνομαζόμενος Βοσχεσιάμπος.

Μετὰ τριήμερον πλοῦν, οἱ εἴκοσι συνωμόται προσωρμίσθησαν διὰ νυκτὸς μίλλιάν τινα ἀπὸ τῆς Κρότωνος. Μόλις εἶχον εἰσέλθει εἰς τὸ δάσος, ὅτε ὁ Βοσχεσιάμπος ἐσπευσμένως ἀποχωρισθεὶς αὐτῶν ἀπῆλθε διὰ νὰ διεγείρῃ τὰς Ἀρχάς. Μετά τινας ὥρας προσεβάλλοντο ὑπὸ ὑπερτέρων δυνάμεων.

Οἱ δεκαεννέα οὔτοι πατριῶται ὑπερασπίσθησαν ὡς λέοντες. Δύο ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν, δύο ἕτεροι ἐπληγώθησαν καιρίως, καὶ μὴ παραδιδόμενοι συνελήφθησαν.

Άπαχθέντες ἐν πρώτοις εἰς τὸ San-Giovanpi-in-Fiorte, ἀκολούθως εἰς Κοζένζαν, οἱ κρατηθέντες ἐδικάσθησαν ὁμέσως καὶ καταδικάσθησαν εἰς θάνατον. Τινὲς εἶδον τὴν ποιήν των μετατραπείσαν εἰς ἰσόδιον εἰρκτήν· ἀλλ' ἐννέα ἐθανατώθησαν.

Ἰδοὺ τὰ ὄνόματα αὐτῶν τῶν μαρτύρων τῆς Ἰταλικῆς ἐλευθερίας. Ὁ Ἀττίλιος καὶ ὁ Αἰμύλος Βανδιέραι, ὁ Δομίνικος Μορῶ, ὁ Νικόλαος Ρισσιότης, ὁ Φραγκίσκος Βέρτης, ὁ Ἀνάχαρσης Νάρθης, ὁ Δομίνικος Λουπατέλλης, ὁ Ἰωάννης Βενερούσης καὶ ὁ Ἰάκωβος Ρόκκα.

Τοὺς ὠδήγησαν εἰς τὴν καταδίκην τὴν πρώτην τῆς 25 Ἰουλίου 1844. Ἐκεῖ ἐζήτησαν νὰ διατάξωσιν οἱ ἴδιοι τὸ πῦρ, ἀποποιηθέντες νὰ γονυπετήσωσι καὶ νὰ δεθῶσι τοὺς ὀφθαλμούς.

Ἦθελον ὄρθιοι οἱ ἦρωες ἐκεῖνοι ν' ἀποθάνωσι. θεωροῦντες τὸν θάνατον ἐρχόμενον — Ζήτω ἡ Ἰταλία! ἀνέκραξαν. Τοῦτο ἦτον τὸ σύνθημα. Τὰ πυροβόλα ἐχαμήλωσαν, οἱ δὲ ἀδελφοὶ Βανδιέραι μετὰ τῶν ἐπτὰ συνεταίρων των ἔπεσαν.

Ὅταν πᾶσα τιμὴ τοῦ ζῆν παύσῃ, οὕτω οἱ γενναῖοι ἄνδρες πρέπει ν' ἀποθάνωσι.

ΙΘ'.

Κατὰ 1847 ἔγειναν ἀπόπειραι ἀναστατώσεως εἰς τὰς δύο Σικελίας, εἰς τὸ Ῥήγιον, εἰς Μεσσήνην, εἰς Πάνορμον.

Εἰς τῶν κυριωτέρων ἀρχηγῶν τῆς συνωμοσίας ἦτον Καλάβριος τις σφόδρα νοήμων καὶ ἐνεργητικὸς, Δομίνικος Ῥωμαῖος τ' ὄνομα. Δὲν ἀπῆντησε δυστυχῶς πανταχοῦ, πρὸς ἐπικουρίαν αὐτοῦ, τὴν αὐτὴν νοσηροσύνην καὶ ἐνέργειαν, καὶ δι' ἔλλειψιν ἱκανῆς συνεννοήσεως, τὸ κίνημα, ὅπερ ἔδει νὰ ἐκτελεσθῇ παραλλήλως τῆδε κάκεισε, ἐξερράγη πρὸ τοῦ ὀρισμένου καιροῦ καὶ ἀνεπιτυχῶς. Οἱ ἀντάρται οἱ μὴ λαβόντες τὸν καιρὸν νὰ ἐκταθῶσιν εἰς τὰς Καλαβρίας, κατετροπώθησαν εὐχερῶς. Τὸ Ῥήγιον ἐκκλονοβολήθη. Εἰς Μεσσήνην καὶ εἰς Λοκροὺς (Gerace) πολυάριθμοι θανατικαὶ καταδίκαι συνέβησαν, οἱ δὲ μὴ θανατωθέντες καταδικάσθησαν εἰς τὸν ἐργαστῶνα (l'ergastolo). Ὁ Δομίνικος Ῥωμαῖος, οἱ μὲν λέγουσιν, ἐπυροβολήθη, οἱ δὲ, ἐδολοφονήθη δι' ἐνέδρας.

Μ' ὅλην αὐτὴν τὴν τρομερὰν καταδράμασιν, οἱ πατριῶται

δὲν ἀπεθαρρύνθησαν. Τὴν 12 Ἰανουαρ. 1848 ὁ λαὸς τοῦ Πανόρμου ἠγέρθη εἰς ἀνταρσίαν.

Ἡ ἀναστάσις ἤρξατο διὰ πενήκοντα ἀνδρῶν μὲ πυροβόλα θηρευτικὰ ὀπλισμένων, ἐν οἷς εὑρίσκετο ὁ Ἰωσήφ Λαμάτα, ὅστις δι' ἐρυθροῦ σπρικουφάσματος ἐσχημάτισε τὴν τρίχρουν Ἰταλικὴν σημαίαν, ὡς διὰ ν' ἀποδείξη τῇ Ἰταλίᾳ, ὅτι ἡ τῆς Σικελίας ἀνταρσία ἤθελεν εἶσθαι μᾶλλον ἐθνικὴ ἢ τοπικὴ. Πάραυτα τὸ Ἰταλικὸν ἐθνόσημον διέλαμψεν ὡς ἐκ μαγείας, ἐφ' ὅλων τὰ στήθη, καὶ τὸ διεγερτήριον ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τοῦ Πανόρμου ἠντήχησε.

Τὴν πρώτην ἡμέραν ἐλαφροὶ τινες μόνον ἀκροβολισμοὶ ἔγειναν, οἱ δὲ κάτοικοι ἐνησχολήθησαν πρὸ πάντων νὰ κατασκευάσωσιν ὁδοφράγματα, ὅπως παραλύσωσι τὰς προσπαθείας τοῦ ἱππικοῦ. Τὴν δ' ἐπιούσαν οἱ ἀντάρται πολλαπλασιασθέντες, χάρις εἰς τὴν ἀφίξιν πλείστων ἐκ τῶν ἀγρῶν, ἐπικατέλαβον πολλοὺς φρουροὺς, μ' ὅλον τὸ συνεχές πῦρ τοῦ τε ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐγκεκλεισμένου στρατοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ ἐκ τοῦ φρουρίου Καστελαμαᾶρα.

Τὴν 14 οὐδεὶς στρατιώτης ἐτόλμα ν' ἀναφανῆ εἰς τὰς ἀγυῖας, ὅτε αἴφνης ἀφίχθη ὁ στόλος, ὃν ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλεν ἐν σπουδῇ ἐκ Νεαπόλεως, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ κόμητος δ' Ἀκουίλα, μετὰ πεντακισχιλίων στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δεζωζέτ!

Ἐν τούτοις, ἐπιτροπή τις συνέστη ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ 'Ρουζιέρου Σεττίμου, ἀρχαίου ἀντιναυάρχου, μεγίστην ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην παρὰ τοῖς Σικελοῖς χαίροντος.

Τρομερὰ ἡμέρα ὑπῆρξε διὰ τὸ Πάνορμον ἡ 15 Ἰανουαρίου 1848, διότι, πρὸς τὸν πυροβολισμὸν τοῦ πεζικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ τῆς φρουρᾶς, συνηριθμοῦντο αἱ σφαῖραι καὶ αἱ βόμβαι τοῦ στόλου, καὶ ἡ ἐκ μέρους τοῦ ὑπὸ τὸν Δεζωζέτ διοικουμένου στρατοῦ προσβολή.

Ἐν τούτῳ, οἱ Πανορμίται δὲν ὑπεχώρησαν, ὥστε ὁ κόμης δ' Ἀκουίλας βλέπων τὸ ἀνωφελές τῆς τε πυροβολήσεως καὶ τοῦ βομβαρδισμοῦ, ἔσπευσεν ν' ἀπέλθῃ εἰς Νεάπολιν, διὰ νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὸν ἀδελφόν του τὰ διατρέχοντα, καὶ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ κάμῃ παραχωρήσεις. Καὶ πραγματικῶς, τὴν 21 Ἰανουαρίου ὁ στρατηγὸς Μάζος διαδίδαζεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τέσσαρα βασιλικά ψηφίσματα ὑπὸ χρονολογίαν τῶν 18, ἅτινα ἐξέτεινον

τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, ἠκύρουν τινὰ τῶν ἀπεχθεστέρων μέτρων ὑπὸ τοῦ ψηφίσματος τοῦ 1837 ἐπιβληθέντων, ὑπισχνούντο γενικὴν ἀμνηστειάν, καὶ μετήλλασσον τὸ προσωπικὸν τῶν κυριωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Κυβερνήσεως, ἐν οἷς πρῶτος ὁ Μάζος ἀντικαθιστάμενος διὰ τοῦ ἰδίου κόμητος δ' Ἀκουίλα, τοῦ τὸ 'Ρήγιον μὲν πρότερον, πρὸ ὀλίγου δὲ τὸ Πάνορμον κατασφαιροβόλησαντος!

Αἱ γελοιώδεις αὗται παραχωρήσεις γενόμεναι εἰς ἐπανάστασιν θριαμβεύουσαν ἐπόμενον ἦτο ν' ἀπαντήσωσιν ἀποποίησιν περιφρονητικὴν.

« Κάλλιστα γινώσκωμεν, — ἐκ πείρας σκληρᾶς, ἀπεκρίθη ἡ ἐπιτροπὴ ἐν ὀνόματι τῆς Σικελίας, — ὁποῖαν ἐμπιστοσύνην δύναται τις νὰ ἔχη πρὸς ἀπόλυτον Κυβέρνησιν. Ἠγέρθημεν πρὸς ἀνάκτησιν τῶν ἀρχαίων δικαιωμάτων μας καὶ τῶν πολιτικῶν ἐγγυήσεων, ἅτινα μόνον δύνανται ν' ἀσφαλίσωσι τὴν εὐημερίαν τῆς πατρίδος μας. Θέλωμεν καταθέσει τότε μόνον τὰ ὄπλα, ὅταν ἡ Σικελία ἐκπροσωπούμενη εἰς Πάνορμον ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου της, θέλει ἐφαρμόσει, κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς, τὸ σύνταγμα τοῦ 1812. »

Τῶντι, οὐχὶ μόνον τὰ ὄπλα δὲν κατετέθησαν, ἀλλὰ καὶ καλῶς διαχειρισθέντες αὐτὰ οἱ ἀντάρται ἠνάγκασαν τὸν στρατηγὸν Δεζωζέτ τὴν 27 Ἰαννουαρ. ν' ἀπομακρυνθῆ τοῦ Πανόρμου καὶ ἐπιβίβασθῆ αὐθις τὴν 30 μετὰ τῶν στρατιωτῶν του, ἀφίνων ὀπισθὲν του ἐν μέρος τοῦ ὕλικού του, ἀφοῦ διέταξε νὰ φονευθῶσιν πάντες οἱ ἵπποι του. Δέον δὲ νὰ μὴ ἀποσιωπήσωμεν, ὅτι ἐκκενόνων τὸ ὄπλοστάσιον τοῦ Πανόρμου καὶ τὸ φρούριον τοῦ μῶλου, ἀπηλευθέρωσε περίπου πέντε χιλιάδας καταδίκων ἐπὶ κοινοῖς ἐγκλήμασιν, ὅπερ ἐπέφερε σοβαρὰς περιπλοκάς εἰς τὴν Σικελικὴν κυβέρνησιν, βραδύτερον δὲ κίνδυνον ἔμμονον διὰ τὴν δημοσίαν τάξιν.

Ὁ ἀντίβασιλεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς Βιάλ, φρούραρχος, εἶχον ἀναχωρήσει διὰ τὴν Νεάπολιν, πρὸ τοῦ Δεζωζέτ μάλιστα, καὶ ἔνεκα τούτου ἡ φρουρὰ τοῦ Πανόρμου, ἀντιστάσα ματαίως ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐν τοῖς φρουρίοις, ἔνθα ἡ ἐπανάστασις εἶχε κατορθώσει νὰ τὴν περιορίσῃ, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ.

Ἡ ἐπίλοιπος Σικελία δὲν εἶχε λείψει ν' ἀναζωπυρωθῆ μαθῶσα τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Πανόρμου, οἱ δὲ στρατιῶται ὑπὸ

δὲν ἀπεθαρρύνθησαν. Τὴν 12 Ἰανουαρ. 1848 ὁ λαὸς τοῦ Πανόρμου ἠγέρθη εἰς ἀνταρσίαν.

Ἡ ἀναστάσις ἤρξατο διὰ πενήκοντα ἀνδρῶν μὲ πυροβόλα θηρευτικὰ ὀπλισμένων, ἐν οἷς εὐρίσκετο ὁ Ἰωσήφ Λαμάτα, ὅστις δι' ἐρυθροῦ σπρικοῦφάσματος ἐσχημάτισε τὴν τρίχρουν Ἰταλικὴν σημαίαν, ὡς διὰ ν' ἀποδείξη τῇ Ἰταλίᾳ, ὅτι ἡ τῆς Σικελίας ἀνταρσία ἤθελεν εἶσθαι μᾶλλον ἐθνικὴ ἢ τοπικὴ. Πάραυτα τὸ Ἰταλικὸν ἐθνόσημον διέλαμψεν ὡς ἐκ μαγείας, ἐφ' ὅλων τὰ στήθη, καὶ τὸ διεγερτήριον ὑπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τοῦ Πανόρμου ἠντήχησε.

Τὴν πρώτην ἡμέραν ἐλαφροὶ τινες μόνον ἀκροβολισμοὶ ἐγέναν, οἱ δὲ κάτοικοι ἐνησχολήθησαν πρὸ πάντων νὰ κατασκευάσωσιν ὁδοφράγματα, ὅπως παραλύτως τὰς προσπαθείας τοῦ ἱππικοῦ. Τὴν δ' ἐπιούσαν οἱ ἀντάρται πολλαπλασιασθέντες, χάρις εἰς τὴν ἄφιξιν πλείστων ἐκ τῶν ἀγρῶν, ἐπικατέλαβον πολλοὺς φρουροὺς, μ' ὅλον τὸ συνεχές πῦρ τοῦ τε ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐγκεκλεισμένου στρατοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ ἐκ τοῦ φρουρίου Καστελαμάρα.

Τὴν 14 οὐδεὶς στρατιώτης ἐτόλμα ν' ἀναφανῆ εἰς τὰς ἀγυῖας, ὅτε αἴφνης ἀφίχθη ὁ στόλος, ὃν ὁ βασιλεὺς ἀπέστειλεν ἐν σπουδῇ ἐκ Νεαπόλεως, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ κόμητος δ' Ἀκουίλα, μετὰ πεντακισχιλίων στρατιωτῶν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δεζωζέτ!

Ἐν τούτοις, ἐπιτροπή τις συνέστη ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Ρουζιέρου Σεττίμου, ἀρχαίου ἀντιναυάρχου, μεγίστην ὑπόληψιν καὶ ἀγάπην παρὰ τοῖς Σικελοῖς χαίροντος.

Τρομερὰ ἡμέρα ὑπῆρξε διὰ τὸ Πάνορμον ἡ 15 Ἰανουαρίου 1848, διότι, πρὸς τὸν πυροβολισμὸν τοῦ πεζικοῦ καὶ τοῦ πυροβολικοῦ τῆς φρουρᾶς, συνηριθμοῦντο αἱ σφαῖραι καὶ αἱ βόμβαι τοῦ στόλου, καὶ ἡ ἐκ μέρους τοῦ ὑπὸ τὸν Δεζωζέτ διοικουμένου στρατοῦ προσβολή.

Ἐν τούτῳ, οἱ Πανορμίται δὲν ὑπεχώρησαν, ὥστε ὁ κόμης δ' Ἀκουίλας βλέπων τὸ ἀνωφελές τῆς τε πυροβολήσεως καὶ τοῦ βομβαρδισμοῦ, ἐσπευσεν ν' ἀπέλθῃ εἰς Νεάπολιν, διὰ νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὸν ἀδελφὸν του τὰ διατρέχοντα, καὶ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ κάμῃ παραχωρήσεις. Καὶ πραγματικῶς, τὴν 21 Ἰανουαρίου ὁ στρατηγὸς Μάξος διαβίβαζεν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν τέσσαρα βασιλικά ψηφίσματα ὑπὸ χρονολογίαν τῶν 18, ἅτινα ἐξέτεινον

τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, ἠχύρουν τινὰ τῶν ἀπεχθεστέρων μέτρων ὑπὸ τοῦ ψηφίσματος τοῦ 1837 ἐπιβληθέντων, ὑπισχνούντο γενικὴν ἀμνηστειάν, καὶ μετέλλασσον τὸ προσωπικὸν τῶν κυριωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Κυβερνήσεως, ἐν οἷς πρῶτος ὁ Νάζος ἀντικαθιστάμενος διὰ τοῦ ἰδίου κόμητος δ' Ἀκουίλα, τοῦ τὸ Ῥήγιον μὲν πρότερον, πρὸ ὀλίγου δὲ τὸ Πάνορμον κατασφαιροβολήσαντος!

Αἱ γελοιώδεις αὗται παραχωρήσεις γενόμεναι εἰς ἐπανάστασιν θριαμβεύουσαν ἐπόμενον ἦτο ν' ἀπαντήσωσιν ἀποποίησησιν περιφρονητικὴν.

« Κάλλιστα γινώσκομεν, — ἐκ πείρας σκληρᾶς, ἀπεκρίθη ἡ ἐπιτροπὴ ἐν ὀνόματι τῆς Σικελίας, — ὁποῖαν ἐμπιστοσύνην δύναται τις νὰ ἔχη πρὸς ἀπόλυτον Κυβέρνησιν. Ἠγέρθημεν πρὸς ἀνάγκησιν τῶν ἀρχαίων δικαιωμάτων μας καὶ τῶν πολιτικῶν ἐγγυήσεων, ἅτινα μόνον δύνανται ν' ἀσφαλίσωσι τὴν εὐημερίαν τῆς πατρίδος μας. Θέλομεν καταθέσει τότε μόνον τὰ ὅπλα, ὅταν ἡ Σικελία ἐκπροσωπουμένη εἰς Πάνορμον ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου της, θέλει ἐφαρμόσει, κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς, τὸ σύνταγμα τοῦ 1812. »

Γιώντι, οὐχὶ μόνον τὰ ὅπλα δὲν κατετέθησαν, ἀλλὰ καὶ καλῶς διαχειρισθέντες αὐτὰ οἱ ἀντάρται ἠνάγκασαν τὸν στρατηγὸν Δεζωζέτ τὴν 27 Ἰαννουαρίου ν' ἀπομακρυνθῆ τοῦ Πανόρμου καὶ ἐπιβίβασθῆ αὐθις τὴν 30 μετὰ τῶν στρατιωτῶν του, ἀφίνων ὀπισθὲν του ἐν μέρος τοῦ ὕλικού του, ἀφοῦ διέταξε νὰ φονευθῶσιν πάντες οἱ ἵπποι του. Δέον δὲ νὰ μὴ ἀποσιωπήσωμεν, ὅτι ἐκκενόνων τὸ ὄπλοστάσιον τοῦ Πανόρμου καὶ τὸ φρούριον τοῦ μῶλου, ἀπληθεύρωσε περίπου πέντε χιλιάδας καταδίκων ἐπὶ κοινοῖς ἐγκλήμασιν, ὅπερ ἐπέφερε σοβαρὰς περιπλοκάς εἰς τὴν Σικελικὴν κυβέρνησιν, βραδύτερον δὲ κίνδυνον ἔμμονον διὰ τὴν δημοσίαν τάξιν.

Ὁ ἀντιβασιλεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς Βιάλ, φρούραρχος, εἶχον ἀναχωρήσει διὰ τὴν Νεάπολιν, πρὸ τοῦ Δεζωζέτ μάλιστα, καὶ ἔνεκα τούτου ἡ φρουρὰ τοῦ Πανόρμου, ἀντιστάσα ματαιίως ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐν τοῖς φρουρίοις, ἐνθα ἡ ἐπανάστασις εἶχε κατορθώσει νὰ τὴν περιορίσῃ, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ.

Ἡ ἐπίλοιπος Σικελία δὲν εἶχε λείψει ν' ἀναζωπυρωθῆ μεθοῦσα τὴν ἐπανάστασιν τοῦ Πανόρμου, οἱ δὲ στρατιῶται ὑπὸ

τριοῦτου πανικοῦ φόβου κατελήφθησαν, ὥστε πανταχοῦ ἀδρα-
νέστατα ἠγωνίσθησαν κατὰ τῶν ἐξεγερθέντων λαῶν.

Τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Φεβρουαρίου. ἔμενε τῷ βασιλεῖ τῆς
Νεαπόλεως μόνον ἡ τῆς Μεσσήνης ἀκρόπολις, ἥτις ὑπὸ τηλε-
βόλων κατωχυρωμένη καὶ ὑπὸ ἰκανῆς φρουρᾶς φυλαττομένη
δὲν ἔπαυε κατενοχλοῦσα τὴν πόλιν διὰ τοῦ κανονοβολισμοῦ καὶ
τῶν βομβῶν.

Ἡ συχνὴ χρῆσις τῶν τελευταίων τούτων κατὰ τῶν Σικε-
λῶν ἐπέσυρε τῷ Φερδινάνδῳ β' τὸ ἐπώνυμον Βόμβα, ὅπερ τὸ
1848 ἐνεχαράχθη ἐν Σικελίᾳ ἐφ' ὅλων τῶν νομισμάτων.

Κ'.

Ἀναγκάζομαι νὰ παρατρέξω συμβάντα προσοχῆς ἀξία, συν-
δεόμενα ἅπαντα ἐκ τοῦ πλησίον ἢ μακρόθεν μὲ τὸν ἀγῶνα
τῆς Ἰταλικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐκαστον αὐτῶν ἀπῆτησε τόμους
διὰ νὰ περιγραφῆ καταλλήλως· ὥστε ἀδύνατον νὰ περιληφθῶ-
σιν εἰς τινὰς σελίδας.

Ἄλλ' εὐκατόρθωτον εἶναι νὰ καταδείξω ἐπιτροχάδην διὰ τι-
νων στίχων τὰ πρότιστα μέρη, οὕτως εἶπειν, τῆς Ἰταλικῆς
ἱστορίας καὶ τῆς Αὐστριακῆς καταπιέσεως κατὰ τὴν τελευ-
ταίαν δεκαετίαν. Πλείστους νεκροὺς ἔχομεν εἰσέτι νὰ συνα-
ριθμήσωμεν! πλείστα θύματα, πλείστους μάρτυρας!

Ἡ παρισιανὴ μεταπολίτευσις τοῦ Φεβρουαρίου 1848 εἶχε πα-
ράξει εἰς τὴν Εὐρώπην, εἰς τὴν Ἰταλίαν κυρίως, τὸ ἴδιον ἀπο-
τέλεσμα τῆς τοῦ 1830. Ἡ κεντρικὴ, ἡ μεσημβρινὴ, ἡ ἀρχτι-
κὴ Ἰταλία εἶχον ἀνταποκριθῆ εἰς ταύτην τὴν ἠλεκτρικὴν
πρόσκλησιν ἐκ τῶν σπλάγγων τῆς Γαλλίας διαδοθεῖσαν.
Δοῦκες καὶ βασιλίσκοι, ἡγεμόνες καὶ ἡγεμονίσκοι, εἶχεν φύγει
ὡς ἔντρομα πτηνὰ ἐνώπιον τῶν φοβερῶν ἐκείνων καταγιγίδων.

Ἄλλ' ἡ Αὐστρία ἦτον παροῦσα καὶ ἐπηγρύπνει εἰς τὴν συν-
τήρησιν τῆς ἱερᾶς ἀρχῆς τῆς ἐξουσίας καὶ εἰς τὴν θρησκευτι-
κὴν τήρησιν τῶν συνθηκῶν τοῦ 1815. Εἶχε στείλει τοὺς πρά-
κτοράς της, τοὺς κατασκόπους της, τοὺς ὠταχουστὰς της,
τὸν στρατὸν της ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀνάγκη εἶχε γίνεи ἐπαισθητῆ,
καὶ βαθμηδὸν ἡ τάξις πάλιν ἐπεκράτησε. — τάξις ἡ ἐν Βαρ-
σοβία ἐπικρατήσασα, ὅς μὴ τὸ λησμονήσωμεν. (*)

(*) Ἰπποκρίτης ἀπὸ τοῦ μεγάλου Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου

Ἡ Τοσκάνη εἶχεν ἐπαναστατήσει, ὡς καὶ τὸ Πεδεμόντιον, ἡ Λομβαρδία, ἡ Βενετία, ἔπειτα ἡ Σικελία, ἡ Καλαβρία ἡ Ῥωμανία κατὰ σειράν.

Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ἐπὶ μικρὸν διήρκεσον ἡ ἀνέγερσις ἐφθατε! πενθηρὰ ἀνέγερσις!

Δυσχερὲς ἤθελεν εἶσθαι ἡμῖν νὰ ἐκθέσωμεν ὅλα τὰ δεινὰ, δι' ὧν ἡ Αὐστρία κατεπίεζε τὰς λομβαρδοβενετικὰς ἐπαρχίας, μὲ ὅλας τὰς ὑπὸ τοῦ Ῥαδέσκη γενομένας ὑποσχέσεις κατὰ τὴν συνθηκολόγησιν τοῦ Μιλάνου.

Διάταξις ἐκδοθεῖσα ὑπὸ τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς τῆς Βερώνης, ἐκήρυττε τοὺς ἰδιοκτῆτας ὑπευθύνους διὰ πᾶν ἐπαναστατικὸν πρόγραμμα ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν οἰκιῶν τῶν ἐκτεθειμένων, καὶ διὰ τῶν δεινοτέρων πρῶτων τοὺς ἠπειλεῖ.

Εἰς Μαντούην καὶ Παβίαν ὁ διοικητὴς ἐβίαζε τοὺς πολίτας ν' ἀπέρχωνται εἰς τὸ θέατρον, καταδικάζων αὐτοὺς ν' ἀποξυμῶσι τοὺς διευθυντὰς τῶν δύο θεάτρων διὰ τὰς ὕσας ζημίας ἡ ἀπουσία των ἤθελε τοῖς προξενήσει. Ἰπέρογκος δασμὸς ἦτο ἐπιβεβλημένος εἰς τοὺς πλουσίους, τῶν ὁποίων τὰ παλάτια μεταβεβλημένα εἰς στρατῶνας κατηφανίζοντο ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.

Τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνυποτάκτων στρατευσίμων βαθμηδὸν ἐπαυξανομένου, ὑπέρογκα πρόστιμα ἀπήτουν παρὰ τῶν δήμων, εἰς οὓς οἱ λειποτάκται ἀνήκουν. Τέλος, καταφωρῶμένος τις μὲ ὄπλον οἰανδήποτε ἐνήγετο ἐνώπιον στρατιωτικοῦ συμβουλίου καὶ ἐκυροβολεῖτο πάραυτα.

Αἱ θανατώσεις αὗται ἔγειναν πολυάριθμοι, καὶ προστιθέμενοι εἰς τὰς δυσανασχέτους προειρημένας καταπιεστικὰς πράξεις παρεκίνησαν ν' ἀποδημήσωσι πάντες ἐκεῖνοι, εἰς οὓς οἱ χρηματικοὶ πόροι ἐπέτρεπον νὰ ζήσωσιν ἐν ἐξορίᾳ. Θαρρόυντως ὑπολογίζομεν ὑπὲρ τὰς πεντήκοντα χιλιάδας τοὺς ἐκ τῆς Λομβαρδοβενετίας κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν μεταναστεύσαντας.

Εἰς τὰ δουκάτα ἡ προπέτεια καὶ αἱ κακώσεις τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς δὲν ἦσαν κατώτεραι τῶν εἰς τὴν Λομβαρδίαν, ἡ

τοῖς Πολωνοῖς τὴν ἐπανάστασιν τῶν δικαιωμάτων των, ὡς υπέμενον οὗτοι ὀλίγον ἐτι χρόνον, μὴ γινόμενοι ἔρμαιον φανατισμοῦ καὶ ἔσωτερικῆς βλάβης. Οἱ ἱερεῖς των αὐτοῖ, αἱ ἐντολῆς τῆς εἰρήνης, ἠρέθιζον ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος τὸ ποίμνιον αὐτῶν, ἐξάπτουτες ἀκαίρως τὸν ἄγιστον πατριωτισμὸν των.

δὲ πόλιν τῆς Πλακεντίας πρὸ πάντων κατεφθίετο ὑπὸ τῶν φρουροῦν τοῦ πολέμου.

Ἐν τούτοις, ἡ εὐγενὴς Βενετία ἀπὸ τὰ τεναγῆ της καὶ διὰ τῶν ὀπλῶν τῶν ἀνδρείων αὐτῆς προμάχων ὑπερασπιζομένη, περιεφρόνει πάσας τὰς προσβολὰς τῶν Αὐστριακῶν, καθ' ὧν ἐνίστε ἐπετίθετο, μάρτυς δὲ τούτου ἡ κατὰ τὴν 27 Ὀκτωβρ. ἐνδοξὸς τῆς Μίστρης μάχη, ἐν ἣ οἱ Ἴταλοὶ ἐκυρίευσαν μίαν σημαίαν καὶ πολλὰ τηλεβόλα, διαπρέψαντες πολυτρόπως ἐπ' ἀνδρία κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀναφερομεν τὸν Ἀλέξανδρον Ποέριον, ὅστις, καίτοι πάσχων τὴν υἰεῖαν καὶ σχεδὸν τυφλὸς εἶχεν ἀκολουθήσει τὸν στρατηγὸν Πέπε εἰς Βενετίαν, καὶ ἐπιμείνει ἐκείνην τὴν ἡμέραν, μ' ὅλας τὰς θερμὰς παρακλήσεις τοῦ φίλου του Οὐλλόα, νὰ βαδίσῃ πρῶτος κατὰ τοῦ ἐχθροῦ.

Καιρίως πληγωμένος εἰς τὸν μηρὸν, ὑπέστη τὴν ἀκρωτητηρίασιν κράζων τὸ Ζήτω ἡ Ἰταλία! Μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας ἀπέθνησκε προφέρων λόγους ἐνθέρμους πατριωτισμοῦ. Ὁ ἀνὴρ οὗτος διέλαμπεν ἔνεκα τῶν προτερημάτων τοῦ τε πνεύματος καὶ τῆς καρδίας, καὶ εἶχε τὸ δῶρον τοῦ νὰ ὁμιλῇ ὀκτῶ διαλέκτους μετὰ καταπληπτικῆς εὐχερείας.

Οὐδεὶς ἀγνοεῖ τὰς ἀπείρους θυσίας, ἃς οἱ πολῖται τῆς Βενετίας κατώρθωσαν νὰ ἐπιβληθῶσιν, ὅπως ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς πατρίδος. Ἐκ λογοδοσίας, γενομένης ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τῆς χώρας, ἐξάγεται, ὅτι τὰ τότε χρηρηθέντα ὑπὸ τῶν Βενετῶν δάνεια καὶ δωρήματα ὑπερέβησαν τὸ ποσὸν τῶν εἰκοσι ἑκατομμυρίων, ὑπέρογκος ποσότης, — προπάντων διὰ μίαν πόλιν, ἧς ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον εἶχον ὀλοτελῶς καταργηθῆ.

Ἡ Βενετία ἐδέησε νὰ παραδοθῆ. Τὴν 4 Μαΐου 1849 ὁ στρατάρχης Ῥαδέσκης ἀπέτεινεν εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ ἠρωικοῦ ἄστεος τοὺς ἐξῆς ὅρους:

- α 1ον. Ἰποταγῆν ἀπόλυτον, πλήρη καὶ ὀλοτελῆ.
- α 2ον. Ἀμεσον παράδοσιν ὅλων τῶν φρουρίων, ὅλων τῶν ὀπλοστασίων τῆς πόλεως.
- α 3ον. Παράδοσιν πάντων τῶν ἀνηκόντων εἴτε εἰς τὸ Κράτος, εἴτε εἰς τοὺς ἰδιώτας ὀπλων.
- α 4ον. Εἰς τὸν θάλλοντα ν' ἀγαχωρήσῃ ἐκ Βενετίας χρηγεῖται 48 ὡρῶν προθεσμία.

« 5ον. Γενικήν ἀμνηστειάν δι' ὅλους τοὺς ὑπαξιωματικοὺς καὶ ἀπλοὺς στρατιώτας. »

Πρὸς ἀπάντησιν εἰς ταύτην τὴν ἐπιτακτικὴν κλινοποιήσιν, — λέγει ὁ Ἰωσήφ Ρεσσιάρδης. — ὁ Μανίνης ἐκίρριξε πρῶτον, ὅτι ἡ συνέλευσις εἶχεν ἀποφασίσει ὥστε ἡ Βενετία ν' ἀντισταθῆ μέχρις ἐσχάτων· δεύτερον, ὅτι αὐτὸς εἶχεν ἀποταθῆ πρὸς τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν Κυβέρνησιν, παρακαλῶν αὐτάς νὰ ἐπιτύχωσι παρὰ τοῦ Ἀνακτοβουλίου τῆς Βιέννης ὁρὸς παραδεκτοῦς. Πρὸς ταῦτα ὁ στρατάρχης Ραδέσκης ἀπήντησεν·

« Ὁ σεβαστὸς ἡμῶν μονάρχης ἔχει τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ πλείονα χρόνον τὴν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀνταρτῶν ὑπηκόων του ἐπέμβασιν τῶν ξένων Δυνάμεων· διὸ πᾶσα πρὸς τοῦτο ἐλπίς τοῦ ἐπαναστατικοῦ τῆς Βενετίας Κυβερνήματος εἶναι ματαία, φαντασιώδης καὶ ἐνεπνεύσθη μόνον διὰ ν' ἀπατήσῃ τοὺς καχοτυχεῖς κατοίκους. »

Ἡ λακωνικὴ αὕτη ἀπάντησις τοῦ Ραδέσκη ἐχρονολογεῖτο τὴν 6 Μαΐου, καὶ ἀπηρτεῖτο, κατὰ τὸ λέγειν αὐτοῦ, νὰ μὴ ἀφήσῃ οὐδεμίαν ἐλπίδα εἰς τοὺς Βενετούς. Ἐν τοσούτῳ, τὴν 31 τοῦ ἰδίου μηνὸς ὁ Μανίνης ἐλάμβανεν ἐπιστολὴν, ἐν ἣ ὁ Κ. Βρούκ τῷ ἀνήγγελλεν, ὅτι « διὰ τὰ ἐξαντλήσῃ ὅλα τὰ τῆς μετριοπαθείας μέσα, εἶχεν ἐντολὴν νὰ τὸν προειδοποιήσῃ, ὅτι ἤθελεν εὐρεθῆ εἰς τὸ πρὸς τὴν Μέστρην στρατηγεῖον μέχρι τῆς ἐπαύριον τὴν ὀγδόην ὥραν τῆς πρωΐας. »

Τὴν ἐπισῶσαν οἱ ΚΚ. Καλούσσιος καὶ Φύσκολος ἀφικνοῦντο εἰς Μέστρην καὶ ἐτίθεντο εἰς ἄμεσον σχέσιν μετὰ τοῦ Πρέσβευος τῆς Αὐστρίας. Προτείναντες ὀριστικῶς τὸ ζήτημα ἀπήντησαν « τὴν ἀπόλυτον ἀνεξαρτησίαν τῆς Βενετίας, μετ' ἐκτάσεως χώρας καθιστώσης οἰκονομικῶς ἀνεκτὴν τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς. »

Ἐστῆριξαν τὴν αἴτησίν των διὰ παντοίων αἰτιολογήσεων ἔκ τε τῆς ἱστορίας καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ ἐμπορικῆς ἐν γένει τῆς Εὐρώπης καταστάσεως, καὶ ἐν μέρει τῆς Γερμανίας. Ὁ Κ. Βρούκ ἐδήλωσεν, ὅτι αἱ προτάσεις αὗται καθίστων ἀκατόρθωτον πᾶσαν διαπραγματεύσιν, τῆς Αὐστρίας ἐχούσης σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ ἐπανακτήσῃ τὴν Βενετίαν.

Τὸ μόνον πρὸς συζήτησιν θέμα ἦτον ὁ χαρακτήρ τοῦ μέλλοντος συντάγματος. « Ἐπέλεγε δὲ, ὡς ἀναφέρει ἡ ἐκθεσις

τῶν βενετικῶν ἐπιτρόπων, ὅτι ἦτον ἐπιφορτισμένος νὰ προκατασκευάσῃ τὸ τοῦ Λομβαρδοβενετικοῦ βασιλείου, καὶ ὅτι, διὰ τὴν ἀποδείξιν πόσον φιλελεύθεροι ἦσαν αἱ βάσεις, ἐφ' ὧν αὐτὸ ἐσηρίζετο, συγκατένευε ν' ἀναγνώσῃ αὐτὸ, καὶ μᾶς ἐπροσχάλει νὰ τῷ εἴπωμεν τί βέλτιον ἡμεῖς ἠθέλομεν πράξει διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος μας. Πραγματικῶς δὲ μᾶς ἀνέγνωσε σχεδίον τι συντάγματος διὰ τὸ Λομβαρδοβενετικὸν βασίλειον.

Ἴδου τὰ κυριώτερα αὐτοῦ μέρη.

« 1ον. Διατήρησις τῆς ἀκεραιότητος τῆς μοναρχίας ὑπὸ ἐνᾶ ἀρχηγόν.

« 2ον. Ἡ ἐκτελεστικὴ δύναμις εἰς τὸ Λομβαρδοβενετικὸν βασίλειον θέλει ἐνεργεῖσθαι ὑπὸ τοποτηρητοῦ τοῦ Αὐτοκράτορος, συνδεομένη διὰ ἐνὸς συμβουλίου τοῦ Κράτους.

« 3ον. Πρωτεύουσα ἔσεται ἡ Βερόνη.

« 4ον. Ἡ νομοθετικὴ δύναμις θέλει ἐξασκεῖσθαι ὑπὸ Γερουτίας καὶ Βουλῆς ἐκ βουλευτῶν ἐκλεγμένων σχεδὸν διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας· λέγομεν δὲ σχεδὸν, διότι οἱ ἀπαιτούμενοι ὅροι τριοῦτοι ἤθελον εἶσθαι, ὥστε πάντες ἠδύναντο νὰ τοὺς ἐκπληρῶσι.

« 5ον. Διὰ νὰ γείνη τις γερουσιαστικὴ, ἀπαιτεῖτο νὰ ἔχῃ ἀξιώματι, ἢ ἄλλως, ἐν τῷ ἑαυτοῦ ἀνεψώμενον ἢ πρότερον ὠρισμένον· ἀλλὰ, διὰ νὰ γείνη βουλευτικὴ, ἤρκει νὰ ἦναι τριακονταετής.

« Αἱ βουλαιὶ θέλουσι ἔχει τὴν νομοθετικὴν πληροξουσιότητα, ὑπό τινος ἐξαιρέσεως, οἷαι ὁ πόλεμος καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ σχέσεις, ἅτινα ἔσονται τῆς δικαιοδοσίας τῆς γενικῆς Διαιτήσεως εἰς Βιέννην ἐδρευούσης, ἐνθα οἱ Ἴταλοὶ θέλουσι πέμπει τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῶν.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νομοσχεδίου τούτου, ὁ λειτουργὸς συνεπαίρανε διὰ τριῶν προτάσεων καὶ τῶν ὁποίων μᾶς ἄφησε τὴν ἐκλογὴν.

« Ἢ. λέγει οὗτος, ἡ Βενετία δύναται ν' ἀποτελέσῃ μέρος αὐτοῦ τοῦ Βασιλείου, ἢ, εἰάν θελῃ νὰ διατηρήσῃ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰ προσόντα τῆς πρωτεύουσας, ὁ αὐτοκράτωρ συγκατανεύσει ν' ἀποτελέσῃ δύο κράτη, τὸ μὲν Βενετικόν, τὸ δὲ Λομβαρδικόν, καθ' ἣν περίπτωσιν, ἡ πρωτεύουσα τῆς μὲν Λομβαρδίας ἔσεται τὸ Μιλάνον, τῆς δὲ Βενετίας αὐτὴ ἡ Βενετία, ἔσεται δὲ κοινὸβούλιον βενετικόν καὶ ἕτερον λομβαρδικόν, ἢ ἄλλως,

ἂν θέλῃ ν' ἀποσπασθῆ ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς ἐπαρχιῶν διατελοῦσα μεμονωμένη, θέλει τὸ ἐπιτύχει ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους, ὡς ἡ Τεργέστη· τότε δὲ καταρτισθῆσεται ὡς πόλις αὐτοκρατορικῆ, διοικουμένη ὑπὸ ἰδίας δημοτικῆς Ἀρχῆς, ἣτις εἰς ἐποχὰς ὠρισμένας θέλει μεταποιεῖσθαι εἰς Δίαιταν. »

Οἱ γελοιώδεις οὗτοι ὅροι ἀπεκρούσθησαν ἐν τῇ ἐθνικῇ συνελεύσει τῆς Βενετίας ὑπὸ 150 ψήφων κατὰ τριῶν.

Αἱ δὲ αἰτιολογίαι ἦσαν αἱ ἐξῆς· ὅτι οἱ προταθέντες ὅροι δὲν ἐξησφάλιζον οὔτε τὰ δικαιώματα τῶν Λομβαρδοβενετῶν, οὔτε τὴν ἐθνικὴν ἀξιοπρέπειαν, περιοριζόμενοι εἰς ἀπλᾶς ὑποσχέσεις, ἄνευ τινὸς ἐγγυήσεως, ἐξαρτωμένας ἐκ τῆς ἀρεσκείας αὐτῆς τῆς Αὐστρίας.

Γνωστὸν δὲ εἶναι, ποῦ ἀπέλιξαν αἱ προσιμιάσεις τοῦ ἀνακτοβουλίου τῆς Βιέννης, καὶ πόσον οἱ Βενετοὶ εὐλόγως ἐκαυχῶντο ἰντιστάντες μέχρι τέλους, διότι διέσωσαν τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ τὴν τιμὴν τῆς ἐθνικῆς σημαίας.

Διὰ τὸ ἐπ' ἀνέλθωμεν εἰς τὴν προειρημένην ἀνταπόκρισιν, λέγομεν, ὅτι εἰς ἕκαστον στίχον ἀνευρίσκει τις νέαν ἀπόδειξιν τοῦ εὐγενοῦς χαρακτῆρος καὶ τῆς ἀκλονήτου σταθερότητος, ἅτινα, ὑπὲρ τὸ ἐν ἔτος, ἐξεδήλωσαν ὅλα τὰ ἐνεργήματα τῆς τε Κυβερνήσεως καὶ τοῦ βενετικοῦ λαοῦ, καὶ ἀφοῦ τοῖς ἐπέσυρον τὴν ὑπόληψιν καὶ τὰς συμπαθείας τῆς Εὐρώπης, τοῖς ἐξησφάλισαν τὸν θαυμασμὸν τῆς ἱστορίας.

Ἡ Βενετία ἐστενοχωρεῖτο πάντοτε ἐπὶ τὸ μᾶλλον, καὶ μετ' οὐ πολὺ ὁ λιμὸς καὶ ἡ χολέρα καθίστων τὴν θέσιν τῆς βαθμηδὸν ἀλγεινοτέραν. Οὐδεὶς ὅμως διανοεῖτο νὰ ὑποχωρήσῃ, ἡ δὲ πολιορκία συνετηρεῖτο μετὰ σφοδρότητος καὶ ἐπιμονῆς ἀπαρμέλλου.

Πρὸς καλῆτέραν συναρμολογίαν καὶ ἐπίσπευσιν τῶν στρατιωτικῶν ἔργων, συνεστήθη ὑπερτάτη ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πέπε, αὐγκειμένη ὑπὸ τοῦ Οὐλλόα, τοῦ Σερτόρη καὶ τοῦ Βαρδισερόττου.

Συγχρόνως ὁ πλοίαρχος τῆς φρεγάτας Achille Ducchia ἠγγεῖτο τοῦ στόλου, οὗ τινος ἡ ἐνέργεια ἠδύνατο μεγάλως νὰ συνδράμῃ διευκολύνουσα τὴν σιτάρκειαν τῆς πόλεως, ἀλλ' ὅστις οὐδόλως ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν πρσδοχίαν τῶν Βενετῶν, διότι, μόλις ἐξελθὼν ἀπὸ τὸ τενάγη, ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ προσβάλῃ τὸν ἀσθενῆ στόλον τῆς Αὐστρίας, δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐπαγέλῃ οὐδὲν ἀποπειραθεὶς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ· ἀλλ' ἄφ' ἑτέρου,

διὰ λαμπρᾶς επιδρομῆς γεννημένης ἐκ τοῦ Βερνδόλφου, ὑπὸ μικροῦ στρατιωτικοῦ σώματος, ὑπὸ τὸν Ἰωσήφ Σερτόρην καὶ Αὐγουστον Νοάρον, ἡ Βενετία προσεκτήσατο τὴν πολύτιμον λείαν ἑκατοντάδος βρωῶν, περιπλέον δὲ, τὸ τρίπαιον σημαίας κυριευθείσης ἐκ τοῦ 18ου πεζικοῦ συντάγματος.

Καθεκάστην σχεδὸν αἱ σφαῖραι καὶ αἱ βόμβαι κατὰ χιλιάδας κατέπιπτον ἐπὶ τῆς πόλεως, ἐπάγουσαι μεγίστας καταστροφάς· ἀλλὰ τὴν 28 πρὸς τὴν 29 Ἰουλίου προπάντων, ἀληθῆς βροχὴ πυρὸς καὶ σιδήρου ἐνέσκηψε ἐπ' αὐτῆς, ἐνῶ οἱ κάτοικοι τὸ ἐλάχιστον παράπονον δὲν ἐξέφερον. Ποτὲ λαὸς δὲν ἔδειξε τοιαύτην ὑπομονὴν καὶ ἐγκαρτέρησιν ἡρωϊκὴν ἐν μέσῳ παντοίων στερήσεων καὶ θεινῶν, καὶ ὅτε μάλιστα ἡ χολέρα ἀρῆραζεν 300 μέχρι 400 ἀτόμων καθ' ἑκάστην.

Ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις κληθεῖσα τὴν 6 Αὐγούστου 1849 νὰ διαβουλευθῆ περὶ τοῦ πρακτέου ἐν τοιαύτῃ θέσει, ἤρξασθη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν πληρεξουσιότητα τοῦ Μανίνης, ἐπιφυλαττομένη μόνον τὸ δικαίωμα νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν συνθήκην, ἣν ἐξ ἀνάγκης ἤθελε διομολογήσῃ μετὰ τῆς Αὐστρίας.

Ἄλλ' ὁ Μανίνης δὲν ἠδύνατο τοῦ λοιποῦ νὰ κάμῃ χρῆσιν τῆς ἐκτάκτου πληρεξουσιότητός του εἰμὴ παρατείνων τὴν πάλιν μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἐν Βενετία ἤθελε μείνῃ μία λίτρα ἄρτου καὶ μία οὐγγία πυρίτιδος.

Διὸ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς ἐπραξεν· ἔπειτα δὲ, ὅτε ἡ μίρσιμος ἡμέρα ἔφθασεν, ἐπειδὴ μήτε αὐτὸς, μήτε ἡ ἐθνικὴ συνέλευσις δὲν ἠθέλησαν νὰ διαπραγματευθῶσι μετὰ τὴν Αὐστρίαν, ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ τῆς Βενετίας, τὴν 22 Αὐγούστου 1849, συνωμολόγησε μετὰ τὸν στρατηγὸν Γορζκόφσκη, διαδεχθέντα τὸν στρατηγὸν Θουρνον, τὴν ἐξῆς συνθήκην·

« Γενομένου πρωτοκόλλου ἐν τῇ ἐπαύλει Παπαδοπούλου, πλησίον τοῦ Μέστρου, ὅπου ἐνεκατέστη τὸ στρατηγεῖον τοῦ 2ου στρατιωτικοῦ σώματος τῆς ἐπιφυλακῆς, τὴν 22 Αὐγούστου 1849· παρόντων, τῆς Α. Ε. τοῦ στρατηγοῦ τοῦ ἵππικοῦ ἱππότη Γορζκόφσκη, διοικητοῦ τοῦ 2ου σώματος τῆς Α. Ε. τοῦ στρατηγοῦ τοῦ πυροβολικοῦ βαρῶνος τοῦ ἕως τοῦ κόμητος Μαρζιάνη, ἀκολούθου παρὰ τῷ στρατηγῷ διὰ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις· ἀφ' οὗ ἐνεφανίσθησαν οἱ Κ.Κ. Νικόλαος Πισσέτης, ὁ κόμης δ' Ἀλαρίχος Μεδίν, καὶ ὁ δικηγόρος Καλούσης, καὶ οἱ τρεῖς ἐκπροσωποῦντες τὸ δημοτικὸν συμβούλιον· ὁ Κ. Καθεδάλης μηχανικὸς, ἐκπροσωπῶν τὸν στρατὸν, καὶ ὁ Κ. Ἀντώ-

νικής αντιπρόσωπος του εμπορικού, και εξέθεσαν την απόφασιν των εντολέων των και των κατοίκων της Βενετίας, ίνα προσφέρωσι την υποταγήν των εις την Α. Α. και Β. Μεγαλειότητα, και συμφωνήσωσι τον τρόπον της παραδόσεως της πόλεως και των εξαρτημάτων της, συνωμολογήθησαν τα επόμενα:

« 1^{ον}. Η υποταγή γενήσεται κατὰ τους, εν τῇ ἀπό 14. τρέχοντος διακηρύξει του ἀρχιστρατήγου κόμητος Ραδέσκη, ῥητ τους ὅρους.

« 2^{ον}. Η παράδοσις πάντων των ἐνδιαλαμβανομένων εν τῇ εἰρημένη διακηρύξει τῆς 14 Αὐγούστου ἀντικειμένων γενήσεται ἐντός 4 ἡμερῶν, ἀπὸ τῆς μεθύριον, κατ' ὃν τρόπον ὀρισθήσεται ὑπὸ στρατιωτικῆς ἐπιτροπῆς συγκειμένης, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ του στρατηγού του ἵππικου Ἰππότου Γορζκόφσκη, του στρατηγού του πυροβολικοῦ βαρώνος του Ἑς, του συνταγματάρχου Σχιλλέρου, ὑπασπιστοῦ τῆς Α. Ε. του ἀρχιστρατήγου Ραδέσκη, και του Ἰππότου Σχιλλέρου, ἀρχηγού του ἐπιτελείου του 2^{ου} στρατιωτικοῦ σώματος τῆς ἐπιφυλακῆς ἀφ' ἑτέρου δὲ, ὑπὸ του μηχανικοῦ Κ. Καβετάκη, ὅστις θέλει προσλάβει ἀνώτερον ἀξιωματικόν του ναυτικοῦ.

« Οἱ ΚΚ. ἀπεσταλλμένοι βενετοὶ ἐκθέσαντες ἀκολούθως τὴν ἀνάγκην διασαφήσεων τινῶν ἐπὶ των ἀρθρ. 4 και 5, τῆς προμηθεύσεως διακηρύξεως (ἐφημ. Μιλάνου, ἀρθρ. 227), ἐδήλωσαν, ὅτι οἱ ὀφείλοντες νὰ καταλείψωσι τὴν Βενετίαν εἰσὶ:

« 1^{ον} Οἱ πολεμήσαντες κατὰ του νόμου κυριάρχου των ἀξιωματικοί:

« 2^{ον} Πάντες οἱ ἀλλοδαποὶ ἀξιωματικοί, οἳ οὐδέποτε βλήθησαν ἐν ὄσιν:

« 3^{ον} Καὶ οἱ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι ἐργετημένοι εἰς τὸν ἐγγειρισθησόμενον τοῖς ἀπεσταλλμένοις βενετοῖς κατάλοιπον.

« Ἐπειδὴ τὴν στιγμὴν ταύτην κυκλοφορεῖ, ἐν Βενετίᾳ κατ' ἐξοχίαν, πληθὺς χαρτονομισμάτων, ἀφ' ὧν ἀδύνατον εἶναι ν' ἀποστερηθῇ ἡ πτωχὴ τάξις του λαοῦ, ἀνευ των μερίστων δυσχερειῶν διὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν αὐτοῦ, και ἕνεκα τῆς ἀνάγκης του νὰ κληρονομηθῇ τὸ ζήτημα τουτο, πρὶν τῆς εἰσόδου του στρατοῦ, συμφωνήθη ἵνα τὸ κυκλοφοροῦν χαρτονόμισμα, ὑπὸ τ' ὄνομα δημοτικόν χαρτονόμισμα, ἐκπέσῃ τὸ ὄνομα τῆς ὀνοματικῆς ἀξίας του, και κυκλοφορῇ ἐπὶ ταύτῃ ἀναγκαστικῶς μόνον εἰς Βενετίαν, Χιόζαν και ἄλλα μέρη συμπεριειλημμένα εἰς τὴν ναυτικὴν διακινουσίαν, ἕως ὅτου κατορθωθῇ, συμφωνῶς μετὰ του

δημοτικῷ συμβουλίῳ τῆς Βενετίας, ἢ ἀποσυρθῆ καὶ ἀντικα-
ταστῆ, ὅπερ γεινήσεται ἐν βραχείᾳ προθεσμίᾳ.

« Τὸ χρεωλύσιον τοῦ νέου αὐτοῦ χαρτονομίσματος εἶναι εἰς
βάρος τῆς πώλεως καὶ τοῦ παραλίου νομοῦ, διὰ μέσου τῆς ἤδη
ἐπιβληθείσης ἐπιφορᾶς ἐξ 25 ἑκατοστῶν κατὰ λίτραν καὶ ἄλ-
λων πύρων ἐπικουρικῶν. Χάριν αὐτοῦ τοῦ δασμοῦ, δὲν θέλει ἐ-
πιβληθῆ πρόστιμον πολέμου, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν ἤδη
ἐπιβληθέντων εἰς τινὰς κατοίκους τῆς Βενετίας, ὡς πρὸς τὰ ἐπὶ
τῆς στερεᾶς κείμενα ἀκίνητα αὐτῶν.

« Ὡς πρὸς τὸ ἐπονομαζόμενον πατριωτικὸν χαρτονόμισμα,
ἀποσυρθησόμενον ἐκ τῆς κυκλοφορίας, καὶ τοὺς ἄλλους τίτλους
τοῦ δημοσίου χρέους, ληφθήσονται τὰ κατάλληλα μέτρα.

« Γεγραμμένον εἰς διπλοῦν κτλ. ».

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ τῆς Βενετίας ὑ-
πέγραψε τὴν συνθηκολόγησιν ταύτην, ἣν ὁ Δανιὴλ Μανίνης ἤρ-
νήθη νὰ ὑπογράψῃ, — δηλαδή τὴν 22. Αὐγ. 1849, — ἡ Αὐ-
στρία συνησθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ προσθέσῃ νέαν ἐξέβρισιν πρὸς
ὄλας ἐκεῖνας, δι' ὧν δὲν εἶχε παύσει καταβαρύνουσα τὴν Ἰτα-
λίαν ἀπὸ τοῦ 1814. Διέταττε τὴν ἐν μέσῃ ἀγορᾶ, πλήρει ὄχλου,
ὡς ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ, μαστίγωσιν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, διότι δὲν
ἠθέλησαν νὰ πανηγυρίσωσι κατὰ τὴν ἐπίσημον ἑορτὴν τοῦ αὐ-
τοκράτορος!

Ἄνδρῶν! ὁποῖόν αἵσχος! ὅταν ἠδύναντο κάλλιστα νὰ τοὺς
πυροβολήσωσι!...

Γυναικῶν!, ὁποῖον ὄνειδος! γυναικῶν νεαρῶν! ὠραίων! συζύ-
γων πατριωτῶν! εὐγενῶν. κορασίων! Ἄ! ὁ Ἄνναῦος τ' αὐτὰ
ἔπραττεν ἐν Οὐγγαρία.

Ὅθεν, τὴν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν γυναῖκες ἰταλίδες
ἐμαστιγοῦντο οὕτω δημοσίως, ὅπόσον οἱ αὐστριακοὶ στρατιῶ-
ται κηφράνθησαν καὶ συνευθύμησαν εἰς τὰ κηφφενεῖα καὶ τὰ
οἰνοπωλεῖα!

ΚΛ΄.

Πρὸ μικροῦ ὠμιλήσαμεν περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ποερίου, ὑ-
περμάχου τῆς Βενετίας καὶ καιρίως τραυματισθέντος πρὸ τοῦ
Μέστρου τὴν 27 Ὀκτωβρ. 1848.

Ἴδου τί λέγει ὁ Κ. Γλάδστων περὶ δευτέρου τινὸς Καρόλου
Ποερίου, σταλέντος εἰς τὰς εἰρηκτὰς τῆς Νισίδας, ὡς συμπαθί-

σχυτος κατὰ τὴν καρδίαν καὶ τὸ φρόνημα μὲ τὴν τελευταίαν τὸ 1849 ἐπανάστασιν τῆς Καλαβρίας.

« Εἶχον ἰδεῖ τὸν Ποέριον κατὰ τὸν Δεκέμβ, ὅτε ἐδικάσθη ἦτον ἀγνώριστος. Δὲν ἐνόμιζε ν' ἀνθέξη ἡ υἱεὶς του, ἂν καὶ ὁ Θεός, ἔλεγε, τῷ ἐχάρητε τὴν δύναμιν τοῦ ὑποφέρειν.

« Τῷ εἶχον ὑπαγορεύσει, ἐκ μέρους ἐπιφανοῦς, τὴν ιδέαν τοῦ νὰ πέμψῃ τὴν μητέρα του εἰς τὸν βασιλέα, ἵνα ἐπικαλεσθῇ τὸ ἔλεός του, ν' ἀποταθῇ δὲ καὶ ὁ ἴδιος εἰς τοῦτον ἀλλὰ τὸ ἀπεποιήθη. Ἡ μήτηρ του, ἐνῶ ἦμην εἰς Νεάπολιν, καταπιεζομένη ὑπὸ τῶν θλίψεων, ἐστερεῖτο τῶν φρενῶν τῆς.

« Οὐδέποτε συνωμίλησα καὶ πιθανῶς οὐδέποτε συνομιλήσω μετ' εὐγενοῦς πλέον πεπαιδευμένου καὶ κατηρτισμένου. . . : Δὲν δύναμαι νὰ κατασπῆσω ἐντίμως τὴν πεποίθησίν μου, ὅτι ὁ σκοπὸς ὡς πρὸς τὸν Ποέριον, καθὼ ἀνδρα δυνάμειως ἠθικῆς, ἰκανῆς νὰ τὸν καταστήσῃ ἐπίφοβον, — εἶναι, ὥστε τὸ διὰ τῆς λαμπι-τόμου παραχρησθέντων ἀποτέλεσμα νὰ τὸ ἐπιτύχωσι διὰ μέσων σκληροτέρων αὐτῆς τῆς λαμπιτόμου, καὶ ἄνευ τῶν περι-αὐτὴν διεγειρομένων κατακραυγῶν.

« Ἀρτίως οἱ κάτοικοι τῆς πολιτικῆς φυλακῆς τῆς Προχύτης (Procida) ἀγανακτήσαντες ἕνεκα τῶν κακομεταχειρίσεων, ἐξ-νέστησαν καὶ ἀπεπειράθησαν νὰ γίνωσι κύριοι τοῦ δεσμωτηρίου.

« Ἴδου ποῖα μέσα μετεχειρίσθησαν διὰ νὰ κατευνάσωσι τὴν ἀνταρσίαν ταύτην· οἱ φύλακες στρατιῶται ἐξηκόντησαν βομβί-δας ἐπὶ τῶν δεσμωτῶν, καὶ ἐφόνευσαν 176, ἐξ ὧν δέκα ἄρρω-στοι τοῦ νοσοκομείου, οὐδὲν μέρος λαβόντες εἰς τὴν στάσιν. Μοὶ εἶπον, ὅτι ὁ ἐπὶ τῆς φρουρῆσεως λογίας, ὡς πράξας τὴν σφαγὴν, ἔτυχε στρατιωτικοῦ παρασήμερον, ὅπερ καὶ νῦν φαίνε-ται φέρων. »

Κατὰ τὸ 1856, ὁ Κάρολος Ποέριος δὲν εἶχεν ἀποθάνει, δια-σωζόμενος ἐν τῇ εἰρατῇ τῆς Νισίδας.

Ἴδου τὴν ἔγγραφεν εἰς τὸν Λόρδον Πάλμερστονα, τὴν 27 Ὀκτωβρίου 1856, ὁ Μ Πέτρος, πρεσβευτῆς ἄγγλος εἰς Νεάπολιν.

« Καταλυποῦμαι ἐγκαρδίως ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, τελευ-ταία οὔση ἐκ τῶν εἰς τὴν Υ. Ἐκλ. σταλθεσομένων, ὡς ἔχων ἀφορμὴν νὰ σᾶς ἀναφέρω περὶ τῶν φυσικῶν κακουγιῶν τοῦ Ποερίου.

« Προπολλοῦ χρόνου ἔπασχεν ὑπὸ ἐξοργώματος κατὰ τὴν σπονδυλικὴν στήλην, προσερχομένου κατὰ μέγα μέρος, νομίζω,

ἐκ τοῦ κλίβου πολυχρονίου φυλακίσεως, ἐκ τροφῆς ἀνεπαρκούς καὶ νοσηρᾶς, καὶ χειροτερέοντος ἕνεκα τῆς τρίτης τῆς σιδήρεως ἀλύσεώς του. Ἐσχάτως τῷ ἔγεινεν ἐγγείριστις, ἐξ ἧς λέγεται, ὅτι εὑρίσκειται σήμερον εἰς κατὰστασιν ὑγείας πλέον εἰς χάριστον ἀλλ' ἐάν αἱ πληροφορίες μου εἰσὶν ἀκριβεῖς, ὅσον φησὶν ἀπὸ τῆν ἀνθρωπότητα καὶ ἀν' ἧ τοῦτο τὸ γεγονός, μήτε πρὶν τῆς ἐγγειρίσεως ἢ κατ' αὐτήν, μήτε ὕστερον, δὲν ἀνεκώφισαν τὸν Ποσειδῶν ἀραιροῦντες τὴν ἄλυσίν του. »

Ἰ. Τί λέγετε περὶ τούτων;

Μὴ ἐκπλήττεσθε, μετὰ ταῦτα, διὰ τὴν ἀλήθειαν, δι' ἧς ὁ Ἰδιος Κ. Γλάδστον ἔκρινε τὴν Κυβέρνησιν, — τὴν ἐπιτρέπουσαν καὶ διατάττουσαν παρόμοια πράγματα, — ἐν τινι πρὸς τὸν ἄλορον Ἀβερδίνον ἐπιστολῇ του.

« Θέλω περιγράψαι οὐχὶ ἀπλῆν ἀτέλειαν, οὐδὲ τὴν διακυσθρὴν τοῦ κοινοῦ ὄχλου, ἢ τυχαίαν τινὰ ἀνστηρότητα, ἀλλὰ τὴν ἀκατάπυστον, τὴν συστηματικὴν, τὴν ἐκ προμελέτης παραβίαν τῶν νόμων, οὓς ἡ ἐξουσία ἔχει ἐντολὴν νὰ προστατεύη.

« Αὕτη εἶναι μία παραβίασις τοῦ ἀνθρωπίνου καὶ γραπτοῦ νόμου, ἐπιδιωκομένη ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ καταπατῆ τοὺς ἀγράπτους, τοὺς αἰωνίους, τοὺς ἀνθρωπίνους καὶ θείους νόμους· αὕτη εἶναι ἡ ἐν συνόλω καταδίωξις τῆς μετὰ τῆς νομιότητος ἠνωμένης ἀρετῆς, καταδίωξις τοιούτοτρόπῳ ἐνεργουμένη, ὥστε ἀληθῶς δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι ἠλόκληροι αἱ κλάσεις εἰσὶν αὐτῇ ὑποταχθένται, ἡ δὲ κυβέρνησις εἶναι εἰς κατὰστασιν ἀποτροπαίου, τοσαύτῳ σκληρᾶς ὄσω καὶ πάντῃ ἀθρημίου, ἐγθροπραξίας κατὰ παντός, ὅπερ ἐν τῷ ἔθνει ζῆ, κινεῖται καὶ ἀποτελεῖ τὸ κύριον ἐλαττέριον τῆς πρακτικῆς προόδου καὶ τῆς τελειοποιήσεως.

« Αὕτη ἐστὶν ἡ θρασεία βεβήλωσις τῆς δημοσίας θρησκείας διὰ τῆς εἰς χεῖρας τῶν κυβερνητικῶν ἐξουσιῶν κατάφρανοῦς συμμάχιας τις μετὰ τὴν παραβίαν παντός ἠθικοῦ νόμου, ὑπὸ τὸ διπλῶν διέγερμα τοῦ τε φόβου καὶ τῆς ἐκδικήσεως· αὕτη ἐστὶν ἡ πλήρης ἐκπόρευσις τοῦ κυβερνητικοῦ ἀξιώματος, ὅπερ μετεχειρίθησαν, ὑπὸ κάλυμμα λίαν τετριμμένον καὶ διφανές, ὡς τὸ κατὰπτυστον ἐκδοχεῖον τῶν ἀχρηιστέρων καὶ βαναυσωτέρων σκευωριῶν, μετὰ πεισμονῆς καὶ προμελέτης χαλκευθεισῶν ὑπὸ τῶν ἀμέσων συμβούλων τοῦ στέμματος, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ καταστρέψωσι διὰ παντός τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐλευθερίαν,

προστρέχοντες μάλιστα, ἐν ἀνεπιτυχίᾳ τῶν μέσων τούτων, εἰς τὰς θανατικὰς ποινὰς κατὰ τῶν πλέον ἑναρέτων, περιβλέπτων, νοσηρόνων, διακεκριμένων καὶ ἐξευγενισμένων ἐκ τῶν τοῦ λαοῦ τῆς Νεαπόλεως. Ἐπὶ τέλος, εἶναι ἄγριον καὶ ἐπίβουλόν σίτησιν ἠθικῶν καὶ φυσικῶν στρεβλώσεων καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐσχάτῃ ὑπαλληλίᾳ, δι' ἧς ἀνάγκη νὰ διέλθῃ τις, πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἐκδοθεισῶν ἀποφάσεων ὑπὸ ἐξηχρειωμένων τῆς θέμιδος συνεδρίων.

« Ἀποτέλεσμα δὲ πάντων τούτων εἶναι ἡ ἀνατροπὴ πασῶν τῶν ἠθικῶν καὶ κοινωνικῶν ἰδεῶν. Ὁ νόμος, ἀντὶ νὰ ᾖναι σεβαστός, θεωρεῖται βδελυκτός ἢ κυβέρνησι: στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἰσχύος καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῆς ἀγάπης. Δὲν ὑπάρχει συνεταιρισμός, ἀλλὰ σφοδρὸς ἀνταγωνισμὸς μετὰ τῆς ιδέας τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς τάξεως· ὅπερ ἐστὶν ἡ ἄρνησις τοῦ Θεοῦ ἀνιδρυμένη εἰς Σύστημα κυβερνήσεως.

« Ὁμολογῶ τὴν ἐκπληξίν μου βλέπων τὸν γλυκὺν χαρακτῆρα, ἐν ᾧ τῆς Νεαπόλεως λαὸς ἔδειξε κατὰ τοὺς ἐπαναστατικούς καιρούς. Φαίνεται πραγματικῶς, ὅτι τὸ καταχθόνιον τῆς ἐκδικήσεως πνεῦμα δὲν εὔρε χῶραν ἐν τῇ καρδίᾳ του. . . .

« Ἡ κοινὴ γνώμη εἶναι, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν φυλακισμένων διὰ πολιτικὰ πλημμελήματα εἰς τὸ βασιλεῖον τῶν δύο Σικελιῶν εἶναι ἐκ δεκαπέντε, εἴκοσι ἢ τριάκοντα χιλιάδων. Ἡ κυβέρνησις ἀφῆρσε πᾶν μέσον τοῦ νὰ πληροφορηθῇ τις ἀκριβῶς ὡς πρὸς τοῦτο· παρετήρησα ὅμως, ὅτι τὴν γνώμην ταύτην συνεμερίζοντο οἱ νοσηρονέστεροι, οἱ εὐπόληπτότεροι καὶ οἱ καλῆτερον πληροφορημένοι.

« Στηρίζεται δὲ αὕτη προσέτι εἰς ὅσα γινώσκωμεν διὰ τὰ καταπληκτικὰ πλήθη τὰ ἔγκλειστα ἐντὸς τῶν ἰδιαιτέρων φυλακῶν, καὶ ἔξέρουμεν ἀκριβῶς πόσα ἄτομα ἐλλείπουσιν ἐκ τῆς κοινότητος. Ἦκουσα νὰ γίνηται λόγος περὶ αὐτοῦ τοῦ ποσοῦ, διὰ τὸ Ἰγγιον καὶ τὸ Σαλέργιον, καὶ προσπαθήσας διὰ νὰ εὔρω τὴν ἀναλογίαν πρὸς τὸν πληθυσμὸν, δὲν νομίζω ἄτοπον νὰ τὴν ὑπολογίσω εἰς εἴκοσι χιλιάδας.

« Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν πληρέστατος ὢν, συνέκειτο ἐξ ἑκατὸν ἐξήκοντα τεσσαράκων. Εἶχον δὲ ἐκλεχθῆ ὑπὸ κάλπης ἑκατὸν δεκαεπτὰ χιλιάδων ψηφοφόρων.

Ὁ μεγαλύτερος ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν τούτων εἰς Νεάπολιν μεταθέντων διὰ νὰ ἐκπληρώσωσι τὴν ἀποστολήν των, συνέκειτο ἐξ ἑκατὸν τεσσαράκοντα. Οἱ τὴν ἀπόλυτον ἐκ τούτων πλειο-

ψηφίαν αποτελούντες ἦτοι ἐβδομήκοντα ἕξ, συνελήφθησαν ἢ ἐξωρίσθησαν, ἐκτὸς ἐκείνων, οἵτινες ἐστερήθησαν τῶν χορηγηθέντων αὐτοῖς λειτουργημάτων.

Διό, μετὰ τὸν κανονικὸν σχηματισμὸν τῆς ἀντιπροσωπικῆς τοῦ λαοῦ βουλῆς καὶ τὴν κατάρτησιν αὐτῆς ἀπέναντι τοῦ Συντάγματος, ἡ νεπολικὴ κυβέρνησις ἐπεσφράγισε τὴν θρασυτητα τῆς φυλακίζουσα ἢ ἐξορίζουσα, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ διαφυγεῖν τὴν αἰχμηλωσίαν, τοῦς τὴν πραγματικὴν πλειονοψηφίαν ἐκ τῶν λαϊκῶν ἀντιπροσώπων αποτελοῦντας.

ΚΒ΄.

Ἐν τῷ ρίῳ τοῦ Γαριβάλδη, ἐδικηγήθημεν κατὰ τῖνα τρόπον μετεχειρίσθησαν τοὺς συνοδοιπόρους του καὶ συγκαλουχίτησαντας, ἀποσυρθέντος αὐτοῦ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ῥώμης. Εἶπον ὅπως οἱ Αὐστριακοὶ τοὺς εἶχον σαγηνεύσει ὡς ἀγρομαῖα, — παρὰ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ στρατηγοῦ Γορζκόφσκι, — ὅτε οἱ πατριῶται οὗτοι ἐζήτουν διέξοδον πρὸς τὴν ἐξορίαν. Ἐξέθεσα πῶς ἐπυροβολήθησαν, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὁ λοχαγὸς Λιβράτης, ὁ πατὴρ Βάσσης, ὁ Ἄγγελος Βρουνέττι μετὰ τῶν δύο υἱῶν του. Οὗτος ἦν μίᾳ τῶν ἀγαθοτέρων μεταξὺ τῶν χρηστῶν ἐκείνων καρδιῶν, εἰς τῶν εὐφυστέρων εὐθυφρόνων νόων. Τὸν ἀπεκάλουν Ciceronachio, — τουτέστι Κικέρωνα τὸν Γενναῖον. Εἶχε τὴν ζώπυρον ῥητορείαν καὶ τὴν εὐγλωττον εὐτολμίαν! Καὶ τὸν ἐφθνευσαν! τοὺς δύο υἱοὺς του ἐπίσης! Εἰς τί λοιπὸν χρησιμεύωσιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἡ ἀρετὴ, τὰ προτερήματα, ἡ ἀνδρεία, ἡ μάθησις, ἡ εὐγένεια, τὸ κάλλος, ἂν ταῦτα ἀδυνατῶσι νὰ σὲ προφυλάξωσιν ἐκ τῶν καταδρομῶν τῆς εἰμαρμένης καὶ τῆς μορᾶς καὶ ἀπεχθοῦς τυραννίας τῶν ἀνθρώπων; Νὰ σὲ προφυλάξωσι; φεῦ! Πάντα τὰ προσόντα ταῦτα ἐπισύρουσι τὴν καταπίεσιν, ὡς αἱ ὑψηλαὶ δρυὲς ἐφέλκουσι τὸν κεραυνόν. Κατὰ τί χρησιμεύσει νὰ ὑπερτερῆς τὸν ὄχλον καθ' ὅλον τὸ τῆς κεφαλῆς ἀνάστημα καὶ τὴν καρδίαν, ἂν τοῦτο δὲν ἐχρησίμευε νὰ διαπρέψῃς, ἐκδικούμενος τοὺς δειλοὺς τὴν καρδίαν καὶ ἀσθενεῖς τὸν νοῦν.

Ὁ Ἄγγελος Βρουνέττι ἀπέθανε μετὰ γιλιάδων ἄλλων. Ἐν τῷ ἐπετρέπετο νὰ ἐπανέλθῃ μεταξὺ ἡμῶν — πληθῆος διατελούσης ἔρμαιον τῶν εὐτελῶν παθῶν, — ἤθελε τὸ ἀποποιηθῆ. Ὅπόσον τις ἀναπαύεται ὑπὸ τὴν χλοερὰν πόαν τῶν κοιμητηρίων, ἐνῶ τὸ ζῆν τοσοῦτον ἐπαχθεῖς ὑπάρχει!

ΚΓ'.

Τὸ ἔργον ἡμῶν ἀποπερατώθη.

Ἡ ὥρα ἐσήμανε, καθ' ἣν πᾶσαι αὐταὶ αἱ τοῦ αἵματος ὀφειλάκι μέλλουσι ν' ἀποτισθῶσιν. Ἡ Αὐστρία ὠπισθοπόρησεν αἰείποτε ἐνώπιον τῶν τῆς Γαλλίας καὶ τοῦ Πεδερμοντίου συνηνωμένων στρατιῶν, αἵτινες τῇ ἐνέπιξαν τὴν λόγχην εἰς τοὺς νεφροὺς, ἀναγκάσασαι αὐτὴν νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἥττάν της.

Ἡ Αὐστρία κατηφής! οὐχὶ μόνον ὡς στρατιὰ, ἀλλ' ὡς ἐκπρόσωπος ἰδέας, ἀρχῆς. Ἡ συμφορὰ της ἐκδηλοῦται ἐν μέσῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἕκαστος δύναται νὰ ἴδῃ τὰς ὁπὰς αὐτοῦ τοῦ ἀγερώγου μανδύου, ταλαιπωρίας μόνον κρύπτοντος.

« Ἡ ἀρχὴ τοῦ τοῦ βασιλέως ἀπαρχειάστου, λέγει εἰς τι μέρος, ὁ Ἑρρίκος Ἐϋνε, ὁμοιάζει τὴν τοῦ δακτυλίου λίθον, ὅπερ ἐφόρει εἰς τὸν δάκτυλόν του ὁ Δὸν Λουδοβίκος Φερνάνδος Περὲς δὲ Ἀκαίθα, λίθον, ἧς ἡ ἀρετὴ ἦτο τοιαύτη, ὥστε, ἐὰν ὁ τὸ δακτύλιον φορῶν ἐπιπτεν ἕκ τινος κωδωνοστασίου, ἡ πολύτιμος λίθος ἔμενεν ἀνέπαφος. »

Ἐὰν ὁ Ἑρρίκος Ἐϋνε ἔξει εἰσέτι, ἤθελεν βιασθῆ νὰ τροποποιήσῃ κατὰ τι τὸν ἕξᾶλλον τοῦτον παραλογισμόν.

Σήμερον, ἡ λίθος καὶ ὁ ἄνθρωπος θραύονται πίπτοντας. Τὸ ἀπαρχειάστον τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας εἶναι ἐν τῷ διαθρύπτεσθαι. Οἱ τὰ συντρίμματα ἀγαπῶντες, ἄς τὰ συλλέξωσι.

Τὸ καθ' ἡμᾶς, τοῦτο οὐκ ἀντάξιον τοῦ κόπου.

Ἡ Ἰταλία εἶδεν, ὡς ὁ Βολταῖρος, ὅτι οὐδὲν ὄφελος ὑπῆρχε ἐν τῷ μετριοφρονεῖν εἰς τοῦτον τὸν κόσμον, τουτέστιν ἐκ τοῦ ὑποφέρειν ἐν ὑπομονῇ τὰς περιφρονήσεις, τὴν καταπίεσιν, τὰς ταλαιπωρίας, τὰς στρεβλώσεις. Ἀνηγέρθη εὐθεῖα καὶ τρομερὰ καὶ ἀντεκλήρυξε τὸν πόλεμον τῇ Αὐστρίᾳ.

Αὕτη ἐστὶν ἡ ὑπερτάτη, ἡ ὑστάτη πάλη. Προσπάθειαι τινες, χρόνος τις εἰσέτι ὑπολείπονται, καὶ οὐδεὶς Αὐστριακὸς θέλει μείνει ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ ἐδάφους τῆς Ἰταλικῆς Χερσονήσου.

Τὸ αἷμα τοῦτο, ὅπερ ἡ Ἰταλία τὴν στιγμὴν ταύτην χύνει καὶ τὸ ἀναμιγνύει πρὸς τὸ γενναῖον αἷμα τῆς Γαλλίας, ἔσεται τὸ τελευταῖον κεχυμένον.

Ἦδη δὲ ἀσπασμὸν ὑμῖν προσφέρω τοῖς ἡρωϊκοῖς τῆς ἀνεξαρτησίας στρατιώταις, ὧν τὰ ὀνόματα ἀνεπιστρεπτι ἀπόλυνται, ὡς ἀπόλυνται τὰ ὀνόματα τῶν τὰς πεδιάδας γονιμοποιούντων

βυζαντινῶν! Ἀσπασμὸν ἀποτεινὼ πᾶσιν ὑμῖν, ὦ μάρτυρες ἀγνωστοί
τῆς ἐλευθερίας. Καὶ πρὸς τί, ἂν τὰ δημοφιλῆ ὑμῶν ὀνόματα
δεν ἀκμαίωζον ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀνθρώπων! Καὶ τί πρὸς τὴν
λήθην, ἐν ἣ τὴν ὥραν ταύτην περιπέσατε!

Ἐξεπληρώσατε τὴν ἀποστολὴν ὑμῶν καὶ ἡρωϊκῶς ἀπεθάνετε!
Ἰκανὴ ἢ ἀμοιβὴ αὕτη διὰ τὰς εὐγενεῖς καρδίας, ἀνταξίαν οὐσα-
ῶν πῶν Παυλῶν τοῦ κόσμου τούτου!

ΑΛΦΡΕΔ ΔΕΛΒΩ.

Παράρτημα.

Καθ' ἣν στιγμήν γράφουμεν ταῦτα, σάββατον, 9 Ἰουλίου 1859, διαθρυλλεῖται ἡμῖν φήμη ἀνακωχῆς ὄπλων μεταξὺ τῆς αὐστριακῆς καὶ τῆς γαλλικῆς στρατιᾶς.

Ἴδου ὑπὸ ποίας φράσεις ὁ αὐτοκράτωρ Ναπολέων Γ'. τὴν ἀναγγέλλει πρὸς τὴν Γαλλίαν, ἀναγγέλλων αὐτὴν εἰς τὸν στρατὸν του.

Στρατιῶται!

« Ἀνακωχὴ ὄπλων συνωμολογήθη τὴν 2, Ἰουλίου μεταξὺ τῶν διαμαχομένων μερῶν μέχρι τῆς 15 προσεχοῦς Αὐγούστου.

« Ἡ παῦσις αὕτη ἐπιτρέψει ὑμῖν ν' ἀναπαυθῆτε ἐκ τῶν ἐνδόξων ἄθλων σας, καὶ ν' ἀντλήσητε, ἐν ἀνάγκῃ, νέας δυνάμεις πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ ἀγῶνος, ὃν τοσοῦτον ἀνδρείως διὰ τῆς εὐτολμίας καὶ ἀφοσιώσεως ὑμῶν ἐγκαινιάσατε.

« Ἐπανακάμπτω εἰς Παρισίους, ἀφίνων τὴν προσωρινὴν δι-
οίκησιν τῆς στρατιᾶς μου εἰς τὸν στρατάρχην Βαϊλλιάν, ὑπο-
στράτηγον· ἀλλ' ἅμα ἢ τῶν μαχῶν ὥρα ἤχησῃ, ἐν μέσῳ ὑμῶν
ὑψεσθέ με διὰ νὰ συμμεθέξω τῶν κινδύνων σας.

« ΝΑΠΟΛΕΩΝ. »

Ἡ προκήρυξις αὕτη ἐνεποίησε μεγάλην συγκίνησιν εἰς Πα-
ρισίους· διότι ἐν ταύτῃ εἶδον προοίμια πρὸς τὴν εἰρήνην, αὕτη
δὲ ἡ ἐλπίς, καὶ τοι ἀβεβαία, ἐνέβαλε παλμοὺς εἰς ὄλων τὰς
καρδίαις.

Ἰκανὸν αἶμα ἐγύθη ἀμφοτέροθεν! Ἡ αὐστρία θέλει τὸ ἐν-
νοήσει; Δὲν τολμᾷ τις νὰ τὸ πιστεύσῃ, ἀλλ' ἐν τούτοις, τὸ
συμφέρον τῆς ἀπαιτεῖ νὰ ἐννοήσῃ. Ἐξωτερικῶς νικημένη, δύ-
ναται καὶ ἐσωτερικῶς νὰ ἡττηθῇ. Ἡθικὴ ἀνατροπὴ μετὰ τὴν
ὄλικὴν ἀνατροπὴν! Ἀλλ' ἡ αὐστρία θέλει ἐννοήσει ἢ ἄλλως,
τότε αὕτη αὐτομάτως θέλει σπεύσει εἰς τὸν ἀφανισμόν τῆς.

Ἀφ' ἐτέρου δὲ, πολλοὶ ἄνθρωποι ἀπέχουσι νὰ ἴδωσιν εἰς
ταύτην τὴν προκήρυξιν ἄλλο τι ἢ ἀπλήν ἀναβολὴν ἐχθροπρα-
ξιῶν, ὑπαγορευομένην ὑπὸ φιλάνθρωπικοῦ αἰσθήματος. Οἱ
καύσωνές εἰσι μέγιστοι, ὡς καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν τραυμασμένων
καὶ τῶν νεκρῶν ἐστὶ μέγας.

Οὐκ ἔσεται λοιπὸν ἄκαιρον νὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα τὴν γνώ-
μην ἀρμοδίων ἐπὶ τῆς ὕλης συγγραφέων, τουτέστιν ἐπὶ τῆς
τῶν ὄπλων ἀνακωχῆς.

« Μεταξὺ τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ πολέμου οὐδαμῶς ὑπάρχει
διάμεσον » ἐπαναλαμβάνει ὁ Γρότιος μετὰ τὸν Κικέρωνα.

Τί σημαίνει λοιπόν έκεχειρία ή άναβολή όπλων; είναι πάντοτε ό πόλεμος, άλλ' ό έν άπραξία πόλεμος, εις κατάστασιν ήρεμίας και με τὸ όπλον επί θραχίλου.

« Η έκεχειρία ή ή άνακωγή όπλων, λέγει ό Βάτελ, δέν άποπερατοί τὸν πόλεμον' άλλ' άναβάλλει μόνον τὰς πράξεις αὐτοῦ. »

Ό παρά τοῦ Πουφφενδὸρφ όρισμός δέν διαφέρει.

« Μεταξὺ τῶν τήν κατάστασιν τοῦ πολέμου παρατεινουσῶν συμβάσεων, λέγει ό συγγραφεὺς οὔτος, μία τῶν κυριωτέρων είναι ή έκεχειρία, δι' ἧς συνομολογεῖται ή άναβολή τῶν έχθροπραξιῶν. »

Εκ τῆς φύσεως τῆς οὔτω όριζομένης έκεχειρίας, απορρέει ὡς πρώτη και σπουδαία συνέπεια, ὅτι, έν ελλείψει ειδικῆς ρήτρας, δέν ὑπάρχει άνάγκη νέας διακηρύξεως πολέμου πρὸς έναρξιν τῶν έχθροπραξιῶν, άφ' οὔ λήξη ή τῆς διαρκείας της προθεσμία. Έντεῦθεν κατανοεῖ τις ὅπόσον είναι άνάγκη νά μή ὑπάρχη οὐδεμία άβεβαιότης επί τῆς παρατάσεως τῆς διαρκείας ταύτης.

« Η γαλλική διάλεκτος, λέγει ό Βάτελ, πάντη σαφῆς και ακριβῆς διά τὸν γινώσκοντα νά τήν ὀμιλή, παρέχει εκφράσεις αντικρουούσας τήν λεπτοφυστέραν στρεψοδικίαν. Με τὰς λέξεις *inclusivement* συμπεριειλημένως και *exclusivement* ἐξηρημένως άποφεύγει τις πᾶσαν διφύρησιν τυχαίως εύρεθησομένην έν τῇ συμβάσει, ὡς πρὸς τοὺς δύο ὅρους τῆς έκεχειρίας, τῆς έναρξεως και τοῦ τέλους της. Εάν π. γ. λεχθῆ ὅτι ή άνακωγή διαρκέσει άπό τῆς 1 Μαρτίου μέχρι τῆς 15 Απριλίου, θέλει ὑπάρχει άφορμή άμφισβητήσεως εάν αἱ δύο αὐται ήμέραι, ὡς ὅροι χρησιμεύουσαι, περιλαμβάνωνται ή οὐχι εις τήν έκεχειρίαν.

« Πραγματικῶς, οἱ συγγραφεῖς διαφωνοῦσιν ἐπ' αὐτοῦ τοῦ ζητήματος. Ὡς πρὸς τήν πρώτην τῶν δύο τούτων ήμερῶν, είναι άναμφίλεκτον ὅτι περιλαμβάνεται εις τήν έκεχειρίαν' διότι, εάν ὀμολογήσωμεν, ὅτι ὑπάρχει άνακωγή άπό τῆς 1 Μαρτίου, τοῦτο έννοεῖ φυσικῶς, ὅτι αἱ έχθροπραξίαι παύουσι τήν 1 Μαρτίου. Ὑπάρχει δὲ περισσοτέρα άμφιβολία ὡς πρὸς τήν τελευταίαν ήμέραν, διότι ή λέξις *jusques* μέχρι, φαίνεται χωρίζουσα αὐτήν άπό τοῦ χρόνου τῆς άνακωχῆς. Αλλ' επειδὴ συχνάκις λέγεται *jusques* και *compris*, μέχρι και συμπεριλαμβανομένης τῆς δεινός ήμέρας, ή λέξις μέχρι δέν

εἶναι ἀναγκαιῶς ἀποκλειστικῆ, κατὰ τὸν ἰδιωτισμὸν τῆς διαλέκτου. Ἐπειδὴ δὲ ἀνακωχὴ ἢ φειδομένη τοῦ ἀνθρωπίνου αἵματος, εἶναι ἀναμφιβόλως εὐνοϊκὴ ὕλη, τὸ ἀσφαλέστερον ἴσως εἶναι νὰ συμπεριληφθῇ καὶ αὕτη ἡ ἡμέρα τῆς προθεσμίας.

« Λέξις ἡμέρα πρέπει νὰ ἐννοηθῇ ἐπὶ φυσικῆς ἡμέρας εἰς τὰς μεταξὺ ἔθνους πρὸς ἔθνος συμβάσεις, διότι ἐπὶ τοιαύτη ἐννοίᾳ ἡ ἡμέρα τοῖς χρησιμεύει ὡς κοινὸν μέτρον· ὁ δὲ τρόπος τοῦ ἀριθμεῖν διὰ κοινῶν ἡμερῶν προέρχεται ἐκ τοῦ ἀστυκοῦ δικαίου ἐκάστου λαοῦ καὶ ποικίλλεται κατὰ τὰς χώρας. Ἡ φυσικὴ ἡμέρα ἄρχεται ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, διαρκοῦσα 24 ὥρας ἢ μίαν ἡμερήσιον περίοδον τοῦ ἡλίου. Ἐὰν λοιπὸν συνομολογηθῇ ἀνακωχὴ ἑκατὸν ἡμερῶν ἀρχομένη ἀπὸ τῆς 1 Μαρτίου, αὕτη ἄρχεται τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου τὴν 1 Μαρτίου, καὶ πρέπει νὰ διαρκέσῃ ἑκατὸν ἡμέρας, ἐξ 24 ὡρῶν ἐκάστη.

« Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἥλιος δὲν ἀνατέλλει τὸ ἔτος κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν, διὰ νὰ μὴ ἐμπέσωμεν εἰς λεπτολογίαν καὶ στρεψοδικίαν ἀναξίαν τῆς εἰς τοιαύτας συμβάσεις ἀπαιτουμένης καλῆς πίστεως, δεόν ἀναμφιβόλως νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἀνακωχὴν λήγουσαν ἀνατέλλοντος τοῦ ἡλίου, ὡς ἤρξατο. Ἡ προθεσμία ἡμέρας τινὸς ἐννοεῖται ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἡλίου μέχρι τοῦ ἄλλου, χωρὶς νὰ στρεψοδικῶμεν διὰ τινος στιγμῆς, καθ' ὅς ἡ ἀνατολὴ αὐτοῦ προβαίνει ἢ ἔραδύνει. Ὁ ἐκεχειρίαν συνάψας ἑκατὸν ἡμερῶν ἀρχομένην τὴν 21 Ἰουνίου, καθ' ὃν ὁ ἥλιος ἀνατέλλει περὶ τὴν τετάρτην ὥραν, καὶ λαβὼν τὰ ὕπλα τὴν αὐτὴν ὥραν τῆς ἡμέρας, ὅτε αὕτη μέλλῃ νὰ λήξῃ, ἤθελε θεωρηθῇ στρεψοδικῆς, κακόβουλος· ἐὰν προεκατελάβανε τὸν ἐχθρὸν τοῦ πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου. »

Ἐὰν ἦναι σπουδαῖον νὰ προσδιορισθῇ αὐστηρῶς καὶ σαφῶς ἡ διάρκεια τῆς ἀνακωχῆς, οὐχ' ἥττον ἀπαιτεῖται νὰ συνταχθῶσιν οἱ ὅροι, ὥστε νὰ περισταλῇ ὕσον οἶόν τε τὸ πεδῖον τῶν ἐρμηνειῶν.

« Ὡς πρὸς ταύτην τὴν ἐρμηνείαν, ἐκτὸς τῶν εἰς τὴν ἐρμηνείαν πασῶν τῶν διεθνῶν συνθηκῶν ἐφαρμοστέων γενικῶν ἀξιωματῶν, λέγει ὁ Οὐατὼν, ὑπάρχουσιν ἰδιαίτεροί τινες κανόνες ἐφαρμοστοὶ εἰς τὰς περὶ ἀναστολῆς τῶν ἐχθροπραξιῶν συμβάσεις. Ὁ πρῶτος τῶν γενικῶν τούτων ἰδιαιτέρων κανόνων, ὡς ὁ Βάπτελ τὸν ἐκθέτει, εἶναι, ὅτι ἕκαστον μέρος δύναται νὰ πράττῃ, ἐν τῇ ἐπικρατείᾳ του, ἢ ἐν τοῖς ὑπὸ τῆς ἀνα-

κωχῆς ὠρισμένοις ὀρίοις, πᾶν ὅ,τι θὰ ἠδύνατο γὰ πράττει ἐν κειρῷ εἰρήνης. Ὅθεν ἕκαστον τῶν διαμαχομένων μερῶν δύναται νὰ ἐγείρη στρατοὺς, νὰ τοὺς ἐκπέμπῃ, νὰ ἀθροίσῃ ζωοτροφίας καὶ πολεμοφόδια, νὰ δέχηται ἐπικουρίας ἐκ τῶν συμμάχων τῆς, ἢ νὰ ἐπανορθῶνῃ τὰς ὀχυρώσεις φρουρίου τινὸς οὐχὶ ὅλως πολυωρῆμένου.

« Ὁ δεύτερος κανὼν εἶναι, ὅτι οὐδὲν τῶν μερῶν δὲν δύναται νὰ ὀφελῆται ἐκ τῆς ἀνακωχῆς, ἐκτελοῦν ἄνευ ἑαυτοῦ κινδύνου, ὅ,τι ἢ ἐξἄκολούθησις τῶν ἐχθροπραξιῶν ἤθελε τὸ ἐμποδίσει νὰ πράξῃ. Τοιαύτη πράξις ἤθελεν εἶσθαι δολία παραβίαισις τῆς ἀνακωχῆς. Εἰς περίπτωσιν, λ. γ. ἐκεχειρίας μεταξὺ τοῦ διοικητοῦ πόλεως τινος ὀχυρωμένης, καὶ τοῦ πολιορκουμένου στρατοῦ, οὐδὲν τῶν μερῶν εἶναι ἐλεύθερον νὰ ἐξἄκοι λουθῇ τὰ κατασκευαζόμενα ἔργα εἴτε διὰ τὴν προσβολὴν, εἴτε διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς· οὔτε ν' ἀνεγείρῃ ἐπὶ τούτῳ νέα ὀχυρώματα. Ἡ φρουρὰ ἐπίσης δὲν δύναται νὰ ὀφελῆται ἐκ τῆς ἀνακωχῆς εἰσάγουσα προμηθείας ἢ ἐπικουρίας ἐν τῷ φρουρίῳ διὰ τῶν διόδων ἢ ἄλλων μέσων, ἅπερ ὁ πολιορκῶν στρατὸς ἠδύνατο νὰ ἀντικόψῃ ἢ κωλύσῃ, ἐὰν αἱ ἐχθροπραξίαι δὲν διεκόπτοντο ὑπὸ τῆς ἀνακωχῆς. »

Μεταξὺ ἄλλων ζητημάτων, ὧν τὴν λεπτομέρειαν δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπιληφθῶμεν, οἱ συγγραφεῖς ἀντερωτῶνται, ἐὰν κατὰ τὴν ἐκεχειρίαν, ἐπιτρέπηται εἰς ἕν τῶν διαμαχομένων μερῶν νὰ δέχηται τοὺς ἀντάρτας ὑπηκόους τοῦ ἑτέρου. Ἀποφαινόμεθα δὲ, ὅτι ὁ οὔτῳ ἐνεργήσας ἤθελε ποιήσῃ ἐχθροπραξίαν παραβιάζων τὴν ἀνακωχὴν. Ὁ Γρότιος, κατὰ τὰ εἰθισμένα αὐτοῦ, στηρίζει τὴν γνώμην του ἐπὶ παραδειγματίων ἐκ τῆς ἱστορίας ἐξηγημένων, ἀναφέρων τὸ ἐξῆς ἐκ τοῦ Τίτου Λιβίου ληφθέν.

« Οἱ τῆς Κορωνείας καὶ Ἀλιάρτου κάτοικοι (Παληοπαναγιά) ἔνεκεν ἐμφύτου κλίσεως, ἣν εἶχον διὰ τοὺς βασιλεῖς, ἐπεμψαν πρεσβευτὰς εἰς Μακεδονίαν ζητοῦντες φρουρὰν, δι' ἧς νὰ ὑπερασπισθῶσι κατὰ τῆς δυσφορήτου τῶν Θεβαίων ἀλαζωνείας· ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπήντησε τῇ πρεσβείᾳ ταύτῃ, ὅτι οὐδαμῶς ἠδύνατο νὰ τοὺς πέμψῃ στρατὸν, ἔνεκα τῆς ἀνακωχῆς, ἣν εἶχον συνάψει μετὰ τῶν Ῥωμαίων.

Μελέτη ἐπὶ τοῦ Σιλβίου Πελλίκου.

Ἴσταμαι μᾶλλον κατ' ἐξοχὴν ἐνώπιον τῆς μελαγχολικῆς αὐτῆς εἰκόνας τοῦ Σ. Πελλίκου, — ἐνὸς τῶν τῆς Αὐστρίας μαρτύρων, χάριν ἐνὸς μόνου πράγματος τῆς βίβλου του. Ἀγαπῶ διὰ τῆς αὐτῆς συμπαιθείας τοὺς λοιποὺς συναιχμαλώτους αὐτοῦ ἴσως δὲ καὶ περισσύτερον, — διὰ λόγους, οὓς ἀκουσίως ἐμοῦ, ὁ κάλαμος θέλει ἐκφέρει κατὰ τὸ σχεδιγράφημα τοῦτο.

Ἀλλ' ἡ βίβλος τοῦ Σ. Πελλίκου, *Αἱ φυλακαὶ μου*, τοσοῦτον περιζήτητον κατέστη κατὰ τὴν ἐν Εὐρώπῃ ἐμφάνισίν του, ὥστε ἤθελον παραλείπει τὰ τῆς φιλοφροσύνης ἂν δὲν τὴν ἠσπαζόμενὴν δι' εἰδικῆς περιποιήσεως ἐν τῷ καθιερωμένῳ τούτῳ φυλλαδίῳ εἰς τοὺς μάρτυρας τῆς Ἰταλικῆς ἐλευθερίας.

Τὴν βίβλον ταύτην ἀνέγνωσα, ὡς πάντες, κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς νεότητός μου ὅταν δὲ μοὶ συμβῆ, ὡς σήμερον, ν' ἀνακινῶμαι εἰς τὰς ἄλλοτε ὄνειροπολήσεις μου, βλέπω διερχομένας ἐνώπιόν μου τὰς ξανθὰς καὶ γλυκεῖας μορφάς, ὡς καὶ τοὺς θηριώδεις καὶ τρομακτικοὺς τύπους, οὓς ἡ φαντασία τῶν τότε ποιητῶν καὶ μυθιστοριογράφων ἐγέννησε. Ὁμολογῶ, εἰμὶ ἐξ ἐκείνων, ὧν τὸ πνεῦμα ἐτράφη διὰ τῶν κενῶν καὶ κούφων ἰδεῶν, αἵτινες μυθιστορία καὶ ποιήσεις καλοῦνται, ἀντὶ τὰ ἐπισχυρῆθαι διὰ τῆς νουνεγείας τῶν καλῶν βιβλίων. Ὁ Πλούταρχος ἀληθῶς εἶναι προτιμότερος τῆς Μανθῶν Λεσκότου ἄλλὰ σ' ἀναγκάζουσι λίαν πρωτῶως ν' ἀναγνώσῃς τὸν ἕνα, διὰ τὰ μὴ ἐπιθυμήσῃς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἑτέρου. Μόλις ἀναμνησκόμενοι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τοῦ σοβαροῦ Ἑλληνος συγγραφέως ἐνῶ οὐδέποτε λησμονήσω τὴν ὑπὸ τοῦ Ἀββᾶ Πρεβίστ ἐπινοηθεῖσαν ἀξιολάτρευτον γυναῖκα. Οὕτω τὰ περὶ τούτων!

Ἐκ τῶν φυλακῶν τοῦ Σιλβίου Πελλίκου ἀνάμνησίς τις κατανυκτικὴ μ' εἶχε μείνει. Ἡ καρδία τῶν νεανιῶν εἶναι πεπλασμένη ἐκ μετάλλου εὐήχου συμπαιθητικῶς ἀντήγουστος εἰς τὰς διηγήσεις τῶν πραγματικῶν ἢ φανταστικῶν θλίψεων. Τὰ δάκρυα ἐκουσίως ἐξέρχονται κατὰ τὸ δέκατον ἕκτον ἔτος.

Οὐκ ἀνεμνησκόμενὴν ἄνευ παλμῶν καρδίας τὰς παντοίας φάσεις τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ φίλου τοῦ Μαρονσέλλη, ἐνδικα φερόμενος πάντοτε τοσοῦτον διακαῶς ὑπὲρ τῶν διαφόρων πρα-

σώπων τῆς βίβλου του, — ἔμελλον σχεδὸν εἰπεῖν τοῦ μυθιστορήματός του.

Δι' ἐμὲ οὔτε ὁ Σχίλλερ, οὔτε ὁ Κράλ, οὔτε ἡ Μαγδαλινὴ εἶχον ἀποθάνει.

Β'.

Καὶ ὑμεῖς ἐγνωρίσατε βεβαίως ἐκεῖνον τὸν δύστροπον ἀγαθοποιὸν, ἐκείνην τὴν χρυσοῦν καρδίαν ὑπὸ περικάλυμμα ἀργίλειον, ὅπερ Σχίλλερ ἐκαλεῖτο, — τὸν δεκανέα τοῦ Σπιλβέργ; Αὐτὸς ἦτο Ἐλβετὸς, πολεμήσας κατὰ τῶν Τούρκων ἐν τῇ νεότητί του, καὶ κατὰ τῆς Γαλλίας ἄλλοτε. Ἦτον γέρων, ὅτε ὁ Σ. Πελλίκος εἰσῆλθεν εἰς Σπιλβέργ, — ἑβδομήκοντα τεσσάρων ἐτῶν περίπου, — τὸ δὲ ἀνιαρὸν ἐπιτήδευμα τοῦ (secundino) βοηθοῦ, ὅπερ ἐξήσκει ἐκεῖ, εἰς ἐκείνην τὴν βδελυρὰν ποινικὴν φυλακὴν, τὸ ἐπιτήδευμα τοῦτο, λέγω, κάλλιστα τῷ προσηρμόζετο! Ὅθεν, διὰ νὰ προσπορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, τὸν στεγνὸν ἄρτον τοῦ γήρατός του, ἐξεπλήρου τὰ ἀπεχθῆ ταῦτα καθήκοντα οὕτως ὥστε νὰ μὴ δυσχαρεστῆ οὔτε τὸν Θεὸν, οὔτε τὸν αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας, δηλαδὴ ὦν ὁ καλλήτερος τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ τὸ ἐμφανὲς τοῦ θηριωδεστάτου κλειδούχου. Ἐν τῷ ὑπερόχω χώρῳ ἐπίστευον εἰς τὴν ἀπανθρωπίαν του, καὶ τοιοῦτος ἤθελε νὰ νομίζηται ὁ ἐξαίρετος δεκανεύς! Τὸ μέσον τοῦτο τῷ ἐπέτρεπε νὰ χορηγῆ πλείστας ψυχαγωγίας καὶ παρηγορίας εἰς τοὺς πολιτικούς δεσμώτας. « Da sind meine soehne! οὗτοι εἰσιν υἱοὶ μου! ἔλεγε πολλάκις.

Ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, ὁ Σ. Πελλίκος τὸν εἶχε μισήσει, τὸ μὲν διότι ὁ καλόμοιρος καθίστατο μισητὸς κατὰ θεωρίαν, τὸ δὲ διότι τὸ ἑαυτοῦ πνεῦμα εἶχε παροξυνθῆ ἔνεκα τῆς εἰς τὸ carcere duro καταδίκης του. Ἀλλ' εἰς τὸν πρώτον διάλογον, ὁ μεταξὺ αὐτῶν παγετὸς εἶχε διαβραχῆ, ὁ δὲ δεσμώτης παρετήρησεν, ὅτι ὁ φύλαξ αὐτοῦ ἐρχόμενος νὰ τῷ ρίπτῃ τὸν ἄρτον του δὲν ἐκρότει τοσοῦτον τῶν ἐκ κλειδῶν ὀρμαθῶν του, εἰμὴ διὰ νὰ ὑποκρύπτῃ καλλήτερον τὰ ἀγαθὰ, τὰ ἡμέρα καὶ τρυφερὰ μάλιστα αἰσθημάτά του. Ὁ γηραιὸς Σχίλλερ δὲν ἐπιθύμει νὰ στερηθῆ τοὺς μισθούς του! ἀλλ' ἤθελε νὰ μένη εἰς Σπιλβέργ, ὅπως συλλέξῃ προῖκά τινα διὰ τὴν βαπτιστικὴν του, — ὅπως πρᾶννη προπάντων, παντὶ σθένει, τὴν φρικώδη κατάσασιν τῶν δεσμωτῶν. Συλλογίσθητε λοιπὸν! ἂν τὸν ἀπέπεμπον ἐκ τοῦ Σπιλβέργ, δι' ἔγκλημα εὐμενείας πρὸς τὸν Σίλβιον, ἢ

τὸν Μακρονσέλλην, ἢ ἄλλους, ἤθελον ἀναμφιβόλως τὸν ἀντί-καταστήσει διὰ τινος κακοτρόπου ἀτόμου, τραχέος τὴν ὄψιν καὶ τὴν καρδίαν, βαναύσου τὴν μορφήν καὶ τὴν οὐσίαν! Διὰ τοῦτο ὁ ἀγαθὸς Σχίλλερ ἤθελε νὰ μένη εἰς Σπιλβέργ. Ἀλλ' ὁ θάνατος, φεῦ! ἡ βασιλις αὕτη τοῦ κόσμου, τὸν ἠνάγκασε νὰ ἐξέλθῃ ἐκεῖθεν, καὶ οὐχὶ ὁ αὐτοκράτωρ.

Πρὸ τινος χρόνου εἶχεν εἰσβολὰς ἀποπληξίας, αἵτινες τὸν ἀνησύχουν χάριν τῶν προσφιλῶν υἱῶν του, τῶν φυλακισμένων. Τελευταία εἰσβολὴ εἰδοποίησεν αὐτὸν ὅτι τὸ διαβατήριόν του διὰ τὴν αἰωνιότητα ἦτον ἔτοιμον, ὑπολειπομένου μόνον τοῦ ἐθεωρήθη τοῦ Ἰατροῦ. Τότε προσεκάλεσε παρὰ τὴν κλίνην του δύο ἢ τρεῖς τῶν συστρατιωτῶν του ἵνα τοῖς διανεύμῃ ἑκατοντάδα φιορινίων, ἅπερ κατὰ τὸν μακρὸν βίον του ἠδυνήθη νὰ οἰκονομήσῃ, καὶ τοῖς εἶπε·

Δὲν ἔχω πλέον σιγγενεῖς εἰς τὸν κόσμον· ἕκαστος ὑμῶν ἅς φυλάξῃ ὅ,τι ἔχει εἰς χεῖρας, διότι εἶναι νόμιμα χρήματα. Σᾶς ζητῶ μόνον νὰ παρακαλέσητε δι' ἐμέ.

Ἐπειτα προσεκάλεσεν ἐπίσης τὴν βαπτιστικὴν του, ἣτις ἔφθασε καθ' ἣν στιγμὴν δὲν ἠδύνατο οὗτος πλέον νὰ ὁμιλήσῃ, ἐξέβαλε τοῦ δακτύλου του ἀργυροῦν τι δακτύλιον, ἱερὸν λείψανον, τῆς μητρὸς ἢ τῆς ἀδελφῆς του ἴσως, καὶ τὸ ἐνέβαλεν εἰς τὸν δάκτυλον τῆς νεάνιδος, ἐναγκαλιζόμενος αὐτήν.

Μετὰ τινὰ λεπτὰ ἤρχιζε τὸ ψυχοράγημα. Ἡ νεάνις ἰδοῦσα τὸν γηραιὸν φίλον τῆς νεκρὸν ἐβρίφθη εἰς τὸν τράχηλόν του κλαίουσα καὶ κραυγάζουσα. Ὁ Σχίλλερ ἠνέωξε τὸ στόμα διὰ τελευταίαν φορὰν ἵνα τὴν προσέλέψῃ καὶ συναπαγάγῃ τὴν θαλερὰν εἰκόνα τῆς ὡς συνοδίτην τῆς ἄλλης αἰδίου αὐτοῦ ζωῆς. Τελευταίον ἔλαβε τὰς χεῖράς τῆς καὶ τὰς ἔθεσεν ἡρέμα ἐπὶ τοῦ προσώπου του, πεπαγωμένου ἤδη ὑπὸ τῆς ἐσχάτης κρυερᾶς πνοῆς, ἣτις παρέχει εἰς τοὺς ἐπιθανάτους τὸ χρῶμα μαρμαρίνου ἀνδριάντος.

— Ἀνάδοχε! ἀνέκραξε τὸ κοράσιον, ὠχρὸν καὶ αὐτὸ ἐκ τοῦ τρόμου, αἰσθανθὲν ὑπὸ τὴν χεῖρά του τὸ φρικτὸν ψῦχος αὐτοῦ τοῦ προσώπου. Ἀλλ' ὁ ἀνάδοχος δὲν ἤκουε πλέον.

Γ'.

Μετὰ τὸν Σχίλλερ ἔρχεται ὁ Κράλ· ἀμφότεροι ἀπετέλουν ζεῦγος. Πόσον ὁ αὐτοκράτωρ θὰ ἐμαίνετο μανθάνων ὅτι οὐ

δύο δεσμώται του έφρουροῦντο ὑπὸ ἀρνίων, ἀντὶ τίγρεων!
Ὁ Κράλ ἦτο υἱὸς πτωχοῦ χωρικοῦ βοεμοῦ, ὃν ἡ περὶ τὸν
βίον ἐντριβὴ εἶχε καταστήσει κατὰ τι λόγιον, διότι συχνάκις
ἀπεμνημόνευε τῷ Σιλβίῳ διεξοδικὰ τεμάχια τοῦ Γέτη, τοῦ
Σχίλλερ, τοῦ Κλοπστόκ, τοῦ Βιελάνδου. Ἐάν δὲν ἦτον ὅλως
γραμμιατισμένος, ἦτον τουλάχιστον λίαν εὐμαθής, καὶ τοῦτο
ἔρχει.

Περιπλέον ἢ ἐν τῷ βίῳ αὐτῆ τριβῆ, ἥτις τοσαύτας καρδίας
φθείρει, ἀφῆκε τὴν ἰδικὴν του ἀνέπαρον. Τὰ ὑπὸ τῆς θείας
προνοίας κατὰ τὴν γέννησίν του ἐν αὐτῇ σπαρέντα μύρια κα-
θαροῦ χρυσοῦ δὲν τὰ ἐπῆραν αἱ μεμυλυσμένοι πνοαί. Ὁ Κράλ
ἦτον ἀντάξιος, ὅσον καὶ ὁ Σχίλλερ τῆς φιλίας τῶν τοῦ Σπιλ-
βεργ μαρτύρων. Ἡ αὐτὴ καρδία, ὁ αὐτὸς φλοιός. Ἀνεβόα, ἔ-
σειε θορυβωδῶς ὡς ἐκεῖνος τὸν θαρὺν τῶν κλειδῶν του ἐρμα-
θὸν, καὶ, ὡς ἐκεῖνος, ἠγάπα καὶ ἐθαύμαζε τοὺς ἀνδρείους ἄν-
δρας τὴν ἑαυτῶν ζωὴν, τὴν περιουσίαν, τὴν ἐλευθερίαν τῶν
διακινδυνεύσαντας διὰ τὸν θρίαμβον τοῦ ἱερωτέρου τῶν ἀγώ-
νων. Ἀφοῦ δὲ ὑβρίζε, ἐβλασφήμει κατὰ πλάτος καὶ μᾶκρος
καὶ ἐπρόφερε λέξεις *Der Teufel!* τοὺς διαβόλους, ἔτρεχε
νὰ ἐναγκαλισθῆ τὸν Σιλβίον ὅπως τύχη τῆς συγχωρήσεώς του,
ἐνεκα τῶν ἑαυτοῦ παραφορῶν.

Ἀγαθὲ Σχίλλερ! Ἀγαθὲ Κράλ! Χρηστὲ ἐπίσης Κυβίσκη!
διότι οὗτος ἦν εἷς σεκονδῖνος ὡς ὁ Κράλ καὶ ὁ Σχίλλερ, —
καὶ ἠγάπα ἐπίσης τοὺς εἰς τὴν φύλαξιν του ἐμπεπιστευμένους
δεσμώτας. Διὸ ἡ συναναστροφή του ἦτο προσφιλὴς τῷ Σιλβίῳ
ἐξίσου τοῖς ἀνωτέρω.

Ἐπειτα ἰδέτε ὅπόσον συντελεῖ τὸ καλὸν ἢ κακὸν παράδειγ-
μα! Ὅπόσον εἶναι μεταδοτικόν! Καὶ αὐτοὶ οἱ φρουροὶ βλέπον-
τες — μαντεύοντες δὲ μᾶλλον — ὅπόσον οἱ σεκονδῖνοι, οὗς
ἀνέφερον, ἦσαν προσεκτικοὶ καὶ ἀφοσιωμένοι ὑπὲρ τῶν φυλα-
κισμένων, — ἠσθάνοντο συμπάθειαν πρὸς αὐτούς.

Ἦτον ἀπηγορευμένον τοῖς καταδίκαις ν' ἀνταλλάσσῳσι τὸν
ἐλάχιστον λόγον μετὰ τῶν κατὰ τὰς βραχείας στιγμὰς τοῦ
περιπάτου ἐπὶ τοῦ δώματος τῆς ἀκροπόλεως. Ἀλλὰ πῶς ν' ἀν-
θεξῶσιν εἰς ταύτην τὴν ἀνάγκην, ἣν πάντες εἶχον τῆς ἀδελ-
φικῆς συγκοινωνήσεως; Ἡ φωνὴ συναγματοῦ, ἣν ἀκούει τις
εἰς τὸ οὗς ἀντηχοῦσαν, ἐνηγεῖ προπάντων εἰς τὴν καρδίαν, —
ὡς ἠγῶ τις τῆς ἀπούσης πατρίδος.

Οἱ φρουροὶ εἶχον καλῶς ἐννοήσει τοῦτο. Ὅθεν, ὅταν κατε-

φύρων λέξιν τινα ἀνταλλασσομένην μεταξύ τοῦ Ὀροβόνη καὶ τοῦ Σ. Πιλλίκου π. γ. τοῖς ἔλεγον·

— Ὀλίγον πλέον σιγανά signorì, κύριοι, διότι ἀλλέως, θὰ γίνετε αἴτιοι νὰ τιμωρηθῶμεν.

Ἐὰν λοχίας τις ἐπῆρχετο, οἱ ἔντιμοι ἐκεῖνοι στρατιῶται παρεκάλεον τοὺς φυλακισμένους νὰ σιωπήσωσι, μέχρις οὗ ἀπομακρυνθῆ, μόλις δὲ οὗτος ἀνεχώρει, ἐκεῖνος τοῖς ἔλεγε·

— Κύριοι ἀφεντικὰ (signorì patronì) τώρα ἤμπορέσει νὰ μιλήσῃ, ἀλλ' ὅσο πλὴν σιγά.

Ὡ πόσον καλοκάγαθοι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι!

Δ'.

Ὄνομά τι προπάντων συνεκίνει τὴν καρδίαν μου, ὅτε κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς διὰ τῶν μύρων τῶν νεανιευμάτων καὶ τῶν εὐτραπελιῶν εὐανθούσης ἐφηβόσίνης ἀνεγίνωσκον τὴν βίβλον τοῦ Σ. Πελλίκου.

Τὸ ὄνομα τῆς Μαγδαλινῆς!

Ὅποιον θελκτικὸν ὄνομα καὶ εἰς τὸ ἀμάρτημα προωρισμένον. Ἡ χρυσόθριξ Μαγδαλινῆ, ἀσπαζομένη διὰ τῶν ωραίων χειλέων της τοὺς αἵματοφύρτους πόδας τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ πεφιλημένου της! Μαγδαλινῆ μετανοοῦσα, — ἀλλὰ πάντοτε παράφορος ἐκ τοῦ ἔρωτος! Μαγδαλινῆ, ἡ δευτέρα ἐκείνη ἀποτύπωσις Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας, οὐχὶ σωφρονοῦσα, ἀλλὰ διαλάμπουσα ἐκ παραπτωμάτων! Μαγδαλινῆ, Μαγδαλινῆ! ἥτις ἀσμένως θὰ ἔλεγε περὶ τοῦ Ἄδου, — ὡς ἡ ἁγία Θηρεσία, — « ὁ τόπος ἐνθα κακῶς ὄζει καὶ πᾶσα ἀγάπη ἀπεστι! » Ἄ! ἀμαρτωλὴ ἀξιολάτρευτος καὶ λατρευομένη, ἐν ἐλλείψει τοῦ Χριστοῦ, πάντες οἱ ἄνθρωποι θὰ σ' ἐσυγχώρουν!

Ἀμαρτωλὴ ἦτον ἐπίσης καὶ ἡ Μαγδαλινῆ τοῦ Σιλβίου Πελλίκου.

Πρὸ τῆς εἰς τοὺς ἐν Βενετίᾳ μολύβδους, καὶ εἰς τὸ carcere duro ἐν Σπιλβέρῳ ἐνδικοιτήσεως του, ὁ Σίλβιος ἐνδιητᾶτο ἐν τῇ εἰς Μιλάνον εἰρκτῇ τῆς ἁγίας Μαργαρίτας.

Ἡ εἰρκτὴ αὕτη ἦν ἄλλοτε μοναστήριον παρθένων. Ὅτε ὁ Σίλβιος εὐρίσκετο, ἐχρησίμευεν ὡς φυλακὴ κορασίων νοσοῦντων τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν. — Αἱ μὲν ἄλλαι ἦσαν φρόνιμοι παρθένοι, — αὗται δὲ ἄφρονες.

Ἐκ τοῦ θαλάμου, ὅπου προσωρινῶς κατόικει ἐν τῇ φυλακῇ

ταύτη, θαλάμου δυσώδους, ἠδύνατο νὰ εἰσδῷ, τὰ βλέμματά του ἐπὶ στοᾶς κειμένης ὑπὸ τὸ παράθυρόν του καὶ νὰ βλέπῃ ρῦτω διαβαίνοντας συνωδευμένους ὑπὸ σβίρων, τοὺς εἰς τὴν ἀνάκρισιν πορευομένους δεσμώτας καὶ ἐκεῖθεν ἐπιστρέφοντας. Ἐκ τῆς στοᾶς ταύτης μετέβαινον εἰς ἄλλο τμήμα τῆς εἰρκτῆς, ὑπὸ φαυλοβίων γυναικῶν κατεχόμενον, εἰς δὲ μόνος τοῖχος ὀλίγον λεπτὸς ἐχώριζε τὸν Σ. Πελλῆκον ἀπ' ἐνὸς τῶν γυναικείων τούτων θαλάμων.

Τὰ πλάσματα ταῦτα διεφθαρμένα— ὑπὸ τίνων, φεῦ! ἔψαλλον ψυγαγωγούμενα καὶ παραμυθούμενα. Ἐνίοτε δὲ καὶ διπληκτίζοντο, — πάντοτε πρὸς ἀναψυχὴν. Ὁ εἶος τῶν γυναικῶν, ἀφοῦ εἶναι τοσοῦτον ἀναρὸς ἐν τῇ κοινωνίᾳ, πῶς νὰ μὴ ᾔῃαι ἐν τῇ εἰρκτῇ. Ἐν μόνον σφάλμα ὕλαι αὐταὶ ἔπραξαν, τὸ πρῶτον· πάντα δὲ τ' ἄλλα πταίσματά εἰσι φυσικαὶ συνέπειαι ἐκείνου, ὑπερ ἐν ἀγνοίᾳ ἔπραξαν, διὰ νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὴν μικρόνοιάν των ἢ τὴν ἀσθενῆ καρδίαν των. Τί θὰ ἔπραττον μὴ τολμῶσαι νὰ φονευθῶσιν; Ἐπάναγκες εἶναι λοιπὸν νὰ ψάλλωσιν, ὅπως ἀποπειραθῶσι τὸ λησιμόνειν, — ὡσανεὶ ἡ λήθη ἦτον εὐκατόρθωτόν τι!

Τινὲς ἐξ αὐτῶν ἔψαλλον καλῶς· ἄλλαι μὲν εἶχον τὴν φωνὴν καθαρὰν — ἐν ἐλλείψει τῆς ψυχῆς· ἄλλαι δὲ ἠδυτάτην, ἀγγελικὴν, θεῖαν· ναί, θεῖαν, διότι μᾶλλον τοῦ ἀνδρὸς ἢ γυνῆ « . . . . εἶναι ἄγγελος ἐκπτωτος, τοῦ οὐρανοῦ ἀναμιμνησκόμενος. »

Ὁ Σίλβιος ἠράσθη μιᾶς τούτων τῶν φωνῶν, μὴ ἀδούσης ὡς αἱ λοιπαὶ, ἀγοραῖα ἄσματα. Δύο στίχοι, κυρίως, περιστρέφοντο διηνεκῶς ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς δυστυχοῦς ταύτης παιδίσκης:

Chi rende alla meschina

La sua felicità ?

Ἡ ποῖος τὴν ἑαυτοῦ εὐδαιμονίαν

Ἄντα λύσσει μὲ τὴν ταλαιπωρίαν ;

Ὁ Σίλβιος ἤκουσε νὰ τὴν ὀνομάζωσι Μαγδαλινὴν, τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο εἰς τὰ ὄνειρα αὐτοῦ τὸν κατεδίωκεν. Ἐὰν δὲν ἐκωλύετο ὑπὸ τῆς πλαστῆς αἰδημοσύνης, ἤθελε τῇ φανερώσει διὰ τοῦ τοίχου, ἔρωτα τὸν ἀδελφικόν· ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα! μὴ γυνώσκων τις ἦτο ἡ ἀπολωλυῖα ἐκείνη γυνή.

Ἀλλὰ καὶ τοὶ ἀποστρεφόμενος νὰ ὀμιλήσῃ μὲ τὴν Μαγδαλινὴν, ὁ Σίλβιος δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποτρέψῃ τοὺς περὶ αὐτῆς συλ-

λογισμούς του, και, ἕνεκα τῆς ἰσχυρᾶς ταύτης ἐπασχολήσεως, ἀπεφάσισε νὰ τῇ ὁμιλήσῃ διὰ τοῦ τοίχου.

Διεκυβεύθη λοιπὸν, τὴν καρδίαν ἀνασκιρτώσαν, ὡς ὅτε ἦν δεκαπενταετής, ἐνῶ ἦγε τὸ τριακοστὸν. Ἀλλὰ δὲν ἤδυνήθη νὰ προβῇ πλεὸν τῆς πρώτης συλλαβῆς τοῦ ὀνόματος τῆς Μαγδαλινῆς. « Μαγ . . . » εἶπεν. Ἐπανήρξατο, εἰς μάτην πάντοτε! διότι τὸ ὑπόλοιπον ὄνομα προσέκοπτεν εἰς τὸν λάρυγγα — ἢ μᾶλλον εἰς τὴν καρδίαν. Ἄ! ἐὰν ἐκεῖνη ἦτον ἐνώπιόν του, οἱ ὀφθαλμοὶ του θὰ ὠμίλουν εὐφραδέστερον τῶν χειλέων του.

Μαγ! Μαγ! Μαγ! Ὁ Σίλβιος ἠρεθισμένος ἐναντίον ἐαυτοῦ — ἀνέκραξε:

— Τρελλὸς καὶ ὄχι Μαγ! Τρελλὸς! Τρελλὸς!

« Τῇ ἡμῖν προσέτι ὑπόχρεως διὰ τῆς ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας ἡδυτάτας ἀπολαύσεις, — λέγει ὁ ἴδιος Σίλβιος εἰς τὸ καθιερωθὲν κεφάλαιον πρὸς διήγησιν τοῦ ἐλιγοχρονίου τούτου συμβάντους. Πολλάκις ἐν τῇ μελαγχολίᾳ μου, ἡ φωνὴ τῆς με καθίστα φαιδρὸν. Πλειστάκις, συλλογιζόμενος εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων εὐτέλειαν καὶ ἀγνωμοσύνην, παρωργιζόμενη ἐναντίον των, ὀλόκληρον τὸ σύμπαν ἐβδελυττόμην, ἡ δὲ φωνὴ τῆς Μαγδαλινῆς ἐπερχομένη μὲ διέθετεν ἐκ νέου πρὸς τὸν οἶκτον καὶ τὴν ἀνοχήν.

« Ἄ! εἴθε ἀμαρτωλὴ ἀγνωστος, νὰ μὴ κατεδικάζεσο εἰς αὐστηρὰν ποινήν! Εἰς οἰανδήποτε δὲ τιμωρίαν καὶ ἂν κατεδικάσθης, εἴθε νὰ ὠφεληθῆς, ὥστε ν' ἀνακύψης, νὰ ζήσης καὶ ν' ἀποθάνης προσφιλῆς τῷ Κυρίῳ! Εἴθε νὰ τύχῃς παρὰ τοῖς γινώσκουσί σε τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς συμπαθείας, ὧν περ ἔτυχες παρ' ἐμοί, καὶ τοι ἀγνωστὸς μοι! Εἴθε νὰ ἐμπνεύσης εἰς τὸν ὄφοντά σε τὴν ὑπομονήν, τὴν γλυκύτητα, τὴν πρὸς τὴν ἀρετὴν δίψαν, πᾶν ὅ,τι ἐνέπνευσας εἰς τὸν ἀγαπήσαντά σε, ἂν καὶ δὲν σε εἶδεν!

« Ἡ φαντασία μου δύναται νὰ ἀπατηθῇ εἰκονίζουσά σε καλλίσωμον· ἀλλ' ἡ ψυχὴ σου, εἰμὶ βέβαιος, ἦν ὠραία. Αἱ σύντροφοί σου ὠμίλουν βαναύσως, σὺ δὲ εὐγενῶς καὶ αἰδημόνως· αἱ μὲν ἐβλασφήμουν τὸν θεὸν, σὺ δὲ τὸν ἠυλόγεις· ἐφιλονεῖσουν, καὶ σὺ κατέπαυες τὰς ἐριδὰς των. Ἄ! ἐὰν τις τὴν χεῖρά του προσενεγκῶν σὲ ἀνασύρῃ ἐκ τοῦ βόθρου τῆς ἀτιμίας, ἂν τις ἐν ἀφελείᾳ σοὶ παρέσχε τὰς εὐεργεσίας του, ἂν ἐσπύγησε τὰ δάκρυά σου, κατελλθέτωσαν ἐπ' αὐτοῦ ὄλαί αἱ παρη-

γορίαί! ἐπ' αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων του, καὶ ἐπὶ τῶν τέκνων
τῶν τέκνων του! . . . . »

Ε΄.

Ὁ Πέτρος Μαρονσέλλης εἶχεν ἀπαντήσει ἐπίσης, κατὰ τὴν
διάρκειαν ἀστραπῆς, ἐκείνην τὴν ποιητικὴν ἐμφάνισιν τῆς
Μαγδαλινῆς, τὸ φίλτρον τοῦ φίλου του.

Ἴδου τὶ διηγεῖται εἰς τ' Ἀπομνημονεύματά του, — τουτέ-
στιν εἰς τὰς περὶ τῶν εἰρηκτῶν τοῦ Σ. Πελλίκου, Προσθήκας του.

« Ἡ Μαγδαλινὴ ἦτον εἰς τὸν ἀριθ. 9 τοῦ διαδρόμου, οὐ-
τινος κατεῖχον τὸν ἀριθμὸν 11. Δις τῆς ἐβδομάδος αἱ γυναῖ-
κες τοῦ ἀριθμοῦ 9 ἤρχοντο ἀερίζομεναι ἐπὶ 15 ἢ 20 λεπτά
εἰς τὸν διάδρομον τοῦτον, καθὸ ἐκτεθειμένον ἐλιγώτερον παρά
τὸν τοῦ Σιλβίου εἰς τὰ βλέμματα, καὶ ἔνθα ὁ σεκορδῆτος δὲν
ἤσκει τόσην αὐστηράν ἐπαγρύπνησιν.

« Ἄπαξ τὸ ἄγνωστον τοῦτο πλάσμα, τὸ ἄδον τοσοῦτον
συγκινητικῶς, πλησιάζει εἰς τὸ παράθυρόν μου καὶ μὲ λέγει
πρῶως: « Καλὴ ἐσπέρα σας! . . . .

« Ἀνεγίνωσκον, ὑψόνω τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶπὼ κορά-
σιον ὠραῖον. Ἐφαίνετο ἀναμένον ἀπάντησίν τινα εἰς τὸ συμ-
παθὲς χαιρέτισμά της. Τὴν κεφαλὴν εἶχε κεκλιμένην ἐπὶ τοῦ
ὤμου· τὸ μέτωπόν της ἦτον κατὰ τι ὠχρὸν, οἱ ὀφθαλμοὶ της
ἦσαν πλήρεις μελαγχολίας. Ἀπήντησα ὅθεν ἐν κατηφείᾳ μετε-
χούση πραότητος: — « Καλὴ ἐσπέρα σας! . . . . « Ὁ δὲ
φθόγγος τῆς φωνῆς μου ἐσήμαινεν: « — εὐλογημένος ὁ ἀπο-
στέλλων σε πρὸς τὸν ἐγκαταλελειμμένον δεσμώτην! — Διατὶ
εἴσθε ἐδῶ, ἐπανελάβην αὕτη; ἴσως ἐπι καρβοναρισμῶ; —
« Ναί. « — ὦ θεέ μου! εἶπεν αὕτη ἀναστενάζουσα. Ἐπειτα
δὲ προσεῖπε: « Ἴχω πλείονα ὑμῶν ἐλευθερίαν ἐνταῦθα, καὶ ἂν
ἠδυνάμην νὰ σας προσφέρω ὑπηρεσίαν τινὰ, θὰ ἤμην εὐτυ-
χεστάτη . . . . Ὁμιλήσατε, εἰπέτε παρευθὺς ἐνόςω εἶναι
καιρός . . . . .

« Ἐμελλον νὰ δράξω τῆς προσφορᾶς της καὶ νὰ τὴν πα-
ρακαλέσω νὰ μοὶ φέρῃ ἓνα χρωστῆρα· ἀλλὰ προμικροῦ, δε-
σμώτης τις προσενεγκών μοι παραπλησίαν ὑπηρεσίαν, εἶχεν
ἀδίκως καὶ αὐστηρῶς τιμωρηθῆ· ὥστε δὲν ἐπιθύμουν νὰ πά-
θῃ τὸ ἴδιον καὶ ἡ νεάνις αὕτη διὰ παρομοίαν ὑποχρέωσιν, διὸ
ἤλλαξα συνομιλίαν . . . .

« — Θέλετε νὰ μοὶ ζητήσητέ τι, εἶπεν ἡ Μαγδαλινὴ; Δυσπιστεῖτε πρὸς ἐμένα, καὶ τόσον ὀλίγον μ' ἐκτιμᾶτε; . . .

« — Ὅχι! ὄχι! εἰς τὴν τιμὴν μου, *roverina*, πτωχοῦλα! . .

« Ἰσθάνθη ἐν ἐμαυτῷ τύψεις συνειδήσεως ὡς ἐμβαλὼν αὐτῇ τὴν ἰδέαν παρομοίας ἀμφιβολίας, καὶ διὰ τῶν κυκλίδων τῇ ἔτεινα τὴν χεῖρα, ἣν ἐκείνη ἔλαβε καὶ ἔσφιγξε.

« Ψάλλετε ἐνίοτε, μὲ εἶπεν, τὰ ἄσματά σας εἶναι τόσον ὠραῖα, θὰ τὰ μάθω ἀσμένως.

— « Ἔχουσι ταῦτα δύο μεγάλα ἐλαττώματα, ὅντα λίαν διεξοδικὰ καὶ ἐμβριθῆ· μόνον δι' ἐμὲ εἶναι κατάλληλα, ὅστις πρέπει νὰ συνειθίσω εἰς μακρὰς δεινοπαθείας. Οὐδέποτε πλέον πρέπει νὰ ἐξέλθω! « — Ποτὲ! τῇ ἀληθείᾳ; . . . Οὐδέποτε!

« — Ἄς ἐπιστρέψωμεν! ἄς ἔμβωμεν! ἀνέκραξεν εἰς τῶν σεκοιδίνων· ἐκείνη δὲ γινώσκουσα τὴν θηριωδίαν τοῦ μόλις ἔλαβε καιρὸν νὰ μοὶ ρίψῃ βλέμμα πλήρες κατηφείας καὶ μελαγχολίας.

« Δὲν δύναμαι νὰ εἶπω ὅπόσον αὐτὴ ἡ γυναικεῖα ἐμφάνισις μοὶ κατέστη γλυκεῖα καὶ σκληρὰ συγχρόνως· διότι, ἐνῶ διήγειρεν ἐν τῇ ψυχῇ μου τὴν ἀνάμνησιν τῶν ἀξιεράστων γυναικῶν, ἄς εἶχον γνωρίσει, ἠσθανόμην καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ὑποκύψω ἵνα μὴ τὰς ἴδω πλέον.

« Ἐπὶ δύο ὥρας ἤμην ἐμβυθισμένος εἰς τὸν ρεμβασμὸν τοῦτον, ὅτε ἤκουσα φωνὴν καλοῦσάν με. « — Ἀριθμὸς 11! « Μὴ ἀπαντήσαντος ἐμοῦ, ἐπανήρξατο ἐκείνη· « — Ἐνδεκα! Ἐνδεκα! . . . « — Ποῖος μὲ καλεῖ; . . . « — Ὁ ἀριθμὸς 9, ὅστις εὐχεται καλὴν νύκτα εἰς τὸν ἀριθμὸν 11. « — Καλὴν νύκτα λοιπὸν εἰς τὸν ἀριθμὸν 9, καὶ ὁ θεὸς νὰ τὸν εὐλογήσῃ! « — Ἄ! ὅλους νὰ μᾶς εὐλογήσῃ! . . .

« Δὲν τὴν εἶδον πλέον, διότι ἡ ἐλαχίστη χάρις τοῦ ἀναπνεῖν ὀλίγον ἀέρα ἐπὶ εἴκοσι λεπτὰ ἐσφίγιζε πέντε μονόλεπτα ἐκάστοτε, ἡ δὲ πτωχὴ κόρη δὲν ἠδύνατο ἴσως νὰ τὰ πληρώσῃ. Ἀλλ' ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἐκάστην ἑσπέραν, τὴν ἐγδόην ὥραν, αὐτὴ κῦχετο εἰς τὸν ἀριθμὸν 11 ὀλίγην ὑπομονὴν καὶ μίαν καλὴν νύκτα . . . . »

ΣΤ΄.

Ἡ ὥρᾳ ἐκείνη μορφὴ τῆς Μαγδαλινῆς διαπερᾶ ὡς αὔρα τοῦ Μαθου τὴν βίβλον τοῦ Σ. Πελλίκου. Καὶ τὰς ἀναμνήσεις

μου επίσης διεπέρασε, δι' ἐμὲ δὲ θεωρεῖται ὡς ἀδελφὴ τῆς Μανὸν Λεσκώτ, — ἡ ἀδελφὴ τῆς ἢ ἡ θυγάτηρ τῆς. Τὴ ζεῖς ἡμῶν δὲν ἀνεπόλησε τὸ προσωπεῖον τοῦ ἱππότου Δεσ Γ'ριέϋ, αἰσχροκέρδειαν ἐπὶ τὸ ἐλάχιστον. Κάλιστον τὸ ἀγαπᾶν, βεβαίως· ἀλλὰ τὸ ἀγαπᾶσθαι προτιμώτερον, — ἴδεν εἶναι ἀληθές, Leone Leoni; . . . .

Ἡ Μαγδαλινὴ δὲν εἶναι τὸ μόνον θῆλυ πρόσωπον τῆς σοβαρᾶς ταύτης βίβλου. Χάριν αὐτῆς μὲν, ὁ Σ. Πελλίκος ἐδείχθη συγχωρητικὸς διὰ τὰς κακουχίας τῆς Ἀγίας Μαργαρίτας ἐν Μιλάνῳ· τῆς δὲ Siora Zanze, διὰ τοὺς μολύβδους, — τὴν ἀπαισίαν πολιτικὴν εἰρκτὴν τῆς ἀρχαίας βενετικῆς δημοκρατίας.

Τὴς ἦτο ἡ Σιόρα Ζανζέ; Ἦτο ἡ κόρη τοῦ δεσμοφύλακος, παιδίσκη δεκαπενταετῆς, ἀνταξία νὰ γεννηθῆ καὶ νὰ ζήσῃ ἀλαχόσε, οὐχὶ δὲ ἐν εἰρκτῇ. Ὅτε μὲν αὕτη, ὅτε δὲ ἡ μήτηρ τῆς ἔφερε καφὲν τοῖς φυλακισμένοις. Ὅταν μὲν ἐκείνη, καὶ ἔλεγεν « ἐγὼ τὸν ἔκαμα; » ὁ Σιλβίος τὸν ἐθεώρει πάντοτε ἐξαιρετον· ὅταν δὲ ἔλεγεν. « ἡ μαμά μου » τὸν ἐθεώρει ὕλως ζεστον ὕδωρ.

Μὴ υπομειδιᾶτε! ἡ γευστικὴ αὕτη λεπτομέρεια ἔχει τὸ σπουδαῖόν τῆς. Ἐν πρώτοις, συμβαίνει ἐπὶ τοῦ καφὲ ὡς ἐπὶ τῶν στίχων καὶ τῶν γυναικῶν, μὴ ἐπιδεχομένου τὴν μετριότητα· εἰ μὲν καλὸς, θεωρεῖται τὸ πλεόν περιλημμένον ποτὸν τοῦ κόσμου, εἰ δὲ ἀνούσιος, τὸ βδελυκτότερον πρᾶγμα. Ἀκολούθως λεκτέον ὑμῖν, ὅτι ἡ ἐν ἧ διέμεινε ὁ Σιλβίος εἰρκτὴ κατωκεῖτο συγχρόνως ὑπὸ σκνιπῶν καὶ κωνώπων, οἵτινες μὴ ἀρκούμενοι νὰ ἐνοχλῶσι διὰ τῆς πληθύος τῶν τὸν ποιητὴν μας, τὸν ἐκέντων περιπλέον μέχρις αἵματος. Κατὰ τὸν εἰς τοὺς Μολύβδους ἐπικρατοῦντα πνιγηρὸν κάψωνα, ἡ στρατιὰ αὕτη τῶν σκνιπῶν ἦτον ἀφόρητος, αἱ δὲ ἐκ τούτων κακουχία τοῦ Σιλβίου τοιαῦται ἦσαν, ὥστε τῷ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα τῆς αὐτοχειρίας.

Κατ' εὐτυχίαν ἡ σιόρα Ζανζέ ἐπεφάνη συγχρόνως πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς αὐτοκτονίας, φέρουσα καφὲν παρ' αὐτῆς παρασκευασθέντα, καφὲν λίαν εὐχυμον, ὅστις ἐπήγαγε τῷ Σιλβίῳ νάρκωσιν μετὰ νευρικῆς τινος ἀνωδύνου ταραχῆς.

Ἡ σιόρα αὕτη Ζανζέ ἦτον ὁ καλὸς ἄγγελος τοῦ Σιλβίου. Οὐχὶ ὅτι τὸν ἠγάπα ὡς νεανίαν, διότι εἶχεν ἐραστὴν, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν τῆς, ὡς ἓνα δυστυχεῖ, ὅστις δὲν εἶχαι τόσον παρῆλιξ,

τόσην δύσμορφος, και ὅστις σᾶς ἀκροάζεται υπομειδιῶν, ὅταν τῷ λέγητε παιδαριώδη. Ὅθεν οικειότης τις εἶχε συναφθῆ μετὰ αὐτῶν.

Ἡμέραν τινά, ὅτε ἔφερε τῷ Σιλβίῳ καφέν οὐχί τόσον εὐχυλον και καλόν, κατὰ τὸ συνήθες, οὗτος τὴν αἰτιάσατο εἰπὼν ὅτι τὸν εἶχεν ἀπατήσει, — δι' ὑπερ ἔκλαυσεν ἡ ἀτυχῆς παιδίσκη, μὴ ἀντέχουσα. — Ἀλλά, Κύριε, λέγει αὕτη, οὐδένα ἠπάτησα, και ὅμως πάντες με καλοῦσιν ἀπαταιῶνα. — Πάντες; Ἄ! δὲν εἶμαι λοιπὸν μόνος νὰ θυμόνω διὰ τοιοῦτον ζέπλυμα. — Δὲν ἐννοῶ τοῦτο. Ἄ! ἀν ὁ Κύριος ἤξευρε! . . . Ἄν ἡδυνάμην νὰ διαχύσω τὴν ἀθλίαν μου καρδίαν εἰς τὴν ἰδικὴν του! . . .

Ἀλλὰ μὴ ἀρχίζης νὰ κλαίης οὕτω! θεέ μου τί ἔχεις; Σὲ ζητῶ συγγνώμην, ἐὰν ἀδίκως σ' ἐπέπληξα δὲν πταίεις, εἶμαι πεπεισμένος, ἀν ὁ καφές εἶναι ἀνούσιος. — Και τοῦτο δὲν με προξενεῖ κλάματα, Κύριε.

Ἡ ἀπάντησις αὕτη ἐπείραζεν ὅπως τὴν φιλαυτίαν τοῦ Σιλβίου, ὅστις πιθανῶς ἐφαντάζετο νὰ ἦναι τὸ μόνον ἀντικείμενον τῶν διαλογισμῶν τῆς σιόρας Ζανζέ· ἀλλ' ἔκρινεν ὄρθον νὰ υπομειδιάσῃ.

Κλαίεις λοιπὸν ἐνῶ σ' ἐπέπληξα, ἀλλὰ δι' ὅλως διάφορον πρᾶγμα; — Ναί, ἀληθῶς. — Ποῖος λοιπὸν σ' ἐκάλεσεν ἀπαταιῶνα; — Ὁ ἐραστής μου . . . ἀπήντησεν ἡ Ζανζέ ἐρυθριῶσα.

Τότε δὲ διηγήθη τῷ Σιλβίῳ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐρώτων της, — ἱστορίαν ἀγοραίαν, ὡς πᾶσαι αἱ ἐρωτικαὶ διηγήσεις. Ἡγάπα τινά πολὺ, παρ' οὐ δὲν ἠγαπάτο ἀρκετά, ἰδοὺ ὄλη ἡ οὐσία.

Ὁ Σιλβίος τὴν παρηγόρησε διὰ λόγων πρᾶων, ἡ Ζανζέ τῷ ἐγνώρισε χάριτας, ὡς ἀδελφικὴ σχέσις τοὺς συνέδεσεν. Ἡ μὲν ἦτο εὐνοϊκὴ, τρυφερὰ, γλυκεῖα, καρτερικὴ, ὡς θυμὰ τοῦ ἐρωτος· ὁ δὲ ἐπίσης εὐμενὴς, τρυφερός, γλυκὺς, ὡς θυμὰ τῆς αὐθερσίας και τοῦ δεσποτισμοῦ. Αἱ δύο αὐταὶ ψυχὰι ἡδύναντο νὰ συνεννοῶνται.

Ὁ Σιλβίος ἀπήλαυε πολλοῦ θελητήρου εἰς τὰς συνεχεῖς ἐπισκέψεις της

Ἐφήβου βενετίδος σιρριῆδος

Venezianina adolescente shirra,

πλείστου μάλιστα θελητήρου· διότι, ἡμέραν τινά ὅτε, σκοπτομένη περὶ τῆς ἀγνωμοσύνης τοῦ ἐραστοῦ της, εἶχε ῥιφθῆ.

εἰς τὸν τράχηλον τοῦ Σιλβίου διὰ νὰ κλαύσῃ ἀνετώτερον καὶ τὸν ἐναγκαλισθῆ καλῆτερον, οὗτος ἔσπευσε νὰ ἀποσπασθῆ τῶν βραχιόνων τῆς, καὶ τῇ εἶπεν, ὅλος τεθορυβημένος ἐκ τῆς θηλείας ταύτης ἐπαφῆς. — Σὲ παρακλῶ, Ζανζέ, μὴ μὲ ἐναγκάλιζεςσαι οὕτω πῶς, τοῦτο δὲν εἶναι σεμνόν.

Τὸ ὥραϊον τοῦτο μυθιστόρημα ἐντὸς ὀλίγου ἔμελλε νὰ λάβῃ τέλος, ὡς τὸ τῆς Μαγδαλινῆς.

Ἡ Ζανζέ ἔπεσε κλινήρης, διὸ καὶ σπανιώτερον ἐπεσκέπτετο τὸν Σίλβιον. Κατ' ἀρχὰς παρεπονέθη αὐτῷ ἐπὶ μεγάλας κεφαλαλγίαις, καὶ, ἐνῶ τῷ ὠμίλει, ἤρξατο νὰ δακρυῤῥοῖ ἀφθόως. — Ἄ! τὸν κακοῦργον! ἀνέκραξεν αὕτη, τὸν κακοῦργον! . . . . ἀλλ' ὁ θεὸς νὰ τὸν συγχωρήσῃ! . . . .

Φαίνεται ὅτι ὁ ἐρωμένος τῆς σφόδρα Ζανζέ δὲν προσπνέγη ἐντίμως, ἐξαπατήσας αὐτὴν ἀπλῶς μόνον, καὶ φυγών. Ἐξ' οὗ προήλθεν ἡ διπλῆ ἀβέωστίς τῆς.

Ὁ Σίλβιος ἤθελε λεπτομερῆ ἔκθεσιν, ἣν ἡ νεάνις τῷ ὑπεσχέθη τὴν ἐπιούσαν, ἐπανερχομένη νὰ τῷ φέρῃ τὸν καφέν του· ἀλλὰ τὴν αὔριον ἡ μήτηρ τῆς τὸν ἔφερε, τὰς δὲ ἐφεξῆς ἡμέρας οἱ σεκοιδῖνοι.

Ἀπῆλθεν ἡ Ζανζέ! — καχομοῖρος! . . . .

Ζ'.

Αἱ γυναῖκες ἀρωματίζουνσιν, ὡς εἴρηται, τὴν βίβλον τοῦ Σ. Πελλίκου, καὶ συντέμνουσι χάριν αὐτοῦ τὰς μακρὰς καὶ δυσφόρους ὥρας τῆς αἰχμαλωσίας. Οἱ ἄνθρωποι εἰσι θηριώδεις πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, καὶ παντοῖα κολαστήρια ἐπινοοῦσι διὰ νὰ βασανίζωσιν ἀλλήλους. Ἀλλ' εὐτυχῶς αἱ γυναῖκες ἀναφαίνονται διὰ νὰ ἐπιχέωσι τὸ βάλσαμον, τὸ φίλημα τῶν καὶ τὸ ἔλαιον τῶν λόγων τῶν ἐπὶ τῶν κεχηνυῶν πληγῶν, ἃς προξενοῦμεν ἡμῖν ἀμοιβαίως ἐν τῇ καρδίᾳ. Αἱ ἅγαι γυναῖκες αἱ τὸν Ἰησοῦν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ του ἐκπνέοντα παρηγορήσασαι, δὲν ἀπέθανον· διότι αἰείποτε ἀνευρίσκοντα καὶ εἰς πᾶσαν περίστασιν, καθ' ἣν τις ἔχει ἀνάγκην τῆς θείας αὐτῶν συμπαθείας.

Δέκα ἔτη παρῆλθον ἀφοῦ ὁ Πελλίκος εἶχε στερηθῆ τῆς ἐλευθερίας του· ἐκτὼ δὲ καὶ ἡμισυ ἀφοῦ ὑπέμενε τὸ carcere duro.

Ἦτο κυριακὴ τοῦ αὐγούστου. Ὡδήγησαν τοὺς καρθανορίους εἰς τὸ ἐκκλησιδίον, ἐνθα ἤκουάζοντο τὴν θείαν λειτουργίαν τὰς

ἑορτάς, — καὶ ἐκάστη τῶν ἡμερῶν, καθ' ἃς πρὸς ἑορταίζοντο, ἔθεωρεῖτο τῶντι δ' αὐτοὺς ἑορτάσιμος, ἕνεκα τῶν ἐκεῖ ψαλλομένων ὕμνων, ἔνθα ὡς ν' ἀνίσταντο ἐκ νεκρῶν.

Εἴθισται δὲ πολὺ ἐν Γερμανίᾳ, κατὰ τὴν ἱερουργίαν, ὁ λαὸς νὰ ὑμνολογῇ ἐν τῇ χυδαίᾳ διαλέκτῳ. Εἰς Σπιλβέργ, ὑπῆρχον Σλάβοι καὶ Γερμανοὶ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες ψάλλοντες ἐκ περιτροπῆς ὕμνους εἰς τὴν ἐκάστου διάλεκτον, συνάδοντος καὶ τοῦ βαρυῆχου ὄργάνου.!

Μεταξὺ τῶν γυναικῶν, ὑπῆρχόν τινες, ὧν ἡ φωνὴ ἀνεκάλει τὴν τῆς Μαγδαλινῆς. Αὗται ἦσαν κακότυχοι, τινὲς λίαν νεαρὰι, παρασυρθεῖσαι εἰς τὸ ἔγκλημα ὑπὸ τοῦ ἔρωτος καὶ τῶν παρεπομένων, ὑπὸ τῆς ζηλοτυπίας προπάντων. Ὁ Σίλβιος ἔκλαιεν ἀκούων αὐτάς ψαλλούσας τὸ Sanctus Ἅγιος — γερμανιστὶ δὲ heilig! heilig! heilig!

Περαιωθεῖσης τῆς ἱερουργείας, προσεκάλεσαν τὸν Σ. Πελλῆκον καὶ τὸν Π. Μαρονσέλιν, τοῖς ἀνήγγελλον ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ τοῖς ἐγάρισε τὴν ζωὴν, ὡς καὶ τῷ Ἀνδρέᾳ Τονέλλῃ ἐκ Βρεσσίας. Περὶ τῶν λοιπῶν αἰχμαλώτων, ἀπεφασίσθη ἐν ὑπερτάτῳ γόρῳ νὰ σαπῶσιν ἐκεῖ, ὡς ὁ Βίλλας, ὁ Ὀροβόνης κλπ.

Περὶ δυσμᾶς ἡλίου ἔβριψαν στρατιωτικὸν μανδύαν καὶ περικεφάλαιον ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν ἀπελευθέρων, οἵτινες μὲ τὸ ἔνδυμα τῶν καταδικῶν ἀπῆλθον τῆς κολάσεώς των, ἔνθα ἔμενον εἰσέτι τόσοι κολασμένοι.

Ἦσαν ἐλεύθεροι. — Ἐλεύθεροι, ὅποια λέξις!

Η΄.

Τὴ βλέπετε, αἱ γυναῖκες ἔμελλον νὰ ᾤσιν αἱ εὐαγγελίστρια ἐκείνης τῆς πανηγυρικῆς ὥρας τῆς ἀπελευθερώσεως, ἥτις ἐπάγει πλμῶς εἰς τὰς γενναϊότερας καρδίας καὶ κλονισμῶς εἰς τοὺς μᾶλλον εὐσκελεῖς. Ὅταν τις ἔμεινε δέκα ἔτη ἐν εἰρικῇ, προσδέχεται ἀπαράχως, θαρραλέως τὴν ἀπόφασιν θανατικῆς καταδικῆς· ἀλλὰ διαφέρει νὰ εὐαγγελισθῇ ἐν σπαραγμῷ καρδίας τὴν περὶ ζωῆς ἀπόφασιν.

Αἱ γυναῖκες τοῦ Σπιλβέργ, αἱ τοῦ Μιλαίου, ἡ νεάνις τῆς Βενετίας, ἡ Ζανζὲ καὶ ἡ Μαγδαλινῆ! — ἰδοὺ αἱ δύο ἐμφανίσαις αἱ διαπερῶσαι τὰ νεανικὰ ὄνειροπολήματά μου, μὲ ἄλλας ἀναφύσας ἐκ τῆς φαντασίας τῶν μυθιστοριογράφων, ὧν ἀνεγίνωσκον τότε τὰς συγγραφάς· τουτέστι τὴν Μανῶν Λεσκώτ,

τὴν Κλέρην δ' Ἄλβη, τὴν Κορίνναν, τὴν Λελίαν, Ἰνδιάνναν, Βαλεντίνην, Ἀττάλαν καὶ πλείστας ἄλλας ξανθὰς καὶ μελαγχρόους, ῥοδοειδεῖς καὶ ὠχρὰς, φιλογέλους καὶ σκυθρωπὰς, φρονίμους καὶ ἄφρονας.

Ἐγνώριζον τὴν Μεγδαλινὴν καὶ τὴν Ζανζέ ὡς γνωρίζει τις τὰ κοράσια τὰ σύντροφά τῆς ἐφηβοσύνης σου, καὶ ὧν ὁ θάνατος ἢ ὁ γάμος σ' ἀπεστέρησεν, ἐν ᾧ σὺ διέτρεχες τὰς εὐρείας ὁδοὺς τῆς ἀφροσύνης καὶ τῆς ἐρωτοληψίας.

Τὰς ἐγνώριζον καὶ τὰς ἡγάπων ὡς ὁ Σ. Πελλῆκος· διὸ ἔχνης τι εὐώδης διεσώζετο περὶ αὐτῶν ἐν τῇ ἀναμνήσει μου, ὕπερ ἐνίοτε μ' ἐπροξένει διαρκεῖς μελαγχολίας.

Ἀλλὰ βραδύτερον, — κατὰ τὴν ἡλικίαν, ὅτε ἡ ἀλήθεια μορφοῦται ἐν τῷ βίῳ, εἰς ἡλικίαν, ὅτε ἡ καρδία καθίσταται βοτανολόγιον, ἔνθα αἱ ἐρωτικαὶ ἀναμνήσεις καταντῶσιν ἄνθη ἀπεξηραμένα, — ἠθέλησα ν' ἀνοίξω αὐτίς τὸ βιβλίον τοῦ Σ. Πελλῆκου, διὰ νὰ εἰπνεύσω τὰς εὐοσμίας, ὧν ἡ ἀπαρχὴ τῆς νεότητός μου ἐγεύθη.

Φεῦ! ἀνέγνων τὴν βίβλον ταύτην μὲ τοὺς ἀναλυτικοὺς ἔρ-
θαλμούς μου καὶ μὲ τὰ μισανθρωπικὰ δίοπτρά μου. Αἱ ὠχραὶ μορφαὶ τῆς Μεγδαλινῆς καὶ τῆς Ζανζέ μὲ κατέστησαν σχεδὸν ψυχρόν. Ἐγύρισα μὲ ἦθος ῥεμβόν τὰς περὶ αὐτῶν πραγματευ-
μένας σελίδας, ὅπως ἐνδιατρίψω εἰς ἄλλας σπουδαιοτέρας.

Ἐννοῶ νὰ ὀμιλήσω περὶ τῆς ἠθικῆς σημασίας τῶν Φυλακῶν τοῦ Σ. Πελλῆκου.

Δὲν θέλω ἀναγνώσει πλέον τὴν βίβλον ταύτην, καὶ οὐδενὶ συμβουλεύσω τὴν ἀνάγνωσιν· διότι αὕτη ἐστὶν ἡ περὶ ἐγ-
καρτερήσεως δοξασία.

Ὅθεν, ἐπειδὴ ὁ βίος εἶναι ἀγών, τὸ ὑπέικειν θεωρεῖται λει-
ποταξία· ἄρα ὁ Σ. Πελλῆκος ἐλιποιάκτησε.

Θ'.

Ἐκ τῶν εἰρημένων δὲν ἐννοεῖται ὅτι ὁ Πελλῆκος εἶναι ἄτι-
μός τις ἀνὴρ, προδόσχος τὴν τιμὴν, τὴν ἐλευθερίαν· ὄχι! Ἀλλ'
αἱ δεκαετεῖς φυσικαὶ καὶ ἠθικαὶ κακουχίαι ἐκ μέρους τῆς Λύ-
στρίας, ἀντὶ νὰ ἐντείνουν, ἐχαλάρωσαν τὸν χαρακτῆρά του
καὶ τὸν πατριωτισμὸν του. Ἠγάπα εἰσέτι τὴν Ἰταλίαν, βεβαί-
ως, ἀλλ' ἡγάπα καὶ τὴν ἀνάπαυσιν· διότι ἐνόμιζεν, ὅτι ἀρ-
κούντως ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Χερσονήσου, ἐν-

ταφιασθείς ζῶν τριακονταετής ἐν δεσμοτηρίῳ, καὶ ἐπὶ δέκα μακρὰ ἔτη.

Ὁ Σ. Πελλίκος ἠπατάτο· διότι οὐδέποτε τις ἀπαλλάττεται τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ὀφειλῆς του, οὐδέποτε τῆς τοῦ καθήκοντός του ἐκπληρώσεως. Ἐὰν ἀπέκαμε μετὰ τόσους πόνους καὶ μόχθους, τὸ τοιοῦτον εὐκατάληπτον καὶ συγγνωστόν. Ἄλλ' ἀνοικείως ἤθελε διεκδικήσει τὴν δάφνην τοῦ μάρτυρος, ἥτις μόνον ἐπὶ τῶν μνημάτων βλαστάνει. Ἄς ἀρκεσθῆ εἰς τὴν φιλολογικὴν του δόξαν, εἰς τὴν ὡς συγγραφείως ὑπόληψίν του, εἰς τὰς ὡς ποιητοῦ εὐδοκίμιας· καθότι πάντα ταῦτα οὐδαμῶς σχετίζονται πρὸς τὴν τῆς Ἰταλίας ἀνεξαρτησίαν. Ἐδεινοπάθησε, κύπτω ἐνώπιόν του· ἀλλὰ τόσοι ἄλλοι ὑπέστησαν πλείονα δεινὰ αὐτοῦ!

Ὁ Σίλβιος ὢν σφόδρα ποιητής δὲν ἠδύνατο νὰ ᾔηται ἥρως. Ἦν πεπλασμένος ἐξ ἀργίλου, καὶ οὐχὶ ἐκ γρανίτου.

Περιπλέον, συλλογίζεται μόνον εἰς τὸν Πανάγαθον Θεόν. Ἄλλ' εἰς τοῦτο οὐδαίς πειραχθήτω· διότι, καὶ τοι μὴ ὢν τις βολτεριστής, ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μὴ ᾔηται θρησκομανής· τὸ δὲ νὰ διανύσῃ τις τὸν ἐπίκτητον τοῦτον βίον καταγιγόμενος μόνον περὶ τὴν ἀθάνατον ζωὴν, μοι φαίνεται ἄκαιρον εἰς τὸν ὑπὲρ πατρίδος πρόμαχον. Αἱ Ἐξομολογήσεις τοῦ I. I. Ρουσσώ εἰσὶν ἐμβριθέστεραι ἢ αἱ γυλακαὶ τοῦ Σ. Πελλίκου, καὶ ὅμως οὐδ' ἀπαξ γίνεται μνεῖα περὶ τοῦ λευκογενείου μεμυανοῦν μανθῶσαν γέροντος, ὃν εἰλέπει τις εἰς τὰς εἰκόνας τῶν ἀλληγορικῶν ζωγράφων διατιθέμενον νὰ ἀποχωρίσῃ τὸ γάος.

Ἀληθέστατον ὅτι ὁ I. I. Ρουσσώ ἦν φιλόσοφος, ναὶ, ἀλλ' οὐχὶ ἄθεος. Διατὶ ὦ βέλτιστε μ' ὁμιλεῖς πάντοτε περὶ Θεοῦ!

Νομίζεις ὅτι δὲν πιστεύω αὐτῷ; Διατὶ ἐπασχολεῖσαι τοσοῦτον περὶ οὐρανοῦ, πολὺ ἀπέχοντος, ἐλίγιστον δὲ περὶ τῆς γῆς;

Δὲν σὲ κακίζω, — προσωπικῶς, — ὦ Σίλβιε. Ἄλλ' ἔγραψας βίβλον ἀνυπόφορον διὰ τοὺς ἐλευθέρους ἐπικριτὰς τῶν δογμάτων.

Μὲ τὰς παροτρύνσεις σου ἡ Ἰταλία δὲν ἤθελέ ποτε συλλογισθῆ νὰ ἀποσεισῇ τὸν ἀπεχθῆ ζυγὸν τῆς Αὐστρίας! Τὴν διδάσκεις τὴν ἐγκαρτέρησιν, ἀντὶ τῆς ὀργῆς, ἧς ἐκείνη ἔχει ἀνάγκην διὰ νὰ μαστιγώσῃ μέχρις αἵματος τοὺς διὰ τῆς ἐπονειδίστου καταπίεσεως τῶν περιϋβρίσαντας αὐτήν.

Ἐπωνόμασαν τὸν Σίλβιον ἐξομολογητὴν τοῦ Χριστοῦ, γὰρ· ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῆς πατρίδος, ὅχι!

Ἄλλ' ἂν ἡ βίβλος του ἔχη ἐνίοτε τὸ ἐπαγωγὸν τοῦ ἀληθοῦς μυθιστορήματος, ἔχει ἐπίσης ὅλον τὸν κίνδυνον ψευδοῦς παραινέσεως. Οὐδὲν βέλτιον τοῦ κατηγοεῖν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν φιλοστοργίαν· ἀλλὰ κατηγοῦντα ἀκαίρως τὴν ἐγκαρτέρησιν, τὸν ἀναχαιτίζω.

ΛΑΦΡΕΔΟΣ ΔΕΛΒΩ.

Ποιήσεις τοῦ Σ. Πελλίκου.

Εἶπον ὅτι ὁ Πελλίκος ἦτον προπάντων, καὶ μάλιστα ἀπακλειστικῶς, ποιητής. Εἰς τὰς ποιήσεις του λοιπὸν ἀναζητητέον αὐτὸν, εἴ τις θέλει νὰ τὴν εὕρη που,

Ἐκτὸς τῶν *Francesca de Rimini, de Laomedie, de l' Eufemie di Messina, de l' Iginia d' Asti, de l' Ester d' Engaldi, de Gisimonda*, ὁ Σίλβιος συνέγραψε ποιήσεις λυρικὰς, ἐλλόγως ἐπιδοκιμασθείσας. Ἴδου ἐν πρώτοις οἱ πρὸς τὴν πατρίδα στίχοι αὐτοῦ.

« Κεχαριτωμένη χερσόνησος, ἥτις ἐπὶ τοσοῦτον πολὺν χρόνον πάλαι ποτὲ διὰ τῆς θριαμβευτικῆς σου σπάθης ἤρξες τοῦ κόσμου, καὶ ἥτις μεταξὺ ἀναποδράστων δεινῶν ἐπέχυσας ἐπὶ τῶν καταδεδαμασμένων βαρβάρων τὸν πολύτιμον Ὀθησαυρὸν τοῦ πολιτισμοῦ·

« Χερσόνησος ἀξιάγαστος εἰς τε τὴν δυσπραγίαν σου καὶ τὰς εὐπραγίας σου, ὅτε εἴκοσι λαοὶ, ἅπαξ ἐκ συμφώνου διὰ νὰ τιμωρήσωσι τὰ πταίσματά σου, ἐφόρμων πρὸς ἐκδίκησιν, εἶδον ἑαυτοὺς ἐπαναγομένους ὑπὸ τῆς ἀλυσοδέτου χειρὸς τῆς δεσμώτιδος αὐτῶν εἰς τὴν ἀσκησιν τῶν τεχνῶν καὶ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ·

« Θεία χερσόνησος, ἡ ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας πατρίδος αἴφνης ἀνεφυῖσα, ὡς ἐν μειράκιον διαφεύγει τοὺς κατακρατοῦντας αὐτὸ παιδάς, καὶ ἐμπαίζον τὰς ἐξυθρίσεις των, προτείνει τὸν ἐξησχημένον βραχίονα κατὰ τῆς ὀργῆς αὐτῶν.

« Χερσόνησος, ἔνθα ἐπικρατεῖ ἡ θεία πίστις, ἀκράδαντος εἰς τὰς ματαίας τύφθας· διότι σὺ, ἐφ' ὅσον ἐκτείνεται τὸ κράτος τοῦ ἐξηγορασμένου ἀνθρώπου, ἐξανῆψες ἀεῖποτε ἐν ταῖς δικαίαις ψυχαῖς τὴν δαῖδα τῆς ἀληθείας·

« Διὰ σὲ μᾶλλον πάσης ἄλλης γῶρας ὁ Κύριος φαίνεται φλεγόμενος ὑπὸ ἔρωτος· φαίνεται τὸ μειδάμα τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι καταβαίνει πλέγν γλυκύθυμον ἐπὶ τοῦ ἀγνοῦ ἥθους σου,

ἤθελε δὲ εἶπει τίς, ὅτι ὁ θεὸς ἠθέλησε νὰ σὲ καταστήσῃ ἐπὶ τῆς γῆς εἰκόνα τοῦ Παρθείσου αὐτοῦ. »

Ἄλλ' ἂν εἰς τὴν Ἰταλίαν, εἰς τὸ Πεδεμόντιον ὑπάρχῃ χώρα ἰδίως προσφιλεστέρα τῷ Σιλβίῳ, εἶναι ἡ Σαλουτία, ἐνθα ἐγεννήθη. Ἄπασα μὲν ἡ Ἰταλία εἶναι ἡ πατρίς τῆς φαντασίας του, τῆς μεγαλοφυΐας του, τῶν γενναίων ἐλπίδων του· ἀλλ' ἡ τῆς καρδίας του πατρίς εἶναι ἡ Σαλουτία.

« Πλεῖσται χῶραι ἀντάξια τῶν ὠδῶν μου παρέσχον γλυκέα ἀντικείμενα εἰς τὰ ἐπτοημένα βλέμματά μου καὶ ὑπέθαλψαν τὴν ψυχὴν μου δι' ἐξόχων σκέψεων.

« Ἀλλὰ σὺ ὁμιλεῖς φιλοστόργως ἐν τῇ καρδίᾳ μου, ὡς ἡ ἐν ταῖς αὐτῆς ἀγκάλαις βασιτάσαί με μήτηρ, καὶ ἐν τοῖς κόλποις τῆς ὁποίας ἐκοιμήθην ἐν τῇ νηπιότητί μου.

« Ἐνῶ μόλις τῶν ἡμερῶν μου τὰ ἔγνη ἐχαράχθησαν, ὦ Σαλουτία! ἐπὶ τῶν ὀφθῶν σου, ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν σὲ ἀπεχωρίσθην, μ' ἐμφανίζεται ἐν δυσφορίστῳ ἀποστάσει.

« Καί τοι Παιδίον ἔτι ὄν, δὲν ἀπεσπάσθην ἀναλγήτως ἐκ τῆς γλυκείας χώρας σου· ἀλλ' ἀφοῦ σὲ ἀπεχωρίσθην μᾶλλον σὲ ἐξέτιμησα.

« Ἡ ἀπομάκρυνσις ἐξαιλεῖται ἀπὸ τῆς θεάς τὸ ἦττον ἐπαγωγὸν μέρος τοῦ προσφιλοῦς ἡμῖν πράγματος, καὶ ἐπὶ τῶν ὠραίων ὤψεων του περιχέει γοητείαν πλέον ἀκαταμάχητον.

« Ἡ τοῦ πατρὸς μου γῆ ἦτο δι' ἐμὲ μακαρία χῶρα, γῆ ἐκλεκτῶν· διότι ἀλλαχόσε ἐνόμιζον τὰς ψυχὰς ἦττον εὐφιλεῖς.

« Οὐδέποτε δὲ, ἐνθυμοῦμαι, ἐκαθήμην τόσον εὐθυμος ἐπὶ τῶν γονάτων τοῦ πατρὸς μου, ὅσον ὅταν μοὶ ἐπανέλεγε τὰς ἐνδόξους ἀναμνήσεις σου.

« Μετὰ τὰς παιδικὰς ἡμέρας ὁ περὶ σὲ συλλογισμὸς μου μὲ παρηκολούθει εἰσέτι, ὅτε ἀπῆλθον σκυθρωπὸς πέραν τῶν ἐρατεινῶν μοι Ἄλπεων.

« Καὶ δὲν σ' ἠλησμόνουν, ὦ Σαλουτία! ὅτε ἐπανήγαγον τὰ βήματά μου πρὸς τὰ πεδία τῆς Ἰταλίας· ἀλλὰ τὴν κεφαλὴν μου δὲν κατέκλινα ἐντὸς τῶν τειχῶν σου·

« Διότι ὁ ἀσπασμὸς τῶν περὶ ἐμὲ μὲ ἀνέμενε εἰς τὸ περιφανὲς ἄστυ τῆς Λομβαρδίας, καὶ ἐπέσπευδον ν' ἀναπετάσω ἐν ταῖς ἀγκάλαις των.

« Ἐκεῖ ἔζησα, ἐκεῖ συνέλεξα τὸ θεῖον ἄθλον, ἐν ἀλλαλαγμῷ τῶν γενναίων ἐκείνων ἐπευφημήσεων, αἵτινες ἐκμεθίσκουσιν, ἐνθουσιάζουσιν, ἐφελκύουσι.

« Πρὸς τοῦτο τὸ μεγαλαύγημα, πρὸν τὸν οἶστρον, ἅπερ ἡ δόξα τῶν τραγικῶν μου στίχων μοι παρεῖχε, ἡ ἀνάμνησίς σου, ὦ Σαλουτία, ἀνεμίγνυε χαρὰν ἐνδόμυχον.

« Ὡ! ποσάκις, ὅτε τ' ἀνεκτικὰ τῶν Λομβαρδῶν ἐπ' ἐμοῦ προσηλωμένα βλέμματα ἔλαμπον, ὅτε εὐγενεῖς καρδίαι ἐνεθάβρυνον τὴν νεότητά μου!

« Ποσάκις μετὰ ζωνῆς συγκινήσεως ἐφανταζόμην τὴν εἰκόνα τῆς ἐν Σαλουτίᾳ κοιτίδος μου, καὶ ἔλεγον ἐμαυτῷ, ὅτι ἡμέραν τινα ἐπίσης τὸ βλέμμα σου ἤθελε στραφῆ πρὸς ἐμέ μετ' εὐγνωμοσύνης!

« Καὶ ὅτε εἶδον ἅπασαν τὴν ἰταλικὴν χώραν περὶ πολλοῦ ποιουμένην τὴν περὶ στοργῆς συγγραφὴν μου, καὶ τὴν συγγραφὴν ταύτην ἐπιζῶσαν ταῖς προσβολαῖς τῶν ψογερῶν Ἀρισταρχῶν,

« Ὁ μάταιος οὗτος καπνὸς, ὃν δόξαν ἀποκαλοῦσι, κατέστη δι' ἐμέ θησαυρὸς ἀνεκτίμητος πρόπάντων, διότι ἡ ἐκ τούτου τιμὴ εἰς τὴν πατρίδα μου ἔπρεπε ν' ἀναγθῆ.

« Μάστιξ Θεοῦ, μάστιξ τρομερὰ, αἴφνης ἐξηφάνισε τὴν ἄφρονα ζέσιν τῶν ματαιοτήτων μου, ζοφερὰ δὲ εἰρκτὴ κατέστη τὸ κατοίκημά μου.

« Εὐλογημένη ἡ ὥρα, καθ' ἣν ἐκ νέου, ὑπερφιλῆς μοι Σαλουτία, ἐλθὼν καθέζομαι παρὰ τὴν ἐστίαν σου, καὶ ὅπου περιεπτύχθην τοὺς προσφιλεῖς μοι συμπολίτας.

« Ἄ! ποτὲ ἡ πτέρυξ τοῦ πρὸς φύλαξίν σου παρὰ Θεοῦ ὠρισμένου ἀγγέλου μὴ ἀπλωθῆτω ἐπὶ ματαίῳ, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἔστω πάντοτε ἐν τοῖς κόλποις σου τὸ εὐγενὲς πλάσμα. »

Ὁ Σ. Πελλικὸς τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ βίου του διήνυσε ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ του, εἰς Σαλουτίαν τὸ πρῶτον, ἔπειτα εἰς Πιγνερόλην, καὶ ἀκολούθως εἰς Τουρίνον. Ἡ περὶ τῶν γονέων του ἀνάμνησις πανταχοῦ τῶν στίχων του εὐρίσκεται.

« Πῶς νὰ ἐκφράσω τοῖς γονεῦσί μου πάσας τὰς ἐπιδαψιλευθεῖσάς μοι εὐφροσύνας, τὰ δάκρυά των, τὰ παραδείγματα, τὰς νοουθεσίας καὶ τὰς παρακλήσεις των ;

« Πολλάκις παρεγνώρισα τὴν παρὰ Θεοῦ αὐτοῖς ἐμπνευσμένην εὐσεβῆ σοφίαν διὰ νὰ μὲ ποδηγετώσι, ἡ δὲ θρασύεια νεότητος μου ἀπέσειε τὸν ζυγὸν τῶν ἐαυτῶν διδασμάτων.

« Ἀλλ' ἂν ἀπεπλανώμην εἰς τὰς στενωποὺς τῆς ἀλαζονείας, ζητῶν τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖ, ἔνθα ὁ Κύριος οὐδαμῶς τὸ ὤρισεν, ἐὰν ἐπαθαινόμην ὑπὲρ τῆς ἐγκοσμίου ἐμπειρίας,

« Ἐπανεύρισκον εἰσέτι ὡς σωτηριώδεις ἀκάνθας τὰ πράγματα, ἅπερ εἶχον χαράξει ἐν ἐμοὶ αἱ εὐγενεῖς ψυχαὶ τῶν γεννητόρων μου.

« Ὅτε δὲ ὁ ἥλιος αὖθις ἐπὶ τῶν ἀντικειμένων ἐχρυσάυγει, ὅτε βραδύτερον παρευρισκόμενιν εἰς τὸ θαυμασιούργημα τῆς δύσεώς του, καὶ ὅτε ἐν βαθυτάταις νυξίν ἠχροαζόμενιν τὴν ὥραν ἠχοῦσαν·

« Καὶ εἰς πλείστας ἄλλας ἐξ ἐκείνων τῶν στιγμῶν, ἐν αἷς ἢ μὲν διάνοια διεγείρεται ταχύτερον εἰς τὰς σοβαρὰς ἐντυπώσεις, ἐν ἡμῖν δὲ συρρέουσιν ἀρμονικῶς ἑξἄλλοι ἰδέαι·

« Τότε ἐν γλυκεῖα γοητεῖα ἀνεμιμνησκόμενιν τῆς ἀγαθοσύνης τοῦ τε πατρὸς καὶ ἐκείνης, ἧς ὁ κόλπος μοὶ παρέσχε τὸ ζῆν καὶ μ' ἔθρεψεν ἐκ τῆς πηγῆς τοῦ γάλακτός του.

« Τότε δ' ἠσθάνομεν ἀναγεννωμένην ἐπὶ τῶν χειλέων μου πῆν ἀκαταμάχητον ἀνάγκην τῆς προσευχῆς, καὶ καταμέτρων τὸ βάραθρον τῶν ἀποπλανήσεών μου.

« Ἀναμιμνησκόμενον δὲ τῆς μητρὸς μου, εἰδὸς τι βασιανίας μ' ἐπανήγαγεν λεληθότως εἰς τὸ φρόνημα τῶν ἐμῶν καὶ εἰς τὰς πρώτας μου φιλότητας.

« Διὸ τότε ἐπανηρχόμενιν εἰς τὰ ἱερά τῆς μητρὸς μου.

Παραβλητέον πρὸς τὸ τεμάχιον τοῦτο ἄλλο τι χωρίον ἐξαιρέτου ἀβρότητας καὶ ἐξόχου εὐστοχίας.

« Ἡ ψυχὴ ἀγαθῆς μητρὸς δὲν δύναται νὰ εὖρη τὴν ἀνάπαυσιν, ἐὰν δὲν διεγείρη ἐν τοῖς τέκνοις αὐτῆς τὸν εὐγενῆ σπινθῆρα τῆς ἀρετῆς. Καὶ ποῖος υἱὸς ἀποκοιμηθήσεται ἐν τῇ μέθῃ τῶν ἐνόχων αὐτοῦ ἀγαλλιάσεων, ἐὰν κέκτηται εἰσέτι μητρὸς, ἧτις τρέμουσα παρακολουθεῖ τὰ βήματά του, δέεται ἐν κρυπτῷ ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ θλίβεται; »

Ὁ τοῦς λόγους τούτους γράψας ἠρύσθη τὸ αἶσθημα τούτων ἐκ τῶν παραδειγμάτων τῆς μητρὸς του. Ὁ θάνατος τῷ ἀφῆρπασεν ἤδη ἐκείνην, ἧτις ἦν τὸ καύχημα καὶ ἡ παραμυθία τῆς οἰκογενείας του. Ὅτ' ἔλεγε τις, ὅτι δὲν ἀνέμενε διὰ ν' ἀποθάνῃ, εἰμὴ τὴν εὐτυχίαν ν' ἀσπασθῇ εἰσέτι ἅπαξ τὸν υἱὸν της.

« Ἡ θρησκεία ἔχει ἐξόχους λόγους νὰ μᾶς παρηγορῇ, μᾶς ἔγραφε τότε ὁ Σίλβιος· διότι, παρηγορούμενοι, εὐλογοῦμεν τὸν θεόν· ἀλλ' αἰσθανόμεθα, ὅτι τὸ ποτήριον τοῦτο τῆς θλίψεως εἶναι πικρόν. »

Ἡ παιδικὴ αὐτὴ ἡλικία ὑπὸ τοσοῦτων περιποιήσεων καὶ φιλοστοργίας περιφρουρημένη, καὶ ὑπὸ τοιούτων σοφῶν μαθημάτων ἐμπνευσμένη, κατέστη ὕλως νωθρὰ καὶ μελαγχολικὴ.

« Μακρὰ ὀδύνη, μακρὰ λύπη ἐπεβάρυνον τὴν παιδικὴν μου ἡλικίαν. Περὶ ἐμὲ ἔπαιζον καὶ ἐπῆδων, εὐτυχῆ καὶ σφριγῶντα καὶ ἐπαιρόμενα οὕτως εἶπεν διὰ τὴν ἀγγελικὴν τῶν μορφῆν, τὰ παιδιά τοῦ τότε κυροῦ· ἐγὼ δὲ γεννημένος ἴσος κατὰ τὰς δυνάμεις τῶν, ἔβλεπον ἐμαυτὸν περιπίπτοντα εἰς κατηφῆ χαυνότητα καὶ εἰς σπασμούς ἀνηκούστους, ὧν ἡ αἰτία ἔμενε μυστήριον. Πολλάκις ὁ θάνατος ἔθηκε τὸν δάκτυλόν του ἐπὶ τῆς κόμης μου· ἀλλὰ μόνον πρὸς ἐμπαιγμὸν μου, καὶ τὸν ἀπέσυρε μετὰ περιφρονήσεως. Συχνότατα, ὅτε κατὰ τι νοσῶν, ἔσυρον τὸ ἄθλιον σωματίον μου μεταξὺ τῶν εὐανθῶν συνομιλήκων μου, ἡ δὲ φωνή μου φαιδροτέρα ἐκ τῶν ὠχρίωντων χειλέων μου ἔξεπέμπετο, συχνότατα αἰ βραχίαι ἀγαλλιάσεις μου διεταράττοντο ἐνώπιον τοῦ ἔνεκα τῆς ἀσθενικῆς καὶ ἀθλίας κράσεώς μου προσγινομένου οἴκτου. Τότε ἡ ψυχὴ μου ὑπέκυπτε εἰς τὰς πολλαπλὰς προσβολὰς ἀδημονίας τοσοῦτον ζωηρᾶς, ὥστε ἔτρεχον ὅπως κρούσω τὰ δάκρυά μου εἰς τὴν μοναξίαν, οἱ δὲ εὐρίσκοντές με κλαίοντα δι' αἰτίαν ἄγνωστον αὐτοῖς μ' ἀπεκάλουν παράφρονα.

« Οὕτω διήνυσσα τὴν ἐφηβότητά μου, οὕτω προσήγγισα τὰ ἔτη τῆς νεότητος, ἕξαιλλος διὰ τὴν μάθησίν μου καὶ πλήρης ἐμπιστοσύνης εἰς τὰς φυσικὰς δυνάμεις τῆς ἐξαισίου εὐφυΐας μου. Ἀλλ' ἐν τούτοις οἱ ναοὶ εἶχον δι' ἐμὲ πάντοτε μυστηριώδη θέλγητρα. Πολλάκις ἀπέβριπτον μακρὰν ἐμοῦ τὰ στομφοῦδη βιβλία τῆς ἐπιστήμης, ἔφευγον τοὺς ἐξελεγκτικούς ἢ ἀσεβεῖς ὀμίλους, διὰ νὰ συμπύξω ἐμαυτὸν, μονήρης καὶ ἄθυμος, ὑπὸ τὸ μεγαλεῖον τῶν ἀρχαίων θόλων σου, ὦ μητρόπολις τοῦ Λυῶν, ἡ θεματοφύλαξ τῶν μνημάτων, ἐνθα κεῖνται οἱ πρῶτοι ἀπόστολοι τῆς Γαλατείας!

« Ὡ κεχαριτωμένη ἐκκλησίᾳ! ποσάκις γονυπετῆς ἐπὶ τῶν πλακῶν σου, προσευχόμενος καὶ μελετῶν ἐκλαίον τὰς γενεθλίους ὄχθας τῆς ἐγκαταλελειμμένης Ἰταλίας, καὶ τὴν ἀπωτάτην χώραν, ἐνθα ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου με τοὺς ἀδελφούς μου ἐκάθηντο! Ποσάκις ἐκλαίον συνάμα τὰ σκότῃ μου, τὰς ἀμφιβολίας μου, τὰ πάθη μου καὶ τὸν θεόν μου, οὕτινος εἶχον στερηθῆ! »

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΛΟΓΙΟΥ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ.

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ .

Σελ. 9. Νέλσων (Οράτιος) διάσημος ναύαρχος Άγγλος, γεν. τὸ 1758 εἰς τὴν κομητείαν τοῦ Νορφολκ, εἰσῆλθεν εἰς τὸ ναυτικὸν δωδεκαετῆς, διεκρίθη πρώτως, καὶ διορίσθη ἀντιναύαρχος (1797). Εἰς τὴν κατὰ τῆς νήσου Τενερίφης πρώτην ναυμαχίαν τοῦ ἀπέτυχε, στερηθεὶς καὶ τοῦ βραχίονός του· ἀλλὰ τὸ 1798 ἐπιπεσὼν κατὰ τοῦ κομίσαντος εἰς Αἴγυπτον τὸν Βοναπάρτην γαλλικοῦ στόλου, τὸν ἐξωλόθρευσε κατὰ τὰ ὕδατα τοῦ Αἰουκίρ (φρούριον καὶ ὄρμος παρὰ τὸ στόμιον τοῦ Νείλου). Ἀκολούθως ἦλθεν εἰς Νεάπολιν, ἔνθα συνήργησε πολὺ ὑπὲρ τῆς πρώτης παλινρθώσεως τοῦ Φερδινάνδου Δ΄. ἀμαυρώσας τὴν δόξαν του διὰ τῆς χύσεως ἀφθόνων αἱμάτων, ἴσως ἔνεκα τῶν μετὰ τῆς Λέδη Ἀμιλτωνος ἀθεμίτων σχέσεών του. ὡς ἀντιναύαρχος ἐξέπλευσε μετὰ τοῦ Πάρκερ τὸ 1804 κατὰ τῆς Κοπεγχάγης, δρέψας μῆνος αὐτὸς ὕλην τὴν δόξαν τῆς ναυμαχίας ταύτης· ἀλλὰ προσβαλὼν τὸν γαλλικὸν τῆς Βολωνίας στολίσκον (1801) ἀπέτυχε. Τὸ 1803, ἐπολιώρησε ἐπὶ διετίαν τὸν γαλλικὸν στόλον εἰς τὸ Τουλὼν, τούτου δὲ διεκφυγόντος καὶ ἐνωθέντος μετὰ τοῦ ἰσπανικοῦ, κατέφθασεν ἀμφοτέρους περὶ τὸ ἀκρωτήριον Τραφαλκάρ (κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Γιβραλτάρ) ἔνθα τὴν 21 Ὀκτωβρίου 1805 προσβαλὼν αὐτοὺς ἐκέρδησε μὲν λαμπρὰν νίκην, ἀλλ' ἐπληρώθη θανατηφόρος, ὧν τότε ναύαρχος. Ἡ Ἀγγλία μεγίστας τιμὰς τῷ προνήνεγκε.

Σελ. 10. Ἡ Λέδη Ἀμιλτων, πρώην δὲ Ἰμμα Ἄρτ ὀνομαζομένη, δευτέρα σύζυγος τοῦ Οὐίλιαμ Ἀμιλτωνος πρέσβεως εἰς Νεάπολιν 1764—1800 καὶ συγγραφέως διασήμου, διὰ τοῦ σπανίου κάλλους της, καίτοι πρότερον ὑπηρέτρια καὶ ζήσασα ἐν παρεκτροπαῖς, ἐφείλκυσε τὴν καρδίαν του καὶ ἀπῆλαυσε τῆς μεγαλητέρας ἐμπιστοσύνης παρὰ τῇ Αὐλῇ τῆς Νεαπόλεως, διὰ τῆς ἐπιβροῆς της ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῆς βασιλίσσης Μαρίας Καρολίνης, ἧς ἔλαβεν ὅλα τὰ πιστά. Ἐμπνεύσασα σφοδρὸν ἔρωτα εἰς τὸν ναύαρχον Νέλσωνα, ἐπρόδωσε χάριν αὐτοῦ τὸν σύζυγόν της. Ἀπέθανεν ἐν Γαλλίᾳ 1845. Τὴν μετὰ τοῦ Νέλσωνος ἀνταπόκρισιν ἐδημοσίευσεν ἡ ἰδία. Τὰ ἀπομνημονεύματά της δημοσιευθέντα τὸ 1846, καὶ πλήρη σκανδαλωδῶν ἀποκαλύψεων, διήγειρον γενικὴν ἀγανάκτησιν.

Σελ. 24. Ο Σ. Πελλίκος, συγγραφεὺς Ἰταλῆς, γεννηθεὶς τὸ 1789 εἰς Σαλουτιάν, θανὼν τὸ 1854, ἦτο υἱὸς ὑπαλλήλου τῆς στρατιωτικῆς διοικήσεως. Κατ' ἀρχὰς διετέλεσε καθηγητῆς τῆς γαλλικῆς διαλέκτου εἰς Μεδιόλανα, ἔπειτα παιδαγωγὸς ἐσχέτισθη μετὰ τῶν κυριωτέρων ἀντιπροσώπων τῆς ἰταλικῆς φιλολογίας, προπάντων μετὰ τοῦ Φοσχόλου καὶ Μόντη. Ὡς καὶ μετὰ τινῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν, ἐλπίζοντων ν' ἀπελευθερώσωσι τὴν Λομβαρδίαν ἀπὸ τῆς αὐστριακῆς δεσποτείας· κατέστη περιώνυμος διὰ τῆς τραγωδίας τοῦ Francesca de Rimini (1819)· συνέστησε, διὰ συνδρομῆς τοῦ Σισμόνδη, τοῦ Ρομαγνόζη καὶ τοῦ Μανζόνη, ἐφημερίδα τὴν Συνδιαλλάκτην Conciliatore, πρὸς διάδοσιν τῶν φιλελευθέρων ἰδεῶν, ἣν ἡ αὐστριακὴ κυβέρνησις ἀπηγόρευσε. Κατὰ τὸ 1820, ὅτε ἐξεβράγησαν αἱ ἐπαναστάσεις τῆς Νεαπόλεως καὶ τοῦ Πεδεμοντίου, συνελήφθη ὡς ὑποπτος καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον τὸ 1822· ἀλλ' ἡ ποινὴ μετεβλήθη εἰς δεκαπενταετῆ τοῦ carcere duro ἀπηνῆ δεσμῶν, ἅπερ ὑπέστη εἰς Σπιλβέργ· τὸ ἕνατον ἔτος τῷ ἀπενευμήθη χάρις καὶ τὸν ἐπανήγαγον εἰς Πεδεμόντιον. Μετὰ συγκινητικῆς ἀφελείας καὶ ἐγκαρτερήσεως ἑνὸς μάρτυρος ἐδιηγῆθη εἰς τι σύγγραμμα μεγάλης δημοτικότητος τυχὸν ἐν Εὐρώπῃ, *Αἱ φυλακαὶ μου* 1833, τὰ τῆς πολυετοῦς εἰρκτῆς διανοπαθήματά του, τοῦ ὁποίου ἔγειναν ὑπὲρ τὰς δέκα ἐκδόσεις μεταφράσεως γαλλικῆς. Ο Σ. Πελλίκος ἔκτοτε μέχρι τέλους τοῦ βίου ἔζησεν ἀπομεινωμένος εἰς Τουρῖνον ἐν προσευχῇ καὶ σπουδῇ. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τοῦ χρόνου ἐξέδωκεν ἑπτὰ τραγωδίας, ὧν αἱ πλεῖσται ἔτυχον ἐπιδοκιμασίας· δώδεκα *Cantiche* ἢ ποιημάτια διηγηματικά ἐκ τῶν χρονικῶν τῆς Ἰταλίας ἐξηγημένα· πραγματείας λίαν ἐν ὑπολήψει περὶ τῆς χριστιανικῆς ἠθικῆς, *Τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου*, καὶ μίαν συλλογὴν *Διάφοροι ποιήσεις*. Μετὰ τὸν θάνατόν του, ἐδημοσιεύθησαν τὰ *Ὀψιφαρῆ* συγγράματά του, τὰ *Ἀπομνημονεύματά του* καὶ ἡ *Ἀνταπόκρισις* του. Ο Κ. Ἀντ. δὲ Λατούρ μετέφρασε τὰς *Ἐπιστολάς* του 1857 (γαλλιστί).

Σελ. 51. Ο Η. Mazers de Latude γεννηθεὶς εἰς Μοντινιάκον 1725, 24ετῆς ἐφυλακίσθη εἰς Βασιλλίαν ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΕ'. διότι, παρέσχε λέγουσι, ψευδεῖς πληροφορίες τῇ Κ. Πομπαδούρ περὶ ἐπιβουλῆς τινος κατὰ τῆς ζωῆς της, ὅπως, διὰ τοῦ προσπεποιημένου αὐτοῦ ζήλου, τύχη τῆς προστασίας τῆς ἐρωμένης τοῦ βασιλέως· διὸ ὑπέστη πολυχρόνιον καὶ σκλη-

ράν φυλάκιον. Πολλάκις ἀπεπειράθη νὰ δραπετεύσῃ, ἀλλὰ τοῦτο μᾶλλον ἠρέθισε τὴν Ἀρχήν. Ἐπὶ 35 ἔτη μετέβη διαδοχικῶς εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Βινσέννης, τῆς Βισέτρης καὶ τῆς Βασιλλίας. Ἐλευθερωθεὶς τέλος τὸ 1784 ἐδημοσίευσεν Ἰπομνήματα περιέχοντα περιέργους λεπτομερείας. Ἀπέθανεν ἐγγδοηκονταετῆς εἰς Παρισίους τὸ 1805.

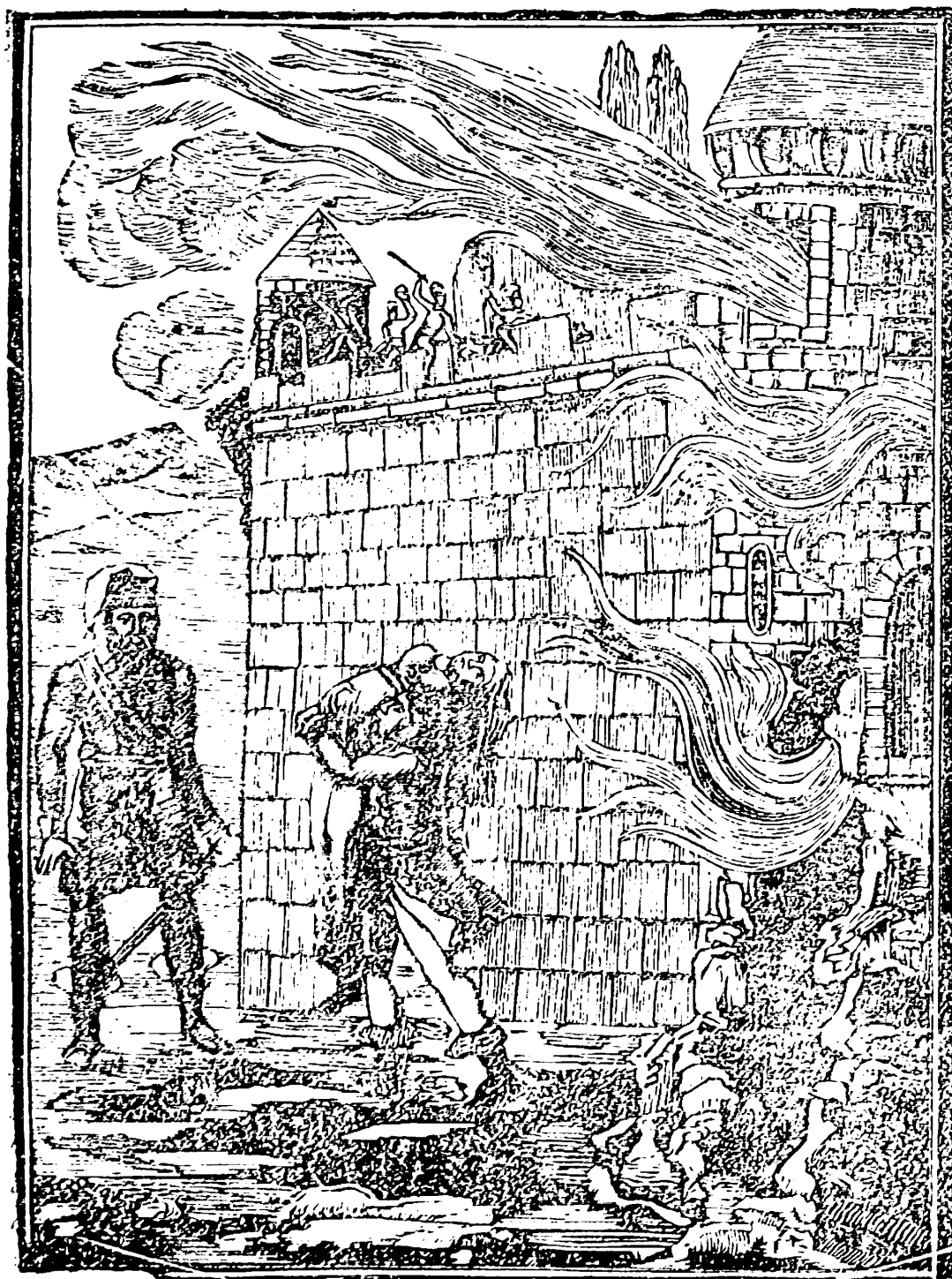
Σελ. 51. Ὁ François baron Trenk, φατριάρχης, γεννηθεὶς τὸ 1711 εἰς Ρήγιον, ἐκ πλουσίας οἰκογενείας σλαβωνικῆς, ἦτο γυμνασιάρχης, βωμολαχάδατος καὶ ἀγριωπός. Τὸ 1738 ὑπηρέτησεν ἐν Ῥωσίᾳ, τὸ δὲ 1740 ἐν Αὐστρίᾳ, ἔνθα διωργάνωσεν ἰδίαις δαπάναις σύνταγμα Παρδούριω, ὕπερ προσέφερε τῇ Μαρίᾳ Θηρεσίᾳ· ἀλλὰ, κατὰ τὴν συγκροτηθεῖσαν τῆς Σαραθίας μάχην κατὰ τοῦ Φριδερίκου Β'. (1745) ἀμελήσας νὰ πολεμήσῃ, ὡς λαφυραγωγὸν τὸ στρατόπεδον, κατεδικάσθη εἰς βαρὺ πρόστιμον καὶ ἐφυλακίσθη. Φυγὼν εἰς Ὀλλανδίαν καὶ ἀνακαλυφθεὶς ἐπανήχθη εἰς Βιέννην ἔνθα ἐδηλητηριάσθη (1749). Οὗτος ἤσκησεν εἴτε ἐπὶ τῶν ἐχθρικῶν πόλεων, εἴτε ἐπὶ τοῦ ἐκ Παρδούριων συντάγματός του ὠμότητος ἀνηκούστους. Τὰ Ἰπομνήματά του ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ ἐξαδέλφου του Φριδερίκου de Trenk, Ἰταλ. καὶ Γαλ. 1788.

Σελ. 56. Gilbert Motier, μαρκήσιος, de La Fayette, γεννηθεὶς τὸ 1757 ἐξ εὐγενοῦς οἰκογενείας τῆς Ἀρβερνίας (Auvergne) θανὼν εἰς Παρισίους 1834. Εἰκοσαετῆς ἐπέβη ἐπὶ φρεγάτας ἐξοπλισμένης ἰδίαις δαπάναις διὰ νὰ συναγωνισθῇ μετὰ τῶν κατὰ τῆς κυριαρχίας τῶν Ἄγγλων ἐξαναστάτων Ἀμερικανῶν. Ἐπανελθὼν εἰς Γαλλίαν μετὰ διετίαν, ἐπανεκάμφε' φέρων εἰς τοὺς ἐπαναστάτας νέας ἐπικουρίας πλοίων, ναυτῶν καὶ χρημάτων· διεκρίθη εἰς τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Βιργινίας, εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ὑόρκ-Τόβν, καὶ συνετέλεσε τὰ μέγιστα νὰ ἰδρυθῇ ἡ δημοκρατία τῶν Ἰνωμένων Πολιτειῶν. Διὰ τῆς ἐν Ἀμερικῇ ἀποκτηθείσης ὑπολήψεως ἐξελέχθη τὸ 1787 μέλος τῆς τῶν προυχόντων Συνελεύσεως, τὸ δὲ 1789 βουλευτῆς τῆς Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, ἔνθα ὑπερασπίσθη ἐνθέρμως τὰς νέας ἰδέας, προτείνων πρῶτος τὴν διακήρυξιν τῶν τοῦ ἀνθρώπου δικαιωμάτων. Τὴν 15 Ἰουλίου 1789 διωρίσθη ἀρχηγὸς τῆς ἐθνικῆς φρουρᾶς· ὑπερασπίσθη τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν, κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς 5 καὶ 6 Ὀκτωβρίου, διεσκόρπισε διὰ τῆς βίας τὸν εἰς τὸ πεδῖον τοῦ Ἄρεως τὴν 17 Ἰουλ. 1791 συναθροισθέντα λαόν, ἐστρατήγησεν εὐδοκίμως τὸ 1792

ἀποκρούσας τὴν κατὰ τὰ ἀρκτικά μεθόρια ξένην εἰσβολήν, ἐξετέθη εἰς τὸν αὐθιχέριον νόμον, μετὰ τὴν 20 Ἰουνίου, ὡς ἀποπειραθεὶς τότε νὰ φυγαδεύσῃ τὸν Βασιλέα ἐκτὸς τῶν Παρισίων, καὶ ἀνεχώρησε μετὰ τινῶν φίλων του εἰς οὐδετέραν χώραν. Συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Λύστριακῶν ἐνεκλείσθη, ὡς ἐπαναστάτης, εἰς τὴν ἀκρόπολιν τοῦ Ὀλμουτζ, ἔμεινε φυλακισμένος μέχρι τοῦ 1797, ὅτε, δι' εἰδικοῦ ἄρθρου τῆς συνθήκης τοῦ Campo-Formio ἀπηλευθερώθη. Ἐπὶ τῆς Ἰπατίας καὶ τῆς Αὐτοκρατορίας ἀπέσχε τῶν πολιτικῶν. Τὸ 1814 ἐκλεχθεὶς μέλος τῆς ἀντιπρ. βουλῆς ἠγόρευσε καὶ ἐψήφισεν ὑπὲρ τῆς πτώσεως. Βουλευτὴς ἐπὶ τῆς παλινρθώσεως 1818 μέχρι 1824 καὶ 1827 μέχρι 1830 ἀντεπολιτεύθη σφοδρῶς τὸν πρωτότοκον βουρβωνικὸν κλάδον· ἀλλὰ διεκόπη τοῦ ἀγῶνος τούτου, μεταβάς τὸ 1825 εἰς τὰς Ἰνωμένας Πολιτείας, ἔνθα Ὁρίαμβοὶ διηνεκαῖς τὸν περιστοιχίσαν. Μετὰ τὰς ἡμέρας τοῦ Ἰουλίου 1830, διωρίσθη αὐθις ἀρχηγὸς τῆς ἐθνικῆς φρουρᾶς τοῦ Βασιλείου, συντελέσας πολὺ, κατὰ τὴν βραχυχρόνιον ὑπηρεσίαν του, εἰς τὴν διατήρησιν τῆς τάξεως καὶ τὴν σύστασιν τῆς νέας δυναστείας. Ἐνεκα τῆς εἰς τὰ πολιτικὰ προσελεύσεως τοῦ Καζιμίρ Πιερίε, ἠσπάσθη τὴν ἀντιπολίτευσιν, μεθ' ἧς δὲν ἔπαυσε ψηφοφορῶν μέχρι τοῦ θανάτου του. Ὁ ἀνὴρ οὗτος διαπρέφας εἰς τὰ σημαντικώτερα πολιτικὰ συμβάντα τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Γαλλίας, πανταχοῦ ἔδειξε πατριωτισμὸν, ἀκεραιότητα, εὐγένειαν ψυχῆς. Διὸ τ' ὄνομά του διαμένει σεβαστὸν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Τὰ προτερήματα τῆς καρδίας του ὑπερτέρουν ἴσως τῶν τοῦ πνεύματός του, μὴ δειχθέντος εἰς πολλὰς περιστάσεις προβλεπτικοῦ, ἀποφασιστικοῦ καὶ ἐπιδεξίου, ἀρμολίου δὲ μᾶλλον ἔντος νὰ διεγείρῃ τὰς τοῦ λαοῦ συγκλονήσεις, ἢ νὰ διέπῃ αὐτὰς πρὸς ἀσφαλῆ ἐπιτυχίαν. Τ' ἀπομνημονεύματά του ἐξεδόθησαν ὑπὸ τῆς οἰκογενείας του εἰς 6 τόμους 1837—1840.

‘Ο Τιταικάν τῷ λέγει· σὺ εἶσαι Λοβίνσκη! οὗτος δὲ ἀποθέ-
τει τὴν Λοδοίσκαν παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Οπόσοι ἐπὶ τῆς ἐν ἐξορίᾳ γῆς τὴν πατρίδα μόνον ἐσυλλογίζοντο,
τῶν ὀφθαλμῶν τῶν μὲν ἀποῦσαν, οὐχὶ δὲ ἐκ τῶν καρδιῶν τῶν. . . !

Ο ΥΠΕΡ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΕΡΩΣ

· II ·

ΛΟΔΩΪΣΚΑ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΟΛΩΝΙΚΗ.

Ἡ ἱστορία μου παρίστησι ἐν παράδειγμα φοβερόν τῆς ἀστάτου τύχης. Συνήθως εἶναι προσφορώτατον, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπικίνδυνον ἐνίοτε νὰ διατηρῆ τις ἀξιοπρεπῶς ἀρχαῖον ὄνομα καὶ νὰ διαχειρίζηται προσηκόντως μεγάλην περιουσίαν. Ὡς υἱὸς μονογενῆς ἐκ λαμπρᾶς οἰκογενείας, ἧς ἡ καταγωγὴ ἐκλείπει εἰς τὸ ἀγανὲς τῶν χρόνων, ἔπρεπε νὰ κατέχω εἰς τὴν πατρίδα μου τὰς πρώτας πολιτικὰς θέσεις· μολοντοῦτο, βλέπω ἐμαυτὸν καταδεδικασμένον νὰ τήκωμαι διὰ παντὸς ἐπὶ ξένης γῆς, εἰς ἄδοξον ἀπραξίαν. Τὸ ὄνομα τοῦ Λοδίνσκη, διάσημον εἰς τὰ χρονικά τῆς Πολωνίας, ἐν ἐμοὶ θέλει ἐξαλειφθῆ! Γνωρίζω, ὅτι ἡ αὐστηρὰ φιλοσοφία ἀποξέριπται καὶ περιφρονεῖ τοὺς ματαίους τίτλους καὶ τὰ πλούτη, ὡς πρόξενα διαφθορᾶς τῶν ἀνθρώπων· ἴσως ἤθελον παρηγορηθῆ ἂν μόνον τούτων ἔστερούμην· ἀλλὰ, φίλε νεανία, κλαίω μίαν λατρευομένην σύζυγον, ζητῶ μίαν φιλότατην θυγατέρα, καὶ οὐδέποτε θέλω ἐπιβλεπεῖν τὴν πατρίδα μου! Ὅποιαν σκληρὰν καρτεροψυχίαν δύναμαι ν' ἀντιτάξω εἰς παρομοίας θλίψεις!

Ὁ πατήρ μου Λοδίνσκης, πλέον ἐξοχὸς διὰ τὰς ἀρετάς του ἢ διὰ τὸν βαθμὸν του, ἔχειρει εἰς τὴν Αὐλὴν τὴν ὑπόληψιν ἐκείνην, ἣτις πηγάζει ἀπὸ τὴν εὐνοίαν τοῦ Ἡγεμόνου, καὶ ἐνίοτε διὰ τῆς προσωπικῆς ἀρετῆς ἀποκτᾶται. Αὐτὸς, ὡς πατήρ φιλόστοργος, ἐπιμελεῖτο τὴν ἀνατροφὴν τῶν δύο μου ἀδελφῶν, ἐξόχως δὲ περὶ τὴν ἰδικήν μου κατερίνετο, μὲ τὸν ζῆλον ἐνὸς ἀρχαίου εὐγενοῦς, ἀγωνιζομένου διὰ τὴν εὐκλειαν τῆς οἰκογενείας του, ἧς ἡ μόνη ἐλπίς ἤμην ἐγὼ, καὶ συγχρότως μὲ τὴν δραστηριότητά του φιλοπατρίδος, μὴ ἀποβλέπωντος εἰς ἄλλο ἢ ν' ἀφήσῃ εἰς τὴν πολιτείαν διάδοχον ἄξιον ἑαυτοῦ.

Τὴν γυμναστικὴν μου ἐμάνθανον εἰς τὴν Βαρσοβίαν. Μεταξὺ ἡμῶν διεκρίνετο ἐκεῖ διὰ τὰ προσφιλέα προτερήματα ὁ νέος Μ. Π. Οὗτος, πρὸς τὰ θέλγητρα τῆς εὐγενοῦς καὶ γλυκείας φυσιογνωμίας του, ἦτο προικισμένος καὶ μὲ πνεῦμα δεξιῶς καλλιεργημένον. Ἡ πρὸς τὰς πολεμικὰς ἡμῶν ἀσκήσεις ἐπιδεξιότης του, ἡ ἔτι σπανιωτέρα μετριοφροσύνη του, δι' ἧς ἐφάνετο ὅτι ἤθελε νὰ κρύπτῃ καὶ εἰς ἑαυτὸν τὰ προτερήματά του, διὰ νὰ ἐκτιμᾷ τὰ οὐχὶ τόσον λόγου ἄξια τῶν ἀντιζήλων του, οἵτινες καθ' ὅλας σχεδὸν τὰς περιστάσεις, ἐδεικνύοντο ὑποδέστεροι ἢ εὐπροσηγορία τῶν ἡθῶν του, ὁ γλυκὺς χαρακτήρ του, εἴλωρον τὴν προσοχὴν, ἐπέβαλλον τὸ σέβας, καὶ τὸν καθίστων ἀγαπητὸν παρ' ἐκείνη τῇ περικαλλεῖ νεολαίᾳ, ἣτις συνεμερίζετο τοὺς πόνους καὶ τὰς διασκεδάσεις μας. Θέλω ἐπαινέσει ἑμαυτὸν λέγων, ὅτι ὡς ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῶν χαρακτήρων καὶ τῆς συμπαθείας τῶν διαθέσεων μας συνέδεσα φιλίαν μετὰ τοῦ Μ. Π., μεθ' οὗ ἔζησα εἰς στενοτάτην σχέσιν.

Πόσον εὐτυχῆς μὲν εἶναι, ἀλλὰ ταχέως παρέρχεται ἡ ἡλικία ἐκείνη, καθ' ἣν τις ἀγνοεῖ τόσον τὴν κενοδοξίαν, τὸ πᾶν θυσιάζουσαν πρὸς ἀπόκτησιν πλούτου καὶ δόξης, ὅσον καὶ τὸν ἔρωτα, οὗ ἡ ἔξοχος ἰσχὺς ἀπορρόφᾷ καὶ συγκεντρώνει ὅλας τὰς ψυχικὰς δυνάμεις μας ἐφ' ἑνὸς ἀντικειμένου· ἐκείνη ἡ ἡλικία τῶν ἀθῶων ἡδονῶν, τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης· ὁπότε ἡ καρδία εἰσέτι ἄπειρος ἀκολουθεῖ ἐλευθέρως τὰς ὁρμὰς τῆς ἀναπτυσσομένης αἰσθητικότητός της, καὶ παραδίδεται ὅλη ἀφελῶς εἰς τὸ προσφιλὲς αὐτῆς ἀντικείμενον. Τότε, ἀγαπητέ μου Βελμῶν, ἡ φιλία δὲν νομίζεται μάταιον ὄνομα ἀλλὰ θεῖόν τι δῶρον. Κοινωνὸς ὅλων τῶν ἀποβρέητων τοῦ Μ. Π. δὲν ἐπιχειροῦσάν τι, ἂν πρῶτον δὲν ἤθελον τὸ διακοινώσαι εἰς αὐτόν· διότι ἀμφοτέρωθεν καθωδηγούμεθα συμβουλευόμενοι, ἐγὼ μὲν εἰς τὴν διαγωγὴν μου, ἐκεῖνος δὲ εἰς τοὺς σκοπούς του, διὰ ταύτης δὲ τῆς γλυκείας ἀμοιβαιότητος, ἡ ἔφηβος ἡλικία μας τὰς μὲν ἡδονὰς συνεμερίζετο, τὰς δὲ λύπας συγκατεπράυνεν. Ὅποιαν θλίψιν ἐδοκίμασα, ὅταν ἔφθασεν ἡ ἐδυνηρὰ στιγμή, καθ' ἣν ὁ Μ. Π. ἠναγκασμένος ἀπὸ τὰς πατρικὰς παραγγελίας ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Βαρσοβίας, μ' ἀπεχειρέτησε μὲ αἰσθήματα τρυφερότητος! Ὑπεσχέθημεν ἀμοιβαίως νὰ διατηρήσωμεν διὰ παντὸς τὸν ζωηρὸν τοῦτον δεσμόν, ὅστις ἐπροξένησε τὴν εὐτυχίαν τῆς νεότητός μας, καὶ ἀπερισκέπτως ὠρκίσθημεν, ὅτι τὰ πάθη ἄλλης ἡλικίας δὲν ἤθελον ποτὲ τὸν

ἀλλοιωσει. Ὅποιον μέγα κενὸν ἠσθάνθην εἰς τὴν καρδίαν μου ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ φίλου μου. Κατ' ἀρχὰς μ' ἐφάνη, ὅτι κανὲν πρᾶγμα δὲν ἦτο ἱκανὸν ν' ἀναπληρώσῃ τὴν στέρησίν του· ὥστε καὶ εἰς τὴν πατρικὴν φιλοστοργίαν καὶ εἰς τὰς ἀδελφικὰς περιποιήσεις ἐφαινόμην σχεδὸν ἀναίσθητος. Ἐνόησα, ὅτι, διὰ ν' ἀπορύγῳ αὐτὸ τὸ βάσανον, δὲν εἶχον ἄλλο τι νὰ πράξω εἰμὴ νὰ ἐνασχοληθῶ εἰς ἔργον τι ἐπωφελές. Ἐδιδάχθην τὴν Γαλλικὴν διάλεκτον, κοινὴν ἤδη καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ ἠσθάνθην τέρψιν ἀναγινώσκων περίφημα συγγράμματα, ὄντα αἰώνια μνημεῖα τῆς εὐφυΐας. Ἐθαύμαζον δὲ πῶς εἰς μίαν διάλεκτον τόσον ἄγονον διέπρεψαν τοιοῦτοι διάσημοι ποιηταὶ καὶ ἄριστοι συγγραφεῖς, δικαίως ἀποθανατωθέντες. Κατέβαλον σπουδασίαν μελέτην εἰς τὴν γεωμετρίαν, καὶ ἐπέδωσα, ἐξαιρέτως εἰς ταύτην τὴν εὐγενῆ τέχνην, ἣτις ἀποτελεῖ ἓνα ἥρωα μὲ τὴν φθορὰν μυρίων δυστυχῶν, καὶ ἦν, ἀνδρειότεροί τινες μᾶλλον ἢ φιλόφρονες, ὠνόμασαν μεγάλην ἐπιστήμην τοῦ πολέμου. Πολὺν χρόνον ἐνησχολήθην μόνον περὶ ταύτας τὰς τόσον δυσχερεῖς ὅσον καὶ βαθεῖας σπουδὰς. Ὁ Μ. Π. ὅστις συχνάκις μ' ἔγραφε, σπανίας καὶ συντόμους ἀπαντήσεις ἐλάμβανεν ὥστε ἡ ἀνταπόκρισις ἡμῶν ἐξησθενεῖτο βαθμηδὸν, ὅταν καὶ ὁ ἔρος τελευταῖον μὲ κατήντησε ν' ἀληθμονήσω τὴν φιλίαν.

Ὁ πατήρ μου εἶχε προπολλοῦ στενὴν φιλίαν μὲ τὸν κόμητα Πουλόσκην. Γνωστὸς οὗτος διὰ τὸ ἀπότομον τῶν αὐστηρῶν ἠθῶν του, περιβόητος διὰ τὸ ἀκαμπτὸν τῶν ἀληθῶς δημοκρατικῶν ἀρετῶν του, μέγας στρατηγὸς ἅμα καὶ ἀνδρεῖος στρατιώτης, εἶχε διακριθῆ εἰς πολλὰς περιστάσεις διὰ τῆς ὀξυθύμου τόλμης του καὶ τοῦ διακαοῦς πατριωτισμοῦ του. Ἐκτεθραμμένος μὲ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀρχαίων, εἶχεν ἀρυσθῆ ἐκ τῆς ἱστορίας τῶν ὑψηλὰ μαθήματα εὐγενοῦς ἀφιλοκερδεΐας, ἀκλονήτου σταθερότητος καὶ ἄκρας ἀφοσιώσεως. Ὁ Πουλόσκης, κατὰ μίμησιν τῶν ἡρώων ἐκείνων, εἰς οὓς ἡ Ρώμη, χάριν λατρείας καὶ εὐγνωμοσύνης, ἀνήγειρε βωμοὺς, ὅχι μόνον ἤθελε θυσιάσει ὅλην τὴν περιουσίαν του διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πατρίδος του, καὶ χύσει μέχρι βάνιδος τὸ αἷμά του πρὸς ὑπεράσπισιν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα του Λοδοῦσκην θύμα ἤθελε προσφέρει.

Πόσον ἦτο ὠραία ἡ Λοδοῦσκα! πόσον τὴν ἠγάπων! τὸ ἐράσμιον ὄνομά της πάντοτε εἰς τὰ χεῖλη μου περιφέρεται, ἡ λατρευομένη εἰκὼν της εἶναι εἰσέτι ἐγκεχαραγμένη εἰς τὴν καρδίαν μου.

Ἄμα τὴν εἶδον φίλε μου, εἰς αὐτὴν μόνον ἀπέβλεψα. Παρή-
τησα τὴν σπουδὴν μου, ἐλησμόνησα τὴν φιλίαν, καὶ ὄλας μου
τὰς στιγμὰς καθιέρωσα ὑπὲρ τῆς Λοδοῖσκας. Οἱ πατέρες ἀμ-
φοτέρων δὲν ἐβράδυναν νὰ ἐννοήσουν τὸν ἔρωτά μου, καὶ ἐπει-
δὴ δὲν μ' ἀνέφερόν τι περὶ τούτου, ἐπόμεινον ἦτο, ὅτι δὲν τὸν
ἀπεδοκίμαζον. Ἡ ἰδέα αὕτη μοι ἐφάνη ἀρκετὰ βέλτιος, ὥστε
καὶ παρεδόθην ἐλευθέρως εἰς τὸ παρασύρον με γλυκὺ πάθος.
Κατώρθωσα νὰ βλέπω καθεκάστην τὴν Λοδοῖσκαν, ποτὲ μὲν
εἰς τὸν οἶκόν της, ποτὲ δὲ εἰς τὰς ἀδελφάς μου, αἵτινες τὴν
ὑπερηγάπων. Τοιαύτην ζωὴν δύο χρόνους διήνυσα.

Ἐπὶ τέλους, ἡμέραν τινὰ ὁ Πουλόσκης λαβὼν με κατὰ μέ-
ρος μ' εἶπεν: Ὅ, τε πατήρ σου καὶ ἐγὼ ἐτρέφομεν μεγάλας ἐλ-
πίδας διὰ σέ, καθὼς τὸ ἀπεδείκνυες διὰ τῆς προτέρας διαγω-
γῆς σου, ὅτε διὰ πολὺν χρόνον σ' ἐβλεπον μεταχειριζόμενον
τὴν νεότητά σου εἰς ἔργα ἔντιμα καὶ ἐπωφελῆ, ἀλλὰ σήμε-
ρον . . . . (ἰδὼν ὅτι ἤθελον νὰ τὸν διακόψω, μὲ προκατέλαβε.)
Τί θέλεις νὰ μὲ εἰπῆς; νομίζεις νὰ μὲ φανερώσῃς τι ἄγνωστον
εἰς ἐμέ; νομίζεις, ὅτι καθεκάστην ἔπρεπε νὰ ἦμαι μάρτυς τῶν
ὀρμῶν σου, διὰ νὰ αἰσθανθῶ πόσον ἡ Λοδοῖσκα μου εἶναι ἀξία
ἀγάπης; ἀλλ' ἐπειδὴ γνωρίζω τόσον καλῶς, ὡς καὶ σὺ, πόσον
ἐκτιμᾶται ἡ θυγάτηρ μου, διὰ τοῦτο δὲν θέλεις τὴν ἀπολαύ-
σει εἰμὴ ἐπαξίως. Μάθε, νεκνία, ὅτι δὲν ἀρκεῖ αἱ ἀδυναμίαι καὶ
τὰ ἐλαττώματα νὰ ἦναι θεμιτὰ πρὸς δικαιολόγησιν αὐτῶν·
ὅτι ὁ ἀγαθὸς πολίτης ὑποκείμενος εἰς τὰ τοιαῦτα, ὀφείλει νὰ
τὰ μεταχειρίζεται πρὸς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος· ὅτι ὁ ἔρωσ,
ὁ ἔρωσ αὐτὸς δὲν ἤθελε νομίζεσθαι εἰμὴ εὐτελής ἢ ἐπικίνδυνος,
καθὼς ὄλα τὰ χαμερπῆ πάθη, ἂν πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲν ἤθελε
διεγείρει τὰς γενναίας ψυχὰς πρὸς τὸ ἔνδοξον. Ἄκουσον, ὁ φι-
λάσθενος μονάρχης μας ἐγγίξει περὶ τὸ τέλος του, καὶ ἡ βαθ-
μηδὸν κλονιζομένη ὑγεία του ἐκίνησε τὴν φιλοδοξίαν τῶν γει-
τόνων μας, αἵτινες ἐτοιμάζονται ἀναποφεύκτως νὰ μᾶς ἐν-
σπείρουν διχονοίας, καὶ ἐλπίζουν, ὅτι παραβιάζοντες τὰς
ψήφους μας νὰ μᾶς δώσουν βασιλέα τῆς ἐκλογῆς τῶν. Ξενικὰ
στρατεύματα ἐτόλμησαν ν' ἀναφανῶσι κατὰ τὰ σύνορα τῆς
Πολωνίας, δισχιλίωι ἐκ τῶν εὐπατριδῶν συναθροίζονται ἤδη
διὰ νὰ περιστείλωσι τὴν ἀλαζωνικὴν αὐτῶν αὐθάδειαν. Ὑπαγε
λοιπὸν νὰ ἐνωθῆς μὲ ταύτην τὴν ἀνδρείαν νεολαίαν, καὶ περὶ
τὸ τέλος τῆς ἐκστρατείας ἐπ' ἀνελθε θριαμβεύων καὶ βεβαυμμέ-
νος εἰς τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν μας, διὰ νὰ δεῖξῃς εἰς τὸν Πουλό-

σκην, ὅτι εἶσαι ἄξιος νὰ γείνης γαμβρὸς αὐτοῦ.

Στιγμὴν δὲν ἐσυλλογίσθη, ὁ πατήρ μου ἐνέκρινε τὴν ἀπόφασίν μου, ἀλλὰ δυσκόλως συνήνεσε ν' ἀναχωρήσω τόσον βιαστικῶς. Μ' ἐράτησε πολλὴν ὥραν ἐνηγκαλισμένον, καὶ τρυφερὰ στοργῇ ἀπεικονίζετο εἰς τὰ βλέμματά του. Οἱ ἀποχαιρετισμοὶ του ἐστάθησαν τόσον θλιβεροί, ὥστε ὁ ταραγμὸς τῆς καρδίας του διεπέρασε τὴν ἰδικήν μου· τὰ δάκρυά μας συνεχέοντο εἰς τὸ σεβάσμιον πρόσωπόν του.

Ὁ Πουλόςκης παρὼν εἰς ταύτην τὴν συμπαθητικὴν σκηνήν, μᾶς ἐπέπληξε μὲ τρόπον στωϊκὸν διὰ τὴν, κατὰ τὸ φρόνημά του, ἀδυναμίαν μας. Παῦσον τὰ δάκρυά σου μ' εἶπεν αὐτὸς, ἢ φύλαξέ τα διὰ τὴν Λοδοίσκαν. Ἴδιον μόνον τῶν μικροψύχων ἐραστῶν εἶναι νὰ κλαίωσιν, ὅταν ἀποχωρίζονται διὰ τινὰς μῆνας. Ἐφανέρωσεν εἰς τὴν θυγατέρα του, παρόντος μου, τόσον τὴν ἀναχώρησίν μου, ὅσον καὶ τὰ παρακινήσαντά με αἷτια. Ἡ Λοδοίσκα ὠχρίξ, στενάζει, θεωρεῖ τὸν πατέρα της ἐρυθριῶσα, καὶ μὲ τρέμουσαν φωνὴν βεβαιοῖ, ὅτι αἱ εὐχαί της θέλουν ταχύνει τὴν ἐπιστροφὴν μου, καὶ ἡ εὐδαιμονία της μόνον ἀπ' ἐμὲ ἐξαρτᾶται. Τοιοῦτοτρόπως ἐμψυχωθεὶς, ποίους κινδύνους εἶχον νὰ τρομάξω; Ἐκίνησα τέλος πάντων, ἀλλὰ καθ' ὅλην ταύτην τὴν ἐκστρατείαν δὲν συνέβη τι ἀξιοπερίεργον. Οἱ ἐχθροὶ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ κινούμενοι, ὡς καὶ ἡμεῖς, τοῦ ν' ἀποφύγουν σύγκρουσιν δυναμένην νὰ ἐπιφέρῃ φανερὸν πόλεμον εἰς τὰ δύο ἔθνη, δὲν ἔκαμνον παρὰ νὰ μᾶς ἐνοχλῶσι διὰ συνεχῶν πορειῶν. Ἡμεῖς τοὺς παρηκολουθοῦμεν παρατηροῦντες τὰ κινήματά των. Παντοῦ μᾶς προαπήντων, ὅπου θέσις εὐπρόσιτος ταῖς ἐπαρουσιάζετο. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἴδια διὰ νὰ παραχειμασῶσιν, ὁ δὲ μικρὸς στρατὸς μας συνιστάμενος ἐξ εὐγενῶν διελύθη. Ἐγὼ ἐπανῆλθον εἰς τὴν Βαρσοβίαν πλήρης χαρᾶς καὶ ἀνυπομονησίας, νομίζων ὅτι ὁ ὑμέναιος καὶ ὁ ἔρωσ ἤθελον μοὶ παρέξει τὴν Λοδοίσκαν.... ἀλλοίμονον!! ὁ πατήρ μου δὲν ὑπῆρχε πλέον! Ἐνῶ εἰσηρχόμην εἰς τὴν πόλιν, ἔμαθον, ὅτι ὁ Λοβίνσκης τὴν προῖοῦσαν εἶχεν ἀποθάνει ἐξ ἀποπληξίας· ὥστε μήτε κἄν τὴν λυπηρὰν παρηγορίαν εἶχον νὰ παρευρεθῶ εἰς τὴν τελευταίαν πνοήν τοῦ πλέον φιλοστόργου πατρός. Εἰς τὸ μνημῆμά του μόνον συρθεὶς τὸ κατέβρεξα μὲ δάκρυα.

Ὅχι, μ' εἶπεν ὁ Πουλόςκης ἀναισθητῶν σχεδὸν διὰ τὴν βαθεῖαν θλίψιν μου, ὄχι μὲ ἀνωφελῆ δάκρυα πρέπει τις νὰ τι-

μήση τὴν μνήμην ἐνὸς πατρὸς, ὅποιος ἦτο ὁ ἰδικὸς σου. Ἡ Πολωνία λυπεῖται στερηθεῖσα ἐν αὐτῷ ἥρωος καὶ πολίτου, ὅστις ἐπωφελῶς ἤθελε τὴν ὑπηρετήσῃ εἰς ταύτην τὴν κρίσιμον περίστασιν, ἀφ' ἧς δὲν εἴμεθα μακρὰν. Ὁ Μονάρχης μας ἐκ πολυχρονίου νοσήματος ἐξηντλημένος, μὲν νὰ ζήσῃ δεκαπέντε ἡμέρας ἐκ τῆς ἐκλογῆς λοιπὸν τοῦ διαδόχου του κρέματα ἢ εὐτυχία ἢ ἡ δυστυχία τῶν συμπολιτῶν μας. Ἀφ' ὅλα τὰ δικαιώματα, ἃ περὶ ὁ θάνατος τοῦ πατρὸς σου σοὶ παραχωρεῖ, τὸ ἐντιμότερον, ἀναμφιβόλως, εἶναι νὰ συνεδριάσῃ εἰς τὴν βουλήν, ὅπου θέλεις τὸν ἀντιπροσωπεύσει. Ἐκεῖ αὐτὸς διὰ σοῦ θέλει ἀναζήσῃ· ἐκεῖ πρέπει νὰ δείξῃς τόλμην ἀνωτέραν ἐκείνης τοῦ καταφρονεῖν τὸν θάνατον ἐν τῷ πολέμῳ. Ἡ ἀνδρία τοῦ στρατιώτου εἶναι κοινὸν προτέρημα· ἀλλ' ἔξοχοι ἄνδρες εἶναι ἐκεῖνοι, οἵτινες — διατηροῦντες εἰς κρίσιμους περιστάσεις ἀτάραχον τόλμην, καὶ διὰ τινος εὐφυοῦς δραστηριότητος ἀνακαλύπτοντες τοὺς σκοποὺς τοῦ ἰσχυροῦ σκευωροῦντος, διαλύουσι τὰς ὑποθαλαπτόμενας ἐργασίας, ἀψηφούσι τὰς θρασεῖας στάσεις, καὶ πάντοτε σταθεροὶ, ἀδιάφθοροι καὶ δίκαιοι δὲν δίδουσι τὰς ψήφους των εἰμὴ ὑπὲρ ἐκείνου, ὃν κρίνουσιν ἀξιώτερον, δὲν ἀποβλέπουσιν εἰμὴ εἰς τὴν εὐτυχίαν τῆς πατρίδος των· ἐκεῖνοι, οὓς μῆτε χρυσὸς καὶ ὑποσχέσεις δὲν διαφθείρουσι, μῆτε παρακλήσεις δὲν ἰσχύουν νὰ τοὺς κάμψωσι, μῆτε ἀπειλαὶ τοὺς τρομάζουσιν. Ἴδού διὰ ποίων ἀρετῶν ὑπερεῖχεν ὁ πατήρ σου· αὕτη εἶναι ἡ ἀληθῶς πολῦτιμος κληρονομία, ἣν σπουδαίως πρέπει νὰ διαδεχθῆς. Ἡ ἡμέρα τῆς συνελεύσεως τῶν ἀντιπροσώπων, περὶ τῆς ἐκλογῆς ἐνὸς βασιλέως, εἶναι ἀσφαλεστάτη ἐποχὴ, καθ' ἣν φανερόντων τόσον αἱ ἀπαιτήσεις πολλῶν συμπολιτῶν, μᾶλλον ἐνασχολουμένων περὶ τὸ προσωπικόν των συμφέρον, ἢ ἀγwoιζομένων διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς πατρίδος των, ὅσον καὶ τὰ ἐλεύθρια σχέδια τῶν γειτνιαζουσῶν Δυνάμεων, ὧν ἡ ἀπότομος πολιτικὴ ἀφανίζει τὰς δυνάμεις μας, ἅμα διαιρέσῃ αὐτάς. Ἡ ἀπατώμαι, φίλε μου, ἢ ἡ ἐλεύθρια στιγμὴ πλησιάζει, ἣτις θέλει ὀρίσει διὰ παντὸς τὸ πεπρωμένον τῆς ἐπαπειλουμένης πατρίδος μου. Οἱ ἐχθροὶ αὐτῆς συνώμωσαν τὸν ἐλεύθρον της, διέθεσαν μίαν μυστικὴν ἐπανάστασιν, ἣν δὲν θέλουν ἀποπερατώσει, ἐνόσω ἢ χεὶρ μου δύναται νὰ κρατῇ τὸ ξίφος. Εἶθε ὁ Θεός, ὁ προστατεύων τὴν πατρίδα μου, νὰ τὴν διαφυλάξῃ ἀπὸ τὰς φρίκας ἐμφυλίου πολέμου! Ἀλλ' αὕτη ἡ ἀγωνία, ὅσον φρικαλέα καὶ ἄν ᾔῃαι, ἴσως γενή-

σεται ἀναγκαία, καὶ ἐλπίζω, ὅτι αὕτη ἔσεται τοῦλάχιστον σφοδρά τις κρίσις, μεθ' ἣν ἡ πολιτεία ἀναγεννωμένη ἐπανα-
κλήσει τὴν ἀρχαίαν τῆς εὐκλείαν. Ἐσὺ θέλεις μὲ συνδράμει,
Λοδοίσκη, διότι ὁ ἔρωσ πρέπει νὰ ὑποχωρήσῃ ὑπὲρ συμφερόν-
των ἰερωτέρων. Τὴν θυγατέρα μου δὲν δύναμαι νὰ σοὶ δώσω
κατ' αὐτὰς τὰς πενθίμους στιγμὰς, ὅτε ἡ πατρίς κινδυνεύει·
ἀλλὰ σοὶ ὑπόσχομαι, ὅτι αἱ πρῶται ἡμέραι τῆς εἰρήνης θέλουσιν
ἀφιερωθῆ εἰς τὸν μετὰ τῆς Λοδοίσκας ὑμέναιόν σου.

Οἱ λόγοι τοῦ Πουλόσκη δὲν ἦσαν ἀβάσιμοι, διότι ἡσθάνθη
ὅποια κυριώτερα καθήκοντα εἶχον εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἐκπληρώσω
τὸ σπουδαῖον ὅμως ἀντικείμενον, περὶ ὃ ἐνησχολούμην, δὲν
διεσκέδασε τόσον τὴν θλίψιν μου. Τὸ ὁμολογῶ ἀνευθυριάστως,
ἡ σκυθρωπότης τῶν ἀδελφῶν μου, ἡ συμπαθητικὴ φιλία των,
αἱ συνεσταλμέναι μὲν, ἀλλὰ γλυκεῖαι περιθάψεις τῆς πεφλη-
μένης μου, ἐπέφερον εἰς τὴν τεταραγμένην ψυχὴν μου πλείονα
ἐντύπωσιν ἢ αἱ πατριωτικαὶ νοθεσίαι τοῦ Πουλόσκη. Εἶδον
τὴν Λοδοίσκην ἐνδομύχως πάσχουσαν διὰ τὸν ἀνεπανόρθωτον
ὄλεθρόν μου, καὶ συνθλιβομένην διὰ τὰς σκληρὰς περιστάσεις,
αἵτινες ἀνέβηλον τὴν ἑνωσίν μας, ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς θλίψεώς
μου συμμετεῖχε καὶ ἄλλος, ἔλαβον ἐκ τούτου ἄμεσον παρη-
γορίαν.

Ἐν τούτοις, τοῦ βασιλέως ἀποθανόντος, συνεκλήθη καὶ ἡ
Συνέλευσις. Καθ' ἣν ἡμέραν αὕτη ἔμελλε νὰ γίνῃ, καὶ τὴν
στιγμὴν, ὅτε ἐσκόπευον νὰ ὑπάγω ἐκεῖ, ἄγνωστος τις παρου-
σιάζεται εἰς τὸ μέγαρόν μου, καὶ θέλει νὰ μοὶ ὁμιλήσῃ κατὰ
μόνας. Ἄμα οἱ περὶ ἐμὲ ἀπεσύρθησαν, αὐτὸς ἐμβαίνει μετὰ
σπουδῆς, ῥίπτεται εἰς τὰς ἀγκάλας μου, καὶ μὲ κατασπάζε-
ται τρυφερῶς· οὗτος ἦτον ὁ Μ. Π. Δεκαετῆς ἀποχωρισμὸς δὲν
μοὶ τὸν κατέστησε τόσον ἀγνώριστον. Ἐμείνα ἐκστατικὸς καὶ
πλήρης χαρᾶς διὰ τὴν ἀνέλπιστον ἐπιστροφὴν του. Ἐτι μᾶλ-
λον θέλεις θαυμάσει, μ' εἶπεν, ὅταν μάθῃς ταύτης τὸ αἴτιον.
Τώρα ἔρθασα, καὶ ὑπάγω εἰς τὴν Συνέλευσιν τῶν ἀντιπροσώ-
πων· ἄρα γε δύναμαι νὰ καυχηθῶ εἰς τὴν φιλίαν σου καὶ νὰ
ἐλπίσω εἰς τὴν ψῆφόν σου; — Εἰς τὴν ψῆφόν μου; καὶ ὑπὲρ
τίνος; — ὑπὲρ ἐμοῦ, φίλε μου. Ἰδὼν τὴν ἐκστασίαν μου, ἐπα-
νέλαβεν ἐνθέρμως· νὰ ὑπὲρ ἐμοῦ· τώρα δὲν εἶναι καιρὸς νὰ
σοὶ διηγηθῶ, ὅπως ἐντυχῶς μετεβλήθη ἡ τύχη μου, ἥτις
μοὶ παρέχει τόσας ὑψηλὰς ἐλπίδας. Τοῦτο μόνον ἤξευρε τώ-
ρα, ὅτι ἡ φιλοδοξία μου τοῦλάχιστον ὑποστρέφεται ὑπὸ τῆς

πλειονοψηφίας, ματαιίως δὲ δύο ἀνίσχυροι ἀντίζηλοι ἐτοιμάζονται νὰ διαφιλονεικήσωσι περὶ τοῦ στέμματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔχω ἀξιώσεις. Λοβίνσκη, ἐξηκολούθησεν αὐτὸς, ἐναγκαλιζόμενός με ἐκ δευτέρου, ἂν δὲν ἦσο φίλος μου, ἂν δὲν σὲ ἐτίμων τοσοῦτον, ἴσως ἤθελον ἀναγκασθῆ νὰ σὲ ἐκθαμβώσω διὰ μεγάλων ὑποσχέσεων ἤθελον ἴσως σ' ἀποδείξει ὅποια εὐνοια σὲ περιμένει, ὅποια ἔντιμοι ὑπουργοὶ σοὶ ἐπιφυλάττονται, ὅποιον εὐγενὲς καὶ εὐρὺ στάδιον θέλοι σοὶ ἀνοιχθῆ εἰς τὸ ἐξῆς· δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ σὲ ἐξαπατήσω, ἀλλὰ θέλω νὰ καταπεισθῆς. Μὲ πόνον ψυχῆς βλέπω, καθὼς καὶ σὺ τὸ γινώσκεις, ὅτι ἡ Πολωνία πρὸ πολλῶν ἡδὴ χρόνων ἐξασθενήσασα, μόνον εἰς τὴν διχόνοιαν τῶν περιστοιχίζουσῶν αὐτὴν τριῶν Δυνάμεων χρεωστῆ τὴν σωτηρίαν τῆς· ἀλλ' ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ πλουτίσωσιν ἐκ τῶν λαφύρων μας δύναται νὰ ἐνώσῃ εἰς πᾶσαν στιγμὴν τοὺς ἐχθροὺς μας, διηρημένους ὄντας. Ἄς ἐμποδίσωμεν, ἂν ἦναι δυνατόν, τὴν ὀλέθριον ταύτην τριαρχίαν, ἣτις ἀναμφιβόλως θέλει ἐνεργῆσαι τὸν διαμελισμὸν τῶν ἐπαρχιῶν μας. Ἀληθῶς, εἰς εὐτυχεστέρους μὲν καιροὺς οἱ πρόγονοί μας διετήρησαν ἐλλόγως ἐλευθέρως τὰς ἐκλογάς, ἀλλὰ σήμερον πρέπει νὰ ὑποχωρήσωμεν εἰς τὴν κατεπείγουσαν ἡμᾶς ἀνάγκην. Ἡ Ρωσσία ἀναμφιβόλως θέλει ὑπερασπισθῆ ἓνα βασιλέα, ὃν δημιουργήσει. Δεχόμενος λοιπὸν τὸν κατ' ἐκλογὴν αὐτῆς, προλαμβάνεις τὴν τριπλῆν συμμαχίαν, ἣτις ἤθελε προξενῆσαι τὴν ἄφευκτον φθοράν μας, καὶ ἐξασφαλίζεσαι ἓνα ἰσχυρὸν σύμμαχον, ὃν θέλομεν ἀντιτάξει ἐπιτυχῶς κατὰ τῶν δύο ἐχθρῶν, οἵτινες μᾶς μένουσιν. Ἴδου τὰ δικαιολογήματα τῆς ἀποφάσεώς μου, καὶ, διὰ νὰ διατηρήσω μόνον καὶ μόνον τὰ πολυτιμότερα ἡμῶν δικαιώματα, παραβλέπω μέρος αὐτῶν, καὶ δὲν θέλω νὰ βασιλεύσω, εἰμὴ διὰ νὰ στερεώσω τὸν κλονιζόμενον θρόνον διὰ τινος ἐμφρόνου πολιτικῆς. Τέλος, δὲν μεταβάλλω τὸ πολιτικὸν σύνταγμα, εἰμὴ μόνον διὰ νὰ σώσω ὅλοκληρον τὴν πολιτείαν.

Ἀπῆλθομεν εἰς τὴν Δίαιταν, καὶ ἐψηφηφόρησα ὑπὲρ τοῦ Μ. Π., ὅστις ἐπέτυχε τῆς πλειονοψηφίας· ἀλλ' ὁ Πουλόσκης, ὁ Ζαρέμπας καὶ τινες ἄλλοι, ἔλαβον τὸ μέρος τοῦ Πρίγκιπος Κ. ... Τίποτε δὲν ἀπεφασίσθη εἰς τὸν θόρυβον τῆς πρώτης ταύτης συνελεύσεως.

Ὅταν ἐξῆλθομεν, ὁ Μ. Π. πλησιάσας μ' ἐπροσκάλεσε νὰ τὸν ἀκολουθήσω εἰς τ' Ἀνάκτορα, ἕτινα μυστικοὶ ἀπόστολοι

τῷ εἶχον ἤδη ἐτοιμάσει εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ἀμφότεροι κλεισθέντες ἐκεῖ διὰ πολλὰς ὥρας ἀνενεώσαμεν τὰς περὶ ἀδιαβρήκτου φιλικοῦ δεσμοῦ ὑποσχέσεις μας. Τότε τῷ ἐφανέρωσα καὶ τὰ περὶ τῆς μετὰ τοῦ Πουλόσκη στενῆς σχέσεώς μου, καὶ τὸν πρὸς τὴν θυγατέρα του ἔρωτά μου. Εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην μου ταύτην ἀνταπεκρίθη καὶ αὐτὸς δι' ἄλλης τινος σπουδαιοτέρας, γνωστοποιῶν μοι ὅποια περιστατικὰ εἶχον διαθέσει τὴν μέλλουσαν δόξαν του, καὶ τὶ ἐμελέτα ἐν τῷ κρυπτῷ. Ἀνεχώρησε τέλος πάντων, ἀφοῦ μὲ κατέπεισεν, ὅτι δὲν κατεγίνετο τόσον διὰ τὴν νὰ δοξασθῆ, ὅσον νὰ φέρῃ τὴν Πολωνίαν εἰς τὴν ἀρχαίαν της ἀκμὴν.

Ταῦτα διανοούμενος ἔτρεξα εἰς τὸν μέλλοντα πενθερόν μου, ὃν ἐπιθυμία μὲ κατέφλεγε νὰ καταφέρω ὑπὲρ τοῦ φίλου μου. Ὁ Πουλόσκης ἐβάδιζε μὲ βήματα γιγαντιαῖα εἰς τὸν θάλαμον τῆς θυγατρὸς του, ἣτις ἐφαίνετο, ὡς κ' ἐκεῖνος, τεταραγμένη. Ἰδὲ τον, εἶπεν αὐτὸς, ἄμα μὲ εἶδεν ἐμβαίνοντα, ἰδοὺ ἐκεῖνος ὁ ἄνθρωπος, ὃν ἐγὼ ἐτίμων, καὶ σὺ ἠγάπας! ἀμφοτέρους μᾶς θυσιάζει διὰ τὴν τετυφλωμένην φιλίαν του. Ἡθέλησα ν' ἀποκριθῶ, ἀλλ' αὐτὸς ἐξάκολουθεῖ. Σὺ ἐκ νηπιότητος ἐφιλιώθης μετὰ τοῦ Μ. Π. ὃν ἰσχυρὰ τις φατρία τὸν ἐνθρονίζει, σὺ ἐγίνωσκας τοῦτο, καθὼς καὶ τοὺς σκοποὺς του, καὶ σήμερον τὸ πρῶτ' εἰς τὴν συνέλευσιν ψηφισθῆσας ὑπὲρ αὐτοῦ μὲ ἠπάτησας; ἀλλὰ νομίζεις ὅτι ἀτιμωρήτως μὲ ἀπατοῦν; Τὸν παρεκάλεσα νὰ μὲ ἀκούσῃ, ἀλλ' ἀκουσίως ἐτήρησε μανιώδη σιωπὴν. Ὅταν δὲ τῷ ἐφανέρωσα, ὅτι ὁ Μ. Π. ὃν τόσον καιρὸν εἶχον λησμονήσει, μ' ἐξέπληξε διὰ τῆς ἀνελπίστου ἐπιστροφῆς του, ἡ Λοδβίσκα ἐδείκνυε χαρὰν ἀκούουσα τὴν δικαιολόγησίν μου. Δὲν μ' ἐξάπατοῦν ὡς μίαν εὐκολόπιστον γυναῖκα, μοὶ λέγει ὁ Πουλόσκης; ἔστω μολοντοῦτο, ἐξάκολούθησον. Τῷ ἐδιηγήθην λοιπὸν περὶ τῆς συντόμου συνομιλίας μου μετὰ τοῦ Μ. Π. πρὶν ἀπέλθω εἰς τὴν συνέλευσιν τῶν ἀντιπροσώπων. Ἐκαὶ αὐτοὶ εἶναι οἱ σκοποὶ σου; ἀνεφώνησεν αὐτός. Ὁ Μ. Π. ἄλλην θεραπείαν δὲν βλέπει εἰς τὰ δεινὰ τῶν συμπολιτῶν του, εἰμὴ τὴν ἀίχμαλωσίαν των! Αὐτὸς μὲν προβάλλει, ὁ δὲ Λοβίνσκης τὸ ἐγκρίνει! καὶ τόσον μὲ περιφρονοῦν, ὥστε καὶ ν' ἀποπειρῶνται νὰ μὲ ἐμβάλουν εἰς ταύτην τὴν οὐτιδανῆν συνωμοσίαν! Ἐγὼ! νὰ ἴδω ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐνὸς Πολωνοῦ τοὺς Ρώσσοις ἐξουσιάζοντας τὰς ἐπαρχίας μας. Οἱ Ρώσσοι, ἐπανέλαβε μανιακῶς, νὰ βασιλεύσουν εἰς τὴν πατρίδα μου! (πλησιάζσας πρὸς με

ἐν μεγίστη ὀρμῇ) Ἐπίρκε! σὺ προδότης τῆς πατρίδος σου! Τώρα ἐξέλθε ἐντεῦθεν, ἢ ἄλλως, τρέμε νὰ μὴν ἀφαρπασθῆς δυναστικῶς.

Σοὶ τὸ ὁμολογῶ, φίλε μου Βελμῶν, μία τοιαύτη ὕβρις καὶ τόσον ἄδικος μὲ κατήντησε παράφρονα. Εἰς τὴν πρώτην ἐξαψιν τοῦ θυμοῦ μου ἐπέθεσα τὴν χεῖρα εἰς τὸ ζῆφος μου· καὶ ὁ Πουλόσκης, ἐν βροτῇ ὀφθαλμοῦ, ἔσυρε καὶ αὐτὸς τὸ ἑαυτοῦ. Ἡ Λοδοίσκα, ἡ θυγάτηρ του, ὅπως ἐξεστηκυῖα ὠρμήσε κατ' ἐμοῦ· Λοβίνσκη, τί μέλλεις νὰ κάμῃς! Ἀκούσας τὴν τόσον γλυκεῖαν φωνὴν της, συνῆλθον ἀπὸ τὴν παραφροσύνην μου· ἀλλ' ἠσθάνθη, ὅτι μία στιγμή μ' ἐστέρει διὰ παντὸς τῆς Λοδοίσκας. Ἀφήσασα δ' ἐμὲ ἐβρίφη εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ πατρός της. Ὁ σκληρὸς, εἶδε τὴν πικρὰν θλίψιν μου καὶ ἐπιχαίρων νὰ τὴν ἀξήσῃ περιπλέον, φύγε προδότα! μοι λέγει, φύγε! διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν βλέπεις.

Ἐπέστρεψα εἰς τὸν οἶκόν μου ἀπηλπισμένος. Τ' ἀποτρόπαια ἐπίθετα, δι' ὧν ὁ Πουλόσκης μ' ἐπεσώρευσε ἐπανήρχοντο ἀδιακόπως εἰς τὴν μνήμην μου. Τὰ συμφέροντα τῆς Πολωνίας καὶ τὰ τοῦ Μ. Π. μ' ἐφαίνοντο τόσον συνδεδεμένα, ὥστε δὲν ἐνόουν, πῶς ἐγένετο νὰ προδώσω τοὺς συμπολίτας μου, ἐνεργῶν ὑπὲρ τοῦ φίλου μου Ἐντοσοῦτω, ἔπρεπε, ἢ αὐτὸν ν' ἀφήσω, ἢ τῆς Λοδοίσκας νὰ παραιτηθῶ. Τί ν' ἀποφασίσω; ποῖον μέρος νὰ λάβω; Ὅλην τὴν νύκτα ταῦτα διελογιζόμενῃ γενομένης δὲ ἡμέρας, ὑπῆγα εἰς τὸν Πουλόσκην, χωρὶς νὰ ἤξεύρω ἀκόμη τί ἔπρεπε ν' ἀποφασίσω.

Ἰππρέτης τις μείνας μόνος εἰς τ' Ἀνάκτορα μ' εἶπεν, ὅτι ὁ δεσπότης του ἀνεχώρησε, περὶ ἀφὰς λύχνων, ἀποπέμψας ὅλους τοὺς περὶ αὐτόν. Φαντάσθητι τὴν ἀπελπισίαν μου εἰς ταύτην τὴν εἶδησιν. Ἡρώτησα τὸν ὑπηρέτην ποῦ ὑπῆγεν ὁ Πουλόσκης· καθόλου δὲν τὸ ἤξεύρω, μοι ἀπεκρίθη, τοῦτο μόνον σὰς λέγω, ὅτι χθὲς, μόλις ἐξήλθετε ἐντεῦθεν, ἤκούσαμεν μέγαν θόρυβον εἰς τὸν θάλαμον τῆς θυγατρὸς του. Ἀκόμη ἔντρομος διὰ τὴν μεταξὺ ὑμῶν συμβῆσαν φοβερὰν σκηνὴν, ἔλαβα τὸ θάρρος ν' ἀκροασθῶ· ἡ μὲν Λοδοίσκα ἔκλαιεν, ὁ δὲ πατὴρ της, ὡς μαυιακὸς, τὴν καθύβριζε, τὴν κατηράτο, καὶ τὸν ἤκουσα λέγοντα· ὅστις φθάσῃ ν' ἀγαπήσῃ ἕνα προδότην, εἶναι καὶ ἐκεῖνος τοιοῦτος ἀγνώμων, εἰς ἀσφαλὲς μέρος θὰ σὲ ὑπάγω, διὰ νὰ μένης εἰς τὴν ἐξῆς ἀσφαλῆς κατὰ πάσης ἐξαπάτης.

Ἡδυνάμην ν' ἀμυριβάλλω ἀκόμη περὶ τῆς δυστυχίας μου;

Καλέσας τὸν Βολεσλᾶ, ἓνα τῶν πιστοτέρων ὑπηρετῶν, τὸν διέταξα, ἀφοῦ διορίσῃ περίξ τῶν Ἀνακτόρων τοῦ Πουλόσκη ἐπαγρύπνους φύλακας, διὰ νὰ παρατηρήσωσι πᾶν ὅ,τι ἤθελε συμβῆ, νὰ παρακολουθήσῃ καὶ τὸν ἴδιον παντοῦ, ἂν ἤθελεν ἔμβῃ πρὸ ἐμοῦ εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ἐλπίζων δὲ νὰ τὸν ἀπαντήσω εἰς τὰ πλησιέστερα ὑποστατικά του, ἀπῆλθον ὁ ἴδιος πρὸς ἀναζήτησίν του.

Διέτρεξα ὅλα τὰ κτήματα τοῦ Πουλόσκη, ἤρώτουν περὶ τῆς Αοδοῦγκας ὅσους ὁδοιπόρους ἀπῆντων, ἀλλ' ἀνωφελῶς. Ὀκτῶ ἡμέρας καταδαπανήσας εἰς ταύτην τὴν ἐπίπονον ἔρευναν, ἀπεφάσισα νὰ ἐπιστρέψω εἰς Βαρσοβίαν. Ἐξεπλάγην ἀρκετὰ ἰδὼν ὅχι μακρὰν τῶν τειχῶν τῆς ἐν Ῥωσσικὸν σράτευμα ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Βιστούλα.

Νυξ ἦτο, ὅτε εἰσῆλθον εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Τ' ἀνάκτορα τῶν μεγιστάνων ἔλαμπον ἀπὸ φωτοχυσίας, αἱ ὁδοὶ ἔγεμον ἀπείρου πλήθους, ἤκουσα χαρμωσύνους ὠδὰς, ὁ οἶνος ἔρξεεν ἀφθόνως εἰς τὰς πλατείας, ὥστε τὸ πᾶν ἐδείκνυεν, ὅτι ἡ Πολωνία εἶχε βασιλέα.

Ὁ Βολεσλᾶς μ' ἐπερίμενεν ἀνυπομόνως. Ὁ Πουλόσκης, μ' εἶπεν αὐτὸς, ἐπανῆλθε μόνος του ἀπὸ τῆς δευτέρας ἡμέρας, καὶ ἐξελθὼν ὑπῆγεν εἰς τὴν συνέλευσιν, ὅπου μ' ὅλας τὰς προσπαθείας, ἡ ἐπιβροὴ τῆς Ῥωσσίας ἀνεφάνη αὐξάνουσα βαθμηδόν. Κατὰ τὴν τελευταίαν συνέλευσιν, σήμερον τὸ πρωῖ, ὁ Μ. Π. εἶχε σχεδὸν ὅλας τὰς ψήφους, καὶ ἔμελλε ν' ἀναγορευθῆ βασιλεὺς, ὅταν ὁ Πουλόσκης ἐπρόφερε τὸ ἐλέθριον νεῖο τὸ τῆς ἀποδοκιμασίας. Εἰς τὴν στιγμὴν ἀπειρα ζίφη ἀνεσύρθησαν ὁ ἀλαζὼν Παλατῖνας τοῦ Τ. ὃν ὁ Πουλόσκης τὴν προτεραίαν εἶχεν εὐλαβηθῆ, ὠρμήσας πρῶτος τῷ ἐπήνεγκε κατὰ κεφαλῆς τρομερὰν πληγὴν ὁ Ζαρέμπας καὶ τινες ἄλλοι ἔδραμον εἰς ὑπεράσπισιν τοῦ φίλου των· ἀλλ' ὅλαι αἱ προσπάθειαι του δὲν ἤθελον τὸν διασώσει, ἂν ὁ ἴδιος Μ. Π. δὲν ἤθελεν ἀντιταχθῆ ἐν μέσῳ αὐτῶν, φωνάζων, ὅτι αὐτοχείρως θέλει θυσιάσει τὸν τολμήσοντα νὰ πλησιάσῃ. Οἱ ἐφορμήσαντες ἀπεσύρθησαν. Ἐν τούτοις, τὸ αἷμα καὶ αἱ δυνάμεις τοῦ Πουλόσκη ἐξηντλοῦντο, ὥστε λειποθυμήσαντα τὸν ἀπήγαγον ἐκεῖθεν. Ὁ Ζαρέμπας ἐξεργόμενος ὤμνυε νὰ τὸν ἐκδικηθῆ. Τὸ πλῆθος τῶν φατριαστῶν τοῦ Μ. Π. μείναντες κύριοι τῆς ἀποφάσεως, τὸν ἀνηγόρευσαν παρευθὺς βασιλέα. Ὁ Πουλόσκης μεταφερθεὶς εἰς τ' ἀνάκτορά του, ἀνέλαβε τὰς ἀισθήσεις του. Οἱ χειροῦργοι

ἐπισκεφθέντες τὰς πληγὰς του, εἶπον, ὅτι δὲν ἦσαν θανατηφόροι. Μολονότι δὲ ἠσθάνετο μεγάλους πόνους, καὶ πολλοὶ τῶν φίλων του τῷ ἠναντιώθησαν, ἐμβῆκεν εἰς τὸ ὕγνημα, καὶ περὶ τὴν μεσημβρίαν, συνωδευμένος ὑπὸ τοῦ Μιζέτου καὶ τινῶν ἄλλων ὀπαδῶν του ἐξῆλθε τῆς Βαρσοβίας. Τώρα λοιπὸν τὸν παρακολουθοῦσι, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀφεύκτως θέλουν σὰς φανερῶσαι τὸ μέρος, ὅπερ ἐξέλεξε τὸ καταφύγιόν του.

Χειροτέρας εἰδήσεις δὲν ἠδύνατό τις νὰ μ' ἀναγγείλῃ. Ὁ φίλος μου ἦτο μὲν ἐπὶ τοῦ ὄρνου, ἀλλὰ τὸ νὰ διαλλαχθῶ εἰς τὸ ἐξῆς μετὰ τοῦ Πουλόσκη μοὶ ἐφαίνετο ἐκ τῶν ἀδυνάτων· ἐπομένως καὶ τὴν Λοδοίσκην εἶχον στερηθῆ διὰ παντός. Γνωρίζων κάλλιστα τὸν χαρακτήρα τοῦ πατρός της, ἐφοβούμην μήπως κινηθῆ εἰς παρεκτροπὴν τινα· καὶ, ἐπειδὴ τὰ παρόντα μ' ἐτρόμαζον, δὲν ἐτόλμων ν' ἀτενίσω εἰς τὸ μέλλον· εἰς τόσῃν δὲ ἀθυμίαν ἔφθασα ἐκ τῶν βασάνων μου, ὥστε οὔτε καὶ νὰ συγχαρῶ τὸν νέον βασιλέα δὲν ἀπῆλθον.

Ὁ παρὰ τοῦ Βολεσλά σταλεὶς πρὸς ἀνίχνευσιν τοῦ Πουλόσκη ἐπέστρεψε τὴν τετάρτην ἡμέραν. Τὸν εἶχε παρακολουθήσει μέχρι δεκαπέντε λευγῶν ἀπὸ τῆς πρωτευούσης· ἀλλ' ὁ Ζαρέμπας βλέπων πάντοτε κατὰ τινα ἀπόστασιν τῆς ταχυδρομικῆς ἀμάξης του ἓνα ἀγνώριστον, συνέλαβεν ὑπονοίας· ὕθεν τέσσαρες τῶν ἀκολουθῶν του, ὀλίγον τι μακρύτερον κρυφθέντες ὕπισθεν ἑνὸς ἐρειπίου καὶ συλλαβόντες τὸν ῥηθέντα ταχυδρόμον μου προσήγαγον ἐνώπιον τοῦ Πουλόσκη. Οὗτος κρατῶν πυροβόλον τὸν ἐβίασε νὰ ὁμολογήσῃ πῶθεν εἶναι. Ὅπισω πρὸς τὸν Λοβίνσκη θέλω σὲ στείλει τῷ εἶπεν· ἀνήγγειλον αὐτῷ ἐκ μέρους μου, ὅτι δὲν θέλει διαφύγει τὴν δικαίαν ἐκδίκησίν μου. Μετὰ ταῦτα ἔδεσαν τὰ ὄμματά του, ὥστε, μήτε ποῦ τὸν ἀπήγαγον, μήτε ποῦ τὸν ἔκλεισαν δὲν ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ· καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὸν ἐξέβαλον καλύψαντες πάλιν τοὺς ὀφθαλμούς του καὶ τὸν περιήγαγον πολλὰς ὥρας. Τέλος πάντων, ἀφοῦ ἐστάθη τὸ ὕγνημα, τὸν κατεβίβασαν, καὶ, μόλις ἐπάτησε τὸ ἔδαφος, οἱ φύλακές του ἀπεμακρύνθησαν ἐν βίᾳ. Λύσας τὸ δέμα του εὐρέθη εἰς τὸ αὐτὸ μέρος, ὅπου κατὰ πρῶτον τὸν εἶχον συλλάβει.

Αἱ εἰδήσεις αὗται μ' ἐπροξένησαν πολλὴν ἀνησυχίαν. Αἱ ἀπειλαὶ τοῦ Πουλόσκη μ' ἐτρόμαζον πολὺ, οὐχὶ τόσον δι' ἐμὲ, ὅσον διὰ τὴν Λοδοίσκην, ἥτις ἔμενεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του· διότι εἰς τὴν μανίαν του, ἠδύνατο νὰ πράξῃ κατ' αὐτῆς ἀπευ-

κατ'ὸν τι κίνημα. Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ ἐκτεθῶ εἰς πάντα κίνδυνον, διὰ ν' ἀνακαλύψω τόσον τὸ καταφύγιον τοῦ πατρὸς, ὅσον καὶ τὴν φυλακὴν τῆς θυγατρὸς. Τὴν ἐπαύριον, ἐφάνέρωσα εἰς τὰς ἀδελφάς μου τὸν σκοπὸν μου, καὶ ἀνεχώρησα ἐκ τῆς πρωτεύουσας, συνωδευμένης ὑπὸ μόνον τοῦ Βολεσλᾶ, τοῦ ὁποίου ἀδελφὸς πανταχοῦ ἐλεγόμην.

Διητρέξαμεν ὅλην τὴν Πολωνίαν, καὶ τότε εἶδον, ὅτι ὁ φόβος τοῦ Πουλάβσκη ὅλως ἐδικαιολογεῖτο ὡς πρὸς τὰ τότε συμβαίνοντα. Οἱ Ῥώσσοι, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ νὰ ὁμώσωσι τὸν ὄρκον τῆς πίστεως εἰς τὸν νέον βασιλέα, δισπαρμένοι ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, πλείστας κακώσεις διέπραττον εἰς τὰς πόλεις, καὶ κατερήμουν τοὺς ἀγροὺς. Μετὰ τρίμηνον καὶ ἀνωφελῆ ἀναζήτησιν, ἀπελπισθεὶς ν' ἀνεύρω πλέον τὴν Λοδοίσκην, σφόδρα συμπάσχων διὰ τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος μου, ὀδυρόμενος καὶ δι' αὐτὴν καὶ δι' ἑμαυτὸν, ἐνῶ ἐμελλον νὰ ἐπιστρέψω εἰς Βαρσοβίαν, διὰ νὰ γνωστοποιήσω ὁ ἴδιος εἰς τὸν βασιλέα ὅποια κακὰ διέπραττον ἕξοι εἰς τὸ κράτος του, ἔν συνάντημα, φαινόμενον λίαν ἀπαίσιον δι' ἐμὲ, μ' ἠνάγκασε νὰ λάβω πάντη διάφορον ὁδόν.

Ἐπειδὴ οἱ Ὄθωμανοὶ εἶχον ἤδη κηρύξει πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας, οἱ τάρταροι τοῦ Βουδζιάκ (Βασσαραβία) καὶ τῆς Κριμαίας ἐνήργουν συχνὰς ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Βολυνίαν, ὅπου τότε εὐρισκόμην. Τέσσαρες τρύτων τῶν ληστῶν ἐπέπεσον καθ' ἡμῶν, ἐνῶ ἐξηρχόμεθα ἐνὸς δάσους πλησίον τῆς Ὀστρόπόλης. Ἐξ ἀπερισκέπτου ἀμελείας, δὲν εἶχον γεμίσει τὰς πιστόλας μου, ἀλλὰ τὸ ξίφος τὸ μετεχειρίσθην τόσον ἐπιδεξίως καὶ εὐτυχῶς, ὥστε δύο ἐξ αὐτῶν ἔπεσον καιρίως πληγωμένοι. Ὁ Βολεσλᾶς ἠγωνίζετο κατὰ τοῦ τρίτου, ὁ δὲ τέταρτος, ὅστις ἐμάχετο καρτερῶς, πληγώσας με ἐλαφρὰ κατὰ τὸν μηρὸν, ἀντεκρούσθη τοσοῦτον σφόδρως, ὥστε ἔπεσε τοῦ ἵππου. Ὁ Βολεσλᾶς ἀπηλλάχθη ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ του, ὅστις ἰδὼν τὴν καταστροφὴν τοῦ συναδέλφου του ἔφυγεν. Ἐκεῖνος, τὸν ὅπσιον κατέβαλον ἀπὸ τοῦ ἵππου, μ' εἶπεν εἰς γυθαίαν Πολωνικὴν «ἕνας τέτοιος ἀνδρεῖος σὺν ἐσένα πρέπει νὰ ἦναι καὶ γενναῖος = χάρισόν με τὴν ζωὴν, φίλε, καὶ, ἀντὶ νὰ μὲ ἀποτελειώσῃς, δός με συνδρομὴν, κάμε καθὼς σοῦ λέγω, βρήθισόν με νὰ σηκωθῶ, καὶ δέσε τὴν πληγὴν μου.» Ὁ τρόπος τῆς παρακλήσεώς του ἦτο τόσον εὐγενὴς καὶ σπάνιος, ὥστε δὲν ἐδίστασα πλέον. Ἀφιππεύσαντες ἐγὼ καὶ ὁ Βολεσλᾶς, τὸν ἀνηρέψαμεν καὶ ἐδέσαμεν τὴν πληγὴν του. «Καλὰ, κάμνεις, παληκάρη, μ' ἔλασεν ὁ Τάρταρος, καλὰ κάμνεις.»

Ἰνῶ ὠμίλει, εἶδομεν ἔν νεφος κονιορκτοῦ ὑψούμενον περίξ ἡμῶν. Ἰπέρ τοὺς τριακοσίους Ταρτάρους ἔτρεχον ὀρμητικῶς καθ' ἡμῶν. « Μὴ φοβᾶσαι καθόλου, μ' εἶπεν ἐκεῖνος, ὄν ἔσωσα· ἐγὼ εἶμαι καπιτάνιος αὐτῆς τῆς συμμορίας. » Καὶ τῶ ὄντι, μ' ἐν νεῦμα ἔσταμάτησε τοὺς στρατιώτας του, οἵτινες ἦσαν ἔτοιμοι νὰ μὲ κατασφάζουν. Ἀφοῦ τοῖς ὠμίλησεν εἰς τὴν διάλεκτόν των λέξεις τινάς, ἃς δὲν ἐνόησα, τὸ τᾶγμα των διηρέθη, καὶ διήλθομεν ἐν μέσῳ αὐτῶν μὲ τὸν Βολεσλᾶ. « Ἄνδρεῖέ μου, μ' εἶπε πάλιν ὁ ἀρχηγός των ἰδὲν εἶχα δίκαιον, ὅταν σ' ἔλεγα, ὅτι ἔκαμνες καλά; σὺ μοῦ χάρισες τὴν ζωὴν, καὶ ἐγὼ σοῦ τὴν διαφυλάττω. Ἰῖναι καλὸν πρᾶγμα κάποτε νὰ εὐσπλαγχνίζεται τινάς ἓνα ἐχθρὸν, καὶ μάλιστα ἓνα ληστήν. Ἄκουσε, φίλε μου, ἐὰν σ' ἐπρότβαλα, ἐγὼ ἔκαμα τὴν τέχνην μου, καὶ σὺ τὸ χρέος σου, μὲ ἐξυλοφόρτωσες καθὼς πρέπει· ἃς συγχωρηθῶμεν, ἃς ἀγκαλιασθῶμεν, ἔπειτα προσέθηκεν· « Ἢ νύκτα πλησιάζει, καὶ σὲ συμβουλεύω νὰ μὴ ταξιδεύσης τέτοιαν ὥραν εἰς αὐτὰ τὰ μέρη αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι θὰ πάγουν, ὁ καθένας νὰ λάβῃ τὴν θέσιν του, καὶ δὲν ἐμπορῶ νὰ σοῦ τοὺς ἐγγυηθῶ. Σὺ βλέπεις ἓνα φρούριον τὸν ἀνήφορον στὰ δεξιὰ, αὐτὸ εἶναι τοῦ Κόμητος Δουρλίνσκη, τὸν ὁποῖον πολὺ ἔχομεν στὸ καρτέρι, ὡς πλουσιώτατον. Πήγαινε νὰ τοῦ ζητήσης ἐν ἄσυλον, καὶ εἶπές, ὅτι ἐπλήγωσες τὸν Τιτσικᾶν, ὁ ὁποῖος καὶ σὲ κυνηγᾷ· μὲ γνωρίζει ἀπ' τ' ὄνομα, διότι τὸν ἔκαμα νὰ κακοπεράσῃ μερικαῖς ἡμέραις· ἤξευρε ἀκόμη ὅτι, ἐνόσω μένεις ἐκεῖ, τὸ σπῆτί του δὲν θὰ πειραχθῇ· φυλάξου ὁμως νὰ μὴν εὐγῆς, πρὶν περάσουν τρεῖς ἡμέραις, καὶ νὰ μὴ μείνης περισσότεραις ἀπὸ τὰς ὀκτῶ, ἐχ' ὑγειά. »

Μὲ ἄκραν χαρὰν ἀπεχαιρετήσαμεν τὸν Τιτσικᾶν καὶ τὴν συνοδίαν του. Αἱ συμβουλαὶ τοῦ Ταρτάρου ἦσαν διαταγαί, εἶπον εἰς τὸν Βολεσλᾶ, ἃς φθάσωμεν ταχέως εἰς αὐτὸ τὸ φρούριον, ὅπερ μᾶς ἔδειξε. Καὶ ἐγὼ γνωρίζω ἐξ ὀνόματος αὐτὸν τὸν Δουρλίνσκη, ὁ Πουλάβσκης μ' ὠμίλει ἐνίστε περὶ αὐτοῦ, ἴσως καὶ ἤξευρε ποῦ κατέφυγεν ὁ Πουλάβσκης, καὶ δὲν εἶναι ἀδύνατον μὲ ἐπιδεξιότητά τινα νὰ τὸ μάθωμεν.

Θέλω εἶπεῖ, ὅτι γίνῃ ἃς γίνῃ, ὅτι ὁ Πουλάβσκης μᾶς στέλλει, μὲ ταύτην τὴν σύστασιν θέλομεν ἐπιτύχει ὡς πρὸς τὰ ὅσα ὁ Τιτσικᾶν μᾶς παρήγγειλε. Σὺ, Βολεσλᾶ, ἤξευρε, ὅτι εἶμαι ἀδελφός σου, καὶ πρόσεξε μὴ μὲ προδώσης.

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὰς τάφρους τοῦ φρουρίου, οἱ ἄνθρωποι

λου
ἡμερ
ο, κα
τεθί
ε εἶ
ου
η. I
βελ
ον
ῆου
α.
ε εἶ
Αἰ
π
ε γ.
ἔον
ου,
αυ
ος
ἰ ἰ
ε
νο
εἰ ἰ
ε
ας
τῶ
ης,
ου
ἰ
ῆαν
ε ἰ
ε
ου
η

Λουδίνσκη μᾶς ἠρώτησαν τίνες ἤμεθα· ἐγὼ ἀπεκρίθην, ὅτι
ἐπιπεσταλμένοι παρὰ τοῦ Πουλάβσκη πρὸς τὸν δεσπότην
καθ' ἡμέραν ἐπιπεσόντες καθ' ἡμῶν μᾶς καταδίωκον.
ἔβησαν λοιπὸν τὴν κινητὴν γέφυραν, καὶ ἀφοῦ εἰσῆλθομεν
εἶπα, ὅτι διὰ τὴν ὥραν, δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν με-
τὰ τὴν Λουδίνσκη, ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον περὶ τὴν 10ην θὰ μᾶς ἀκρο-
ύσῃ. ἔβησαν τὰ ὄπλα μας, ἅπερ παρεδώσαμεν εὐχαρίστως.
ἔλαβας ἐξετάσας τὸ τραῦμά μου τὸ εὔρεν ἐλαφρόν. Μετ'
ἡμέρας ἔφεραν εἰς τὸ μαγηρεῖον ἐν λιτὸν δεῖπιον, καὶ ἀκο-
ύσας ὠδήγησαν εἰς ἐν χαμηλὸν δωμάτιον, ὅπου δύο ἄ-
σώματα ἦσαν ἔτοιμα, ἀφήσαντές μας δὲ ἄνευ φωτὸς
ἔβησαν.

Ἐκείνης τῆς νυκτὸς δὲν ἠδυνήθην νὰ κλείσω ὄμμα, διότι τὸ
τραῦμα τοῦ Τιτσικὰν τραῦμά μου ἦτο ἐλαφρόν, ἀλλὰ τὸ
τραῦμα μου ἦτον βαθύτατον. Περὶ τὸν ὄρθρον, μὴ ὑποφέρων
τὸν φυλακισμὸν μου, ἠθέλησα ν' ἀνοίξω τὰ παράθυρά
ἀφ' ἧσαν κεκλεισμένα, ἀποσεύσας δὲ αὐτὰ με' ὄλην τὴν
μυῖαν ἀπέσπασα τὰ σιδηρώματα, ὅτε παρουσιάζεται εἰς ὡ-
ρὸν ὄρθρον. Ἐπειδὴ τὸ παράθυρον ἦτο χαμηλὸν, ρίπτομαι
καὶ εὐρίσκομαι εἰς τὸν κήπον τοῦ Δουρλίνσκη. Περιπατή-
σας τὸν κήπον, ὑπῆγα καὶ ἔκαθισα ἐπὶ τινος λιθίνου βάρου, κει-
μένου παρὰ τὴν θάλασσαν ἐνός πύργου, τοῦ ὁποίου περιτριγυρίζομαι,
ἐν τινὰ, τὴν ἀρχαίαν τεκτονικὴν. Ἐκεῖ ἔμεινα βεβουθισμέ-
νος ἀπὸ τὸν ἀπυλλογισμῶν, ὅταν πλίνθος τις ἔπεσεν παρὰ τοὺς πό-
δας μου. Νομίσας, ὅτι ἀπεσπᾶσθη ἀπὸ τῆς ὀροφῆς τοῦ παλαιοῦ
πύργου, ἀπεσύρθη εἰς τὴν ἄλλην ἄκρην τοῦ καθίσμα-
τός μου νὰ μὴ πάθω τὸ ἴδιον· ἀλλὰ μετ' ὀλίγας στιγμᾶς καὶ
ἄλλο πλίνθος ἔπεσε πλησίον μου. Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο μ'
ἐπαράδοξον διὸ ἐγεγερθεὶς ἀνήσυχος, ἠρεύνησα μετὰ προσο-
χῆς τὸν πύργον, καὶ εἶδον εἰς 25 ἢ 30 πηδῶν ὕψους στενὴν τι-
τὴν. Σκύψας καὶ λαβὼν τὰς ριφθείσας μοι πλίνθους, ἐπὶ
τῆς πρώτης ἀνέγνωσα τὰς ἐξῆς λέξεις διὰ γύψου σημειωμέ-
νες: « Σὺ εἶσαι Λοδίνσκη! ζῆς! » ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας τὰς
ἑξῆς: « λύτρωσέ με, σῶσον τὴν Λοδίνσκη! »

Ἐκείνη δὲ δύνασαι νὰ φαντασθῆς, φίλε μου Βελμὼν, πόσα διάφορα
κατὰ συγγρόνως μ' ἐτάραξαν· ἔκστασις, χαρὰ, ὀδύνη, ἀμη-
χανία, ταῦτα εἶναι ἀπερίγραπτα. Περιεργασθεὶς τὸ δεσμωτή-
ριον τῆς Λοδίνσκα, ἐζήτητον μέσα πῶς νὰ τὴν ἐκβάλω.
Ἐβρήκα καὶ τρίτην πλίνθον, ἐφ' ἧς ἔλεγε: « Κατὰ τὸ μεσο-

Ἰνῶ ὠμίλει, εἶδομεν ἐν νέφος κονιορκτοῦ ὑψούμενον πέριξ ἡμῶν. Ἰπὲρ τοὺς τριακοσίους Ταρτάρους ἔτρεχον ὀρμητικῶς καθ' ἡμῶν. « Μὴ φοβᾶσαι καθόλου, μ' εἶπεν ἐκεῖνος, ὃν ἔσωσα· ἐγὼ εἶμαι καπιτάνιος αὐτῆς τῆς συμμορίας. » Καὶ τῷ ὄντι, μ' ἐν νεῦμα ἔσταμάτησε τοὺς στρατιώτας του, οἵτινες ἦσαν ἔτοιμοι νὰ μὲ κατασφάζουν. Ἀφοῦ τοῖς ὠμίλησεν εἰς τὴν διάλεκτόν των λέξεις τινὰς, ἃς δὲν ἐνόησα, τὸ τάγμα των διηρέθη, καὶ διήλθον ἐν μέσῳ αὐτῶν μὲ τὸν Βολεσλᾶ. « Ἄνδρεῖέ μου, μ' εἶπε πάλιν ὁ ἀρχηγός των ἰδὲν εἶχα δίκαιον, ὅταν σ' ἔλεγα, ὅτι ἔκαμνες καλὰ; σὺ μοῦ χάρισες τὴν ζωὴν, καὶ ἐγὼ σοῦ τὴν διαφυλάττω. εἶναι καλὸν πρᾶγμα κάποτε νὰ εὐσπλαγχνίζεται τινὰς ἕνα ἐχθρὸν, καὶ μάλιστα ἕνα ληστήν. Ἄκουσε, φίλε μου, ἐὰν σ' ἐπρόσβαλα, ἐγὼ ἔκαμα τὴν τέχνην μου, καὶ σὺ τὸ χρέος σου, μὲ ἐξυλοφόρτωσε καθὼς πρέπει· ἃς συγχωρηθῶμεν, ἃς ἀγκαλιασθῶμεν, ἔπειτα προσέθηκέν· « Ἢ νύχτα πλησιάζει, καὶ σὲ συμβουλεύω νὰ μὴ ταξιδεύσης τέτοιαν ὥραν εἰς αὐτὰ τὰ μέρη αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι θὰ πάγουν, ὁ καθένας νὰ λάβῃ τὴν θέσιν του, καὶ δὲν ἐμπορῶ νὰ σοῦ τοὺς ἐγγυθῶ. Σὺ βλέπεις ἕνα φρούριον τὸν ἀνήφορον στὰ δεξιὰ, αὐτὸ εἶναι τοῦ Κόμητος Δουρλίνσκη, τὸν ὁποῖον πολὺ ἔχομεν στὸ καρτέρι, ὡς πλουσιώτατον. Πήγαινε νὰ τοῦ ζητήσης ἐν ἄσυλον, καὶ εἶπες, ὅτι ἐπλήγωσε τὸν Τιτσικάν, ὁ ὁποῖος καὶ σὲ κυνηγᾷ· μὲ γνωρίζει ἀπ' τ' ὄνομα, διότι τὸν ἔκαμα νὰ κακοπεράσῃ μερικαῖς ἡμέραις· ἤξευρε ἀκόμη ὅτι, ἐνόσω μένεις ἐκεῖ, τὸ σπῆτί του δὲν θὰ πειραχθῆ· φυλάξου ὅμως νὰ μὴν εὐγῆς, πρὶν περάσουν τρεῖς ἡμέραις, καὶ νὰ μὴ μείνης περισσότεραις ἀπὸ τὰς ὀκτῶ, ἔχ' ὑγειά. »

Μὲ ἄκραν χαρὰν ἀπεχαιρετήσαμεν τὸν Τιτσικάν καὶ τὴν συνοδίαν του. Αἱ συμβουλαὶ τοῦ Ταρτάρου ἦσαν διαταγαί, εἶπον εἰς τὸν Βολεσλᾶ, ἃς φθάσωμεν ταχέως εἰς αὐτὸ τὸ φρούριον, ὅπερ μᾶς ἔδειξε. Καὶ ἐγὼ γνωρίζω ἐξ ὀνόματος αὐτὸν τὸν Δουρλίνσκη, ὁ Πουλάβσκη μ' ὠμίλει ἐνίοτε περὶ αὐτοῦ, ἴσως καὶ ἤξεύρει ποῦ κατέφυγεν ὁ Πουλάβσκη, καὶ δὲν εἶναι ἀδύνατον μὲ ἐπιδεξιότητά τινα νὰ τὸ μάθωμεν.

Θέλω εἶπεῖ, ὅτι γίνῃ ἃς γίνῃ, ὅτι ὁ Πουλάβσκη μᾶς στέλλει, μὲ ταύτην τὴν σύστασιν θέλομεν ἐπιτάχει ὡς πρὸς τὰ ὅσα ὁ Τιτσικάν μᾶς παρήγγειλε. Σὺ, Βολεσλᾶ, ἤξευρε, ὅτι εἶμαι ἀδελφός σου, καὶ πρόσεξε μὴ μὲ προδώσης.

Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὰς τάφρους τοῦ φρουρίου, οἱ ἄνθρωποι

Ὁ Δουρλίνσκη μᾶς ἠρώτησαν τίνες ἤμεθα· ἐγὼ ἀπεκρίθην, ὅτι
χομέθα ἀπεσταλμένοι παρὰ τοῦ Πουλάβσκη πρὸς τὸν δεσπότην
ον, καὶ ὅτι ληστὰί ἐπιπεσόντες καθ' ἡμῶν μᾶς καταδίωκον.
κατεβίβασαν λοιπὸν τὴν κινητὴν γέφυραν, καὶ ἀφοῦ εἰσῆλθομεν
εἰς εἶπον, ὅτι διὰ τὴν ὥραν, δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμιλήσωμεν μὲ
ν Δουρλίνσκη, ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον περὶ τὴν 10ην θὰ μᾶς ἀχρο-
θῆ. Ἐζήτησαν τὰ ὄπλα μας, ἅπερ παρεδώσαμεν εὐχαρίστως.
Βελεσλᾶς ἐξετάσας τὸ τραῦμά μου τὸ εὖρεν ἐλαφρόν. Μετ'
λίγον, μᾶς ἔφεραν εἰς τὸ μαγηρεῖον ἐν λιτὸν δεῖπιον, καὶ ἀκο-
ύθως μᾶς ὠδήγησαν εἰς ἓν χαμηλὸν δωμάτιον, ὅπου δύο ἄ-
μα στρώματα ἦσαν ἔτοιμα, ἀφήσαντές μας δὲ ἄνευ φωτὸς
εἰς ἔκλεισαν.

Δι' ὅλης τῆς νυκτὸς δὲν ἠδυνήθην νὰ κλείσω ὄμμα, διότι τὸ
ν παρὰ τοῦ Τιτσικᾶν τραῦμά μου ἦτο ἐλαφρόν, ἀλλὰ τὸ
εἰς καρδίας μου ἦτον βαθύτατον. Περὶ τὸν ὄρθρον, μὴ ὑποφέρων
έον τὸν φυλακισμόν μου, ἠθέλησα ν' ἀνοιξῶ τὰ παράθυρά
μου, ἀλλ' ἦσαν κεκλεισμένα, ἀποσεύσας δὲ αὐτὰ μὲ ὄλην τὴν
ναμιν, ἀπέσπασα τὰ σιδηρώματα, ὅτε παρουσιάζεται εἰς ὠ-
ϊας δεδρών. Ἐπειδὴ τὸ παράθυρον ἦτο χαμηλόν, ῥίπτομαι
ἐἰς ἰδοῦ εὐρίσχομαι εἰς τὸν κῆπον τοῦ Δουρλίνσκη. Περιπατή-
ς ὀλίγον, ὑπῆγα καὶ ἐκάθησα ἐπὶ τινος λιθίνου βήθρου, κει-
ίνου παρὰ τὴν βάσιν ἑνὸς πύργου, τοῦ ὁποίου περιεργαζόμεν,
εἰ ὥραν τιὰ, τὴν ἀρχαίαν τεκτονικὴν. Ἐκεῖ ἔμεινα βεθυθισμέ-
ς εἰς συλλογισμοὺς, ὅταν πλίνθος τις ἔπεσεν παρὰ τοὺς πό-
ς μου. Νομίσας, ὅτι ἀπεσπάσθη ἀπὸ τῆς ὀροφῆς τοῦ παλαιοῦ
ύτου κτιρίου, ἀπεσῦρθην εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τοῦ καθίσμα-
ς, διὰ νὰ μὴ πάθω τὸ ἴδιον· ἀλλὰ μετ' ὀλίγας στιγμᾶς καὶ
υτέρα πλίνθος ἔπεσε πλησίον μου. Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο μ'
άνη παράδοξον διὸ ἐγερεθεις ἀνήσυχος, ἠρεύνησα μετὰ προσο-
εἰς τὸν πύργον, καὶ εἶδον εἰς 25 ἢ 30 ποδῶν ὕψους στενὴν τι-
ὀπὴν. Σκύψας καὶ λαβὼν τὰς ῥιφθείσας μοι πλίνθους, ἐπὶ
ν τῆς πρώτης ἀνέγνωσα τὰς ἐξῆς λέξεις διὰ γύψου σημειωμέ-
ς « Σὺ εἶσαι Λοδίνσκη! ζῆς! » ἐπὶ δὲ τῆς δευτέρας τὰς
ῆς « λύτρωσέ με, σῶσον τὴν Λοδοίτσαν! »

Δὲν δύνασαι νὰ φαντασθῆς, φίλε μου Βελμῶν, πόσα διάφορα
πθήματα συγγρόνως μ' ἐτάραξαν· ἔκστασις, χαρὰ, ὀδύνη, ἀμη-
νία, ταῦτα εἶναι ἀπερίγραπτα. Περιεργασθεῖς τὸ δεσμωτή-
ν τῆς Λοδοίτσας, ἐζήτησον μέσα πῶς νὰ τὴν ἐκβάλω.

Μ' ἔρριψε καὶ τρίτην πλίνθον, ἐφ' ἧς ἔλεγε· « Κατὰ τὸ μεσο-

νύκτιον φέρε χαρτίν, μελάνην καὶ κονδύλια, καὶ αὐριον μί
ῶραν, ἀνατείλαντος τοῦ Ἡλίου, ἐλθὲ νὰ λάβῃς ἐν γράμμα· ἀπ
μακρύνθητι. »

Ἐπιστρέψας εἰς τὸ δωμάτιόν μου, ἐκάλεσα τὸν Βολεσλᾶ,
στis μὲ ἐβούλησε νὰ εἰσέλθω πάλιν, ἔπειτα διωρῆώσαμεν τὰ π
ραθυρίδια, ὅπως ἠδυνήθημεν. Ἐδιηγήθην εἰς τὸν πιστόν μου
πηρέτην τὸ ἀνέλπιστον συνάντημα, ὅπερ ἀπεπεράτει τῆς περι
δείας μου, ἀλλ' ἤϋξανε τὴν ἀνησυχίαν μου. Πῶς νὰ εἰσχωρῶ
εἰς τοῦτον τὸν πύργον; πῶς νὰ πρόμηθευθῶμεν ὅπλα; πῶς
ἐκβάλω τὴν Λοδοίσκαν ταύτης τῆς φυλακῆς; καὶ τέλος, πῶς
τὴν ἀρπάσω ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ Δουρλίνσκη, ἐν μέσῳ τι
ἀνθρώπων του καὶ ἐνὸς ὠχυρομένου φρουρίου; Ἰπόθεε, ὅτι τισσ
ται δυσκολαὶ δὲν ἴσαν ἀνυπέβλητοι· ἠδυνάμην νὰ ἐπιχει
σθῶ τοιαῦτα, κατὰ τὴν βραχεῖαν προθεσμίαν, ἣν μ' εἶχεν ἔ
σει ὁ Τιτσισκάν; Ἄδεν μὲ παρήγγειλε νὰ μείνω εἰς τοῦ Δου
λίνσκη τρεῖς ἡμέρας, καὶ νὰ μὴ σταθῶ πλέον τῶν ὀκτῶ; Ἄ
ἤθελον ἐκτεθῆ εἰς τὰς προσβολὰς τῶν ταρτάρων, ἂν ἐξηρχόμ
τοῦ φρουρίου πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας, ἢ μετὰ τὴν ὀγδόην; Ἄ
ἐκβάλω τὴν φιλτάτην μοι Λοδοίσκαν ἐκ τῆς φυλακῆς διὰ
τὴν παραδώσω εἰς ληστὰς; καὶ νὰ μὲ τὴν ἀποστερήσῃ ἡ αἰ
μαλωσία ἢ ὁ θάνατος, τοῦτο ἦτο φρικῶδες νὰ τὸ συλλογισθ
τις! Ἄλλὰ, διατὶ αὐτὴ εὐρίσκετο εἰς τοιαύτην τρομερὰν φυλα
κὴν; Τὸ ὑποσχεθὲν μοι παρ' αὐτῆς γράμμα θέβαια ἤθελε μ
τὸ φανερώσει· ἀλλ' ἔπρεπε νὰ εὐρω χαρτίον. Περὶ τούτου ἐφρά
τισεν ὁ Βολεσλᾶς· ἐγὼ δὲ ἠτοιμαζόμεν νὰ ὑποκριθῶ ἐνώπι
τοῦ Δουρλίνσκη τὸ ἐντεχνον προσωπεῖον ἐνὸς ἀποστόλου τῆ
Πουλάβσκη.

Ἦτο ἤδη ἡμέρα, ὅταν μᾶς ἐξέβαλον, μᾶς εἶπον δὲ, ὅτι
Δουρλίνσκη ἠδύνατο καὶ ἤθελε νὰ μᾶς ἴδῃ. Ἐπαρουσιάσθημε
μὲ θάρρος, καὶ εἶδομεν ἓνα ἄνθρωπον ἐξηκοντούτη σχεδόν, το
ὀποίου ἡ παρουσία ἦτο ἀπότομος, οἱ δὲ τρόποι του ἀπεχθῆ
Μᾶς ἠρώτησε τίνες ἦμεθα. Ὁ ἀδελφός μου καὶ ἐγὼ, τῷ εἶπον
εἶμεθα ἄνθρωποι τοῦ ἄρχοντος Πουλάβσκη· ὁ δεσπότης μου μ' ἐ
πεφόρτησε δι' ὑμᾶς μυστικὴν τινα ὑπόθεσιν. Ὁ ἀδελφός μου μ' ἐ
συνώδευσε δι' ἄλλο αἴτιον· ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξηγηθῶ, πρέπει νὰ σᾶ
ὁμιλήσω ἰδιαιτέρως. Λοιπὸν, ἀπεκρίθη ὁ Δουρλίνσκης, ἃς ἐξέλθ
ὁ ἀδελφός σου, καὶ σεῖς ὑπάγετε, εἶπεν εἰς τοὺς περὶ αὐτὸν· ἔ
σον δὲ περὶ τούτου (δεικνύων τὸν ἐμπεπιστευμένον του) νόμισσ
ὀρθὸν νὰ μείνη, δύνασαι νὰ εἴπῃς ὅ,τι θέλεις ἐνώπιόν του. —

ουλόσκησ με στέλλει....—Τὸ βλέπω καλῶς, ὅτι σὲ στέλλει! —
ἀ νὰ σᾶς ἐρωτήσω . . . — Τί; (ἔλαβον θάρρος) διὰ νὰ σᾶς
ρωτήσω τὰ περὶ τῆς θυγατρὸς του. — Ὁ Πουλόσκησ σὲ εἶπε
. . . — Ναί, ὁ αὐθέντης μ' εἶπεν, ὅτι ἡ Λοδόσκησ ἦτο ἐδῶ.
παρετήρησα, ὅτι ὁ Δουρλίνοσκησ ὠχρία, ἐθεώρησε τὸν ἐμπεπι-
ευμένον του, καὶ προσήλωσεν, ἐπὶ πολλὴν ὥραν ἐν σιωπῆς
βλέμμα του πρὸς ἐμέ. Σὺ μ' ἐκπλήττεις, ἐπανέλαβεν τέλος
ντων ὁ δεσπότης σου πρέπει νὰ ἦναι λίαν ἄσχετος διακρι-
σας σοι τοιοῦτον σπουδαῖον μυστικόν. — Οὐχὶ μᾶλλον ὑμῶν,
γενέστατε ἴδεν ἔχετε καὶ σεῖς ἓνα ἐπιστήθιον; Οἱ πλούσιοι
ἴλον εἶναι ἀξιολύπητοι, ἂν δὲν ἠδύναντο νὰ ἐμπιστευθοῦν εἰς
α. Σᾶς λέγω πρὸς τούτους ἐκ μέρους τοῦ Πουλάδοσκησ, ὅτι ὁ
ουλόσκησ περιδραμῶν ἤδη τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Πολωνίας, ἀ-
φιβόλως θέλει διαβῆ καὶ ἐντεῦθεν. Ἄν τολμήσῃ νὰ ἔλθῃ ἐδῶ,
ἐπεκρίθη παρθευῶς οὗτος λίαν ζωηρῶς, τῷ ἐπιφυλάττω μίαν
σοικίαν, ὅπου θέλει μένει διὰ πολλὸν καιρὸν. Ἐγνωρίζεις σὺ
ὄν τὸν Λοδίνοσκησ; — Πολλάκις τὸν εἶδον εἰς τὸν δεσπότην
ἐν Βαρσοβία. — Ἐἶναι ὠραῖος ἄνθρωπος; — Εἶναι εὐσχη-
καὶ περίπου εἰς τὸ ἀνάστημά μου. — Ἡ μορφὴ του; —
υστική εἶναι εἰς . . . — Εἰς ἀγροῖος, ἀντέκρυψεν αὐτὸς
λως ἂν ποτὲ πέσῃ εἰς τὰς χεῖράς μου! — Ὁμολογοῦσι, δέ-
τα, ὅτι εἶναι ἀνδρείος. — Αὐτὸς; στοιχηματίζω; ὅτι δὲν
ἴρει ἄλλο παρὰ νὰ ἐξαπατᾷ νεάνιδας! ἂν ποτὲ ἐμπέσῃ εἰς
χεῖράς μου! (κατέστειλα τὴν ὀργὴν μου, αὐτὸς δὲ μὲ τόνον
ύτερον προσεῖπεν) Εἶναι πολὺς καιρὸς, ἀφ' οὗ ὁ Πουλάδοσκησ
μ' ἔγραψε, ποῦ εὕρισκεται τώρα; — Δέσποτα, ἔχω ῥητὴν
αγὴν νὰ μὴ τὸ φανερώσω· σᾶς λέγω μόνον, ὅτι ἰσχυρὰ αἰ-
τὸν ἀναγκάζουσι νὰ κρύψῃ τὸ καταφύγιόν του, καὶ νὰ μὴ
ράψῃ εἰς κανένα· ταῦτα δὲ ὀργήγωγα θέλει ἔλθῃ μόνος νὰ
τὰ ἐξηγήσῃ. Ὁ Δουρλίνοσκησ ἐφάνη πολλὰ ἐκπεπληγμένως·
νὰ παρετήρησα σημεῖα τινα τρόμου εἰς τὴν ὄψιν του.
ρησεν δὲ τὸν μυστικόν τού, ὅστις ἐφαίνετο, ὡς καὶ ἐκεῖ-
συγκεχυμένος. — Λέγεις ὅτι ὁ Πουλάδοσκησ θέλει ἔλθῃ ὀργή-
ι . . . ; — Ναί, δέσποτα, μετὰ δέκα πέντε ἡμέρας τῆ
ι. Ἡτένισε πάλιν τὸν εὐνοούμενόν του, ἔπειτα δὲ, προσποιη-
διὰ μιᾶς τσαούτην ἀδιαφορίαν, ὅσπην σύγγισιν ἔδειξεν, εἶπεν·
ελλθε πρὸς τὸν δεσπότην σου· λυποῦμαι δὲ, ὅτι δὲν ἔχω νὰ
ἰναγγεῖλω εἰμὴ λυπηρὰς εἰδήσεις. Θέλεις τῷ εἰπεῖ, ὅτι ἡ

Λοδοίσκα δὲν εἶναι πλέον ἐνταῦθα. Τοῦτο ἀκούσας ἐπίσης ἐξ πλάγην. Ἰπῶς! Δέσποτα, ἡ Λοδοίσκα; . . . . — Δὲν εἶν πλέον ἐδῶ σὲ λέγω. Διὰ νὰ ὑποχρεώσω τὸν Πουλάβσκη, ὃν ὑπ λήπτομαι, ἀνέλαβον τὴν φροντίδα, ἂν καὶ ἀκουσίως, νὰ φυλ ξῶ τὴν θυγατέρα του εἰς τὸ φρουρίόν μου. Κανεὶς ἄλλος, ἐκτ ἔμοῦ καὶ αὐτοῦ (δεικνύων τὸν εὐνοϊκόν του) δὲν ἤξευρέ τι πι τούτου. Εἶναι σχεδὸν εἰς μὴν, ἀφότου ὑπήγαμεν, κατὰ τὸ ε νηθες, διὰ νὰ τῆ φέρωμεν τὴν καθημερινὴν ζωτροσίαν τ ἀλλὰ κανένα δὲν εὔρομεν εἰς τὸ οἶκῆμά της. Ἄγνοῶ, πῶς ἐκ μεν, ἀλλὰ γινώσκω καλῶς, ὅτι ἐδραπέτευσεν, ἔκτοτε δὲ δὲν ἔμ θον τὶ ἀπέγεινεν ἀναμφιβόλως ἀπῆλθε πρὸς συνάντησιν τοῦ Α βίνσκη, ἂν μόνον τοῦτο οἱ Τάρταροι δὲν τὴν ἀφήρπασαν κ ὁδόν. Μεγάλως ἐξεπλάγην διότι πῶς νὰ συμβιβάσω ὅσα εἶν εἰς τὸν κῆπον μὲ τὰ ὑπὸ τοῦ Δουρλίνσκη λεγόμενα· ἐδῶ ὑπ γεν ἀπόκρυφόν τι, ὅπερ ἤμην ἀνυπόμονος νὰ τὸ ἀνακαλύψ ἀλλὰ προσεῖχον νὰ μὴ ὑποδείξω δισταγμὸν τινα. Ἴδου, δέσποτ εἰδήσεις πολλὰ θλιβεραὶ διὰ τὸν κύριόν μου! — Βέβαια, ἀ ἐγὼ τί πταίω; — Δέσποτα, ἔχω νὰ σὰς ζητήσω μίαν χάρι — Λέγε. — Ἐπειδὴ οἱ Τάρταροι, οἵτινες κατερημόνον τὰ πέ τοῦ φρουρίου σας, ἐπέπεσον καθ' ἡμῶν, καὶ ὡς ἐκ θαύματος δ φύγαμεν ἀπὸ τὰς χεῖράς των, ἰδὲν θέλετε ἀράγε μᾶς ἐπιτ ψει, εἰς ἐμὲ καὶ τὸν ἀδελφόν μου, ν' ἀναπαυθῶμεν μόνον δύο μέρας ἐδῶ; — Ἰ Μόνον δύο ἡμέρας; καλῶς. ἸΠοῦ τοὺς ἔβαλ ἠρώτησε τὸν ἀφωσιωμένον του. Εἰς τὸ ἰσόγειον, ἀπεκρίθη οὗτ εἰς ἓν χαμηλὸν δωμάτιον . . . . — Τὸ ὁποῖον βλέπει εἰς τ κῆπὸν μου; διέκλυφεν ἀντισύγως ὁ Δουρλίνσκης. Τὰ θυριδόφυλ εἶναι διὰ κλειδὸς ἠσφαλισμένα, ἀπεκρίθη ὁ ἕτερος. — Τί τοῦτο, ἀλλαγῶ πρέπει νὰ τοὺς μεταθέσουν. Ταῦτα ἀκούε ἐτρόμαξα. Ὁ ἐπιστήθιος του προσεῖπε· τοῦτο μὲν δὲν γίνετ ἀλλὰ . . . . (τὸ ὑπόλοπον κρυφίως τὸ εἶπεν.) Ἔστω, γείνη, ἀπεκρίθη ὁ αἰκοδεσπότης, καὶ ταύτην τὴν στιγμήν ἔπειτα ἀποτεινόμενος πρὸς ἐμὲ, εἶπεν· ὁ ἀδελφός σου ε σὺ μεθαύριον θέλετε ἀναχωρήσει, ἀλλὰ πρότερον, νὰ μ' ὁμιλ σης, διὰ νὰ σὲ δώσω ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Πουλάβσκη. Ἰπῆ νὰ εὔρω τὸν Πολεσλᾶ εἰς τὸ μαγειρεῖον, ὅπου προεγευμάτα Μ' ἐνεχειρίσει μικρὰν φιάλην μὲ μελάνην, κονδύλια καὶ τ φύλλα χάρτου, ἅτινα ἐπρομηθεύθη εὐκόλως.

Κατεφλεγόμην διὰ νὰ γράψω εἰς τὴν Λοδοίσκαν, ἀλλ' ἤμ εἰς ἀμηχανίαν ποῦ νὰ εὔρω μέρος κατάλληλον, ἔνθα οἱ περιέρ

νά μὴ μ' ἐνοχλήσωσιν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Βολεσλαῦς εἶχεν ἤδη πρριειδοποιηθῆ, ὅτι τὸ δωμάτιον, ὅπου ἐκοιμήθημεν, μόνον πρὸς ὕπνον θέλει μᾶς χρησιμεύσει, ἐμηχανεύθην ἐν στρατήγημα, ὅπερ ἐπέτυχε θυμασίως. Οἱ ὑπηρεταί τοῦ Δουρλίνσκη ἔπεινον μὲ τὸν νομιζόμενον ἀδελφόν μου, καὶ μὲ προσεκάλεσαν νὰ συμμεθέξω καὶ ἐγὼ τῆς οἴνοποσίας.

Ἦρχισα λοιπὸν μὲ πολλὴν προθυμίαν καὶ ἀλλεπαλλήλως ἐκένωσα τινὰ ποτήρια οἴνου κακίστης ποιότητος, ὥστε τὰ γόνατά μου ἤρχισαν νὰ κλονίζονται, ἡ γλῶσσά μου νὰ παραλαλή, καὶ ἐδιηγέθην εἰς τὴν εὐθυμον ταύτην συναναστροφὴν διάφορα ἀστεῖα καὶ ἀλλόκοτα πράγματα. Ἐν ἐνὶ λόγῳ τοσοῦτον ἐπιδεξίως προσεποιήθην τὸν μέθυσον, ὥστε καὶ ὁ ἴδιος Βολεσλαῦς ἠπατήθη. Τρέμων δὲ, μήπως εἰς τοιαύτην στιγμὴν, καθ' ἣν ἐφαινόμην διατεθειμένος νὰ εἰπῶ ὅ,τι φθάσω, μὲ διαφύγη τὸ μυστικόν μου, Κύριοι, εἶπε πρὸς τοὺς πίνοντας· ὁ ἀδελφός μου σήμερον δὲν εἶναι εἰς τὰς φρένας του, καὶ ἴσως προέρχεται ἀπὸ τὴν πληγὴν του. Ἄς μὴ τὸν βιάσωμεν πλέον νὰ ὁμιλήσῃ ἢ νὰ πῆ, διότι θὰ βλαφθῆ, καὶ ἂν θέλετε νὰ μ' ὑποχρεώσητε, βοηθήσατέ με νὰ τὸν μεταφέρωμεν εἰς τὸ στρῶμά του. Ἐἰς τὸ ἰδικόν του; ὄχι, τοῦτο δὲν γίνεται, ἀπεκρίθη εἰς ἐξ αὐτῶν, τὸ δωμάτιόν μου παραχωρῶ εὐχαρίστως. Λαβόντες με λοιπὸν μ' ἀνεβίβασαν σύροντες εἰς ἐν ἀνώγειον, τοῦ ὁποίου τὰ ἐπιπλα συνίσταντο εἰς ἐν στρῶμα, μίαν τραπέζαν καὶ ἐν κάθισμα. Εἰς τοῦτον λοιπὸν τὸν οἰκίσκον μ' ἐκλείσαν, καθὼς ἐγὼ τὸ ἤθελον. Μείνας μόνος, ἔγραψα τῇ Λοδοίσκα διεξοδικῶς, δικαιολογούμενος ἐν ἐκτάσει δι' ὅσα ἐγκλήματα ὁ Πουλάβσκη μοὶ προσῆψε, τῇ ἐξιστόρησα ἐπομένως ὅ,τι μοὶ συνέβη ἀπὸ τῆς στιγμῆς τοῦ ἀποχωρισμοῦ μας μέχρις ἐκείνης, καθ' ἣν ὁ Δουρλίνσκη μ' ἐδέχθη, ἐκθέτων καὶ τὴν συνομιλίαν, ἣν μετ' αὐτοῦ εἶχον, καὶ τέλος τὴν ἐβεβαίουν περὶ τοῦ πρὸς αὐτὴν τρυφερωτάτου καὶ σεβαστοῦ ἔρωτός μου, ὁμνύων, ὅτι, ἅμα μὲ δώσῃ τὰς περὶ τῆς τύχης της ἀναγκαίας πληροφορίας θέλω ἐκτεθῆ εἰς πάντα κίνδυνον διὰ νὰ λύσω τὴν φρικώδη αἰχμαλωσίαν της.

Σφραγίσας τὸ γράμμα μου, ἐβυθίσθην ὅλως εἰς συλλογισμοὺς, οἵτινες μὲ κατήντησαν εἰς παράδοξον ἀμηχανίαν. «Ἄρά γε ἡ Λοδοίσκα ἦτο, ἥτις μ' ἐρῶσεν ἐκείνας τὰς πλίνθους εἰς τὸν κῆπον; Ὁ Πουλάβσκη ἐφάνη τόσον ἄδικος, ἵνα τιμωρήσῃ τὸ τέκνον του δι' ἓνα ἔρωτα, ὃν ὁ ἴδιος εἶχεν ἐγκρίνει; Ἄρά γε ἤθελεν εἶσθαι τόσον ἀσπλαγχνος διὰ νὰ τὴν ἐμβάλη εἰς τοιαύτην τρομερὰν φυλα-

κῆν; Ἄν καὶ τὸ μῖσος, ὅπερ μ' εἶχον ὁμῶς, τὸν ἐτύφλωσεν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὃ Δουρλίνσκης ἠδυνήθη νὰ ἀποφασίσῃ ἵνα γείνη ὄργανον τῆς τοιαύτης ἐκδικήσεώς του; Ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου, ἐνῶ ἀπὸ τριῶν μηνῶν, δὲν ἐφόρουν πρὸς μεταμφιάσιν εἰμὴ ἐνδύματα ποταπὰ, τὰ δὲ βάσκανα μιᾶς ἐκτεταμένης ὁδοιπορίας μ' εἶχον τοσοῦτον παραλλάξει, ποῖος ἄλλος ἢ ἐρωμένη ἤθελε δυνήθῃ νὰ γνωρίσῃ τὸν Λοθίνσκην εἰς τὸν κῆπον τοῦ Δουρλίνσκη; Ἐν εἶχον προσέτι ἰδεῖ καὶ τὸ ἔνομα τῆς Λοδοῖσκα ἐπὶ τῆς πλίνθου σημειωμένον; Ὁ Δουρλίνσκης ὁ ἴδιος δὲν ὠμολόγει, ὅτι ἡ Λοδοῖσκα ἦτο ὑπὸ φύλαξίν του; λέγων μάλιστα, ὅτι εἶχε δραπέτευσαι, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι νὰ τὸ πιστεύσῃ τις; Καὶ διατὶ ἐκεῖνο τὸ κατ' ἐμοῦ μῖσος, ὑφ' οὗ ὁ Δουρλίνσκης, καίτοι μὴ γνωρίζων με, κατελήφθη; Διατὶ ἐκείνη ἡ ἀνήσυχος ὄψις του, ὅταν ἤκουσεν, ὅτι οἱ παρὰ τοῦ Πουλάβσκη ἀπόστολοι κατεῖχον ἐν δωμάτιον, ἔχον τὴν ὄψιν πρὸς τὸν κῆπον; Διατὶ τέλος πάντων αὐτὴ ἡ ἐντρομος μορφή του, ὅταν τῷ ἀνήγγεῖλα τὴν ὀργήνωρον ἀφίξιν τοῦ νομιζομένου δεσπότη μου; Ταῦτα πάντα εἶχον τοσαύτην βάσιν, ὥστε μ' ἐπροξένησαν τριμερᾶν ἀνησυχίαν, ἐπομένως πρὸς ἐβλεπον συμβάντα φρικώδη, τὰ ὅποια δὲν ἐδυνάμην νὰ ἐξηγήσω. Δύο ἡμέρας κατὰ συνέχειαν ἐπέφερον εἰς τὸν ἑαυτὸν μου νέας ἐρωτήσεις, εἰς ἃς, ὡς ἐκ τῆς ἀμνησῆς μου, δὲν ἀπῆντων, ὅτε ἐπὶ τέλους ἦλθε καὶ ὁ Βολεσλᾶς νὰ ἰδῇ ἂν ὁ ἀδελφός του συνῆλθε. Τὸν ἔπεισα εὐκόλως, ὅτι ἡ πρᾶξις μου αὕτη ἦτο ἐκ προσποιήσεως. Μετὰ ταῦτα καταβάντες εἰς τὸ μαγηρεῖον, διηνύσαμεν τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας. Ἀλλ' ὅποια ἐσπέρα, ἀγαπητέ μου Βελμῶν, οὐδὲμία ἐπὶ ζωῆς μου, οὐδὲ κἂν αἱ ἀκόλουθοι, δὲν μ' ἐφάνησαν τοσοῦτον μακραί.

Τέλος πάντων, ἀφοῦ μᾶς ἔφεραν εἰς τὸ δωμάτιόν μας καὶ μᾶς ἔκλεισαν, ὡς καὶ τὴν προῖουσαν, ἔπρεπε νὰ περιμείνωμεν δύο ἡμέρας σχεδὸν μέχρι τοῦ μεσονυκτίου. Ἄμα λοιπὸν ὁ κώδων ἔκρουσεν, ἠνοιξαμεν ἀταράχως τὰ θυρίδια καὶ τὰ παράθυρα καὶ ἤτοιμαζόμεν νὰ περῶμεν εἰς τὸν κῆπον· ἀλλ' ἡ σύγχισίς μου δὲν ἐστάθη ὀλιγωτέρα τῆς ἀπελπισίας μου, ὅταν εἶδον ἑμαυτὸν κλεισμένον διὰ κινκλίδων. Ἰδοῦ, εἶπον, εἰς τὸν Βολεσλᾶ, ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ κατηραμένος ἐπιστήθιος τοῦ Δουρλίνσκη τῷ ἔλεγε κρυφίως, ὃ δὲ μουσαρὸς δεσπότης τὸ ἐνέκρινεν, ὅταν ἀπεκρίθη « Ναι ἅς γείνη, καὶ ταύτην τὴν στιγμήν. » Αὐτὸ ἐνήργησαν χθές, ὥστε ἡ εἴσοδος τοῦ δωματίου μᾶς ἦτο ἀπηγορευμένη. Ἀφέντη, αὐτῇ ἐξῶθεν ἠργάσθησαν, μ' ἀπεκρίθη ὁ Βολεσλᾶς, μὴ παρα-

τηρήσαντες, ὅτι αὐτὸ τὸ θυρίδιον παρεβιάσθη. Αἰ! εἴτε τὸ εἶδόν
εἴτε ὄχι, ἀνεβόησα, δὲν μοὶ μέλει! Αὐτὴ ἡ ὀλεθρία κιγκλὶς,
ἀφοῦ καταστρέφει ὅλας μου τὰς ἐλπίδας, ἀσφαλίζει καὶ τὴν
αἰγμάλωσίαν τῆς Λοδοίσκας, καὶ τὸν θάνατόν μου.

Ναὶ, ἀφεύκτως, αὐτὴ ἀσφαλίζει τὸν θάνατόν σου, ἐφώνη-
σάν τινες ἐξώθεν, ἀνοίγοντες τὴν θύραν μου. Ὁ Δουρλίνσκης πε-
ριστοιχισμένος ὑπὸ τινων ἀνθρώπων ὠπλισμένων, καὶ παρακο-
λουθούμενος ὑπ' ἄλλων φερόντων δᾶδας, ἐμβαίνει κρατῶν σπά-
θην. Προδότα, μοὶ λέγει αὐτός, κατασφενδονίζων με μὲ τὰ μα-
νιώδη καὶ φλογερὰ βλέμματά του, ὅλα τὰ ἤκουσα, καὶ θέλω
μάθει ποῖος εἶσαι, ὁ ὑποτιθέμενος ἀδελφός σου θέλει τὸ φανε-
ρώσει. Τρέμε, εἶμαι ὁ πλέον ἄσπονδος τῶν ἐχθρῶν τοῦ Λοβίνσκη.
Διερευνήσατε τὰ ἐπ' αὐτῶν, εἶπεν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς του. Ὁρμή-
σαντες μοὶ ἀφῆρσαν τὰ ἔγγραφα καὶ τὴν πρὸς τὴν Λοδοίσκην
ἐπιστολήν μου, διότι ὡς ἄσπλος, δὲν ἠδυνήθην ν' ἀντισταθῶ.
Ὁ Δουρλίνσκης ἀναγινώσκων αὐτήν, ἐν ἧ περιέγραφον τὸν οὐτι-
δανὸν καὶ ἐδελυρὸν χαρακτῆρά του, ἐδείκνυε ἄπειρα σημεῖα ἀνυ-
πομονισίας. Λοβίνσκη, μ' εἶπεν αὐτός, ἀσθμαίνων ἐκ τῆς λύτ-
σης, εἶμαι ἄξιός ἤδη ὅλου τοῦ μίσους σου, καὶ ἐντὸς ὀλίγου
ἔτι μᾶλλον θὰ φανῶ. Ἐντούτοις, μείνον εἰς τοῦτο τὸ ἀγαπητόν
σου δωμάτιον μετὰ τοῦ ἀξίου κοιωνοῦ σου. Ταῦτα εἰπὼν, ἐ-
ξῆλθεν, ἐκλείσαν τὴν θύραν μὲ διπλᾶ κλειθρα, καὶ ἔθεσαν φυλα-
χὰς, τόσον ἐξώθεν, ὅσον καὶ εἰς τὰ παράθυρα τοῦ κήπου.

Φαντάσθητι, ὅποια ἀθυρία κατέλαβεν ἀμφοτέρους, ἐμὲ καὶ
τὸν Βολεσλά. Αἰ δυστυχία μου, φθάσασαι εἰς τὴν ἀκμὴν των,
δὲν μ' ἔβασάνιζον τόσον, ὅσον αἱ τῆς Λοδοίσκας. Ἄτυχῆς νεάνις!
ὅποιαν ἄραγε ἀνησυχίαν ἔδοκίμαζε, περιμένουσα τὸν Λοβίνσκη,
καὶ οὗτος τὴν ἐγκαταλείπει! Ἀλλ' ὄχι, ἡ Λοδοίσκα ἐγνώριζε κα-
λῶς τὴν ψυχὴν μου, καὶ δὲν ἤθελε βέβαια μὲ ὑποπτεύσει τοιοῦ-
τον χαμερπῆ καὶ ἐπίβουλον· ἡ Λοδοίσκα ἤθελε κρίνει τὸν ἐρα-
στίην της ἐκ τῆς καρδίας της, καὶ αἰσθανθῆ, ὅτι ὁ Λοβίνσκης
συνεμερίζετο τὸ πεπρωμένον της, μὴ δυνάμενος νὰ τὴν συν-
δράμη. . . Φεῦ! ἡ δυστυχία μου γενομένη γνωστὴ εἰς αὐτήν
θέλει ἐπαυξήσει τὴν ἑαυτῆς.

Τοιοῦτοι σκληροὶ διαλογισμοὶ μ' ἐκυρίευσαν κατὰ τὰς πρώτας
στιγμὰς, πλείστοι δ' ἄλλοι ἐπίσης ἀνιαροὶ μ' ἐπῆλθον ἐφεξῆς.
Τὴν ἐπιούσαν μᾶς διεβίβασαν διὰ τῶν κιγκλίδων τοῦ παραθύρου
μας τὴν ἡμερησίαν ζωοτροφίαν. Ἐκ τοῦ εἶδους τῶν χορηγουμένων
ἡμῖν σιτιῶν, ὁ Βολεσλάς συνεπέρανεν, ὅτι δὲν ἐσκόπευον νὰ κα-

φαστήσουν τὴν αιχμαλωσίαν μας λίαν εὐάρεστον μὴ ὦν δὲ τή-
σον δυστυχῆς ὡς ἐγὼ, ὑπέφερε γενναϊότερον τὸ πεπρωμένον του.
Μοὶ προσέφερε τὸ μερίδιόν μου ἐκ τῆς εὐτελοῦς τροφῆς, ἣν ἤ-
θελε νὰ φάγῃ, μ' ὅλας δὲ τὰς ἐνστάσεις, οὐδὲν ἤθελον, διότι τὸ
ζῆν εἶχε καταστῆ δι' ἐμέ πολλὰ ἐπαχθές. Ἄ! ζῆθι, μ' εἶπεν οὗτος
ἐπὶ τέλους δακρυρροῶν, ζῆθι, ἂν ὄχι διὰ τὸν Βολεσλᾶ, τούλά-
χιστον χάριν τῆς Λοδοίσκας. Οἱ λόγοι οὗτοι σφόδρα μὲ συνεκί-
νησαν διὸ ἐμψυχωθεὶς καὶ ἀναλαβὼν τὰς ἐλπίδας μου ἐνηγκα-
λίσθην τὸν πιστόν μου ὑπρέτην. ὦ φίλε μου, ἀνέκραξα πλή-
ρης χαρᾶς, ὦ ἀληθέστατε φίλε μου! σ' ἐλησμόνησα, σ' ἔχασα,
διότι τὰ δεινά μου μὲ τήκουν περισσότερον παρὰ τὰ ἰδικά σου!
Παῦσον Βολεσλᾶ, Παῦσον, θέλω ζῆσει διὰ τὴν Λοδοίσκαν, δι' ἐσέ-
εἴθε ὁ δίκαιος οὐρανὸς νὰ μὲ ἀποκαταστήσῃ ὀγρήγωρα εἰς τὰ
ἀγαθὰ μου καὶ τὸν βαθμὸν μου, καὶ θέλεις ἰδεῖ, ὅτι ὁ αὐθέντης σου
δὲν εἶναι ἀχάριστος, τότε πάλιν ἐνηγκαλίσθημεν. Ἄ! ἀγαπητέ
μου Βελμῶν, ἂν ἤξευρες πόσον ἡ δυστυχία συνδέει τοὺς ἀνθρώ-
πους, πόσον γλυκὺ, ἐνῶ πάσχεις, ν' ἀκούσῃς καὶ ἄλλον ἀτυχῆ
νὰ σὲ παρηγορῇ!

Δώδεκα ἡμέρας ἐστενάζομεν εἰς ταύτην τὴν φυλακὴν, ἐπὶ τέ-
λους μ' ἐξέβαλον διὰ νὰ μὲ φέρωσιν ἐνώπιον τοῦ Δουρλίνσκη,
τὸν δὲ Βολεσλᾶ, θελήσαντα νὰ μὲ ἀκλουθήσῃ, τὸν ἀπώθησαν
σκληρῶς μ' ὄλον τοῦτο, λαβὼν εὐκαιρίαν νὰ τῷ ὀμιλήσω μίαν
στιγμὴν, ἐξέβαλον δακτυλίδιον τι, ὅπερ ἐφόρουν ὑπὲρ τὰ δέκα
ἔτη καὶ εἶπον αὐτῷ· τὸ δακτυλίδιον τοῦτο μοὶ τὸ ἔδωσεν ὁ Κ.
Π. καθ' ὃν καιρὸν ἐδιδασκόμεθα τὴν γυμναστικὴν εἰς τὴν Βαρ-
σοβίαν· λάβετο φίλε μου, φύλαξέ το πρὸς χάριν μου, καὶ ἂν ὁ
Δουρλίνσκης ἐκτελέσῃ σήμερον τὴν προδοσίαν του δολοφονῶν
με, ἀκολούθως δὲ σὲ ἀφίσῃ νὰ ἐξέλθῃς ἐντεῦθεν, ὕπαγε νὰ εὐ-
ρῆς τὸν βασιλέα σου, δεῖξέ τῷ τὸ κειμήλιον τοῦτο, ὑπενθυμίζων
αὐτῷ τὴν ἀρχαίαν φιλίαν μας, καὶ διηγῆθητι τὰς δυστυχίας μου.
Αὐτὸς θέλει σὲ ἀνταμείψῃ Βολεσλᾶ καὶ συνδράμει τὴν Λοδοί-
σκαν. Ἔχε ὑγίαν φίλε μου.

Ἀφοῦ μ' ἀνεβίβασαν εἰς τὸ οἶκημα τοῦ Δουρλίνσκη, ἡ δὲ θύρα
ἡμίνοιξε, παρετήρησα ἐπὶ σκίμποδος μίαν γυναῖκα λειποθυμη-
μένην, πλησιάσας δὲ εἶδον τὴν Λοδοίσκαν. ὦ Θεέ! πόσον ἡ ὄψις
τῆς παρήλλαξεν, ἀλλὰ πόσον ἦτο εἰσέτι ὡραία! Βάρβαρε, εἶπον
τῷ Δουρλίνσκη. . . Εἰς τὴν φωνήν τῷ ἐραστοῦ τῆς ἡ Λοδοί-
σκα ἀνέλαβε τὰς αἰσθήσεις τῆς. Ἄ! προσφιλέστατέ μοι Λοδίνσκη,
ἤξευρες τί μὲ προβάλλει ὁ αἰσχρὸς οὗτος, ἤξευρες μὲ πρίαν

Ουσίαν προσφέρει τὴν ἐλευθερίαν σου; Ναί. ἐφώναξεν ὁ Δουρλίνσκη ὅλος παράφορος, καὶ τὸ θέλω, ἰδοὺ εἶσαι καλῶς πληροφορημένη, ὅτι εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν μου· ἂν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν δὲν ἐπιτύχω τι, ὁ θάνατός του εἶναι ἄφευκτος. Ἡθέλησα νὰ γονυπετήσω ἐνώπιον τῆς Λοδοίσκας, ἀλλ' οἱ φύλακές μου μ' ἐκώλυσαν. Σὲ βλέπω πάλιν τέλος πάντων Λοδοίσκα, ὅλα τὰ δεινά μου τὰ ἐλησμώνησα, καὶ μήτε ὁ θάνατος τώρα δὲν μὲ τρομάζει ... Σὺ δὲ φαῦλε, σκέφθητι, ὅτι ὁ Πουλάδσκη θὰ ἐκδικήσῃ τὴν θυγατέρα του, συλλογίσθητι, ὅτι ὁ Βασιλεὺς θὰ ἐκδικήσῃ τὸν φίλον του. Ἄς τὸν ἀπαγάγωσιν, ἀνέκραξεν ὁ Δουρλίνσκη. Ἄχ! μ' εἶπεν ἡ Λοδοίσκα, ὁ ἔρως μου προξενεῖ τὸν ὄλεθρόν σου! Δὲν ἔλαβον καιρὸν ν' ἀποκριθῶ, διότι σύροντες μ' ἐπανήγαγον εἰς τὴν φυλακὴν, ὅπου ὁ Βολεσλᾶς μ' ἐδέχθη μ' ἀνέκφραστα χαρᾶς σημαῖα, νομιζῶν με φονευμένον. Τῷ ἐδιηγήθην πῶς ὁ θάνατός μου ἀνεβλήθη μόνον. Ἡ σκηνὴ, τῆς ὁποίας πρὸ ὀλίγου ἤμην αὐτόπτης μάρτυς, εἶχε τέλος πάντων ἐπιβεβαιώσει ὅλας μου τὰς ὑποψίας. Δὲν εἶναι ἀμφιβολία, ὅτι ὁ Πουλάδσκη ἠγνόει πόσον χαρμεπῶς ἡ θυγάτηρ του ἐβασανίζετο. Εἶναι φανερόν, ὅτι ὁ Δουρλίνσκη ἐρωτόληπτος καὶ ζηλότυπος θέλει κορέσει τὸ πάθος του κατ' ὅποιονδῆποτε τρόπον.

Ἐντούτοις, δύο ἡμέραι εἶχον παρέλθει ἀφ' ὧν ὁ Δουρλίνσκη ἔδωκεν τριήμερον προθεσμίαν εἰς τὴν Λοδοίσκην διὰ ν' ἀποφασίσῃ, ἤμεθα δὲ περὶ τὸ τελευταῖον μεσονύκτιον. Ἐγὼ κατειλημμένος ὑπὸ ἀϋπνίας περιεπάτου εἰς τὸν κοιτῶνά μου μὲ θήματα μεγάλα, ὅτε ἐξαίφνης ἀκούω τινὰς φωνάζοντας, ὀλολυγμοὺς δὲ φρικώδεις ἐξερχομένους ἐκ τῶν πέριξ τοῦ φρουρίου. Εἰς τὰ ἔνδον γίνεται μέγας ἀναθρασμός· ὁ πρὸ τῶν παραθύρων μας φρουρὰς ἀναχωρεῖ. Ὁ Βολεσλᾶς καὶ ἐγὼ διακρίνομεν τὴν φωνὴν τοῦ Δουρλίνσκη κραυγάζοντος καὶ ἐνθαρρύνοντος τοὺς ἀνθρώπους του. Ἡ κλαγγὴ τῶν ὀπλων, οἱ ὄδυρμοὶ τῶν πληγωμένων, οἱ ρεναγμοὶ τῶν θνησκόντων καταπλήττουσι τὰς ἀκοάς μας. Ὁ θόρυβος μέγας κατ' ἀρχὰς, φαίνεται ὡς νὰ ἐλλαττίνηται, ἀλλ' ἐπαναρχίζει, ἐπεκτείνεται, αὐξάνει, καὶ ἰλικιὴ φωνάζουν τινές. Πολλοὶ καταφυγόντες εἰς τὰ ἔνδον κλείουσι τὰς θύρας μὲ πάταγον. Διὰ μιᾶς, τὸν τρομερὸν τοῦτον θόρυβον διαδέχεται σιγὴ φοβερὰ, καὶ ἐν τῷ ἅμα ψιθυρισμῷ τις διαπερᾷ τὰς ἀκοάς μας ὁ ἀὴρ συρίζει σφοδρῶς, ἡ νύξ ὑπολάμπει, τὰ δένδρα τοῦ κήπου λαμβάνουσιν ὠχρὸν καὶ ἐρυθρῶπὸν χρῶμα. Ἡμεῖς τρέξαντες εἰς τὰ παράθυρα βλέπομεν, ὅτι τὸ φρούριον τοῦ Δουρλίνσκη ἐγίνετο παρανάλωμα.

τῶν φλογῶν, αἵτινες προεχώρουν πανταχόθεν εἰς τὸ δωμάτιόν μας, πρὸς ἔπακρον δὲ τῆς φρίκης, φωναὶ ὀξεῖαι ἐξήρχοντο ἀπὸ τοῦ πύργου, ὅπου ἤξευρον, ὅτι ἡ Λοδοίσκα εἶναι φυλακισμένη. Ἡ φορικώδης στάσις μου, ὦ ἀγαπητέ μου Βελμῶν, πρέπει νὰ σὲ κατετάραξε. Τὸ πῦρ ἐκταθὲν ἐμελλε νὰ διαδοθῇ καὶ ἐντὸς τῆς φυλακῆς μας, αἱ δὲ φλόγες προσέβαλλον ἤδη καὶ τὴν θάσιν τοῦ πύργου τῆς Λοδοίσκας. Αὕτη ἀνέπεμπεν βαθεῖς στεναγμοὺς, εἰς τοὺς ὁποίους ἀνταπεκρινόμην διὰ κραυγῶν μανιωδῶν. Ὁ μὲν Βολεσλᾶς διατρέχων ὡς παράφρον τὸ δεσμοτήριόν μας ὠλόλυζε τρομερῶς, καὶ ἐδοκίμαζε μὲ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας νὰ συντρίψῃ τὴν θύραν· ἐγὼ δὲ κρεμασθεὶς ἐκ τοῦ παραθύρου ἔσειον ὡς λυτῶν τὰ δρύφακτα, καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ τὰ κλονίσω.

Λίγνης οἱ ἀναβάντες κατέβησαν ἐν σπουδῇ, ὅτε ἀκούομεν τὰς μὲν θύρας ἀνοιγομένας, τὴν δὲ Δουρλίνσκην ἐξαιτοῦντα ἔλεος παρ' αὐτῶν. Οἱ νικηταὶ ἐφορμῶσιν εἰς τὸ πυροπολούμενον κτίριον, ἀλλὰ, παρακινήθεντες ἀπὸ τὰς κραυγὰς μας, συντρίβουσι τὴν θύραν μας διὰ τοῦ πελέκειος. Ἐκ τοῦ ἱματισμοῦ των, ἐκ τῶν ὀπλῶν των ἀναγνωρίζω ταρτάρους· φθάνει ὁ ἀρχηγὸς των καὶ ἰδοὺ ὁ Τιτσιακάν. Ἄ, ἄ, λέγει αὐτὸς, ἐδῶ εἶναι τὸ παληκάρι μου! Ἐγὼ γονυπέτω ἐνώπιόν του· Τιτσιακάν! . . . ἡ Λοδοίσκα! . . . μία γυνή . . . ἡ ὠραιότερα πασῶν τῶν γυναικῶν! . . . εἰς ἐκεῖνον τὸν πύργον! ζῶτα θέλει καὶ! Ὁ Τάρταρος μὲ ἐν νεῦμα διατάττει τοὺς στρατιώτας του, οἵτινες τρέχουσιν εἰς τὸν πύργον, ἐφορμῶ μετ' αὐτῶν, ὁ Βολεσλᾶς τοὺς ἀκολυθηῖ. Ἀφρῶ ἔσπασαν τὰς θύρας, εὐρίσκομεν πλησίον πηλασθῶν κίονος μίαν ἀναβάθραν ἐλεικοειδῆ, γέμουσαν καπνῶ πυκνοτάτου. Οἱ Τάρταροι δὲν προχωροῦσι τριμάξαντες. Ἐγὼ θέλω ν' ἀναβῶ, φεῦ! τί θέλεις νὰ κάμῃς; μ' εἶπεν ὁ Βολεσλᾶς· νὰ ζήσω ἢ νὰ συναποθάνω μὲ τὴν Λοδοίσκαν, ἀνέκραξα, καὶ ἐγὼ νὰ ζήσω ἢ νὰ συναποθάνω μὲ τὸν δεσπότην μου! ἀπακρίνεται ὁ γενναῖος ὑπὲρ ῥέτης μου. Ὁρμῶ λοιπὸν, καὶ αὐτὸς κατόπιν μου, κινδυνεύοντες ν' ἀποπνιγῶμεν, ἀναβαίνομεν περὶ πῶν τεσσαράκοντα βαθμίδας, καὶ διὰ τῆς λάμπσεως τῶν φλογῶν εὐρίσκομεν τὴν Λοδοίσκαν εἰς τινα γωνίαν τῆς φυλακῆς, ὅπου ἡ ἐκπνέουσα φωνὴ τῆς μόλις ἠκούετο. Πῶς ἔρχεται πρὸς ἐμέ; εἶπεν αὐτὴ, Ὁ Λοδοίσκος εἶναι, ὁ ἐραστὴς σου! Ἐκ τῆς χαρᾶς ἀναλαμβάνει τὰς δυνάμεις τῆς, καὶ ἐγερθεῖσα πετᾷ εἰς τὰς ἀγκάλας μου. Τὴν ἀρπάζομεν καὶ καταβαίνομεν βαθμίδας τινὰς, ἀλλὰ καπνὸς πυκνότερος περὶ τὴν ἀναβάθραν μᾶς ἀναγκάζει νὰ ὀπισθοδρομήσωμεν ἐν βίᾳ, ὅτε, τὴν αὐτὴν στιγμήν, ἐν μέρει τοῦ πύργου καταρ-

ρέει. Ὁ Βολεσλᾶς κραυγὴν φρίκης ἐκπέμπει, ἡ Λοδοίσκα λειπθ-
θυμῆι . . . ἐκεῖνο δὲ ὅπερ ἐνομιζομεν ὡς ὀλέθριον μᾶς ἔσωσε·
διότι τὸ πῦρ πρότερον περιορισμένον, προχωρεῖ καὶ ἐπεκτείνε-
ται μὲν ὀρμητικώτερον, ἀλλ' ὁ καπνὸς διαλύεται. Ἀμφότεροι λοι-
πὸν μετὰ τοῦ Βολεσλᾶ κρατοῦντες τοιοῦτον πολύτιμον φορτίον
καταβαίνομεν ταχέως . . . Φίλε μου, δὲν λέγω ὑπερβολὰς, ἐκά-
στη βαθμὶς ἔτρεμεν ὑπὸ τοὺς πόδας μας! οἱ τοῖχοι ἦσαν κατὰ-
πυροί! τέλος πάντων φθάνομεν εἰς τὴν ἐξοδὸν τοῦ πύργου. Ὁ
Τιτσικὰν φοβούμενος τὸν κίνδυνόν μας ἔτρεξε πρὸς ἡμᾶς ἀν-
δρειωμένοι μου, λέγει, ἅμα μᾶς εἶδε. Τότε ἐγὼ καταθέσας εἰς
τοὺς πόδας του τὴν Λοδοίσκαν πίπτω πλησίον της.

Περίπου μίαν ὥραν ἔμεινα εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, ἐφο-
βούντο περὶ τῆς ζωῆς μου· ὁ δὲ Βολεσλᾶ ἐθρήνηει. Ἀνέλαβον τέ-
λος πάντων τὰς αἰσθήσεις μου εἰς τὴν φωνὴν τῆς Λοδοίσκας,
ἣτις συνελθοῦσα σωτῆρα της μ' ἐκάλει. Πάντα τὰ ἐν τῷ φρου-
ρίῳ εἶχον λάβει ἀλλοίαν μορφήν· ὁ πύργος εἶχε καταδαφισθῆ, οἱ
Τάρταροι προέλαβον τὴν διαδοσὶν τῆς πυρκαϊᾶς, κρημνίσαντες
ἐν μέρος τοῦ φρουρίου, ἵνα φυλάξωσι τὸ ἐπίλοιπον. Ἀκολούθως
μᾶς μετέφεραν εἰς μίαν εὐρύχωρον αἴθουσαν, ὅπου ἦτο ὁ Τιτσικὰν
μετὰ τινων στρατιωτῶν του. Οἱ ἄλλοι ἐνασχολούμενοι εἰς τὴν
λεηλασίαν, ἔφερον εἰς τὸν ἀρχηγόν των τὸν χρυσόν, τὸν ἄργυρον,
τὰ κειμήλια, τὰ τραπεζικὰ σκεύη, καὶ ὅλα τὰ πολύτιμα πράγμα-
τα, ἅτινα διεσώθησαν ἐκ τοῦ πυρός. Ἐκεῖ πλησίον ὁ Δουρλίεσκης
σιδηροδέσμιος, στενάζων ἐθεώρει τὸν σωρευόμενον τοῦτον πλοῦ-
τόν του, ἀφ' οὗ τὸν ἀπεγύμνονον. Ἢ λύσσα, ὁ τρόμος, ἡ ἀπελ-
πισία, καὶ πᾶν ὅ,τι κατασπαράττει τὰ σπλάγγνα ἐνὸς τιμω-
ρηθέντος κακούργου, ἀνεχαράττετο εἰς τὰ πεπλανημένα βλέμ-
ματά του· ἐκτύπα ὡς μανιακὸς μὲ τοὺς πόδας του, ἐτύπτετο
μὲ τὰς πυγμὰς καὶ ἐξέμει φρικτὰς βλασφημίας αἰτιώμενος τὸν
οὐρανὸν διὰ τὴν δικαίαν ἐκδίκησίν του.

Ἐν τούτοις, ἡ πεφιλημένη μου μὲ περιεπτύσσετο τὰς χεῖρας·
φεῦ! μοὶ λέγει αὐτὴ μετὰ λυγμῶν, σὺ ἔσωσας τὴν ζωὴν μου,
ἀλλ' ἡ ἰδική σου εἶναι εἰς κίνδυνον! ἂν διαφύγωμεν τὸν θάνατον,
ἡ αἰγμάλωσία μᾶς διαδέχεται! — Ὅχι, ὄχι, Λοδοίσκα, μὴ φο-
βοῦ, ὁ Τιτσικὰν δὲν εἶναι ἐχθρὸς μου, αὐτὸς ἔσεται τὸ τέρμα
τῶν δυστυχιῶν μας. Ἀναμφιβόλως, ἂν κρέμαται ἀπ' ἐμένα, μὲ
διέκοψεν ὁ Τάρταρος· ὀρθὰ ὁμιλεῖς, καλὸ παληκάρη! Ὡς βλέπω,
ὅτι δὲν ἀπέθανες καὶ γαίρομαι, σὺ λέγεις καὶ κάμνεις πάντοτε
καλὰ πράγματα, καὶ ἔχεις ἀκόμη, δεικνύων τὸν Βολεσλᾶ, ἕνα

φίλον, ὁ ὁποῖος σὲ συντρέχει θαυμάσια. Τότε ἐνηγκαλίσθην τὸν Βολεσλά. Ναι, Τιτσικάν, ἀληθῶς ἔχω ἓνα φίλον, οὕτω πάντοτε θέλω τὸν ὀνομάζει. Ὁ τάρταρος μὲ διέκοψε πάλιν ἄκουσέ με δὰ, ἰ οἱ δύο σεῖς εἶσθε εἰς τὸ χαμηλὸν δωμάτιον, καὶ αὐτὴ ἡ νέα εἰς τὸν πύργον; καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν; στοιχηματίζω, κύριοι ἐργολάβοι μου, ὅτι θελήσατε νὰ σουφρώσετε τὴν κόρην ἀπ' αὐτὸν τὸν χονδροειδέστατον, (δεικνύων τὸν Δουρλίνσκην) καλὰ κάμψτε, ἐκεῖνος καϊκόμουτρος, αὐτὴ ὄμορφη, δὲν τεργιάζει τὸ πρᾶγμα. Ἄς ἀκούσωμεν, διηγήσου με πῶς ἀκολούθησε. Τότε ἐγὼ ἐφάνέρωσα τῷ Τιτσικάν τόσο τὸ ὄνομά μου καὶ τὸ τοῦ πατρὸς τῆς Λοδοίσκας, ὅσον καὶ τὰ μέχοι τῆς ὥρας ἐκείνης συμβάντα μου. Τώρα μένει εἰς τὴν Λοδοίσκαν, τῷ εἶπον, νὰ μᾶς διηγηθῆ μὲ ποῖον τρόπον ὁ χαμερπῆς Δουρλίνσκης τὴν ἐτυράννησεν, ἀφ' οὗτο εὐρίσκεται εἰς τὸ φρούριόν του.

Ἠξέυρεις, εἶπεν εὐθύς ἡ Λοδοίσκα, ὅτι ἀνεχώρησαμεν μετὰ τοῦ πατρὸς μου ἐκ τῆς Βαρσοβίας καθ' ἣν ἡμέραν ἠνοῖζεν ἡ Διαιτα. Πρῶτον μ' ἔφερον εἰς τὰς γαίας τοῦ Παλατίνου τοῦ * * * (α) εἴκοσι λεύγας μακρὰν τῆς πρωτεύουσας, καὶ ἐπέστρεψε διὰ νὰ παρευρεθῆ εἰς τὴν ἐθνοσυνέλευσιν. Καθ' ἣν δὲ ἡμέραν ὁ Κ. Π. * ἐκυρύχθη βασιλεὺς, ὁ Πολάβσκης ἦλθε καὶ μ' ἐπῆρεν ἀπὸ τὸν Παλατίνον καὶ μ' ἔφερον ἐδῶ, νομίζων με εἰς ἄστυλον ἀσφαλέστατον, ἀνέθεσε τὴν φροντίδα εἰς τὸν Δουρλίνσκη νὰ μ' ἐπιτηρῆ καὶ νὰ ματαιώσῃ πᾶσαν ἀνακάλυψιν τοῦ Λοβίνσκη ὡς πρὸς τὸ παταφύγιόν μου, ἀνεχώρησε δὲ, διὰ νὰ συναθροίσῃ, καθὼς ἔλεγε, καὶ ἐνθάρρυνῆ τοὺς φιλοπάτριδας, νὰ ὑπερασπισθῆ τὴν πατρίδα καὶ τιμωρήσῃ προδότας τινάς Βαβαί! Ἔνεκα τῶν σπουδαίων τούτων φροντίδων, ἐλησμόνησε τὴν θυγατέρα του, διότι ἔκτοτε δὲν τὸν εἶδον. Μετὰ τινὰς ἡμέρας, ἀφ' οὗ ἀνεχώρησεν, ἤρχισα νὰ παρατηρῶ, ὅτι αἱ ἐπισκέψεις τοῦ Δουρλίνσκη ἐγίνοντο συχνότεραι καὶ διεξοδικαί, ὥστε κατήντησε νὰ διαμένῃ τὸ πλεῖστον εἰς τὸ οἶκημα, ὅπου ἐφυλαττόμην. Ἐπειτα μ' ἀφῆρσε, ἀγνοῶ μὲ ποίαν πρόφασιν, τὴν μόνην γυναῖκα, τὴν ὁποίαν ὁ πατήρ μου ἀφησε διὰ νὰ μὲ ὑπηρετῆ, καὶ, διὰ νὰ μὴ μάθῃ κανεὶς, ἔλεγεν αὐτός, ὅτι εὐρίσκομαι εἰς τὴν κατοικίαν του, μ' ἔφερον ὁ ἴδιος τὰ πρὸς τροφὴν ἀναγκαιούντα, καὶ τοιουτοτρόπως ὀλοκλήρους ἡμέρας διῆγε πλησίον μου.

(α) Οὕτω ὀνομάζοντο οἱ παλαιοὶ ποτὲ διοικηταὶ τῆς Πολωνίας, ἡ βοϊβόδα, κατὰ τὴν ἐγγύριον διάλεκτον Σ. Μ.

Άγνωστis, αγαπητέ μοι Λοβίνσκη, όπόσον μ' έβασάνιζεν ή διηνε-
κής παρουσία ανθρώπου, όν άπεστρεφόμην, και τοϋ όποιου τους
ούτιδανούς σκοπούς ύπόπτευον. Μίαν τών ήμερών έτόλμησε να μοι
τους διακοινώση, άλλ'έγώ τόν έβεβαίωσα, ότι τó μίσός μου έσεται
διά παντός ή άμοιβή τής αγάπης του, και ή αίσχρά διαγωγή
του επέσυρε τήν κατ' αύτοϋ βαθείαν περιφρόνησίμ μου. Αύτός
μοι άπεκρίθη με άδιαφορίαν, ότι με τόν καιρόν, όχι μόνον θέλω
συνειθίσει τήν θεωρίαν του και ύποφέρει τās έρωτοληψίας του,
άλλά και τās έπιθυμίες. Η συνήθης διαγωγή του ούδόλως ήλ-
λαξε· τó πρωί είσήρχετο, τó δ' έσπέρας άνεχώρει. Άποκεχωρισ-
μένη από τών προσφιλών μοι άντικειμένων, ήνωγλουμένα πάν-
τοτε από τόν τύραννόμ μου, ούδέ καν παρηγορίαν τινά είχον ώ-
στε ν'άναπολω έν ήσυχία τās εύτυχίας μου. Ο Δουρλίμσκης μάρ-
τυς τών βασάνων μου επέχαιρε να τά αύξάνη· ό Πουλάβσκης,
μ'έλεγεν αύτός, διοικεί έν σώμα Πολωνών, ό Λοβίνσκης προδίδει
τήν πατρίδα του, ήν δέν ήγάπα, και γυνή τις, περι ής όλίγον
εφρόντιζεν, ύπηρέτει είς τόν Ρώσικόν στρατόν, ώςτε δέν ήτο άμ-
φιβολία περι μελλούσης τινός αίματώδους μάχης. Έπειτα, ήτο
βεβαιότατον, ότι είς τó έξής άδύνατον ήν να διαλλαχθῆ ή πατήρ
μου μετά τοϋ Λοβίνσκη. Μετά τινας ήμέρας, ήλθεν άναγ-
γέλλων μοι, ότι ή Πουλάβσκης άντέκρουσε τους Ρώσσους είς
τó στρατόπεδόμ των, έν καιρω νυκτός, και ότι είς τήν συμπλο-
κήν ή έραστής μου έπεσε θυμα ύπό τó ξίφος τοϋ πατρός μου. Ο
σκληρός με παρεκίνησε ν' άναγνώσω τó συμβάν τοϋτο καταλε-
πτώς καταχωρημένομ είς φύλλον έν είδει έφημερίδος, τó όποιον
άναμφιβόλως έπίτηδες έτύπωσε· όθεν, έπειδή και ύπεκρίνετο
άπάνθρωπον χαράν, έπίστευσα και έγώ τοιαύτην είδησίμ. Ά-
σπλαγχε τύρανε! άνέκραξα, άν και έπιχαίρης διά τόν θρηνόμ
μου, τήν άπελιπίσίαν μου, παύσον όμως να με καταδιώκης, ή
άλλως θέλεις ιδεί, ότι ή θυγάτηρ τοϋ Πουλάβσκη δύναται ή ίδια
να εκδικήση τās ύβρεις της.

Ένώ μίαν έσπέραν άνεχώρησε πρό τής συνήθους ώρας, άκούω
περι τó μεσονύκτιον τήν θύραν μου ήσύχως άνοιγομένην· από
τó φως τοϋ έτι καίοντος λύχνου μου είδον τόν τύραννόμ μου έρ-
χόμενον πρός τήν κλίτην μου. Έπειδή δέ έγνώριζον τόν χαρακτή-
ρά του έπιδεκτικόν παντός κακουργήματος, άπεφάσισα σταθε-
ρως να τόν προλάβω. Όπλισθείσα με μάχαιραν, ήν διά πάλ ένδε-
χόμενόμ εκρυψα ύπό τó προσκέφαλόμ μου, ήρχισα να καθυβρίζω
τόν κακούργον, καθώς τῷ έπρεπε, και ώρκίσθην, ότι, άν έτόλμα

νά πλησιάσει, ἤθελα τὸν σφάξει μετὰς χειράς μου, αὐτὸς δ' ἀπε-
σύρθη ἔντρομος καὶ ἐκστατικὸς. Ἀπέκαμον πλέον ἀπὸ τῆς περι-
φρονήσεως σου, μ' εἶπεν ἐξερχόμενος· ἂν δὲν ἐφοβούμην ν' ἀκου-
σθῶ, ἤθελες ἰδεῖ ὁποῖαν ἰσχὺν ἔχει κατ' ἐμοῦ ὁ βραχίων μιᾶς γυ-
ναικὸς, ἀλλὰ γινώσκω ἔν μέσον νὰ καταβάλω τὴν ἀλαζονεῖάν
σου, καὶ ἐντὸς ὀλίγου θέλεις νομισθῆ εὐτυχιστάτη, δυναμένη
νὰ ἐπιτύχῃ τῆς συγχωρήσεως, διὰ τῆς πλέον εὐτελοῦς ὑπο-
κλίσεως. Ἀφοῦ ἐξῆλθεν, ἐμθαίνει μετὰ τινὰς στιγμὰς ὁ εὐ-
νοϊκὸς του, κρατῶν πιστόλαν, (πρέπει νὰ μὴ τὸν μεμφθῶ,
διότι, ἀναγγέλων μοι τὰς διαταγὰς τοῦ δεσπότη του, ἐκλαίεν.)
« Ἐνδύθητι, κυρία, καὶ ἀκουλούθησόν με. » Αὐτὸ μὲ εἶπε μόνον,
καὶ μ' ἔφερεν εἰς αὐτὸν τὸν πύργον, ὅπου, ἂν σεῖς δὲν εἴσθε
σήμερον, ἔμελλον νὰ χαθῶ. Εἰς ταύτην τὴν τρομερὰν φυλα-
κὴν μ' ἔκλεισε, καὶ ὑπὲρ τὸν ἕνα μῆνα κατετηκόμην στε-
ρουμένη πυρὸς, φωτὸς καὶ ἐνδυμάτων σχεδόν, μὴ ἔχουσα πρὸς
τροφὴν εἰμὴ ἄρτον καὶ ὕδωρ, καὶ διὰ κλίνην ἐν ἀπλοῦν ἀχυρό-
στρωμα. Ἰδοὺ εἰς ποῖαν στάσιν κατήντησεν ἡ μονογενὴς θυγά-
τηρ ἑνὸς μεγιστᾶνος τῆς Πολωνίας! Φρίττεις γενναίε ξένε, ἀλ-
λὰ πιστεύσον, ὅτι μέρος τῶν δεινῶν μου σὲ διηγοῦμαι. Ἐν πρᾶγ-
μα τοῦλάχιστον ἀνεκούφιζε κατὰ τι τὴν ταλαιπωρίαν μου,
διότι δὲν ἔβλεπον πλέον τὸν τύραννόν μου. Ἐνῶ δὲ αὐτὸς πε-
ριέμενεν ἐν ἰσυχίᾳ νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν συγχώρησίν του, ἐγὼ
διήγον ὀλοκλήρους ἡμέρας καὶ νύκτας καλοῦσα τὸν πατέρα μου
καὶ θρηνοῦσα τὸν ἑραστήν μου. Ἄχ! Λοβίνσκη, ὅπόσον ἐξε-
πλάγην, καὶ ὁποῖα χαρὰ διεχύθη εἰς τὴν ψυχὴν μου, ὅτε σὲ
ἀνεγνώρισα εἰς τὸν κῆπον τοῦ Δουρλίνσκη.

Ὁ Τιτσιαὴν ἠκροάζετο προσεκτικῶς τὴν διήγησιν τῶν δυστυ-
χιῶν μας, καὶ ἐφαίνετο κινηθεὶς εἰς οἶκτον, ὅτε ἡ ἐμπρόσθιος φυ-
λακὴ του ἀνέκραξε τὴν εἰς τὰ ὄπλα συνδρομήν. Ἀφήσας ἡμᾶς
αἴφνης, ἔδραμε πρὸς τὴν γέφυραν, ὅπου ἐν ἠκούομεν μέγαν θύ-
ρυλλον. « Λοβίνσκη, Λοδοίσκα, ζευγὸς οὔτιδανὴν καὶ ἐπίβουλον »
ἀνέκραξεν ὁ Δουρλίνσκη, πλήρης ἤδη χαρᾶς, ἐνομίσατε νὰ δια-
φύγητε ἐκ τῶν χειρῶν μου; τρέμετε! διότι πάλιν εἰς τὴν ἐξου-
σίαν μου θέλετε ἐμπέσει· οἱ πέριξ γείτονές μου μαθόντες τὴν
δύστυχίαν μου, συνηθοροῦσάν ἀφεύκτως καὶ ἔρχονται εἰς βοή-
θειάν μου. . . Ὅα, σὲ ἐκδικηθῶν μόνον κακοῦργε, ἀντεῖπεν ὁ Βο-
λεσλάς, ἀρπάζων συγχρόνως σιδηροὺν μοχλόν, δι' οὗ ἔμελλε νὰ
τὸν ἀποκοιμήσῃ. ἂν ἐγὼ δὲν τὸν ἐκώλυον. Ἰδοὺ καὶ ὁ Τιτσιαὴν
ἐπανῆλθε, λέγων πρὸς ἡμᾶς, ὅτι αὕτη ἦτο ψευδοταραχὴ τις, ἡ

ὅποια προήλθεν ἀπὸ ἐν ἀπόσπασμα τῆς συμμορίας μου, τὸ ὅποιόν γῆρας ἔστειλα διὰ νὰ κάμῃ μερικὰ λάφυρα, εἶχε διαταγὴν νὰ μὲ ἀνταμώσῃ ἐδῶ, καὶ μ' ἔφερε τινὰς αἰχμαλώτους· ἀλλέως, τὰ πάντα εἶναι ἥσυχα, καὶ εἰς τὰ πέριξ δὲν ἐφάνη τίποτε.

Ἐνῶ ὁ Τιτσιαὴν μοὶ ὠμίλει, ἔφερον ἐνώπιόν του τοὺς δυστυχεῖς, τοὺς, κακῆ τύχῃ, εἰς τοὺς Τατάρους ἐμπεσόντας. Κατὰ πρῶτον ἐφάνησαν πέντε. Λέγουν δὲ, ὅτι ἐκεῖνος πολὺ τοὺς κατεπόνησε, καὶ διὰ τοῦτο, μᾶς λέγει ὁ Τιτσιαὴν, δεικνύων ἡμῖν τὸν ἕκτον, τὸν ἔδεσαν. Θεέ! αὐτὸς εἶναι ὁ πατήρ μου! ἀνέκραζεν ἡ Λοδοῖσκα, τρέχουσα πρὸς αὐτόν. Τότε προσπίπτω καὶ ἐγὼ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ. Σὺ εἶσαι ὁ Πουλάβσκις, ἐξηκολούθησεν ὁ Τάρταρος, λοιπὸν ἡ ἀντάμωσις εἶναι εὐτυχισμένη· ἄκουσε φίλε μου, μόλις ἐν τέταρτον τῆς ὥρας ἀφοῦ σὲ γνωρίζω, καὶ μολονότι σὲ ἤξεύρω περήφανον καὶ πεισματάρην, ἀδικοφορῶ, σὲ ὑπολήπτομαι ὅμως, διότι ἔχεις καρδίαν καὶ νοῦν. Ἡ κόρη σου εἶναι εὐμορφη καὶ μὲ πνεῦμα, ὁ Λοβίνσκις ἀνδρεῖος; . . . ἴσως καὶ καλῆτερός μου, καθὼς νομίζω, ἄκουσε . . . Ὁ Πουλάβσκις μόλις ἠκροάζετο τὸν Τάρταρον, μένων ἀκίνητος ἀπὸ ἐκστασιν· καταπεπληγμένος διὰ τὸ ἀλλόκοτον θέαμα, ὅπερ ἔβλεπεν ἐνώπιόν του, καὶ κυριευμένος ἀπὸ φοικώδεις ὑπονοίας, μὲ ἀπόθησε μετ' ἀποστροφῆς. Δυστυχέσατε, ἀφοῦ ἐπρόδωσας τὴν πατρίδα σου, μίαν γυναῖκα, ἥτις σὲ ἠγάπα, ἕνα ἄνδρα, ὅστις εὐχαρίστως ἤθελε νὰ σὲ ἔχη γαμβρὸν του, κατήντησας νὰ ἐνωθῆς καὶ μὲ τοὺς ληστές . . . — Ναι, μὲ τοὺς ληστές, καλὰ μιλεῖς τὸν διέκοψεν ὁ Τιτσιαὴν, ἀλλ' αὐτοὶ εἶναι κάποτε ὠφέλιμοι εἰς κανένα πρᾶγμα· ἂν δὲν ἤμουν ἐγὼ, ἡ κόρη σου ἴσως αὔριον δὲν θὰ ὑπῆρχε καθὼς τὴν βλέπεις. Μὴ φοβεῖσαι, ἐπανέλαθεν αὐτὸς, ἀποτεινόμενος πρὸς ἐμὲ, γνωρίζω τὴν περιφάνειάν του καὶ δὲν πειράζομαι.

Ἐθάλαμεν τὸν Πουλάβσκιον ἐπὶ θρονίου τινός, καὶ ἀμφότεροι μὲ τὴν θυγατέρα του κατεβρέχομεν τὰς ἀλυσσοδεμένας χεῖράς του, ἀλλὰ πάντοτε ἐκεῖνος μὲ ἀπόθει μὲ ἐπιπλήξεις. Τί διάβολο τοῦ λέεις; εἶπεν ὁ Τιτσιαὴν, ἐγὼ σοῦ λέγω ὅτι ὁ Λοβίνσκις εἶναι ἀνδρεῖος νέος, καὶ θὰ τὸν ὑπανδρεύσω· ὁ Δουρλίνσκις σου ἕνας ἀχρεῖος, ἄξιος γὰρ κρεμάλα, καὶ θὰ τὸ κάμω. Πάλιν σοῦ τὸ λέγω, ὅτι ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς τρεῖς μόνον σὺ εἶσαι ὁ πῶς πεισματάρης· ἀλλ' ἄκουσέ με, νὰ τελειώσωμεν, διότι πρέπει ν' ἀναχωρήσω. Σὺ εἶσαι κτῆμά μου μὲ τὸ πλέον ἀπαρ-

βίαστον δικαίωμα τοῦ σπαθιοῦ μου· λοιπὸν ἂν μὲ ὑπόσχεσαι
νὰ φιλιωθῆς εἰλικρινῶς μὲ τὸν Λοβίνσκη, καὶ νὰ τοῦ δώσης
τὴν κόρην σου, σ' ἐλευθερώσω. — Ὅστις ἤξεύρει νὰ καταφρο-
νῆ τὸν θάνατον, ὑποφέρει καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν· ἡ θυγάτηρ
μου δὲν θέλει γείνει ποτὲ σύζυγος ἐνὸς προδότου. — Προτι-
μῆς λοιπὸν νὰ γείνῃ ἐρωμένη ἐνὸς ταρτάρου; ἂν δὲν μὲ ὑπο-
σχεθῆς νὰ τὴν ὑπανδρεύσης εἰς ὀκτὼ ἡμέρας μὲ τοῦτο τὸ πα-
ληκάρι, ἐγὼ τὴν ὑπανδρεύομαι ἀπόψε, καὶ ἔταν σᾶς βαρεθῶ
καὶ τοὺς δυὸ, θὰ σᾶς πουλήσω εἰς τοὺς Τούρκους. Ἡ κόρη σου
εἶναι ἀρκετὰ ὡραία διὰ νὰ ἔμβῃ εἰς τὸ σαράγιον ἐνὸς Πασᾶ,
καὶ ἐσὺ νὰ γείνῃς μάγειρας εἰς κανένα γιαννίτζαρη. — Ἡ ζωὴ
μου ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐσέ, καὶ κάμε ὅ,τι σοὶ ἀρέσκει. Ἄν ὁ Που-
λάβσκης ὑποκύψῃ εἰς τὸν ζυγὸν ἐνὸς ταρτάρου, θέλουν τὸν
ταλανίσαι καὶ εἶπει, ὅτι τῷ ἔπρεπεν ἄλλη τύχη· ἀλλ' ἂν ἠδυ-
νάμην νὰ συγκατανεύσω . . . ὄχι προτιμῶ τὸν θάνατον.
— Ἔ, δὲν θέλω ν' ἀποθάνῃς! ἀλλ' ὁ Λοβίνσκης νὰ ὑπανδρευ-
θῆ τὴν Λοδοίτσκην. Ἔ! μὰ τὸ σπαθί μου, ὁ αἰχμάλωτός μου
κατήντησε νὰ μὲ δίδῃ νόμους; τί διεστραμμένος! ἂν ἦτον
μόνον πεισματάρης! ἀλλ' αὐτὸς εἶναι καὶ χωρὶς κρίσιν.

Ἰδὼν, ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Ταρτάρου ἐξήφθησαν ὑπὸ τοῦ
θυμοῦ, τὸν ἐνεθύμισα τὴν ὑπόσχεσίν του νὰ μὴν ἐργισθῆ. —
ἔχεις δίκαιον, ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸν πλέον ἀγαπη-
μένον τοῦ Προφήτου θὰ ἐμάνιζε, πόσον μᾶλλον ἐμένα, ὅστις
εἶμαι ἕνας κλέπτης! Πουλάβσκη, σὲ τὸ ξαναλέγω, ὁ Λοβίν-
σκης θέλω νὰ ὑπανδρευθῆ τὴν κόρην σου. Μὰ τὸ σπαθί μου!
μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του τὴν ἀπέκτησεν· ἂν δὲν ἦτον αὐτὸς,
αὐτὴ θὰ ἐγένετο στάκτη ἀπόψε. — Πῶς; — Ναι ἀλήθεια·
παρατήρησε αὐτὰ τὰ ἐρείπια, ἐκεῖ ἦτον ἕνας πύργος, ὅλος
φλόγα, καὶ κανένας δὲν ἐτολμοῦσε ν' ἀνέβῃ, ἀλλ' αὐτὸς μὲ
τὸν Βολεσλᾶ ὀρμήσαντες ἔσωσαν τὴν κόρην σου. — Ἡ κόρη
μου εἰς αὐτὸν τὸν πύργον! — Ναι, ἦτον, ἐκεῖνος ὁ βδελυρὸς
τὴν ἐκλείσεν ἐκεῖ, καὶ ὁ χαμερπὴς ἤθελε νὰ τὴν παραβιάσῃ.
. . . Ἔ! σεῖς, τί περιμένετε, διηγηθῆτέ του τὰ συμβάντα, καὶ
βάλετε τὰ δυνατὰ σας νὰ τὴν καταφέρετε, διότι καὶ ἀλλοῦ
ἔχω ὑποθέσεις, καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ μὲ πιάσουν ἐδῶ οἱ ὀριοφύ-
λακές σας· εἰς τὴν πεδιάδα διαφέρει τὸ πρᾶγμα, ἐκεῖ δὲν τοὺς
φοβοῦμαι.

Ἐνῶ ὁ Γιτσικὴν ἐφόρτωνεν εἰς μικρὰς σκεπαστὰς ἀμάξας
τὰ λάφυρά του, ἡ Λοδοίτσκα ἐξίστῳρει εἰς τὸν πατέρα τῆς τᾶς

κακουργίας τοῦ Δουρλίνσκη, καὶ τόσον προσφυῶς ἐμίγνυε τὴν διήγησιν τῆς ἀγάπης μας μετὰ τὴν ἱστορίαν τῶν δυστυχιῶν τῆς, ὥστε ἡ φύσις καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη ἀνεφάνησαν ταυτοχρόνως εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Πουλάβσκη, ὅστις, κινηθεὶς εἰς οἶκτον διὰ τὰ δεινὰ τῆς θυγατρὸς του, καὶ εὐαίσθητος διὰ τὴν τρανωτάτην πρὸς αὐτὸν ὑπηρεσίαν μου, ἐνηγκαλίζετο τὴν Λοδοῖσκαν καὶ μ' ἐθεώρει μετὰ ἰλαρότητα, ἐφάνετο δὲ ἀναμένων ἀνυπομόνως τὴν ἀπὸ μέρους μου πρότασιν, διὰ τὴν ἀποφασίση. Ἐὖ Πουλάβσκη! τῷ εἶπον ἐγὼ, σὺ, τὸν ὅποιον ὁ οὐρανὸς μ' ἄφησε πρὸς παρηγορίαν διὰ τὴν στέρησιν τοῦ καλλίστου πατρὸς! Ἐὖ Πουλάβσκη, ὅν ἠγάπων καὶ ἐσεβόμην, διατὶ καταδίκασας τὰ τέκνα σου, χωρὶς νὰ τ' ἀκροασθῆς; διατὶ συνέλαθες ὑποψίας τῆς φρικωδέστερας προδοσίας κατ' ἀνθρώπου, ὅστις ἐλάτρευε τὴν θυγατέρα σου; Ὅταν αἰ εὐχαλί μου ἀνεβίβασαν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐκεῖνον, ὅστις τώρα βασιλεύει, σὲ ὀμνύω Πουλάβσκη, εἰς ἐκείνην ἦν ἀγαπῶ, ἐνόμιζον, ὅτι γίνεται πρὸς καλὸν τῆς πατρίδος μου τὰς συμφορὰς, τὰς ὁποίας, ὡς νέος ἠγνόουν, ἡ πεῖρά σου τὰς προεἶδεν' ἀλλ' ἐπειδὴ ἔστερούμην φρονήσεως, πρέπει νὰ μὲ ἀποκαλῆς ἐπίβουλον; δύνασαι νὰ μὲ ἐλέγξης, διότι ἐτίμησα τὸν φίλον μου; δύνασαι νὰ μὲ προσάψης ὡς ἐγκλημα, ὅτι εἰσέτι τὸν τιμῶ; Τρεῖς μῆνας, βλέπω, ὡς καὶ σὺ ὁ ἴδιος, τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος μου, καὶ συνεστέναξα μετὰ σοῦ' ἀλλ' εἶμαι βέβαιος, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀγνοεῖ ταῦτα, καὶ θέλω νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Βαρσοβίαν διὰ νὰ τὸν εἰδοποιήσω περὶ τούτων . . . — Δὲν πρέπει νὰ ὑπάγῃς ἐκεῖ, μετὰ ἀντιλέγει ὁ Πουλάβσκης. Ὁ Μ. Π. ἀγνοεῖ, ὡς εἶπες, τὰς δυστυχίας τῆς πατρίδος του, θέλω νὰ τὸ πιστεύσω' ἀλλ' εἴτε τὸ ἀγνοεῖ, εἴτε ὄχι, ὀλίγον μᾶς μέλλει σήμερον. Ἀλλοζῶνες ξένοι κατεστρατοπεδευμένοι εἰς τὰς ἐπαρχίας μας, θέλουν σπεύσει νὰ διαμείνωσι παρὰ βούλησιν καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, ὃν ἐξέλεξας. Μονάρχης ἀνίσχυρος ἢ κακόβουλος, δὲν θ' ἀποδιώξῃ τοὺς Ρώσσοις ἐκ τοῦ Κράτους μας' ὅθεν ἂς μὴ ἐλπίσωμεν πλέον, Λοβίνσκη, παρὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν μας' ἂς ἐκδικήσωμεν τὴν πατρίδα, ἢ ἂς ἀποθάνωμεν ὑπὲρ αὐτῆς. Εἰς τὸ Παλατινάτον τοῦ Λουβλίνου συνήθροισα τετρακοσίους εὐγενεῖς, οἵτινες μόνον τὴν ἐπιστροφήν τοῦ ἀρχηγοῦ των περιμένουσι, διὰ νὰ κινήθωσι κατὰ τῶν Ρώσσων' ἀκολούθησόν μοι λοιπὸν, ἐλθέ εἰς τὸ στρατόπεδόν μου . . . Ἐπὶ τοιοῦτω ὄρω, διατελῶ ἐλεύθερος, ἢ δὲ θυγάτηρ μου εἶναι ἰδική σου. — Ἐτοιμος εἶμαι,

Πουλάβσκη, ἐμνύω ν' ἀκολουθήσω τὴν τύχην σου καὶ νῆ συμμεθέξω τῶν κινδύνων σου. Τοῦτον τὴν ἔρκον μὴ νομίσης, ὅτι ἡ Λοδοίσκα μου τὸν ἀποσπᾷ! Καθὼς ἀγαπῶ τὴν πατρίδα μου, οὕτω λατρεύω καὶ τὴν θυγατέρα σου. Εἰς αὐτὴν ἐμνύω καὶ ἐνώπιόν σου, ὅτι οἱ ἐχθροὶ τοῦ Κράτους ἦσαν καὶ ἀείποτε ἔσονται οἱ ἐμαυτοῦ· ἐμνύω ἐπίσης, ὅτι μέχρι βανίδος θέλω γύσει τὸ αἷμά μου διὰ ν' ἀποδιώξω τῆς Πολωνίας ξένους, οἵτινες ἐξουσιάζουσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως της. — Ἐναγκαλίσθητί με Λονβίνσκη, σὲ ἀναγνωρίζω, ἀναγνωρίζω τὸν γαμβρόν μου. Ἄγωμεν τέκνα μου, ὅλαι αἱ δυστυχίαι μας ἐτελείωσαν.

Ἐνῶ ὁ Πουλάβσκης μ' ἔλεγε νὰ ἐνώσω τὰς χεῖράς μου με τὰς τῆς Λοδοίσκας, καὶ ἡμεῖς κατητπαζόμεθα τὸν πατέρα μας, ἰδοὺ ἐπανῆλθε καὶ ὁ Τιτσιαν. Ἀξιόλογα, αὐτὸ πρέπει, ἐφώνησεν οὗτος, καθὼς ἐγὼ τὸ ἤθελα, ταῖς πανδριαῖς τὰς ἀγαπῶ! Χαρά σου πατέρα, θὰ διατάξω νὰ σὲ λύσουν. Μὰ τὸ σπαθί μου, ἐξηκολούθησεν ὁ Γάρταρος, ἐνῶ οἱ στρατιῶταί του ἔκοπτον τὰ δεσμὰ τοῦ Πουλάβσκη, ἐγὼ μὲ τοῦτο κάμνω γενναίαν πράξιν, ὅταν τὸ στοχάζομαι! ἀλλὰ καὶ πολλὰ χρέματα μὲ κοστίζει· δύο ἄρχοντες τῆς Πολωνίας! μία εὐμορφη κόρη! ἀπ' αὐτοὺς ἤμποροῦσα νὰ πάρω πολλὰ λύτρα. — Μὴν ἐμποδίζησαι ἐκ τούτου Τιτσιαν, ἀντέτεινεν ὁ Πουλάβσκης. — Ἔ! ὤχι, ὤχι, ἀντεῖπεν ὁ ἄλλος· τοῦτο εἶναι ἀπλοῦς συλλογισμὸς, μία ἰδέα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἕνας κλέπτης πάντοτε κυριεύεται! . . . . Τίποτε δὲν θέλω ἀπὸ σᾶς, ἀνδρειωμένα παληκάρια μου, καὶ διὰ νὰ μὴν ὑπάγετε πεζοί, σᾶς δίδω καὶ καλοὺς ἵππους ἀκόμη. Δι' αὐτὴν δὲ τὴν κοπέλαν, ἂν θέλετε, ἰδοὺ λάβετε ἕνα φορεῖον, μὲ τὸ ὁποῖον περιῆλθα δέκα ἕως δώδεκα ἡμέρας, διότι αὐτὸ τὸ παιδί μου τὴν ἔπαιζεν, ὥστε δὲν ἤμποροῦσα πλέον νὰ σταθῶ στὸν ἵππον . . . . Τὸ φορεῖον δὲν εἶναι τόσον καλόν, ὡς γρονδροπλεγμένον μὲ κλονάρια δένδρων· αὐτὸ μόνον ἔχω καὶ μὴν μικρὰν σκεπαστὴν ἄμαξαν νὰ σᾶς προσφέρω, διαλέξατε ἀπὸ τὰ δύο.

Ἐν τούτοις, ὁ Δουρλίνσκης δὲν εἶχεν εἰσέτι τολμήσει νὰ εἴπη λέξιν, καὶ κατένευε τοὺς ὀφθαλμούς του ὡς ἐμβρόντητος. Ἀνάξιε φίλε, τῷ εἶπεν ὁ Πουλάβσκης, εἰς τοιοῦτον βαθμὸν κατεγράσθης τῆς ἐμπιστοσύνης! δὲν ἐροθήθης τὴν ἐκδίκησίν μου, ὁποῖος δαίμων σ' ἐτύφλωσεν; Ὁ ἔρωσ, ἀπεκρίθη ὁ Δουρλίνσκης, εἰς ἔρωσ λυσσώδης· ἀγνοεῖς λοιπὸν εἰς ποίαν παρεκ-

τροπὰς τὰ πάθη δύνανται νὰ σώσωσιν ἄνθρωπον ἐκ φύσεως ὀξύθυμον καὶ ζηλότυπον. Τὸ τρομερὸν τοῦτο παράδειγμα ἄς σὲ διδάξῃ τοῦλάχιστον, ὅτι μία κόρη τόσον χαριεστάτη, τόσον ὠραία ὡς ἡ ἰδική σου, εἶναι σπάνιος θησαυρὸς, τοῦ ὁποίου τὴν διαφύλαξιν δὲν πρέπει νὰ ἐμπιστεύηται τις εἰς οὐδένα. Εἶμαι ἄξιος, Πουλὰβσκη, νὰ μὲ μισήσῃς· μολοντοῦτο πρέπει νὰ δείξῃς συμπάθειάν τινα. Ὡς ἔνοχον ὄντα μὲ βλέπεις σκληρῶς τιμωρούμενον, διότι εἰς μίαν ἡμέραν, ἀποσεροῦμαι βαθμοῦ, πλούτου, ὑπολήψεως, ἐλευθερίας καὶ τὸ μέγιστον πάντων, γάνω τὴν θυγατέρα σου! Ὡ Λοδοῦσκα! ἦν τοσοῦτον περιεφρόνησα, ἄξιοις ἄρά γε νὰ λησμονήσῃς τὰς κακώσεις μου, τοὺς κινδύνους, τὰς θλίψεις σου; συγκατανεύεις ἄρά γε νὰ μὲ χαρίσῃς μίαν γενναίαν συγχώρησιν; Ἄ! ἂν δὲν ὑπάρχουν κακουργήματα, ἅτινα μία ἀληθῆς μετάνοια δὲν δύναται νὰ ἐξιλεώσῃ, δὲν εἶμαι Λοδοῦσκα, πλεον ἐγκληματίας. Ἐπεθύμουν νὰ δυνηθῶ, θυσιάζων τὸ αἷμά μου, νὰ ἐξαγοράσω τὰ ὅσα δάκρυα ἔχυσας. Ὁ Δουρλίνσκη εἰς τὴν τρομερὰν αἰχμαλωσίαν, ὅπου θέλει καταντήσῃ, δὲν θὰ ἀξιοθῇ καὶ τῆς παραμυθητικῆς ἀναμνήσεως τοῦ ὅτι σὲ ἤκουσε λέγουσαν πρὸς αὐτὸν, ὅτι δὲν τὸν ἀποστρέφουσαι!!! κόρη ἐρασμιωτάτη καὶ μέχρι τοῦδε δυστυχεστάτη, ὅσον μέγαν καὶ ἂν ἦναι τὰ πρὸς σε ἁμαρτήματά μου, δύναμαι εἰσεῖτι νὰ τὰ ἐξαλείψω διὰ μιᾶς μόνης λέξεως· ἔλθε πλησίον μου, διότι σπουδαῖόν τι μυστήριον ἔχω νὰ σοὶ ἀποκαλύψω.

Ἡ Λοδοῦσκα ἐπλησίασεν ἄνευ ὑποψίας, ἀλλ' ἐξαίφνης βλέπω μάχαιραν λάμπουσαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Δουρλίνσκη. Ἐρμησα κατ' αὐτοῦ . . . . ἀλλ' ἄργά, διότι μόλις τὸ δεύτερον κτύπημα προέλαβον. Ἡ ἐρωμένη μου πληγωθεῖσα ὑπὸ τὸν ἀριστερὸν μαστὸν εἶχε πέσει παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Τιτσικάν. Ὁ Πουλὰβσκη ὅλος παράφορος ἤθελε νὰ ἐκδικήσῃ τὴν θυγατέρα του. Ὅχι, ὄχι, ἀνεφώνησεν ὁ Τάρσαρος, ὁ θάνατος αὐτὸς θὰ ἦναι πολλὰ γλυκὸς διὰ τοῦτον τὸν κακοῦργον. — Ἔ, Λοβίνσκη! μοὶ λέγει ὁ μικρότατος δολοφόνος, ἐνατενίζων τὸ σφάγιόν του μὲ θηριώδη γαργάν, σὺ, ὅστις ἐπάσχίζεις τόσον σπουδαίως νὰ ἐνωθῆς μὲ τὴν Λοδοῦσκαν, διατί δὲν τὴν ἀκολουθεῖς τώρα; ὕπαγε εὐτυχισμένη ἀντεραστά μου, ὕπαγε εἰς τὸν τάφον νὰ εὔρῃς τὴν ἐρωμένην σου. Ἄς ἐτοιμάσουν τώρα τὴν καταδίκην μου, ἥτις θὰ μοὶ φανῇ γλυκεῖα· τὰ βάρσανα, εἰς τὰ ὁποῖα σὲ καταντῶ, εἶναι ἐπί-

σης σκληρὰ ὡς τὰ ἰδικά μου, καὶ διαρκέστερα τούτων . . .
. . . Ὁ Δουρλίνσκη δὲν ἠδυνήθη πλέον νὰ ὁμιλήσῃ, διότι οἱ
Τάρταροι σύραντες αὐτὸν τὸν κατέχωσαν εἰς τὰ κατάρλεκτα
ἐρείπια.

Ὅποια νύξ, προσφιλές μοι Βελμὼν, ὅποιαὶ διάφοροι μέρι-
μναι, ὅποια αἰσθήματα ἀντίθετα μ' ἐτάραξαν καθ' ὅλον της
τὸ διάστημα! Ποσάκις φόβος καὶ ἐλπίς, θλίψις καὶ χαρὰ
μ' ἐκυρίευον ἀλλεπαλλήλως. Ἀφοῦ μετὰ τόσους κινδύνους καὶ
τόσας ἀνησυχίας εἶχον παραλάβει τὴν Λοδοῖσκαν παρὰ τοῦ
πατρὸς της, ἐλπίς γλυκεῖα μ' ἐγοήτευεν, ὅτι θέλω τὴν ἀπο-
λαύσει, ἀλλ' ἐν τέρας τὴν ἐδολοφόνει ἐνώπιόν μου! αὕτη
ὑπῆρξεν ἡ σκληροτέρα στιγμή τῆς ζωῆς μου . . . . Θάξβει
ὄμοιως φίλε μου, διότι ἡ τόσον ἐξαίρνης ἐκλείψασα εὐτυχία
μου θέλει ἀναφανῆ ἐντὸς ὀλίγου. Εἷς τῶν στρατιωτῶν τοῦ
Τιτσιακὰν εἶχεν γνώσει τῆς χειρουργικῆς, προσκληθεὶς δὲ καὶ,
ἐξετάσας τὸ τραῦμά της, ἐβεβαίωσεν, ὅτι ἦτο πολλὰ ἐλα-
φρὸν, καθότι ὁ μικρὸς Δουρλίνσκη στενοχωρούμενος ὑπὸ
τῶν ἀλύσεων, καὶ τετυφλωμένος ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας του,
ἐπέφερε κτύπημα ἐπισφαλές.

Ὁ Τιτσιακὰν, ἅμα ἐβεβαιώθη, ὅτι ἡ ζωὴ τῆς Λοδοῖσκας
ἦτο ἐκτὸς κινδύνου, μᾶς ἀπεχαιρέτησε. Σᾶς ἀφίνω, μᾶς λέγει,
τοὺς πέντε ὑπηρετάς, οἱ ὅποιοι ἦλθον μὲ τὸν Πουλάβσκη,
ζωοτροφίαν διὰ πολλὰς ἡμέρας, ὕπλα, εἴς καλοὺς ἵππους, δύο
σκεπαστάς ἀμάξας καὶ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Δουρλίνσκη
ἀσφαλῶς ἀλυσοδεμένους, ὁ μικρὸς ἀφέντης των ἀπέθανε, καὶ
ἀναχωρῶ, διότι ἡ ἡμέρα πλησιάζει. Μὴ ἀναχωρήσητε ἀπ' ἐδῶ
πρὶν ξημερώσῃ, αὐριον θὰ περιέλθω καὶ ἀλλοῦ. Ἐχετ' ὑγεία
παλληγκάρια. Νὰ εἰπῆτε τοὺς Πολωνοὺς σας, ὅτι ὁ Τιτσιακὰν
δὲν εἶναι πάντοτε κακοποιὸς δαίμονας· μερικαῖς φοραῖς δίδει
μὲ τὸ ἓνα χέρι ὅ,τι ἀρπάζει μὲ τὸ ἄλλο, σᾶς ἀφίνω ὑγεία.

Ταῦτα εἰπὼν ἐσήμανε τὴν ἀναχώρησιν, οἱ δὲ Τάρταροι δια-
βάντες τὴν γέφυραν, ἀπεμακρύνθησαν ἐν σπουδῇ. Μόλις δύο
ὄραι παρῆλθον μετὰ τὴν ἀναχώρησίν των, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ
τῶν γειτόνων εὐγενῶν συμβοηθούμενοι ὑπὸ τινῶν ἑρισφυλά-
κων, ἦλθον νὰ εἰσβάλουν εἰς τὸ φρούριον τοῦ Δουρλίνσκη. Ὁ
ἴδιος ὁ Πουλάβσκη ἐξελθὼν τοὺς ὑπεδέχθη καὶ τοῖς ἐδιηγήθη
ἅλα τὰ συμβάντα. Τινὲς ἐξ αὐτῶν παροτρυνθέντες ἐκ τῆς ὁμι-
λίας του, ἀπεφάσισσαν νὰ μᾶς ἀκολουθήσωσιν εἰς τὸ Παλά-
τινάτου τοῦ Λουβλίνου, μᾶς ἐζήτησαν δὲ μόνον δύο ἡμέρας,

διὰ νὰ ἐτοιμάσωσι τ' ἀναγκαῖα τῆς ὁδοιπορίας, μετὰ παρέλευσιν τῶν ὁποίων ἦλθον καὶ μᾶς εὖρον. Τὴν δὲ Λοδοίσκην, ἥτις μᾶς ἐβεβαίωσεν, ὅτι δύναται νὰ ὑποφέρῃ τὰς κακουχίας τῆς πορείας, τὴν ἐβάλομεν εἰς ἓν ὄχημα ἀναπαυτικόν, ὑπερῆγκαίρως ἐπρομηθεύθημεν. Ἀπολύσαντες δὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Δουρλίτσκη, ταῖς ἀφήσαμεν τὰς δύο σκεπαστὰς ἀμάξας, ὅπου ὁ Τιτσικὰν ἐκ παραδόξου ἐλευθεριότητος κινηθεὶς, κατέλιπεν ἐν μέρος τῶν λαφύρων, τὰ ὅποια διεμοιράσθησαν μετὰξὺ των.

Ἐφθάσαμεν ἀκινδύνως εἰς τὸ Παλατινάτον Λουβλίνου τῆς Πολοβίτσκης, ὅπου ὁ Πουλάβσκη εἶχε προσδιορίσει τὴν γενικὴν συνάθροισιν. Ἄμα ἡ ἐπιστροφή του ἐγνώσθη, ἐν πλῆθος δυσηρεστημένων εἰς διάστημα ἑνὸς μηνὸς συρρέυσαν ἠύξισε τὸν μικρὸν στρατὸν μας, ὅστις εὐρέθη συμποσούμενος ἐκ δέκα περίπου χιλιάδων. Ἡ Λοδοίσκα ἰαθεῖσα ἐντελῶς ἐκ τῆς πληγῆς της, ἀνέκτησε τὰς δυνάμεις καὶ τὴν εὐτραφίαν, τὴν φαιδρότητα καὶ ὅλην τὴν λαμπρότητα τοῦ κάλλους της. Ὁ Πουλάβσκη καλέσας με εἰς τὴν σκηνὴν του μοὶ λέγει· τρισχιλιοὶ Ῥώσσοι ἀνεφάνησαν εἰς τὰ πέριξ ὑψώματα, τρία τέταρτα τῆς λεύγας μακρὰν, λάβε ἀπόψε τέσσαρας χιλιάδας ἐκλεκτοῦ στρατοῦ, καὶ ὑπάγε ν' ἀποδιώξῃς τοὺς ἐχθροὺς ἐκ τῆς προσφόρου τοποθεσίας, ἣν κατέχουσι· συλλογίσθητι, ὅτι ἐκ τῆς ἐπιτυχίας τῆς πρώτης μάχης κρέμαται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ ἐκβάσις μᾶς ἐκστρατείας· σκέφθητι ὅτι πρέπει νὰ ἐκδικήσῃς τὴν πατρίδα σου, εἶθε αὖριον, φίλε μου, νὰ μάθω τὴν νίκην σου, καὶ αὖριον νυμφεύεσαι τὴν Λοδοίσκην.

Περὶ τὴν δεκάτην ὥραν τῆς ἑσπέρας ὁδεύσας με τὸν στρατὸν μου ἐπέπεσον κατὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν πολεμίων. Ποτὲ φθορὰ δὲν ὑπῆρξεν ἐντελεστέρα· διότι, ἀφοῦ ἐφρονεῖσαμεν περὶ τοὺς ἑπτακοσίους καὶ ἠγματοίσαμεν ἑνεακοσίους, ἐπήραμεν καὶ ὅλα τὰ τηλεβόλα των, τὸ ταμεῖόν των καὶ τὴν ἀποσκευὴν των.

Περὶ τὴν αὐγὴν ἦλθε καὶ ὁ Πουλάβσκη με τὸ ὑπόλοιπον τοῦ στρατοῦ του, φέρων καὶ τὴν Λοδοίσκην, καὶ μᾶς συνέζευξεν εἰς τὴν σκηνὴν του. Ἄπαν τὸ στρατόπεδον ἠντήγησεν ἀπὸ ὠδὰς χαρμωσύνους· τὸ κάλλος καὶ ἡ ἀνδρία ἐπανηγυρίσθησαν διὰ φαιδρῶν στίγων· ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὁμοιάζε πανήγυριν τοῦ Ἑρωτος καὶ τοῦ Ἄρεως· ὅα' ἔλεγέ τις ὅτι ἕκαστος στρατιώτης ἔχων τὴν καρδίαν μου συμμετείχε τῆς εὐτυχίας μου.

Ἀφιερώσας εἰς τὸν ἔρωτα τὰς πρώτας ἡμέρας τοιούτου προσφιλοῦς δεσμοῦ, ἐστοργήσθην ἢ ἀντάμειψω τὴν ἡρωϊκὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Βολεσλά. Ἀφοῦ ὁ πενθερός μου τῷ ἐδώρησεν ἓν ἐκ τῶν φρουρίων τού, κείμενον λεύγας τινὰς ἀπὸ τῆς πόλεως, προσεθέσαμεν καὶ ἡμεῖς μὲ τὴν Λοδοῖσκαν ἱκανὴν ποσότητα χρημάτων διὰ νὰ ζήσῃ βίον ἀνεξάρτητον καὶ ἡσυχον. Μολονότι δὲν ἤθελε νὰ μᾶς ἀποχωρισθῇ, τὸν διετάξαμεν νὰ ὑπάγῃ καὶ λάβῃ τὴν κατοχὴν τοῦ φρουρίου, ἵνα ζήσῃ ἐν ἀνέσει εἰς τὸ ἔντιμον ἀναχωρητήριον, τοῦ ὁποίου ἠξιώθη διὰ τῶν ὑπηρεσιῶν του. Ὅτε ἔμελλε ἢ ἀπέλθῃ, λαβὼν αὐτὸν κατὰ μέρος, τῷ εἶπον· θέλεις ὑπάγαις ἐκ μέρους μου νὰ εὔρῃς τὸν μονάρχην μας εἰς τὴν Βαρσοβίαν, καὶ νὰ τῷ φανερώσῃς ὅτι ὁ Ἰμέναιος μ' ἤνωσε μὲ τὴν θυγατέρα τοῦ Πουλάβσκη· θέλεις τῷ εἶπαι, ὅτι καθωπλίσθην διὰ ἢ ἀποδιώξῃ τοῦ Κράτους τοὺς ξένους, οἵτινες τὸ λεηλατοῦσιν· ὅτι ὁ Λοβίνσκης εἶναι μὲν ἐχθρὸς τῶν Ρώσων ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῦ βασιλέως του.

Δὲν θέλω κατενοχλήσει τὰς ἀκοάς σου, ἀκριβέ μοι Βελμὼν, διηγοῦμένός σοι τοὺς στρατιωτικὸς ἀγῶνάς μας καθ' ὅλον τὸ συνεχὲς διάστημα ὀκταετοῦς αἱματηροῦ πολέμου. Ὁ Πουλάβσκης ποτέ μὲν νικώμενος, ποτέ δὲ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νικῶν, ἐπίσης καρτερόψυχος εἰς τὰς ἡττας, ὡς καὶ φοβερός μετὰ τὰς νίκας του, περιφρονῶν πάντοτε τοὺς κινδύνους, ὁ Πουλάβσκης, λέγω, προσεῖλκυσεν ἑαυτῷ τὴν προσοχὴν τῆς Εὐρώπης, καὶ τὴν ἐξέπληξε διὰ τῆς πολυχρονίου ἀντιστάσεώς του. Ἀναγκασόμενος νὰ ἐγκαταλείπῃ μίαν ἐπαρχίαν, ἀπήργενο εἰς ἄλλην, κινῶν νέας μάχας, καὶ τοιουτοτρόπως περιτρήων διαδοχικῶς ὅλα τὰ Παλατινάτα, ἀπέδειξεν ἐν ἐκάστῳ αὐτῶν, διὰ τινῶν ἐνδόξων ἄθλων, τὸ μῆτος, ὅπερ εἶχεν ἐμύσει κατὰ τῶν τῆς πατρίδος πολεμίων.

Ἡ Λοδοῖσκα, σύζυγος ἐνὸς μαχητοῦ, θυγάτηρ ἐνὸς ἥρωος, σννειθίσασα εἰς τὸν ἀλλαγμὸν τῶν στρατοπέδων, πανταχοῦ μᾶς ἠκολούθει. Ἐκ πέντε τέκνων, μόνον μία θυγάτηρ δεκαπεντάμηνος μ' ἔμεινε.

Μίαν τῶν ἡμερῶν, μετὰ τινα πεισματώδη μάχην, οἱ Ρώσοι, νικηταί, ὤρμησαν εἰς τὴν σκηνὴν μου διὰ νὰ τὴν διαρπάσωσιν. Ὁ Πουλάβσκης καὶ ἐγὼ μὲ ἄλλους τινὰς εὐπατρίδας ἐτρέξαμεν πρὸς βοήθειαν τῆς Λοδοῖσκας· αὕτη μὲν ἐσώθη, ἀλλὰ τὸ τέκνον μας ἀφηρέπασθη. Ἡ θυγάτηρ μου ὑπὸ ἐλλό-

γού τινός τῆς μητρὸς τῆς προφυλάξεως ἦν κατ' ἐκείνους τοὺς στασιώδεις χρόνους, δὲν εἶχε παραμελήσει, φέρει ἐγκεχαραγμένον ὑπὸ τὴν μασχάλην τὸ οἰκόσημον τῆς οἰκογενείας μας· ἀλλ' ἀνωφελεῖς ἐγένοντο μέχρι τοῦδε αἱ ἔρευναί μου . . . Φεῦ! ἡ Δορλίσκα, ἡ προσφιλές μοι Δορλίσκα στενάζει ὑπὸ τὸν ζυγόν, ἢ δὲν ζῆ πλέον.

Ἡ στέρησις κατεσπάραξε τὰ σπλάγχνα μου, ἀλλ' ὁ Πουλάβσκη ἐφαίνετο σχεδὸν ἀδιαφορῶν, εἴτε διότι ἐνησχολεῖτο εἰς τι μέγα σχέδιον, ὑπερ δὲν ἤργησε νὰ μοὶ ἐκμυστηρευθῆ, εἴτε διότι μόνον τὰ δεινὰ τῆς πατρίδος εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ταραξούν τὸν στωϊκὸν χαρακτῆρά του. Συναθροίσας τὸ ἐπίλοιπον τοῦ στρατοῦ του, καὶ εἰς θέσιν ἀρμοδίαν στρατοπεδεύσας, κατέγεινε πολλὰς ἡμέρας διὰ νὰ τὴν ἐχυρώσῃ, ἔνθα ἀντέκρουσε πάσας τὰς προσπαθείας τῶν Ρώσων· μόλον τοῦτο, ἔπρεπε νὰ σκεφθῆ διὰ νὰ τὴν ἐγκαταλείψῃ, διότι αἱ ζωοτροφίαι ἤρχισαν τελειώνουσαι. Ὁ Πουλάβσκη ἐλθὼν εἰς τὴν σκηνὴν μου, καὶ ἀπομακρύνας τοὺς ἐκεῖ εὑρισκομένους, μοὶ λέγει, ἄμα ἐμείναμεν μόνοι· Λοβίνσκη, ἔχω δίκαιον νὰ παραπονῶμαι κατὰ σοῦ. Σὺ πάλαι ποτὲ ὑπέφερας μετ' ἐμοῦ τὸ βῆρος τῆς ἀρχηγίας, καὶ ἡδυνάμην νὰ ἐμπιστευθῶ εἰς τὸν γαμβρόν μου ἐν μέρος τῶν πολυπόνων φροντίδων· ἀλλ' ἀπὸ τριῶν ἤδη μηνῶν οὐδὲν ἄλλο πράττεις, ἢ νὰ θρηνηῖς στενάζων ὡς γυνή! καὶ μ' ἐγκαταλείπεις εἰς κρίσιμον στιγμὴν, ὅτε ἡ συνδρομὴ σου μ' εἶναι πάντῃ ἀναγκαία! Σὺ βλέπεις, ὅτι πανταχόθεν καταπιέζομαι· διὰ τὸν ἑαυτὸν μου ἀδιαφορῶ, διότι ὁ θάνατος δὲν μὲ ταραττεῖ· ἀλλ' ἂν ἡμεῖς ἀπολεσθῶμεν, τὸ Κράτος δὲν ἔχει πλέον ὑπερασπιστάς. Ἐξύπνησον Λοβίνσκη! σὺ τόσον ἐντίμως συμμετέσχες τῶν ἀγώνων μου, σήμερον λοιπὸν μὴ μείνης ἄπρακτος μάρτυς. Ἀφοῦ κατεχύσαμεν τὸ αἷμα τῶν ἐχθρῶν, ἀληθῶς ἐξεδικήσαμεν τοὺς συμπολίτας μας, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐσώσαμεν, καὶ ἴσως ἐντὸς ἐλίγου οὐ δυνασόμεθα μήτε νὰ τοὺς ὑπερασπισθῶμεν. — Μ' ἐκπλήττεις Πουλάβσκη! Πόθεν σοὶ ἔρχονται τοιαῦτα ἀπαίσιμα προαισθήματα! — Εὐλόγως τρομάζω ἐξέτασον τὴν τωρινὴν στάσιν μας, καὶ μολονότι ἐπροσπάθησα ν' ἀναζωπυρώσω εἰς ὕλων τὰς ψυχὰς τὸν ὑπερ πατρίδος ἔρωτα, εὔρον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀνθρώπους εὐτελεῖς, γεννημένους διὰ τὸν ζυγόν, ἢ χαύνους, οἵτινες καταθλιβόμενοι διὰ τὰς δυστυχίας των, περιωρίσθησαν μόνον εἰς τὰς ἀνωφελεῖς λύπας των. Ἀληθεῖς τινες

πολίται, ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν, συγκατετάχθησαν ὑπὸ τὴν σημαίαν μου, ἀλλ' ἔκτῳ ἐκστρατεῖαι τοὺς πλείστους ἐθήρισαν. Αἱ νίκαι μου μ' ἐξησθένησαν, οἱ δ' ἐχθροὶ φαίνονται αὐξανόμενοι μετὰ τὴν καταστροφὴν των. — Σοὶ τὸ ἐπαναλαμβάνω Πουλάβσκη, σὺ μ' ἐκπλήττεις· εἰς περιστάσεις ἐπίσης δεινὰς, σὲ εἶδον ἀντέχοντα διὰ τῆς εὐτολμίας σου . . . — Καὶ νομίζεις, ὅτι αὕτη τώρα μ' ἐγκαταλείπει; ἡ ἀνδρία δὲν συνίσταται εἰς τὸ νὰ τρέχη τις τυφλῶς κατὰ τοῦ κινδύνου, ἀλλὰ θεωρῶν αὐτὸν νὰ τὸν καταφρονῇ. Οἱ ἐχθροὶ μου ἐτοιμάζουσι τὴν καταστροφὴν μου· μολοντοῦτο Λοβίνσκη, ἂν τὸ ἐπιθυμῆς, ἡ ὠρισμένη διὰ τὸν θρίαμβόν των ἡμέρα ἔσεται ἴσως ἡμέρα τοῦ ὀλέθρου αὐτῶν, καὶ τῆς τῶν συμπολιτῶν μας σωτηρίας. — Ἀμφιβάλλεις ἂν τὸ ἐπιθυμῶ; ὀμίλησον, τί θέλεις νὰ εἰπῆς; τί πρέπει νὰ πράξω; — Νὰ ἐπιχειρισθῆς τὸ πλέον τολμηρὸν ἐπιχείρημα ἐξ ὕσων ἐμελέτησα. Τεσσαράκοντα ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων ἀνδρῶν συνηθροίσθησαν κατὰ τὴν Ξεντοσχόβην, εἰς τοῦ Καλούβσκη, τοῦ ὁποίου γνωρίζουσι τὴν ἀνδρίαν, καὶ, ἐπειδὴ ἔχουσι ἀνάγκην ἀρχηγοῦ ἐμπείρου, ἀκλονήτου καὶ τολμηροῦ, ἐξελεξάμην σέ. — Εἶμαι ἐτοιμος Πουλάβσκη. — Δὲν θέλω σοὶ ὑποκρύψει τὸν κίνδυνον τοῦ ἐπιχειρήματος· καθότι, ὄχι μόνον ἡ ἔκβασίς του εἶναι ἀμφίβολος, ἀλλὰ καὶ, ἂν ἀποτύχης, ὁ ὄλεθρός σου εἶναι ἀφευκτος. — Σοὶ λέγω, ὅτι εἶμαι ἐτοιμος, ἐξηγήθητι μόνον. — Δὲν ἀγνοεῖς, ὅτι μόλις τετρακισχίλιοι ἐκ τοῦ στρατοῦ μοὶ μένουσι, καὶ βεβαίως δύναμαι εἰσεῖτι πολὺν χρόνον νὰ βασανίσω τοὺς ἀντιπάλους μας, ἀλλὰ μὲ τοιαῦτα ἀδύνατα μέσα δὲν ἐλπίζω νὰ τοὺς ἀναγκάσω ποτὲ ν' ἀναχωρήσωσιν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν μας . . . Ὅλοι οἱ εὐπατρίδαι ἤθελον δράμει ὑπὸ τὴν σημαίαν μου, ἂν ὁ βασιλεὺς ἦτο εἰς τὸ στρατόπεδόν μου. — Τί λέγεις Πουλάβσκη! ἐλπίζεις νὰ συγκατανεύσῃ ὁ βασιλεὺς νὰ ἔλθῃ ἐδῶ; — Ὅχι, ἀλλὰ πρέπει νὰ τὸν βιάσωμεν. Naί· γινώσκω, ὅτι ἀρχαία σχέσις σὲ συνδέει μὲ τὸν Μ. Π. ἀλλ' ἀφοῦ συναγωνίζεσαι μὲ τὸν Πουλάβσκη ὑπὲρ ἐλευθερίας, γινώσκεις ἐπίσης, ὅτι πρέπει τὸ πᾶν νὰ θυσιάσῃ τις ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ὅτι συμφέρον τόσον ἱερὸν . . . — Γνωρίζω τὰ καθήκοντά μου καὶ θέλω τὰ ἐκπληρώσει, ἀλλὰ τί μὲ προβάλλεις; ὁ βασιλεὺς ποτὲ δὲν ἐξέρχεται τῆς Βαρσοβίας. — Λοιπὸν ἐκεῖ πρέπει νὰ ὑπάγῃς νὰ τὸν ζητήσης, καὶ ἐκ τοῦ κείνου τῆς καθέδρας νὰ τὸν ἀφαιρήσῃς. — Τί προπαρεσκευάσας διὰ τὸ μέγα τοῦτο ἐπι-

χείρημα; — Σὺ βλέπεις τὸν Ῥωσικὸν τοῦτον στρατὸν τρι-
πλοῦν τοῦ ἰδικοῦ μου, κατεσκευασμένον ἀπὸ τριῶν ἡδὴ μηνῶν
κατέναντί μου. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ ἠσυχάζων εἰς τὰ χαρακώ-
ματά του περιμένει, ὥστε βεβιασμένος ὑπὸ τῆς πείνης, νὰ
παραδοθῶ εἰς τὴν διάκρισίν του. Ὅπισθεν τοῦ στρατοπέδου
μου εἰσὶ βάλτοι, οἱ ὁποῖοι νομίζονται ἄβρατοι ἅμα νυκτώσει,
θέλωμεν τοὺς διαβῆ' τὰ πάντα οὕτω διέθεσα, ὥστε οἱ ἔχθροί
μας ἐξαπατῶμενοι, πολλὰ βραδέως θέλουσιν ἐννοήσει τὴν
ἐπισθοδρομήσιν μου, καὶ ἐλπίζω νὰ τοῖς ὑποκρύψω πολλάκις
τὴν πορείαν μου, καὶ ἂν ἡ τύχη μὲ βοηθήσῃ, μίας ἡμέρας
διάστημα θὰ προηγηθῶ αὐτῶν, καὶ κατ' εὐθείαν εἰς τὴν Βαρ-
σοβίαν θέλω προχωρήσει, διὰ τῆς μεγάλης ὁδοῦ καὶ διὰ μέ-
σου τῶν μικρῶν Ῥωσικῶν ταγμάτων, ἅτινα πάντοτε περι-
φέρονται εἰς τὰ περίξ αὐτῆς. Σκοπεύω νὰ τὰ πολεμήσω
κεχωρισμένα, ἢ, ἂν δυναθῶσι νὰ ἐνωθοῦν, ὥστε νὰ μ' ἀντι-
κρούσωσιν, θὰ τὰ ἐπασχολήσω τοῦλάχιστον ἄρκετὰ, διὰ νὰ μὴ
δυναθῶσι νὰ σ' ἐνοχλήσωσι. Σὺ ἐντούτοις, Λοβίνσκη, θέλεις
προηγηθῆ' ἐμοῦ· οἱ δὲ περὶ σὲ τεσσαράκοντα μετημφιεσμένοι,
καὶ φέροντες ἕφιππη, μαχαίρας καὶ πιστόλας ὑπὸ τὰ ἐνδύματά
των κεκρυμμένας, θὰ εἰσέλθουν εἰς Βαρσοβίαν διὰ διαφόρων
ὁδῶν, καὶ ἐκεῖ θέλετε περιμείνει ὥστε, ἐνῶ ὁ βασιλεὺς ἐξέρχε-
ται τῶν ἀνακτόρων του, νὰ τὸν ἀρπάσητε καὶ τὸν φέρητε εἰς
τὴ στρατοπέδόν μου . . . . τὸ ἔργον εἶναι παράτολμον καὶ
ἀνήκουστον, καθὼς τὸ καταλαμβάνεις· ἢ ἀφίξεις δυσχερῆς, ἢ
διαμονὴ κινδυνώδης, καὶ ἢ ἐπιστροφή τὸν μέγιστον κίνδυνον
διατρέχει. Καὶ ἂν μὲν ὑποκρίψῃς καὶ συλληφθῆς, σὺ μὲν Λο-
βίνσκη θέλεις γείνει θῦμα, μαρτυρῆσαν ὑπὲρ ἐλευθερίας, ὁ δὲ
Πουλάβσκης ζηλότυπος δι' ἓνα τόσον ἐνδοξὸν θάνατον, θέλει
στενάξει, ἀναγκάζόμενος νὰ ἐπιζήσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πολε-
μίων μας θὰ σὲ παρακολουθήσουν εἰς τὸν τάφον· ἂν δ' ἐξ-
εναγνίαις, ὁ παντοδύναμος Θεὸς, ὁ προστάτης τῆς Πολωνίας,
μ' ἐνέπνευτε τὸν τολμηρὸν τοῦτον σκοπὸν, διὰ νὰ καταπαύσω
τὰ δεινά της, ἂν ἢ ἀγαθότης του κατευοδόσῃ τὰ βήματά σου
κατὰ τὴν τόλμην σου, συλλογίσθητι ὁποῖαν εὐτυχίαν θέλεις
προξενήσαι, ῥύψκινδυνεύων τόσον ἐνδόξως. Ὁ Μ. Π. δὲν θέλει
ἰδεῖ εἰς τὸν στρατὸν μου εἰμὴ πολιτοστρατιώτας, ἐχθροὺς τῶν
ξένων, καὶ πιστοὺς εἰς τὸν βασιλέα των. Ὑπὸ τὰς πατριωτι-
κάς μου σκηιάς, θέλει ἀναπνεύσει οὕτως εἰπεῖν, τὸν ἀέρα
τῆς ἐλευθερίας καὶ τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος του· οἱ ἔχθροί

τοῦ Κράτους θέλουν γείνει πολέμοι αὐτοῦ. Ἡ ἥρωικὴ τάξις τῶν εὐπατριδῶν μας συνελθοῦσα ἐκ τῆς ληθαργίας της, θέλει πολεμήσει ὑπὸ τὴν σημαίαν τοῦ βασιλέως της διὰ τὸ κοινὸν ἀγαθόν, οἱ Ῥώσσοι θέλουν καταμελισθῆ, ἢ διαβῆ αὐθις τὰ ὄριά των . . . Σὺ, φίλε μου, ἤθελες σώσει τὴν πατρίδα σου.

Ὁ Πουλάβσκη; ἐξεπλήρωσε τὸν λόγον του· ἅμα ἐνύκτωσεν, ἐνήργησεν ἐπιτυχῶς τὴν ἐπισθοδρομήσιν του, διαβάς ἀθορύβως τοὺς βάλτους. Καιρὸς εἶναι, φίλε μου, μ' εἶπε τότε ὁ πενθερός μου, ν' ἀναχωρήσης. Ἡξούρω μὲν καλῶς, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου εἶναι πλέον καρτερόψυχος πάση; ἄλλης γυναικὸς, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι σύζυγος τρυφερὰ καὶ δυστυχῆς μήτηρ, τὰ δάκρυά της θέλουν σὲ φέροι εἰς κατάνυξιν, αἱ περιπτύξεις της θέλουσιν ἐξάλειψαι τὸ ἀγέρωχον τῆς ψυχῆς σου, τοῦ ὁποίου τὴν σήμερον ἔχεις ἀνάγκην μᾶλλον ἢ ὑπὲρ ποτε· διὸ σὲ συμβουλεύω ν' ἀναχωρήσης χωρὶς νὰ τὴν ἀποχαριστήσης. Μολονότι ὁ Πουλάβσκη; μὲ ἠνάγκαζε, δὲν ἠδυνήθηεν νὰ τὸ ἀποφασίσω. Ἡ Λοδοῖσκα μαθοῦσα, ὅτι ἀνεχώρουν μόνος μου, καὶ ὅτι ἐπεμμένονεν νὰ μὴ τῇ φανερώσωμεν ποῦ ἀπηργόμεην, ἔγυσεν ἄφθονα δάκρυα καὶ ἐπάσχισε νὰ μὲ κρατήσῃ. Ἡρχίζον ἤδη νὰ διστάζω, ὅταν ὁ πενθερός μου ἀνέκραξε· τί ἀναμένεις, ἀπέλθε Λοβίνσκη, πατέρα, σύζυγον, τέκνα, τὸ πᾶν πρόπει νὰ θυσιάζωμεν, προκειμένου περὶ πατρίδος.

Ἀπομακρυνθεῖς λοιπόν, κατέβαλον τύσσην σπουδῆν, ὥστε, τὴν ἐπιούσαν περὶ μεσημβρίαν, ἀφίχθηεν εἰς τὴν Ξεντοσγρόβην, ὅπου εὗρον τοὺς τεσσαράκοντα ἄνδρας, ἀποφασισμένους τὸ πᾶν νὰ ἐνεργήσωσι. Κύριοι, τοῖς λέγω, πρόκειται ν' ἀπαγάγωμεν βασιλέα ἐκ τῆς καθέδρας του, οἱ τὸ τοιοῦτον τόλμημα ἐπιχειροῦμενοι εἰσὶ καὶ ἱκανοὶ νὰ τὸ φέρουν εἰς πέρας· ὅθεν ἐπιτυχία ἢ θάνατος μᾶς ἀναμένει. Μετὰ ταύτην τὴν σύντομον δημηγορίαν, παρασκευαζόμεθα ν' ἀναχωρήσωμεν. Ὁ Καλούβσκη; προειδοποιηθεῖς, εἶχεν ἔτοιμα δώδεκα ἀμαξίδια πεφορτωμένα μὲ ἄχυρα καὶ χόρτον, ἕκαστον τῶν ὁποίων ἐσύρετο ὑπὸ τεσσάρων εὐρώστων ἵππων. Ἐνδύμεθα ὅλοι χωρικά, τὰ δὲ ζῖφην, τὰς πιστόλας, τὰ ἐφίππιά μας ὁμοῦ μὲ τὰ ἐνδύματά μας, κρύπτομεν ἐν τῷ χόρτῳ τῶν ἀμαξιδίων μας· προσδιορίζομεν μετὰξὺ ἡμῶν πολλὰ σημεῖα καὶ τὸ σύνθημα τῆς συγκεντρώσεως. Δώδεκα τῶν συνωμοστῶν, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Καλούβσκη; θέλουν εἰσελθεῖ οἱ ἴδιοι μὲ τὰς δώδεκα ἀμάξιας εἰς Βαρσοβίαν, τὸ ἐπίλοιπον τῆς μικρᾶς συμμορίας

μου τὸ ὑποδιήρεσα, διὰ νὰ μὴ δώσω δὲ ὑπόνοιάν τινα, ἕκα-
τος πρέπει νὰ βαδίζῃ κατὰ τὴν ἀπίσχειν, καὶ νὰ εἰσέλθῃ εἰς
τὴν πρωτεύουσάν διὰ διαφόρων πυλῶν. Ἀναχωροῦμεν λοιπὸν,
σάββατον 2 Νοεμβρίου 1771, καὶ φθάσαντες εἰς τὴν Βαρσο-
βίαν ὑπάγομεν ὅλοι νὰ καταλύσωμεν εἰς τοὺς Δομινικάνους.

Τὴν ἐπισύσαν, ἡμέραν ἀξιωματιομένην διὰ παντὸς εἰς τὰ
ἱστορικὰ τῆς Πολωνίας (1), ὁ Στραβίνσκις μὲ βράχη ἐνδεδυμένος
τοποθετεῖται πλησίον τῆς Ἐπισκοπῆς, *collégiale* καὶ ἀπέρ-
χεται ζητῶν ἐλεημοσύνην ἕως εἰς τὰς πύλας τῶν ἀνακτόρων,
καὶ παρατηρεῖ τὶ γίνεται ἐκεῖ. Πολλοὶ τῶν συνωμοστῶν μας
περιτρέχουσι τὰς ἐξ στενάς ἀγυιάς τῆς πόλεως, πρὸς τὴν με-

(1) Στανίσλαος δ'. Πονιατόβσκις, τελευταῖος βασιλεὺς τῆς Πολω-
νίας, ἔγεν. 1732. Πεπρωκισμένος διὰ τῶν ἐξοχωτέρων ψυχικῶν καὶ
πνευματικῶν προτερημάτων κατέστη πεφλημένος καὶ ἐραστὴς τῆς
μεγάλῃς δουκίσσης Αἰκατερίνης δ'. (ἐκτοτε τῆς Ῥωσσίας αὐτοκρα-
τορίσσης). Μετ' οὗ πολὺ ἤξιώθη τοῦ βαθμοῦ ὡς πρέσβευς τῆς Πολω-
νίας ἐν Πετροπόλει. Θανόντος τοῦ βασιλέως Αὐγούστου γ', ἡ Αἰ-
κατερίνη ἐξελέξατο αὐτὸν βασιλεῖα τῆς Πολωνίας (1764). Ἡ ἀνυπο-
ταξία τῶν εὐγενῶν, αἱ θρησκευτικαὶ ἐριδές, αἱ προσπάθειαι τῶν ἑτερο-
δόξων αἰρέσεων, ὅπως ἀπολαύσωσι τὰ αὐτὰ τῶν Καθολικῶν δικαιώ-
ματα, ἀπέτελεσαν τὴν ἐπὶ τῆς βασιλείας του ἀναρχικὴν ἐποχὴν. Οἱ
ἑτερόθρησκοι ὑπὸ τοῦ ξένου προστατευόμενοι εἶχον ἤδη ἐπιτύχει τὴν
ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως καὶ τὸ δικαίωμα εἰς τ' ἀξιώματα (1768),
ὅτε ἐσχηματίσθη ἡ τῶν Καθολικῶν ἐθνικὴ συμμαχία, ἡ τοῦ Βαρίου
Ὁμοσπονδία λεγομένη, (*Confédération de Bar*), καὶ ἤρξατο ὁ
ἐμφύλιος πόλεμος. Τῶν ὁμοσπόνδων ἡττηθέντων, ἡ Ῥωσσία, ἡ Αὐ-
στρία καὶ ἡ Πρωσσία ἐπέγραγον τὸ 1772 τὸν πρῶτον διαμελισμὸν
τῆς Πολωνίας.

Ὁ Στανίσλαος ἀπαχθεὶς ὑπὸ τῶν πατριωτῶν τοῦ Βαρίου, διέφυγε
τυχαίως τὸν θάνατον. Ἀπὸ τοῦ 1774—1791 ματαίως προσεπάθησε
διὰ νὰ ἐνιγχύτῃ μικρὸν τι τὴν Πολωνίαν, χορηγήσας μεταβρύθμισιν
τοῦ συντάγματος. Ἄλλ' ἡ τῶν Καθολικῶν συνωμοσία τῆς Ταργοβίσης
καὶ ἡ Δίαιτα τοῦ Γρόδνου (1793), ὑπὸ τῆς Ῥωστικῆς ἐπιβροχῆς συγκρο-
τηθεῖσα, ἀποκατέστησαν τὴν τῶν πραγμάτων ἀρχαίαν τάξιν. Ἐκ τού-
του προέκυψε δεῦτερος ἐμφύλιος πόλεμος καὶ ἐπομένως δεῦτερος δια-
μελισμὸς, περιορίσας κατὰ τὰ ἑπτὰ ὄγδοα τὸ βασίλειον τοῦ Στανι-
σλάου, ὅστις κατ' ὄνομα μόνον διετέλεσεν ἔκτοτε βασιλεὺς. Τελευ-
τατον, ἡ ἀνταρσία τοῦ Κοσιούσκου (ἤρωος Πολωνοῦ), καὶ ἔτι μᾶλλον
ὁ θρίαμβος τῶν Ῥώστων ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σαβαρόφ, τὸν παρῶρ-
μησαν νὰ ὑπογράψῃ τὴν παραίτησίν του (1795), ἦν παρηκολού-
θησεν ὁ τελευταῖος διαμελισμὸς. Ὅθεν ἀπεσύρθη εἰς Γρόδνον, ὅπου
αἱ συμμέτοχοι Δυνάμεις τῷ προσδιώρισαν σύνταξιν. Μετὰ δύο ἔτη
ἀπέθανεν, ἄγαμος διατελέσας.

Σ. Μ.

γάλην πλατείαν φερούσας, ὅπου ἐγὼ μὲ τὸν Καλούδσκην περιεφερόμεθα ἐνεδρεύοντες κατ' ὕλην τὴν πρώτην, καὶ μετὰ τὴν μεσημβρίαν ἐφ' ἱκανὸν χρόνον. Εἰς τὰς ἑξ ὥρας τῆς ἐσπέρας, ὁ βασιλεὺς ἐξέρχεται τῶν ἀνακτόρων του. Παρακολουθήσαντες ἴδαμεν αὐτὸν ἐμβαινόντα εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Θείου του Π. ** μεγάλου ἀρχιγραμμαματέως τῆς Λιθουανίας.

Ὅλοι οἱ συνωμόται μας εἰδοποιηθέντες ἐκδύονται τοῦ εὐτελοῦς ἱματισμοῦ των, παρασκευάζουσι τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα των. Εἰς τὴν εὐρύχωρον κατοικίαν τῶν Δομινικάνων τὰ κινήματά μας εἰσὶν ἀπαρτηρήτα· ὅλοι ἐξερχόμεθα ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτός. Ἐγὼ, ἐπειδὴ καὶ ἤμην γνωστότατος εἰς τὴν Βαρσοβίαν, δὲν ἐτόλμησα νὰ ἐκδυθῶ, κρατήσας τὸν χωρικὸν μου ἱματισμὸν, ἵππεύω κάλλι στον ἵππον, τοῦ ὁποίου ὅμως τὸ ἐπίστρομα καὶ ὁ χαλινὸς ἦσαν κοινά. Οἱ ἄνθρωποι μου λαμβάνουσι τὰς εἰς τὰ προάστεια διαφόρους θέσεις, ἅς τοῖς προσδιώρισα πρὶν ἀναχωρήσω τοῦ μοναστηρίου, διετέθησαν δὲ οὕτω, ὥστε ὅλοι αἱ διέξοδοι τῶν ἀνακτόρων τοῦ Μεγάλου Ἀρχιγραμμαματέως νὰ παραφυλάττωνται.

Μεταξὺ τῶν ἐννέα καὶ δέκα ὥρων τῆς ἐσπέρας, ὁ βασιλεὺς ἐξέρχεται, ἡ συνοδία του δὲν ἦτο πολυάριθμος. Δύο ἄνδρες προηγοῦντο τοῦ ὄχηματος, φέροντες φανοὺς, κατόπιν ἡκολούθουν τινὲς διαγγελεῖς, δύο εὐπατρίδαι καὶ εἰς ἵπποκόμος. Δὲν ἤξεύρω ποῖος ἄρχων ἐκάθητο πλησίον τοῦ βασιλέως· πρὸς τὸ μέρος τῶν θυρίδων ἦσαν δύο εὐγενόπαιδες (pages) καὶ πρὸς τὸ ὕπισθεν δύο χαϊδοῦκαι (ἵππεῖς οὐγγροὶ) καὶ δύο ἕτεροι παρακόλουθοι πεζοί. Ὁ βασιλεὺς ἀπομακρύνεται βραδέως, οἱ συνωμόται μας συναθροίζονται κατὰ τι διάστημα μακρὰν, ἐξ ὧν δώδεκα, ἐκ τῶν πλέον ἀτρομήτων, ἔχοντές με ἀρχηγὸν προχωροῦσι μὲ βῆμα ἥσυχον. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν Βαρσοβίαν ἦτο φρουρὰ ρωσικὴ, προσεποιούμεθα ὅτι ὁμιλοῦμεν τὴν διάλεκτον αὐτῶν, διὰ νὰ μᾶς ἐκλάβουν, ὅτι εἴμεθα ἐκ τοῦ περιπόλου των. Φθάνομεν τὸ ὄχημα, ἑκατὸν πεντήκοντα βήματα μακρὰν τῶν ἀνακτόρων τοῦ Μεγάλου Ἀρχιγραμμαματέως, μεταξὺ τῶν τοῦ Ἐπισκόπου τῆς Κρακοβίας καὶ τῶν τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Πολωνίας. Ἐξαίφνης μεταβαίνομεν ὡς πρὸδρομοὶ τῶν πρώτων ἵππων, διχωρίζομεν παραυτίκα τὴν παραπομπὴν, ὥστε οἱ προπορευόμενοι τοῦ ὄχηματος εὐρίσκονται ἀποκεχωρισμένοι τῶν λοιπῶν.

Ἄμα ἐποίησα τὸ σημεῖον, ὁ Καλούσκις τρέχει μὲ τοὺς ἐπιλοίπους τῶν συνομοτῶν, ἐγὼ δὲ κατευθύνω μίαν πιστό-
λαν κατὰ τοῦ ἵπποδηγοῦ, ὅστις ἴσταται, φονευθέντος δὲ τοῦ
ἡνίοχου, ἐφορμοῦσιν εἰς τὰς θυρίδας· ἐκ τῶν δύο χαϊδούκων,
οἵτινες ἀντιπαρατάττονται, τὸν μὲν δύο σφαῖραι διατρυπῶσιν
τὸν δὲ ἕτερον ἐν κτύπημα ζίφους κατὰ κεφαλῆς ἀνατρέπει.
Ὁ ἵππος τοῦ ἀνθιπποκόμου καταπίπτει τραυματισμένος· ἕνα
τῶν εὐγενεοπαίδων ἐφιππεύσαντες ἀρπάζομεν τὸν ἵππον τοῦ
αἰ βολίδες πανταγῶθεν συρίζουσιν, ἡ δὲ προσβολὴ καὶ τὸ πῦρ
ὑπῆρξαν τοσοῦτον σφοδρὰ, ὥστε ἔτρεμον διὰ τὴν ζωὴν τοῦ
βασιλέως.

Οὗτος διατηρῶν εἰς τοιοῦτον κίνδυνον ἀταραξίαν πνεύμα-
τος, εἶχε καταβῆ τοῦ ὀχήματός του, ἐνθὺ δὲ ἐζήτει νὰ προ-
φθάσῃ ἐπίσω εἰς τ' ἀνάκτορα τοῦ θεῖου του, ὁ Καλούσκις
τὸν συλλαμβάνει, δραξάμενος αὐτὸν ἐκ τῶν τριγῶν· περιστοι-
χίσαντές τον δὲ ἑπτὰ ἢ ὀκτὼ ἐκ τῶν ἡμετέρων, τὸν ἀφοπλί-
ζουσι, τὸν ἀρπάζουσιν ἐκ τῶν βραχιόνων, τὸν ἐμβάλλουσιν
ἀναμέσον τῶν ἵππων των, καὶ τρέχουσιν ἐν βίᾳ μέχρι τοῦ
ἄκρου τῆς ἀγυῖας. Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν, τὸ ὁμολογῶ,
ἐπίστευσα, ὅτι ὁ Πουλάσκις οὐτιδανῶς μ' εἶχεν ἀπατήσει,
θέλων νὰ τὸν θανατώσῃ διὰ τινος προμελετημένης δολοφο-
νίας. Ὅθεν παρευθὺς λαβὼν τὴν στερεὰν ἀπόφασίν μου, φω-
νάζω αὐτοὺς νὰ σταθῶσιν, ἐπαπειλῶν διὰ θανάτου τὸν μὴ
ὑπακούσοντα. Ὁ Θεὸς, ὁ προστάτης τῶν βασιλέων, ἐπηγρύ-
πνει εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ Μ. Π. Ἀφοῦ ὁ Καλούσκις μὲ τοὺς
περὶ αὐτὸν ἐστάθησαν, γνωρίσαντες τὴν φωνὴν μου, ἐθέσαμεν
τὸν βασιλέα ἐφ' ἐνὸς ἵππου, καὶ ἀναλαβόντες τὴν πρώτην
ταχύτητά μας, ἐφθάσαμεν τὰς περὶ τὴν πόλιν τάφρους καὶ
τὰς ὁποίας ὁ μονάρχης ἠναγκάσθη νὰ περῆσῃ μεθ' ἡμῶν.

Πανικῶς τρόμος τότε κατέλαβε τὴν συμμορίαν μου· πεντή-
κοντα βήματα πέραν τῶν τάφρων, μόνον ἑπτὰ ἐμείναμεν
πλησίον τοῦ βασιλέως. Ἡ νύξ ἦτο βροχερὰ καὶ σκοτεινὴ, καὶ
ἀνὰ πᾶν βῆμα ἔπρεπε νὰ ἀφιππεύωμεν διὰ νὰ ἰχνιλατῶμεν
τὸ ἔδαφος εἰς βάλτους βορβορώδεις. Ὁ ἵππος τοῦ μονάρχου
δὶς καταπεσὼν, τελευταῖον συνέτριψε τὸν πόδα, αὐτὸς δὲ ἐξ
αἰτίας τῶν τοιούτων τειναγμῶν ἀπώλεσε τὴν μηλωτὴν του,
(γούναν) τὸ ὑπόδημα καὶ τὸ ἀριστερὸν πέλδιόν του. « Ἄν θέ-
λετε νὰ σᾶς ἀκολουθήσω, μᾶς εἶπε, δότε μοι ἵππον καὶ ἐν
ὑπόδημα ». Τοῦτου γενομένου, διευθύνθημεν πρὸς τὸ χωρίον

Βουραφύφ, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ μέρος, ὅπου ὁ Πουλά^α Βραχίης μ' εἶχεν ὑποσχέσθαι νὰ προχωρήσῃ· ἀλλ' ὁ βασιλεὺς μᾶς εἶπεν ἡσύχως· « μὴ ὑπάγετε πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, διότι εὐρίσκονται Ῥώσσοι. » Πιστεύσας αὐτὸν, ἐπάτην τῆς ὁδοῦ. Καθόσον ἐπροχωροῦμεν πρὸς τὸ δάσος Βαλιάνη, ὁ ἀριθμὸς ἡμῶν ἠλαττοῦτο, ὥστε δὲν εἶδον πλησίον μου παρὰ τὸν Καλούσκη καὶ Στραβίνσκη, προσέτι ἠκούσαμεν καὶ τὴν πρόσκλησιν μιᾶς Ῥωσσικῆς νυκτοφυλακῆς, καὶ ἐμείναμεν ἔντρομοι. Ἄς τὸν φονεύσωμεν, μ' εἶπεν ὁ Καλούσκης· ἐγὼ τῷ παρέστησα τὴν φρίκην καὶ ἀποστροφὴν μου εἰς τὴν τοιαύτην πρότασίν του. Ἄν οὕτως ἔγῃ! λάβε τὴν φροντίδα σὺ νὰ τὸν ὀδηγήσῃς, ἀνέκραξεν ὁ θηριώδης οὗτος ἄνθρωπος, καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ δάσους, ὅπου ὁ Στραβίνσκης τὸν ἠκολούθησεν, ἐγὼ δὲ ἔμεινα μόνος πλησίον τοῦ βασιλέως.

Λοβίνσκη, μ' εἶπεν οὗτος τότε, σὺ εἶσαι ὁ ἴδιος, δὲν δύναμαι πλέον ν' ἀμφιβάλλω, ἐγνώρισα τὴν φωνήν σου. Ἐγὼ οὐδὲ λέξιν ὠμίλησα εἰς ταῦτα· αὐτὸς ὅμως πάλιν ἐπανέλαβε μετὰ παρατήτος· σὺ εἶσαι! ποῖος ἤθελε τὸ συλλογισθῆ μετὰ δέκα ἔτη; Ἦμεῖς τότε εὐρισκόμεθα πλησίον τῆς μονῆς τοῦ Βελιάνη, μίαν λεύγαν μακρὰν τῆς Βαρσοβίας. Λοβίνσκη, ἐξηκολούθησεν ὁ βασιλεὺς, ἄφες με νὰ εἰσέλθω εἰς ταύτην τὴν μονήν, καὶ φύγε νὰ σωθῆς. Πρέπει νὰ μὲ ἀκολουθήσῃς, ἢν ὕλη ἢ ἀπάντησίς μου. Ἄνωφελῶς μετημφιέσθης καὶ θέλεις νὰ παραλλάξῃς καὶ τὴν φωνήν σου, σ' ἀνεγνώρισα, εἶμαι βέβαιος, ὅτι εἶσαι ὁ Λοβίνσκης. Ἄ! ποῖος ἤλελε τὴν εἰπεῖ, δέκα ἤδη ἔτη; Πρὸ δέκα ἐτῶν, θὰ ἐθυσίαζες καὶ τὴν ζωὴν σου διὰ νὰ διαφυλάξῃς τὴν τοῦ φίλου σου· ταῦτα εἰπὼν ἐσιώπησεν.

Ἀφοῦ προεχωρήσαμεν καιρὸν τινα ἐν σιωπῇ, αὐτὸς ἤρχισε πάλιν· « εἶμαι ἀποκεκμηκὸς, ἂν θέλῃς νὰ μὲ φέρῃς ζῶντα, συγκατάνευσον ν' ἀναπαυθῶ ἐλίγον. » Τὸν ἐχοήθησα λοιπὸν νὰ καταβῆ τοῦ ἵππου· καθήσας δὲ ἐπὶ τῆς χλόης καὶ λαβῶν με πλησίον του, ἔβαλε τὴν μίαν χεῖρά μου μεταξὺ τῶν ἰδικῶν του· Λοβίνσκη, σὺ, τὸν ὁποῖον τόσον ἠγάπησα, σὺ, ὅστις καλῆτερον παντὸς ἄλλου ἐγνώρισας τοὺς εἰλικρινεῖς σκοπούς μου, ποῦ γίνεται νὰ ὀπλισθῆς κατ' ἐμοῦ; ἀγνώμων! ἔπρεπε νὰ σὲ ἐπανεύρω μὲ τοὺς ἀσπονδοτέρους ἐχθρούς μου; ὤφειλες νὰ μὲ ἐπανίδῃς μόνον διὰ νὰ μὲ θυσιάσῃς; Τότε μὲ περιέγραψε διὰ τοῦ καταφυκτικωτέρου τρόπου τὰς ἡδονὰς τῆς ἐφῆβου ἡλικίας μας, τὰς τῆς νεότητός μας στενοτέρας σχέσεις,

τὴν τρυφερὰν φίλιαν, ἣν πρὸς ἀλλήλους εἶχομεν ὁμῶσαι, τὴν ἐμπιστοσύνην, ἣς ἕκτοτε πάντοτε μ' εἶχεν ἀξιώσει. Μοὶ ἀνέφερε δὲ τὰς τιμὰς, δι' ὧν ἔμελλε νὰ μ' ἐπιδαψευδέσῃ ἐπὶ τῆς βασιλείας σου, ἂν ἐγινόμην ἄξιος τούτων· μ' ἐπέπληξε μάλιστα διὰ τὸ ποταπὸν ἐπιχείρημα, σῦντος ἐφαινόμην ὁ ἀρχηγός, ἀλλὰ τοῦ ὁποῦ εἰνῶσκε, προσέθηκεν αὐτὸς, ὅτι ἤμην μόνον τὸ πρῶτον ὄργανον, καὶ ἀπέδωκεν ὅλην τὴν μιαιρότητα εἰς τὸν Πουλάβσκη, ἀποδεικνύων μοι, μολοντοῦτο, ὅτι ὁ πρωτουργός τοιαύτης ἐπιβουλῆς δὲν ἦτο ὁ μόνος ἔνοχος· καθότι ἐγὼ ἀναλαβὼν τὴν ἐκτέλεσίν της, ἤμην ἐγκληματίας, καὶ ὅτι αὕτη ἢ φρικώδης φιλαρέσκεια, ἢ τόσον τιμωρητέα εἰς ἓνα ὑπήκοον, ἢτο μᾶλλον ἀσυγχώρητος εἰς ἓνα φίλον. Τελευταῖον μὲ ἐκέλευσε ἐπιμόνωσ νὰ τὸν ἀφήσω ἐλεύθερον· « φύγε, μ' εἶπε, καὶ ἔσο βέβαιος, ὅτι ἂν μ' ἐρωτήσουν, θέλω δεῖξει ὁδὸν ἀντίθετον ἐκείνης, ἣν ἤθελες λάβει. »

Ὁ βασιλεὺς ἐνέμεινε παρακαλῶν με· ἡ φυσικὴ του εὐγλωττία ἐνισχυμένη ὑπὸ τοῦ κινδύνου καὶ ἐμπνέουσα τὴν πεποίθησιν εἰς τὴν καρδίαν μου, διήγειρε τριαῦτα αἰσθήματα τρυφερότητος, ὥστε ὑποσαλευθεὶς ἐδίστασα τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὁ Πουλάβσκης ἐθριάμβευσε. Ἐνόμισα ὅτι ἤκουον τὸν ἀγέρωχον δημοκράτην ἐλέγχοντά με διὰ τὴν ἀδυναμίαν μου. Ὁ ἔρωσ τῆς πατρίδος, προσφιλὲς μοι Βελμῶν, ἴσως ἔχει τὸν φανατισμὸν του καὶ τὰς δεισιδαιμονίας του, ἀλλ' ἂν ἐφάνην ἔνοχος, εἶμαι τώρα· διότι μὲ βλέπεις καταπεπεισμένον μᾶλλον ὑπὲρ ποτε, ὅτι, θιάζων τὸν βασιλέα νὰ ἱππεύσῃ, ἔπραττον ἔργον γενναῖον καὶ ἀγαθόν. Τοιοῦτοτρόπως, ἀνέκραξεν αὐτὸς ἀλγεινῶς, ἀπορρίπτεις παράκλησιν, ἣν φίλος σοὶ ἀποτείνει! Ἀποποιεῖσαι τὴν συγχώρησιν, ἣν ὁ βασιλεὺς σου σοὶ προσφέρει! Ἄς ἀναχωρήσωμεν λοιπόν· ἢ ἐγὼ ἀφεροῦμαι εἰς τὴν κακὴν εἰμαρμένην μου, ἢ ἐσὲ ἐγκαταλείπω εἰς τὴν σεαυτοῦ.

Ἄνελάβομεν τὴν ὁδοιπορίαν· ἀλλ' αἱ ἐπιπλήξεις τοῦ μονάρχου, αἱ ἐνστάσεις του, καὶ αὐταὶ αἱ ἀπειλαὶ του, οἱ ἐνδύμυχοι ἀγῶνες, οὓς εἶχον ὑποστῆ, τόσον μὲ κατετάραξαν, ὥστε δὲν ἔβλεπον πλέον ποῦ πορεύομαι. Περιπλανώμενος εἰς τὴν πεδιάδα, περιεπάτου ἀσκόπως. Μετὰ ἡμίωρον ὁδοιπορίαν, εὐρέθημεν εἰς τὸ Μαριμόν, (*) διότι ἀποπλανηθέντες ὡπισθοδρομήσαμεν.

(α) Οἶκος ἐξοχῆς ἀνήκων εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Σαξονίας· καὶ ἡμίσειαν λεύκην ἀπέχων τῆς Βαρσοβίας· ὑλιγώτερον παρὰ τὴν Βελιάνην.

Ἐν τέταρτον τῆς λεύγας μακρὰν ἐναπέσαμεν εἰς ἀπόσπασμα ῥωσικόν. Ὁ βασιλεὺς φανερωθεὶς εἰς τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν, εἶπε· ταύτην τὴν ἐσπέραν κυνηγῶν ἀπεπλανήθην, ὁ καλὸς οὗτος χωρικός, πρὶν μὲ ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ὁδὸν μου, ἠθέλησε νὰ μὲ προσφέρῃ λιτὸν δεῖπνον εἰς τὴν καλύβην του· ἀλλ' ἐπειδὴ μ' ἐφάνη, ὅτι εἶδον στρατιώτας τοῦ Πουλόσκη περιφερομένους εἰς τὰ πέριξ, ἐπεθύμουν νὰ ἐπιστρέψω ταχέως εἰς τὴν Βαρσοβίαν, καὶ μοὶ κάμνετε χάριν νὰ μὲ συνοδεύσητε ἕως ἐκεῖ. Ὅσον δι' ἐσέ, φίλε μου, εἶπεν οὗτος, δὲν μοὶ κακοφαίνεται. ἂν ἐκοπίασας ματαίως, διότι ἐπίσης εὐχαριστοῦμαι νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν καθέδραν μου συνοδευμένος ὑπὸ τῶν κυρίων τούτων, ὅσον καὶ νὰ προβῶ μετὰ σοῦ. Μολοντοῦτο, θὰ ἦτο παράξενον νὰ σὲ ἀφήσω χωρὶς ἀνταμοιβήν· τί θέλεις; ὁμίλησον, σοὶ παραχωρῶ ὅ,τι μὲ ζητήσης.

Φαντάσθητι πόσον κατεταράχθη· ἀβέβαιος ὢν εἰσέτι ὡς πρὸς τοὺς σκοποὺς τοῦ βασιλέως, ἐζήτουν νὰ διευκρινήσω τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν μιᾶς ἀμφιβόλου ὁμιλίας, μετεχούσης εἴτε εἰρωνείας πικροτάτης, εἴτε εὐστοχίας λίαν γενναιοψύχου. Ὁ Μ. Π. ἀφῆσας με δ'ὀλίγον εἰς τὴν ἐπίπονον ἀβεβαιότητά μου· σὲ βλέπω εἰς μεγίστην ἀμηχανίαν, προσεῖπεν ἐπὶ τέλους, μὲ ὕφος ἀγαθοσύνης, ἥτις μὲ συνεκίνησεν ἐνδομύχως· δὲν ἤξεύρεις τί νὰ ἐκλέξῃς! ἔλθε φίλε μου, ἄσπασόν με, διότι περισσότερα τιμὴ ἢ ὠφέλεια εἶναι ν' ἀσπασθῆς ἓνα βασιλέα, προσέθηκε γελῶν· μολοντοῦτο πρέπει νὰ ὁμολογήσης, ὅτι πολλοὶ μονάρχαι εἰς τὴν θέσιν μου, δὲν θὰ ἦσαν τὴν σήμερον τόσον γενναιοψύχοι, ὡς ἐγώ. Ταῦτα εἰπὼν ἀνεχώρησεν, ἀφῆσας με συγκεχυμένον διὰ τὸ τόσον μεγάλουμον αὐτοῦ.

Ἐν τούτοις, ὁ κίνδυνος ἐκ τοῦ ὁποίου ὁ βασιλεὺς μὲ εἶχεν ἤδη διαφυλάξει τόσον γενναίως, ἔμελλε ν' ἀναγεννᾶται πᾶσαν στιγμήν δι' ἐμέ. Ἦτο πιθανώτατον, ὅτι πολλοὶ ταχυδρόμοι ἐκ Βαρσοβίας ἀπεσταλμένοι ἠθελον διαδόσει παντάχου τὴν καταπληπτικὴν εἰδησιν περὶ τῆς ἀπαγωγῆς τοῦ βασιλέως, καὶ ἤδη κατεδίωκον δραστηρίως τοὺς ἄρπαγας. Τὸ περίεργον ἐνδυμά μου ἠδύνατο νὰ μὲ προδώσῃ φεύγοντα, καὶ ἂν ἐπανέπιπτον εἰς χεῖρας τῶν ῥώσων, γινωσκόντων καλῆτερον τὰ διατρέχοντα, ὅλαι αἱ προσπάθειαι τοῦ βασιλέως δὲν ἠθελον δυνηθῆ νὰ μὲ σώσωσιν. Ἐπὶ τῇ ὑποθέσει, ὅτι ὁ Πουλάβσκης νὰ ἐπέτυχε τοῦ ποθημένου σκοποῦ του, ἔπρεπε νὰ ἦναι εἰσέτι πολὺ μακράν· ὥστε δέκα λεύγας εἶχα τοῦλάχιστον νὰ διατρέξω. Ὁ

Ἴππος μου εἶχεν ἀπικάμει, ἔδοκίμασα νὰ τὸν ὑποκεντήσω, ἀλλὰ, προχωρήσας περὶ τὰ πεντήκοντα βήματα κατεβλήθη. Κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν, ἵππεύς τις ἄριστος διαβαίνων ἐκεῖθεν εἶδε τὸ ζῶόν μου πεσόν, καὶ νομίσας νὰ μὲ ἐμπαίξῃ ὡς κακόμοιρον γωρικόν, μ' εἶπε· φίλε μου σὲ εἰδοποιῶ, ὅτι ὁ καλὸς ἵππος σου δὲν ἀξίζει πλέον οὐδέν. Πειραγθεὶς διὰ τὴν βωμολοχίαν, ἀπεράσισα εὐθύς νὰ τιμωρήσω τὸν χλευαστὴν καὶ νὰ ἐξασφαλίσω συγχρόνως καὶ τὴν φυγὴν μου. Ἀντιτάξας κατ' αὐτοῦ ἐξαιφνης μίαν πιστόλαν τὸν ἠνάγκασα νὰ μὲ παραχωρήσῃ τὸ ζῶόν του· θέλω δὲ σοὶ ὁμολογήσει μάλιστα, ὅτι κατεπειγόμενος ἐκ τῆς περιστάσεως, τὸν ἀπέκδυσα ἐνὸς καλοῦ ἐπενδύτου πλατέος καὶ ἐλαφροῦ. ὑπὸ τὸ ὅποιον ἔκρυψα τὰ εὐτελεῆ ἱμάτιά μου, ἅτινα ἴσως θὰ μὲ καθίστων εὐγνώριστον· ῥίψας δὲ τὸ βαλάντιόν μου, πλήρες χρυσίου, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ἀφιππευθέντος ὁδοιπόρου, ἀπεμακρύνθη δι' ὅλης τῆς ταχύτητος τοῦ νέου ἵππου μου.

Μὲ τοιοῦτον εὖρωστον καὶ ἀκάματον ἵππον διέτρεξα ἀδιακόπως δώδεκα λεύγας. Ἐπὶ τέλους μ' ἐφάνη, ὅτι ἤκουσα κρότον τηλεβόλου, καὶ ἐσυμπέρανα, ὅτι ὁ πενθερός μου δὲν ἦτο μακρὰν, πολεμῶν τοὺς ῥώσους. Τῶντι δὲν ἠπατήθην, διότι φθάσας εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, καθ' ἣν ὥραν ἐν τῶν ταγμάτων μας ἔτρεπε τὰ νῶτα, καὶ ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τούτου, συνήθροισα τοὺς ὀπισθεν ἐνὸς πλησίον λόφου διεσκορπισμένους, καὶ προέλαβον κατὰ πλευρὰν τοὺς ἐχθροὺς, καθ' ὧν ὁ Πουλάβσκης ἀντεπαρατάττετο κατὰ μέτωπον μὲ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ στρατοῦ του. Τοὺς ἀντεκρούσαμεν τοσοῦτον ἀρμυδίως καὶ καρτερῶς, ὥστε ὑποχώρησαν μὲ μεγάλην τὴν σφαιρὴν.

Τότε ὁ Πουλάβσκης μὲ ἠξίωσε τιμῆς, ἀποδίδων εἰς ἐμὲ τὸν θρίαμβον τῆς καταστροφῆς των. Ἄ! μ' ἔλεγεν αὐτὸς, ἀσπαζόμενός με, ἀφοῦ ἤκουσε τὰ περὶ τῆς ἐκστρατεύσεώς μου, ἂν οἱ περὶ σὲ τεσσαράκοντα ἐξωμοιοῦντο κατὰ τὴν τόλμην σου, ὁ βασιλεὺς τώρα θὰ ἦτο ἐδῶ, ἀλλ' ὁ οὐρανὸς δὲν τὸ ἠθέλησε. Τῷ ἀποδίδω χάριτας, αὐτῷ μὲν ὅτι τούλάχιστον σὲ διεφύλαξεν ὑπὲρ ἡμῶν σοὶ δὲ, διὰ τὴν πρὸς ἐμὲ ἐπίσημον ὑπηρεσίαν σου, διότι ἂν σὺ δὲν ἦσο, ὁ Καλούσκης ἠθέλε δολοφονήσαι τὸν βασιλέα, καὶ τότε αἰώνιον ὄνειδος ἠθελεν ἀμαυρώσει τ' ὄνομά μου. Ἰδυνάμην, προσέθηεν αὐτὸς, τὰ προχωρήσω ἀκόμη ἕως δύο μίλια, ἀλλὰ προετίμησα νὰ στρατοπεδεύσω εἰς ταύτην τὴν ἱερὰν θέσιν. Χθὲς, καθ' ὁδὸν ἀπαντίσας ἐν τάγμα

ῥωσικόν, τὸ κατέσφαξα· σήμερον τὸ πρῶν κατεπολέμησα δύο ἀποσπάσματα αὐτῶν. Ἄλλο δὲ μέγα σῶμα συναθροίσας τὰ λείψανα τούτων, ὠφελήθη ἐκ τοῦ σκότους τῆς νυκτὸς διὰ νὰ μὲ προσβάλῃ· οἱ στρατιῶταί μου καταπεπονημένοι ἐκ πολυχρονίου πορείας καὶ τριῶν συνεχῶν μαχῶν, ἤρχιζον νὰ υποχωρῶσιν, ἀλλ' ἡ νίκη ἐπανήλθε μὲ τὴν ἄφιξίν σου. Ἄς ὀχυρωθῶμεν ἐνταῦθα καὶ ἀναμείνωμεν τὸν ἐχθρὸν, διὰ νὰ πολεμήσωμεν μέχρι τελευταίας πνοῆς.

Ἐν τούτοις, τὸ στρατόπεδον ἠντήγει ὑπὸ χαρῆς καὶ εὐθυμίας, οἱ στρατιῶταί μας νικηταὶ μᾶς ἐνεκωμιάζον ἀμφοτέρους, εἰς τὴν ἑορὴν τοῦ ὀνόματός μου, ὅπερ πλεῖσται φωναὶ ἐπανελάμβανον, ἢ Λοδοίσκα ἔδραμεν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ πατρός της, ὅπου ἡ ἀνέκφραστος χαρὰ της ἀπέδειξε πόσον μ' ἠγάπα. Ἦναγκάσθην ν' ἀρχίσω ἐκ νέου νὰ ἐξιστορήσω ὁποίους κινδύνους διέτρεξα, ἀκούσασα δὲ τὴν γενναιότητα τοῦ μονάρχου, δὲν ἠδυνήθη νὰ μὴ δακρύσῃ. Ὅποσον μέγας εἶναι! ἀνέκραξεν αὕτῃ ἐνθουσιῶσα, ὅποσον εἶναι ἄξιός τοῦ βασιλεύειν ἐκεῖνος, ὅστις σ' ἐσυγχώρησεν! ὁποίων δακρύων ἀπαλλάττει τὴν σύζυγον, ἣν κατέλιπες, τὴν ἐρωμένην, ἣν σὺ δὲν ἐφοβοῦ νὰ θυσιάσῃς! Σκληρῆ, ἀκόμη δὲν σ' ἀρκοῦν οἱ κίνδυνοι, εἰς οὓς καθεκάστην ἐκθέτεῖς τὸν ἑαυτὸν σου. . . Ὁ Πουλάβσκης διέκοψε μὲ ὕψος ἀπότομον τὴν θυγατέρα του· γύναι ἀδιάκριτος καὶ ἀδύνατος! ἐνώπιόν μου τολμᾶς νὰ ὀμιλῇς τὰ τοιαῦτα; Οἴμοι! ἀπεκρίθη αὕτη, πρέπει νὰ τρέμω πάντοτε διὰ τὴν ζωὴν ἐνὸς πατρός, ἐνὸς συζύγου; Τοιαῦτα θλιβερὰ παράπονα ἡ Λοδοίσκα μοὶ ἀπέτεινε, καὶ ἐπέπληξε μέλλον εὐτυχέστερον, ἐνῶ ἡ εἰμαρμένη μᾶς ἠτοίμαζε τὰ φρικωδέστερα δεινά.

Οἱ Κοζάκοι μας πανταχόθεν ἠόχοντο ἀναγελλοντές μας, ὅτι ἡ Ῥωσικὴ στρατιὰ ἐπλησίαζεν. Ὁ Πουλάβσκης συμπεράνας, ὅτι περὶ τὸν ὄρθρον θέλει προσβληθῆ, ἠπατήθη· διότι τὸ ἐπόμενον μεσονύκτιον ἐμάθομεν, ὅτι οἱ Ῥῶσσι παρασκευάζονται νὰ παραβιάσωσι τὰ χαρικώματά μας. Ὁ Πουλάβσκης πάντοτε ἔτοιμος καὶ ἄγρυπνος τὰ ὑπερασπίζετο ἤδη, καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ὀλεθρίαν νύκτα μετεχειρίσθη πᾶν ὅ,τι ἐκ τῆς πείρας καὶ ἀνδρίας του ἠδύνατό τις νὰ ἐλπίσῃ. Πεντάκις ἀπεκρούσαμεν τοὺς ἐφορμῶντας, ἀλλ' ἀκαταπαύστως ἐπέπιπτον μὲ νέα στρατεύματα, ὥστε εἰς τὴν τελευταίαν ἐφοδὸν αὐτῶν προεχώρησαν εἰς τὸ στρατόπεδόν μας ἐκ τριῶν μερῶν ταυτοχρόνως. Ὁ Ζαρέμπας ἐφρονύθη πλησίον μου, πλήθος δὲ ἐκ τῶν

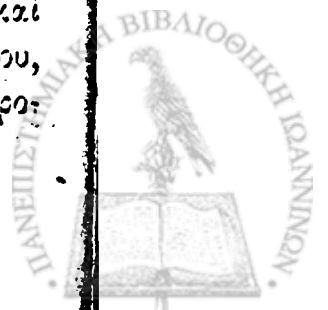

εὐγενῶν ἀπολέσθη εἰς ταύτην τὴν αἵματηρὰν μάχην, ἐν ἣ οἱ πολέμιοι ἀνηλεῶς ἔσφαζον. Βλέπων δὲ τὸν θάνατον ὄλων τῶν φίλων μου, κατήντησα ὡς μανιακός, καὶ ἤθελον νὰ ριφθῶ εἰς τὰ Ρώσικα τάγματα. Ἄφρον! μὲ λέγει ὁ Πουλάβσκη, ὁποῖα τυφλὴ μανία σὲ ἀποπλανᾷ! ἂν καὶ ὁ στρατός μου ἐξωλοθρευθῆ κατὰ κράτος, ἀλλ' ἡ εὐτολμία μου διαμένει. Διατὶ νὰ θυσιασθῆς ἀνωφελῶς ἐνταῦθα· εἰς ἄλλον ὀρίζοντα θὰ σὲ φέρω, ἵνα δυνηθῶμεν νὰ διεγείρωμεν νέους ἐχθρούς κατὰ τῶν Ρώσων. Ἄς ζήσωμεν, δυνάμενοι ἀκόμη νὰ ὑπηρετήσωμεν τὴν πατρίδα· ἄς σωθῶμεν, Λοδοίσκα. — Τὴν Λοδοίσκαν! ἔμελλον νὰ τὴν ἐγκαταλείψω! Δραμόντες εἰς τὴν σκηνὴν τῆς ἐγκαίρως, καὶ ἀπαγαγόντες αὐτὴν εἰσεχωρήσαμεν εἰς τὰ πλησίον δάση, καὶ περὶ τὴν αὐγὴν παραβλέψαντες τὸν κίνδυνον, ἔήλθομεν καὶ ἐπαρουσιάσθημεν εἰς τὴν θύραν φρουρίου τινός, ὅπερ μᾶς ἐφάνη ὡς γνωστόν· καὶ ἀληθῶς ἀνῆκεν εἰς ἓνα εὐγενῆ Μικισλᾶν καλούμενον, ὑπηρετήσαντα ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὸν στρατὸν μας. Ἀναγνωρίσας ἡμᾶς, μᾶς προσέφερεν μὲν ἐν ἄσυλον, ἀλλὰ μᾶς συνεβούλευσε μόνον στιγμὰς ὀλίγας νὰ μείνωμεν, λέγων, ὅτι εἶδης τις παράδοξος, διαδοθεῖσα τὴν προῖουσαν ἐφαίνετο ἀληθεύουσα, διότι ἀπετόλμησαν ν' ἀρπάσωσι τὸν βασιλέα ἀπ' αὐτὴν τὴν πρωτεύουσαν ὅτι οἱ Ρώσοι καταδιώξαντες τοὺς ἄρπαγας ἐπανήγαγον τὸν βασιλέα εἰς τὴν καθέδραν του, καὶ τέλος ὅτι ἐπρόκειτο λόγος νὰ διατιμῆσῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ Πουλάβσκη, τὸν ὁποῖον ὑποπεύουον ὡς αὐτουργὸν τῆς συνωμοσίας. Πιστεύσατέ με, προσέθηκεν αὐτός, εἴτε εἰσθε συνένοχοι ταύτης τῆς θρασείας ἐπιβουλῆς, εἴτε ὄχι, φύγετε· ἀφήσατε ἐδῶ τὰς στολὰς σας, αἵτινες δυνατὸν νὰ σᾶς προδῶσιν, σᾶς δίδω ἄλλα εἰρημὰτα συνειθισμένα. Ὅσον διὰ τὴν Λοδοίσκαν, ἐγὼ ἀναλαμβάνω τὴν φροντίδα νὰ τὴν ὑπάγω ὁ ἴδιός εἰς ὅποιον μέρος θέλετε ἐκλέξει διὰ καταφύγιόν της. Τὸ μέρος τῆς καταφυγῆς μου, ἀντεῖπεν ἡ Λοδοίσκα πρὸς τὸν Μικισλᾶν, εἶναι ὅπου αὐτοὶ φύγωσι, πανταχοῦ θέλω τοὺς συνοδεύσει. Μολονότι δὲ ὁ πατήρ της τῇ παρέστησεν, ὅτι δὲν θέλει δυνηθῆ νὰ ὑποστῇ τὰς κακουχίας πολυχρονίου ὁδοιπορίας, καὶ προσέτι, ὅτι ἠθέλομεν ἐκτεθῆ εἰς κινδύνους πάντοτε ἀλλεπαλλήλους, — Ὅσον ὁ κίνδυνος εἶναι μεγαλῆτερος, ἀνταπεκρίθη αὐτῇ, τοσοῦτον μᾶλλον ὀφείλω νὰ τὸν συμμερισθῶ. Ποσάκις μὲν τὸ ἐπανελάβετε, ὅτι ἡ θυγάτηρ τοῦ Πουλάβσκη δὲν ἔπρεπε νὰ ἴσται γυνὴ ποταπῆ· ἔτη ὡκτὼ εἶναι ἀφρῶ ζῶ ἐν μέ-

σω τῶν πολεμικῶν τρόμων, καὶ δὲν εἶδα εἰμὴ σκηνὰς αἰμο-
βαρεῖς καὶ φρικώδεις. Ἄφου λοιπὸν ὁ θάνατος πανταχόθεν με
περιεκύκλωσεν, ἐπαπειλῶν με πᾶσαν στιγμὴν, τώρα δὲν μοὶ ἐ-
πιτρέπετε νὰ τὸν καταφρονήσω πλησίον σας; ἄρα γε ἡ ζωὴ
τῆς Λοδοίσκας δὲν ἐξηρτάτο ἐκ τῆς τοῦ πατρός της; Λοβίν-
σκη! τὸ βέλος, ὅπερ ἤθελε σὲ κτηπήσει δὲν θέλει ἄρα γε κα-
ταντήσει τὴν φιλότατην σου εἰς τὸν τάφον; καὶ ἀπὸ πότε δὲν
εἶμαι πλέον ἄξια; . . . Ἐγὼ διακόψας τότε τὴν Λοδοίσκην εἰς
ταῦτα, συμφώνως μὲ τὸν πατέρα της, τὴν ἐπληροφορήσαμεν
δια ποίαν αἰτίαν ἀπεφασίσαμεν νὰ τὴν ἀφήσωμεν εἰς τὴν Πο-
λωνίαν. Αὕτη ἀκούσασά με ἀνυπομίνως, ἀγνώμων! ἀνέκρα-
ξεν, ἄνευ ἐμοῦ θέλετε ἀναχωρήσει! Ναὶ, ἀπεκρίθη ὁ Πολάβ-
σκης, μὲ τὰς ἀδελφὰς τοῦ Λοβίνσκη θέλεις μείνει, καὶ τὸν ἀπα-
γορεύω . . . Ἡ θυγάτηρ του ἐκτὸς ἑαυτῆς, δὲν τὸν ἄφησε νὰ τε-
λειώσῃ. Πάτερ μου, γνωρίζω τὰ δικαιώματά σου, τὰ σέβο-
μαι, καὶ θέλουν μοὶ μένει πάντοτε ἰερά, ἀλλὰ δὲν ἔχεις δικαί-
ωμα ν' ἀποσπάσῃς μίαν γυναῖκα ἀπὸ τὸν σύζυγόν της. . . Ἄ!
συγχώρησόν με, σὲ παροργίζω, πλανῶμαι, ἀλλὰ ταλάνισόν με
διὰ τὴν ὀδύνην μου, τὴν ἀπελπισίαν μου συγχώρησον . . .
Πάτερ μου! Λοβίνσκη! ἀκούσατέ με ἀμφοτέροι! πανταχοῦ
θέλω σᾶς συνοδεύσει . . . ναί, πανταχοῦ θέλω σᾶς ἀκολου-
θήσει, ἄνευ τῆς θελήσειός σας! Λοβίνσκη! ἂν ἡ σύζυγός σου
ἀπώλεσε πᾶν δικαίωμα, ὅπερ εἶχεν ἐπὶ τῆς καρδίας σου, ἀνα-
μνήσθητι τοῦλάχιστον τὴν ἐρωμένην σου, ἀνακάλεσον εἰς τὴν
μνήμην σου ἐκείνην τὴν φριθεράν νύκτα, καθ' ἣν ἐμελλον ν' ἀ-
πολεσθῶ εἰς τὰς φλόγας, ἐκείνην τὴν τρομερὰν στιγμὴν, ὅτε
ἀνέβης εἰς τὸν πυρπολούμενον πύργον, ἀνακράζων· νὰ ζήσω ἢ
ν' ἀποθάνω μὲ τὴν Λοδοίσκην! Ἐκεῖνο λοιπὸν, ὅπερ σὺ τότε
ἠθάνου, ἐγὼ σήμερον τὸ δοκιμάζω! Μεγαλητέραν δυστυχίαν
δὲν γνωρίζω ἐκείνης τοῦ νὰ χωρισθῶ ἀφ' ὑμῶν· ὅθεν καὶ ἐγὼ
τώρα λέγω· νὰ ζήσω ἢ ν' ἀποθάνω μετὰ τοῦ πατρός μου καὶ
τοῦ συζύγου μου! Τί θέλω γίνει ἡ τάλαινα, ἂν μὲ παραιτήση-
τε; ἀφου καταντήσω νὰ σᾶς θρηνώ ἀμφοτέρους, πῶ θέλω εὐ-
ρει παραμυθίαν τῶν θλίψεών μου; Τὰ τέκνα μου θέλουν μὲ
παρηγορήσει; Φεῦ! εἰς δύο ἔτη ὁ θάνατος τέσσαρα μοῦ ἀφῆρ-
πασεν, οἱ δὲ Ρῶσσοι, ἄσπλαγγνοι ὡς αὐτός, μοῦ ἀφῆρσαν τὸ
τελευταῖον! Ἄλλους ἐκτὸς ὑμῶν εἰς τὸν κόσμον δὲν ἔχω, καὶ
θέλετε νὰ μ' ἐγκαταλείψητε! ὦ πατερ μου, ὦ σύζυγέ μου,
μὴ φανῆτε τόσο ἀναίσθητοι εἰς δύο ὀνόματα τοσοῦτον προ-

σφιλή! εὐσπλαγχνίσθητε τὴν Λοδοίσκαν!

Ἐκ τῶν λυγμῶν διεκόπη ἡ φωνή της. Ὁ Μικισλᾶς ἔκλαιεν, ἡ δὲ καρδία μου κατεσπαράττετο. Τὸ θέλεις τέκνον μου; ἄς γίνῃ, συγκατανεύω, εἶπεν ὁ Πουλάβσκις· ἀλλ' εἶθε ἡ θεία πρόνοια νὰ μὴ μὲ τιμωρήσῃ δι' αὐτὴν τὴν πρὸς σὲ χάριν μου! Τότε ἡ Λοδοίσκα μᾶς ἐνηγκαλίσθη ἀμφοτέρους μὲ τρσαύτην ἀγαλλίασιν, ὡς ἂν αἱ δυστυχίαι μας εἶχον τελειώσῃ. Δύο ἐπιστολάς ἄφησα εἰς τὸν Μικισλᾶν διὰ νὰ τὰς στείλῃ, τὴν μὲν πρὸς τὰς ἀδελφάς μου, τὴν δὲ πρὸς τὸν Βολεσλᾶ· τοὺς ἀπεχαιρέτων, παραγγέλων αὐτοῖς νὰ ἐνεργήσωσι τὰ πάντα πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς προσφιλοῦς μοι Δορλίσκας. Ἠλλάξαμεν τὰ ἐνδύματά μας, ἡ Λοδοίσκα ἐφόρεσεν ἀνδρικά, μετεχειρίσθημεν δὲ ὅλα τὰ μέσα διὰ νὰ μεταμρφωθῶμεν ἐξωτερικῶς. Οὕτω μετημφισμένοι, μὲ ξίφη καὶ πιστόλας ὀπλισμένοι, καὶ ἔχοντες ἀρκετὴν ποσότητα χρυσοῦ, κειμήλιά τινα καὶ ὄλους τοὺς ἀδάμαντας τῆς Λοδοίσκας, ἀπεχαιρετήσαμεν τὸν Μικισλᾶν καὶ ἐσπεύσαμεν νὰ προφθάσωμεν εἰς τὰ δάση.

Ὁ Πουλάβσκις μᾶς διεκρίνωσε τὸν σκοπὸν του, ὅτι ἀπεφάσισε νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Τουρκίαν, ὅπου ἠλπιζε νὰ ἐπιτύχῃ ὑπηρεσίας τινὸς εἰς τὸν στρατὸν τοῦ Σουλτάνου, ὅστις δύο ἤδη ἔτη ἀντιπαρετάττετο κατὰ τῆς Ῥωσσίας εἰς δυστυχῆ πόλεμον. Ἡ Λοδοίσκα οὐδῶλος ἐτρόμαξε διὰ τὸ μᾶκρος τῆς μελλούσης ὁδοιπορίας μας. Ἐπειδὴ δὲ μήτε νὰ τὴν γνωρίσωσι, μήτε νὰ τὴν ἀναζητήσωσιν ἐφοβεῖτο, ἀνέλαβεν αὐτὴ τὴν φροντίδα τοῦ ν' ἀπέρχεται προμηθεύουσα τὰ τῆς ζωοτροφίας. Ἄμα ἔφεγγεν, ἀποσυρόμενοι εἰς τὰ δάση, ἐκρυπτόμεθα εἰς τοὺς κορμούς τῶν δένδρων, ἢ εἰς τὰς βατώδεις συδενδρίας καὶ ἀνεμένομεν νὰ νυκτώσῃ, διὰ νὰ ἐξηκολουθήσωμεν τὴν πορείαν μας. Οὕτω ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας διεσφύγαμεν τὰς ἀναζητήσεις τῶν Ῥώστων, οἵτινες δραστηρίως μᾶς κατεδίωκον.

Ἐσπέραν τινά, ὅτε ἡ Λοδοίσκα, πάντοτε μετημφισμένη χωρικά, ἐπανήρχετο ἐξ ἑνὸς πλησίον χωριδίου, ἀγοράσασα ζωοτροφίας, δύο λαφυραγωγοὶ Ῥῶσσοι ἐπέπεσον κατ' αὐτῆς εἰς σερχομένης εἰς τὸ δάσος, ὅπου ἡμεῖα κεκρυμμένοι· ληλατήσαντες δὲ αὐτὴν ἠτοιμάζοντο καὶ νὰ τὴν ἀπεκδύσωσι, ἀλλ' ἰδόντες ἡμᾶς, δραμόντας εἰς τὰς κραυγὰς της ἐκ τοῦ ἀσύλου μας πρὸς βοήθειαν, ἔφυγον. Τότε ἡμεῖς φοβηθέντες, μήπως αὐτοὶ διηρνούμενοι τὸ συμβᾶν εἰς τὸ τάγμα, ὅπου ἀνῆκον, διεγείρουν ὑπονοίας ἐκ τοῦ παραδόξου τούτου συναντήματος, καὶ ἔλ-

ἴωσι νὰ μᾶς ἀρπάσωσιν ἐκεῖθεν, ἀπεφασίσαμεν ν' ἀλλάξωμεν ὁδόν. Διὰ νὰ μὴ ὑποπτευθῶσι δὲ τὰ ἔγνη μας, ἀντὶ νὰ προχωρήσωμεν κατ' εὐθείαν εἰς τὰ ὄρια τῆς Τουρκίας, συνεφωνήθη νὰ διευθυνθῶμεν πρὸς τὴν Πολεζίαν, διὰ τινος μακρᾶς περιστροφῆς. ἀκολούθως εἰς τὴν Κριμαίαν καὶ ἐκεῖθεν νὰ μεταβῶμεν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Ἄφου ὑπέστημεν τὰς μεγίστας κακουχίας τῆς πειρείας, εἰσῆλθομεν εἰς τὴν Πολεζίαν. Ὁ Πουλάβσκις ἔκλαυσε καταλείπων τὴν πατρίδα του. Τρυλάχιστον ὅσον ἠδυνάμην τὴν ὑπηρέτησα, ἀνέκραξεν αὐτὸς μὲ ἄλλως ψυχῆς, καὶ δὲν ἀπέρχομαι εἰμὴ μὲ σκοπὸν νὰ τὴν ὑπηρετήσω αὐτίς!

Ἐκ τοσούτων κακοπαθειῶν αἱ δυνάμεις τῆς Λοδοίσκας ἐξήντλήθησαν, ὥστε, φθάσαντες εἰς Νοβόγοροδ, ἐμείναμεν διὰ ν' ἀναπαυθῆ, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἡμέρας τινάς, ἀλλ' οἱ ἐργάριοι, τοὺς ὁποίους ἠρωτήσαμεν μὲ ἀδιαφορίαν, μᾶς εἶπον, ὅτι στρατιῶται περιήρχοντο τὰ περίξ διὰ νὰ συλλάβωσι Πουλάβσκιον τινά, ὅστις ἐνήργησε τὴν ἀρπαγὴν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας. Ταῦτα ἀκούσαντες, ἐτρομάξαμεν εὐλόγως καὶ ἐμείναμεν ὥρας τινάς ἐκεῖ διὰ ν' ἀγοράσωμεν ἵππους. Ἐκεῖθεν διαβάντες τὸν Δέσναν ἄνωθεν τῆς Κζερνικόβης καὶ ἀκολουθῶντες τὰς ὄχθας τοῦ Σούλα, τὸν διήλθομεν εἰς Περεβολόγκνιν, ὅπου ἐμάθομεν, ὅτι ὁ Πουλάβσκις ἀνεγνωρίσθη εἰς Νοβόγοροδ, ἀλλ' ἐπρόλαβε φυγὸν πρὸ τινων ὠρῶν ἐκ τῆς Νιζίνης, καὶ ὅτι παρηκολουθεῖτο. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ φύγωμεν καὶ ἐκεῖθεν, καὶ νὰ παρεκτραπῶμεν ἐκ δευτέρου τῆς ὁδοῦ ὅθεν κατεχώθημεν εἰς τ' ἀπέραντα δάση, τὰ περιβάλλοντα τὴν μεταξὺ τοῦ Σάλα καὶ Σεῖμα χώραν.

Ἰδόντες σπήλαιόν τι, ἠθελήσαμεν νὰ διαμείνωμεν ἐκεῖ, ἀλλ' ἐπειδὴ μία ἄρκτος παρετάχθη κατὰ τὴν εἰσοδόν, τὴν ἐφονεύσαμεν, καὶ ἐφάγαμεν τοὺς σκύμνους τῆς. Ὁ Πουλάβσκις ἦτο τραυματισμένος, ἡ δὲ Λοδοίσκα ἐξήντλημένη μόλις ὑπεστηρίζετο, τὸ δὲ δριμύ ψύχος μᾶς ἐβασάνιζεν. Ἐπειτα καταδιωκόμενοι ὑπὸ τῶν ρώστων εἰς μέρη κατωκτιμένα, ἐπαπειλούμενοι ὑπὸ τῶν θηρίων εἰς ἐκείνην τὴν εὐρείαν ἔρημον, μὴ ἔχοντες ἄλλα ὄπλα ἐκτὸς τῶν ξιφῶν μας, καὶ ἐντὸς ὀλίγου ἠναγκασμένοι καὶ τοὺς ἵππους μας νὰ φάγωμεν, τί ἠθέλομεν γείνει; Ὁ ἐπικείμενος κίνδυνος τοῦ πενθεροῦ μου καὶ τῆς συζύγου μου μ' ἐτρόμαξεν, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο. Ἀπεφάσισα λοιπὸν νὰ τοῖς χορηγήσω, διὰ πάσης θυσίας, τὰς ἀπαιτούμενας εἰς τὴν στά-

σιν των συνδράμας, πλέον οίχτρον τῆς ἐμαυτοῦ. Ἀφήσας δὲ ἀμφοτέρους, ἐπὶ ὑποσχέσει, ἵνα ἔλθω ἐντὸς ὀλίγου νὰ τοὺς εὕρω, λαβὼν καὶ μέρος τῶν ἀδαμάντων τῆς Λοδοίσκας, ἠκολούθησα τὰς ὄχθας τοῦ Οὐάροκλου. Σημείωτον, ἀγαπητέ μοι, ὅτι εἰς ὄδοιπὸρος ἀποπεπλανημένος εἰς ταύτην τὴν εὐρυτάτην χώραν, καὶ καταντήσας νὰ περιπλανᾶται, ἄνευ πυξίδος καὶ ὁδηγοῦ, εἶναι ἠναγκασμένος ν' ἀκολουθῆ τοὺς ποταμούς, διότι εἰς τὰς ὄχθας των ἀπαντῶνται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατοικίαι. Ὁ σκοπός μου ἦτο νὰ φθάσω ὅσον τάχιστα εἰς τινὰ ἐμπορικὴν πόλιν ὁδηγούμενος λοιπὸν ἀπὸ τὰς τοῦ Οὐάροκλου ὄχθας καὶ ὁδεύων νυχθημερόν, εὐρέθην εἰς Πουλτάβαν τὴν τετάρτην ἡμέραν. Ἐκεῖ μετῆλθον τὸν ἔμπορον τῆς Βολγορόδης, καὶ ἔμαθον, ὅτι ἀνεζήτουν τὸν Πουλτάβσκην, ἡ δὲ βασίλισσα τῆς Ρωσσίας εἶχε στείλει πανταχοῦ τὰ χαρακτηριστικά του, μὲ τὴν διαταγὴν νὰ τὸν συλλάβωσι νεκρὸν ἢ ζῶντα, ὅπου τὸν εὕρωσι. Πωλήσας εὐθύς τοὺς ἀδάμαντάς μου, ἠγγύρασα πυρίτιδα, ὅπλα, παντός εἶδους ζωοτροφίας, ἐπιπλα, εὐτελεῆ μὲν ἀλλὰ ἀναγκαῖα, καὶ πᾶν ὅ,τι ἔκρινα ἀρμόδιον πρὸς ἀνακούφισιν τῆς ταλαιπωρίας μας. Ταῦτα πάντα ἐφόρτισα εἰς μίαν ἄμαξαν, ζεύξας δὲ τέσσαρας ἵππους, μόνος μου τὴν διεύθυνα. Ἐπιστρέφων ὑπέστην ἀπείρους δυσκολίας καὶ μόχθους· ὁκτὼ ἡμέραι παρήλθον ἕως νὰ φθάσω εἰς τὴν δάσος.

Ἐκεῖ ἐτελείωσεν ἡ ἐπίμοχθος καὶ κινδυνώδης ὁδοιπορία μου, διότι ἔμελλον νὰ συνδράμω τὸν πενθερόν μου, τὴν σύζυγόν μου, νὰ ἴδῶ ὅ,τι εἶχα ἐρασιμώτερον εἰς τὸν κόσμον, καὶ μολόντοῦτο, ἀγαπητέ μοι Βελμών, δὲν ἠδυνήθην νὰ αἰσθανθῶ χαράν. Οἱ φίλοιστοί ἡμῶν δὲν πιστεύουσιν εἰς τὰ πρῶαισθήματα . . . Σὲ θεσπίζω, φίλε μου, ἀκούσιος ἀνησυχία μὲ κατελάμβανεν· ἡ ψυχὴ μου ἦν εἰς κατάπληξιν, καὶ ἔν τι ἐφαίνετο προμηκευδὴν με, ὅτι ἡ θλιβερωτάτη στιγμή τῆς ζωῆς μου ἤγγιζεν.

Ὅταν ἀνεχώρησα, εἶχον διασπείρει κατὰ διαστήματα γάλικας, διὰ ν' ἀναγνωρίσω τὴν ὁδόν μου, ἀλλὰ δὲν τοὺς εὕρον πλέον πρὸς τούτους, εἶχα ἐκχόψει μὲ τὸ ξίφος μου φλοιοὺς πολλῶν δένδρων, τὰ ὑπῆα δὲν ἠδυνήθην ν' ἀναγνωρίσω. Ἐμβὰς εἰς τὸ δάσος ἐφώναζα μ' ὄλην τὴν δύναμιν καὶ ἐκ διαλειμμάτων ἐπυροβόλουν, ἀλλὰ κανεὶς δὲν μ' ἀπεκρίνετο. Δὲν ἐτόλμων οὔτε νὰ προχωρήσω, φοβούμενος μήπως χαθῶ, οὔτε ν' ἀπομακρυνθῶ τῆς ἀμάξης, τῆς τήσον ἀναγκαίας εἰς τὸν Πουλτάβσκην, τὴν θυγατέρα του καὶ εἰς ἐμὲ τὸν ἴδιον.

Λφου ἐνύκτωσεν, ἠναγκάσθην νὰ παύσω τὰς ἐρεῦνας μου, καὶ διενυκτήρευσα ὡς καὶ πρότερον. Περιτυλυθῆεις εἰς τὴν μανδύαν μου, κατεκλίθην ὑπὸ τὴν ἄμαξάν μου, ἦν περιέφραξα μὲ τὰ εὐτελῆ ἐπιπλά μου, καὶ οὕτω ὠχυρώθην κατὰ τῶν ἀγρίων θηρίων. Τὸ δριμύ ψυχρὸν, ἢ πίπτουσα χιών, ἦτις περὶ τὴν αὐγὴν ἐσκέπαζε τὴν γῆν, δὲν μ' ἄφησαν καθόλου νὰ κοιμηθῶ. Τότε θανατηφόρος ἀθυμία μὲ κατέλαβεν· οἱ γαλικές μου, δι' ὧν ἤθελον ὀδηγηθῆ, ἦσαν καταχωμένοι, ὥστε ἐφαίνετο ἀδύνατον νὰ ἐπανεύρω τὸν πενθερόν μου καὶ τὴν σύζυγόν μου.

Ἄρά γε ὁ ἵππος, ὅστις τοῖς ἔμεινεν, ὅταν ἀνεχώρησα, ἐπήρηκῃσε ἕως τότε πρὸς τροφήν των; ἢ πείνα, ἢ φρικαλέα πείνα δὲν τοὺς ἠνάγκασε νὰ ἐξέλθωσι τοῦ ἀσύλου των; εὐρίσκοντο εἰσέτι εἰς αὐτὴν τὴν τρομερὰν ἔρημον, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχον πλέον ἐκεῖ, πῶς νὰ διανύσω εἰς τὸ ἐξῆς χωρὶς αὐτῶν τὴν ἀθλίαν ζωὴν μου; . . . Ἄλλ' ἠδυνάμην νὰ πιστεύσω, ὅτι ὁ Πουλάβσκη ἐγκατέλιπε τὸν γαμβρόν του, ἢ δὲ Λοδοίσκα συγκατένευσε ν' ἀποχωρισθῆ τοῦ συζύγου της; ὄχι βέβαια. Ἄρά γε εὐρίσκοντο εἰς αὐτὴν τὴν φρικώδη ἔρημον, καὶ ἂν ἤθελον τοὺς ἐγκαταλείψει, ἔμελλον ν' ἀποθάνωσιν ἐκ τῆς πείνης καὶ τοῦ ψύχους. Ταῦτα διανοούμενος ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ, ἔλαβα τὴν ἀπόφασίν μου καὶ δὲν ἐσυλλογίσθην μήπως, ἀπομακρυνόμενος πολὺ τῆς ἀμάξης μου, κινδυνεύσω νὰ μὴ εὔρω καὶ αὐτήν. Ὁ μόνος μου ἀγὼν ἦτο νὰ ἐπιφέρω συνδρομὴν τινα εἰς τὸν πενθερόν μου καὶ τὴν σύζυγόν μου.

Λαβὼν τὸ πυρόβολον καὶ πυρίτιδα ἐφόρτωσα ἓνα ἵππον μου μὲ ζωοτροφίας καὶ προχωρήσας εἰς τὸ δάσος περισσότερον τῆς προιούσης, ἀνέκρχξα μὲ ὅλην τὴν δύναμιν, καὶ πολλάκις ἐπυροβόλησα· ἀλλὰ βαθυτάτη σιωπὴ ἐπεκράτει εἰς τὰ πέριξ· φήσας εἰς τι μέρος, τὸ πυκνότερον τοῦ δάσους, ὅπου δίοδος δὲν ὑπῆρχε διὰ τὸν ἵππον, ἔδρασα αὐτὸν εἰς ἓν δένδρον, καὶ ἐκ τῆς ἀπελπισίας μου παραβλέψας ὅποιονδήποτε συνάντημα, προσχώρησα μὲ τὸ ὄπλον καὶ ἐν μέρος τῶν ζωοτροφῶν. Δύο ὥρας καὶ ἐπέκεινα ἐπλανήθην, τὰ δὲ βάσανά μου κῦξαν, ὅτε τέλος πάντων παρετήρησα θήματα ἀνθρώπινα ἐπὶ τῆς χιόνος κεχαραγμένα.

Ἐνισχυθεὶς ἐκ τῆς ἐλπίδος, ἠκολούθησα τὰ νοσηρὰ ταῦτα ἔγνη, καὶ ὄχι μακρὰν εἶδον τὸν Πουλάβσκη σχεδὸν γυμνόν, κατατετραχωμένον ἐκ τῆς πείνης, καὶ σχεδὸν ἀγνώριστον εἰς

τοὺς ἰδίους μου ὀφθαλμούς. Ἰγωνίζετο δὲ νὰ συρθῆ πρὸς ἐμὲ καὶ ἀποκριθῆ εἰς τὰς φωνάς μου. Ἄμα τὸν ἐπλησίασα, ὀρμήσας μετ' ἀπληστίας εἰς τὴν τροφήν, ἣν τῷ ἔφερον, τὴν κατεβρόχλι-
σε. Τὸν ἠρώτισεν τοῦ ἦτο ἡ Λοδοίσκα· φεῦ! μοι εἶπε, μετ' ὀλίγον θὰ τὴν ἰδῆς! Ἐτρόμαξα εἰς τὸ ὕψος τῶν λόγων του. Φθάσας δὲ εἰς τὸ σπῆλαιον, προδιατεθειμένος εἰς τὸ ὀλέθριον θέαμα, ὕπερ μὲ ἀνέμενε, βλέπω τὴν Λοδοίσκην περιτυλιγμένην μὲ τὰ φορέματά της καὶ μὲ τὰ τοῦ πατρός της ἐσκεπασμένην ἦτο δὲ ἐξυπλωμένη ἐπὶ στρώματος ἐκ φύλλων ἡμισεσηπύτων. Αὐτὴ ἀνεγείρασα μετ' ὀγωνίας τὴν καταβεβαρυμένην κεφαλὴν της, ἀποποιηθεῖσα τὰ σιτία, ἄπερ τῇ ἔφερα, δὲν πεινῶ μ' εἶ-
πεν· ὁ θάνατος τῶν τέκνων μου, ἡ ἀπώλεια τῆς Δορλίσκας, αἱ τόσον μακρὰ καὶ ἐπίπονοι ὁδοιπορίαι μας, οἱ διὰ παντὸς ἀλλεπάλληλοι κίνδυνοι, ταῦτα πάντα μὲ ἐθέριταν· δὲν ἠδυνή-
θην πλέον νὰ ἀνθῆξω κατὰ τῆς κακοτυχίας καὶ θλίψεως . . . Ἀποθνήσκω φίλε μου . . . ἤκουσα τὴν φωνὴν σου καὶ ἡ ψυ-
χὴ μου ἐστάθη . . . Σὲ βλέπω πάλιν! ἡ Λοδοίσκα ἐπέπρωτο ν' ἀποθάνῃ εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ συζύγου, ὃν λατρεύει! . . . βροθήσων τὸν πατέρα μου . . . ἄς ζήσῃ! . . . Ζήσατε ἀμφο-
τεροί, περηγορήθητε καὶ ἐμὲ λησμονήσατε . . . Ζητήσατε πανταχοῦ τὴν ἐρασμίαν μοι . . . Δὲν ἠδυνήθη νὰ προφέρῃ τ' ὄνομα τῆς θυγατρὸς της, καὶ ἐξέπνευσεν. Ὁ πατὴρ της ἔσκαψε τὰς ἄκρας τῆς ἀπὸ τοῦ σπηλαίου, καὶ εἶδον τὴν γῆν τὴν καταγωνεύσασαν πᾶν ὅ,τι προσφιλὲς εἶχον . . . Ὡ τί στιγμή! . . . Ὁ Πουλάσκης ἐπαγρυπνήσας τὴν ἀπελπισίαν μου, μὲ ἠνάγκασε νὰ ἐπιζήσω μετὰ τὴν Λοδοίσκην.

Ὁ Λοδίνσκης ἠθέλησε νὰ ἐξακολουθήσῃ, ἀλλ' οἱ λυγμοὶ τὸν διέκοψαν. Μοὶ ἐζήτησε μίαν στιγμὴν, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν κοιτῶνά του, ἐπέστρεψε μετ' ὀλίγον κρατῶν ἐν εἰκόنيον (miniature). Ἰδοῦ, εἶπεν αὐτὸς, ἡ εἰκὼν τῆς μικρᾶς Δορλίσκας μου· ἰδὲ, πόσον εἶναι ὠραία. Εἰς τὰ ἡμιανεπτυγμένα χαρακτηριστικά της ἀναγνωρίζω τὰ τῆς μητρός της . . . Α! ἂν τοῦλάχιστον . . . — Ὡ τί θελκτικὴ μορφή! ἀνέκραξα, διακόψας τὸν Λοδίνσκην, αὐτὴ ὁμοιάζει τὴν ὠραίαν ἀξαδέλφην μου! — Ἰδοῦ ἡ ὁμιλία ἐνὸς ἐραστοῦ, μοὶ ἀπεκρίθη ἐκεῖνος· διότι πανταχοῦ βλέπει τὸ ἀντικείμενον τῆς λατρείας του! . . . Α! φίλε μου, ἂν τοῦλάχιστον ἀπελάμβανα τὴν Δορλίσκαν! ἀλλ' εἶναι δώδεκα ἔτη ἀφ' οὗ εἰς μάτην τὴν ζητῶ, ἄ· μὴ ἐλπίσω πλέον.

Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐπληροῦντο εἰσέτι δακρύων, ἄπερ ἐπάσχι-

σε νὰ κρατήσῃ. Ἀνέλαβε, τέλος πάντων μὲ ὕψος συγκινητικόν, τὴν σειρὰν τῶν δυστυχιῶν του.

Ὁ Πουλάβσκις, ὃν ἡ καρτεροψυχία πώποτε δὲν ἐγκατέλειψεν, ἀναλαβὼν τὰς δυνάμεις του, μὲ ἠνάγκασε νὰ φροντίσωμεν ἀμφοτέρω περὶ τῆς ἀτομικῆς ὑπάρξεώς μας. Παρακολούθησαντες τὰ ἐπὶ τῆς γιγνόμενης θύματά μου, ἐφθάσαμεν εἰς τὸ μέρος, ὅπου εἶχον ἀφίσει τὴν ἀμαξίαν μου, τὴν ὁποίαν ἀμέσως ἐκφορτώσαντες, ἐκαύσαμεν, διὰ ν' ἀφαιρέσωμεν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μας τὸ ἐλάχιστον ἴχνος ὑποψίης περὶ τῆς καταφυγῆς μας. Μὲ τοὺς ἵππους μας, οὗς διεβιβάσαμεν διὰ τινῶν περιστροφῶν, κατορθώσαμεν νὰ μεταφέρωμεν εἰς τὸ σπήλαιόν μας τὰ ἐπιπλά καὶ τὴν ζωοτροφίαν μας, τὰ ὅποια ἔπρεπε νὰ οἰκονομήσωμεν, ἂν ἠθέλαμεν νὰ μείνωμεν πολὺν καιρὸν εἰς ταύτην τὴν ἔρημον. Φονεύσαντες τοὺς ἵππους μας, ὡς μὴ ἔχοντες νὰ τοὺς συντηρήσωμεν, μετεχειρίσθημεν πρὸς τροφήν τὴν σάρκα των, ἥτις ἐκ τῆς δριμύτητος τοῦ χρεμῶνος διετηρήθη ἀβλαβῆς ἡμέρας τινάς· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, ἐπειδὴ καὶ τὸ κυνήγιόν μας μικρὰν βοήθειαν μόνον μᾶς ἐχορήγει, ἔπρεπε ν' ἀρχίσωμεν τὰς ζωοτροφίας μας, αἱ ὅποια ἐντὸς τριῶν μηνῶν ὅλαι καταναλώθησαν.

Ἄλλο δὲν μᾶς ἔμεινεν εἰμὴ χρυσᾶ τινὰ νομίσματα, καὶ οἱ πλεῖστοι ἐκ τῶν ἀδαμάντων τῆς Λοδοίσκας. Ἐνὰ κίμων καὶ δευτέραν ὀδοιπορίαν εἰς τὴν Πουλτάβαν, ἢ κάλλιον νὰ διακινδυνεύσωμεν, ἀφίνοντες τὸ καταφύγιόν μας; Τέλος πάντων ἔνεκα τῶν σκληρῶν βασάνων, ἅπερ ὑπέστημεν ἐκεῖ, ἀπεφασίσασαμεν τὸ δεύτερον.

Ἐξελθόντες λοιπὸν τοῦ δάσους, διέβημεν τὸν Σέϊμαν πλησίον τῆς Ρύλκσκις, ὅπου ἠγοράσαμεν λέμβον, μετημφισμένοι δὲ ὡς ἀλιεῖς, κατέβημεν τὸν ποταμὸν καὶ εἰσῆλθομεν εἰς τὸν Δίσναν. Τὸ πλοιάριόν μας ἐξητάσθη εἰς τὴν Κζερνκόβην· ἀλλ' ἡ ταλαιπωρία τὸσον παρήλλαξε τὸν Πουλάβσκιον, ὥστε ἦτο ἀδύνατον νὰ γνωρισθῇ. Ἐκεῖθεν πλεύσαντες τὸν Δνίπερον, διήλθομεν τὸ Κίεβον πρὸς τὴν Κριλόβην, ἐνθα ἠναγκάσθημεν νὰ δεχθῶμεν ὡς ἐπιβάτας στρατιώτας ῥώσους διὰ τὸ ἀντικρου μέρος, οἵτινες ἀπέρχοντο νὰ ἐνωθῶσι μὲ μικρὸν τινα στρατόν, μαχόμενον κατὰ τοῦ Πουγατσχέβ (1) εἰς τὴν Ζαπορίσιαν ἐ-

(1) Ὁ Ἰεμελιάν Πουγατσχέβ, Κοζάκος τῆν φυλὴν, γεννηθεὶς τὸ 1726, ἐκάρηξεν ἐκυτὸν τὸ 1775 ὡς Πέτρον τὸν γ'· πρὸ δεκαετίας δι' ἀγχόνος δο-

μάλομεν τὴν ἄλωσιν τῆς Βενδέρης (Βεσσαραβία), καὶ τῆς Ὀζακώδης (Χερσών), τὴν κατάκτησιν τῆς Κριμαίας, τὴν καταστροφὴν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Βεζιρόγλου. Ὁ Πουλάβσκις ἀπληπισμένος, ἤθελε νὰ περιέλθῃ τὰς χωριζούσας αὐτὸν ἀπὸ τὸν Πουγατσχέβ ἐκτεταμένας χώρας, καὶ νὰ ἐνωθῆ μὲ τὸν ἐχθρὸν τοῦτον τῶν Ῥώσων· ἀλλ' αἱ κακουχίαι μᾶς ἠνάγκασαν νὰ μείνωμεν ἐκεῖ. Ἡ ἀκλόουθως γενομένη εἰρήνη μεταξὺ τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης καὶ τῆς Ῥωσσίας μᾶς ἐχορήγησε τὸ μέσον νὰ εἰσέλθωμεν εἰς Τουρκίαν.

Διελθόντες πεζῶς καὶ πάντοτε μετημφισμένοι τὸ Βουδζιάκ, ἐν μέρος τῆς Μολδαυίας καὶ Βλαχίας, μετὰ τοσαύτας κακοπαθείας, ἐφθάσαμεν εἰς Ἀνδριανούπολιν. Ἐκεῖ συλληφθέντες ἐνήχθημεν ἐνώπιον τοῦ καδῆ, ἐπὶ λόγῳ ὅτι ἠθελήσαμεν νὰ πωλήσωμεν καθ' ὁδὸν ἀδάμαντας, οὓς συμπαιρένεται νὰ ἐκλέψαμεν ἢ τοιαύτη δὲ καθ' ἡμῶν ὑποψία προῆλθεν ἕνεκα τῶν εὐτελῶν ἐνδυμάτων μας. Ὁ Πουλάβσκις ἐφανερῶθη εἰς τὸν καδῆ, ὅστις μᾶς ἀπέστειλεν ὑπὸ ἀσφαλῆ φύλαξιν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Φθάσαντες ἐκεῖ ἐπαρυσιάσθημεν δι' ἀδείας εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅστις μᾶς προσδιώρισε κατοικίαν καὶ ἀνάλογον σύνταξιν ἐκ τοῦ ταμείου του. Τότε γράψας εἰς τὰς ἀδελφάς μου καὶ τὸν Βολεσλᾶ, ἔλαβον ἀπάντησιν, ὅτι ἡ περιουσία τοῦ Πουλάβσκι κατεσχέθη, στερηθέντος τοῦ βαθμοῦ του καὶ καταδικασθέντος εἰς κεφαλικὴν ποινὴν. Εἰς ταῦτα ὁ πενθερός μου ἐξεπλάγη καὶ ἠγανάκτησε, κατηγορηθεὶς ὡς βασιλοκτόνος· διὸ ἐγράψεν ἱκανὰ πρὸς ἀπολογίαὺν του. Πάντοτε δὲ καταφλεγόμενος ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος, πάντοτε παρυσυρόμενος ὑπὸ τοῦ ἀσπίνδου μίσους, ὅπερ ὤμωτε κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, δὲν ἔπαυσε, καθ' ὅλην τὴν εἰς Τουρκίαν τετραετῆ διαμονὴν μας, ὑπενεργῶν ἵνα ἡ Πύλη κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Κατὰ τὸ 1774 παράφορος λύσσα τὸν ἐκυ-

---

λοφονηθέντα, διαταγῇ τῆς ἑ'. Αἰκατερίνης, συζύγου του. Προσεκτίσατο μέγαν ἀριθμὸν ὀπαδῶν ἐκ τῶν συμπατριωτῶν του, ἐκυρίευσε φρούρια, διήλθε πολλὰς ἐπαρχίας, ἐνθα διεκρίθη, τρομερᾶς ὀμότητος διαπράξας, καὶ παρ' ὀλίγον ἦν νὰ καταλάβῃ καὶ τὴν Μόσχαν, ἀλλὰ ἀποθάρβυνθεὶς, τοῦ κόμματος του ἐλαττωθέντος, παρεδόθη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τῶν συμμάχων του, ἐπὶ ἀμοιβῇ 100,000 ρουβλίων. Ἐγκλεισθεὶς εἰς σιδηροῦν κλωβίον, μετεκομίσθη εἰς Μόσχαν, ἐνθα ἐθανατώθη τὸ 1775. Ἡ Κυρία Ἄδ. Ὁρδὲ ἐδημοσίευσε τὸ 1809 τὰ περὶ αὐτοῦ, μυθιστορία μᾶλλον θεωρούμενα,

ρίευσεν, ὅτε ἤκουσε περὶ τῆς τριπλῆς εἰσβολῆς, (1) ἣτις ἀφῆρει ἀπὸ τὴν δημοκρατίαν τὸ τρίτον τῶν κτήσεών της. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1776, οἱ στασιασταὶ ἀπεξάσισαν νὰ ὑποστηρίξωσι διὰ τῶν ὅπλων τὰ παραβιασθέντα δικαιώματά των. Ἡ πατρίς μου ἐστερήθη τῆς ἐλευθερίας της, μ' εἶπεν ὁ Πουλάσκις. Ἄχ! τοῦλάχιστον ἄς ἀγωνισθῶμεν ὑπὲρ ἐκείνης ἐνὸς νέου ἔθνους.

Ἀπελθόντες εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἐπεβιβάσθημεν ἐπὶ πλοίου διὰ τὴν Ἀβάναν ἀποπλέοντος, ἐκεῖθεν μετέβημεν εἰς τὴν Φιλαδέλφειαν. Ἡ βουλὴ μᾶς διώρισε εἰς τὸν στρατὸν τοῦ στρατηγοῦ Οὐάσιγκτῶνος (α). Ὁ Πουλάσκις κατατηκόμενος ὑπὸ

(1) Διαμελισμὸς τῆς Πολωνίας γενόμενος ὑπὸ τῆς Ἀυτοκρατορίσεως τῆς Ῥωσσίας, τοῦ Ἀυτοκράτορος τῆς Ἀυστρίας καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Πρωσσίας.

(α) Οὐάσιγκτῶν (Γεώργιος), ἰδρυτὴς τῆς τῶν Ἰνωμένων Πολιτειῶν δημοκρατίας, γεννηθεὶς τῷ 1732 εἰς τὸ Βριτγκρέκ (Βιργινία), διατέλεσε μηχανικὸς γεωμέτρης, ἔπειτα ἀξιωματικὸς τῆς πολιτοφυλακῆς κατὰ τὸν πόλεμον τῶν ἀγγλῶν ἐναντίον τῶν γάλλων τοῦ Καναδά (1754 — 1760) παρέσχε δειγμάτια προτερημάτων καὶ ἀπεύρηθη ἔχων βαθμὸν Συνταγματάρχου. Κατὰ τὰς τραχὰς τῶν ἀγγλικῶν ἀπεικιῶν, ἦτο εἰς τῶν ἑπιβουλευτῶν τῆς Βιργινίας εἰς τὴν σύνοδον τῆς Βοστώνης (1774), καὶ μετ' αὐτὸν παρέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς Ἀγγλοαμερικανικῆς στρατιᾶς (1775). Διὰ σπαταίας φρονήσεως, εὐσταβίας καὶ ἰκανότητος ἀνεπλήρωσε τὰς ἐλλείψεις ὄλων τῶν μέσων, ὑποστηριζόμενος δὲ ὑπὸ γαλλικῶν τινων ἐπικουριῶν ἀντίρρυσιν, οὐχὶ ἄνευ δυσχερειῶν, τοὺς Ἀγγλους στρατηγεὺς Χόδκν, Κλίντωνα, Βουργουύνην, Κοουούάλην. Μετὰ δὲ παντοίας ἐπιτυχίας, ἐπολιώρκησε τοῦτον εἰς τὸ Ἰόρκ—Τόουν, καὶ τὴν ἠνάγκασιν εἰς συνθηκολόγησιν (1781), μεθ' ἧν ἐπῆλθεν ἡ τῶν Βερσαλλιῶν εἰρήνη (1783) καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας ἀναγνώρισις τῆς Ἀμερικανικῆς ἀνεξαρτησίας. Τότε ὁ Οὐάσιγκτῶν διέλυσεν ἀταράχως τὸν στρατὸν, παρητήθη τῆς τοῦ ἀρχιστρατηγοῦ ἐντολῆς καὶ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἰδιωτικὸν βίον. Τακτικῆς Κυβερνήσεως συστάσεως (1789), ὁ Οὐάσιγκτῶν ἐξελέχθη πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως, διὰ τετραετίαν· τὸ δὲ 1793 ἀνεξελέχθη διὰ νέαν τετραετίαν. Διετήρησε τὴν εἰρήνην μετὰ τὴν Εὐρώπην, ἣν ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις συντάραττε, ἔμεινεν οὐδέτερος κατὰ τὸν μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας πόλεμον, ἀλλ' ἐστερήθη κατὰ τι τῆς δημοτικότητός του, ἀντιπαθεὶς κατὰ τῶν δημαγωγικῶν δεξιοῶν. Τὸ 1797 ἀπέθετο τὴν ἰσχύν, μετὰ δὲ διετίαν ἀπέθανε, καὶ ἐθεωρήθη καθολικῶς ὡς εἰς τῶν σοφωτέρων καὶ χρηστοτέρων ἀνδρῶν ἐξ ὧων ποτὲ ἐκυβέρνησαν ἓν ἔθνος. Ὁ βίος αὐτοῦ ἰγρᾶφη ὑπὸ Μορσάλ. (μετεφρ. Γαλ. τὸ 1807), ὑπὸ Φαμσοῦη (ὁμ. 1811). Ὁ Κ. Γυζώτ ἰδημοοίωσε τὸ 1839· Βίος, ἀνταπόκρισις καὶ συγγραφαὶ τοῦ Οὐάσιγκτῶνος, 6 τόμ. εἰς 8ον. πόνημα συνταχθέν ἐπὶ ἀξιοπιστῶν ἐγγράφων, καὶ τὸ σπουδαιότερον θεωρούμενον ἐκ τῶν ὑπαρχόντων περὶ αὐτοῦ τοῦ ἀληθῶς μεγάλου ἀνδρός.

ἀλγεινοτάτης θλίψεως, ἐρρίψοκινδύνευε τὴν ζωὴν του, δυσφύ-
ρητον δι' αὐτὸν καταντήσασαν, ἐκτιθέμενος πάντοτε εἰς τὰς
μᾶλλον κινδυνώδεις θέσεις· ἀλλὰ περὶ τὸ τέλος τῆς τετάρτης
ἐκστρατείας ἐπληρώθη πλησίον μου. Ἀφοῦ τὸν ἔφερον εἰς τὴν
σκηνὴν του, μ' εἶπεν· αἰσθάνομαι ὅτι τὸ τέλος μου ἐγγίζει,
καὶ τὴν πατρίδα μου δὲν θέλω πλέον τὴν ἐπανάδη!· σκληρὰ
ἀστυασία τῆς εἰμαρμένης! Ὁ Πουλιάσκης πίπτει ὕμα ὑπὲρ
τῆν ἀμερικανικῆς ἐλευθερίας, ἐνῶ οἱ Πολωνοὶ εἰσὶν ὑπὸ τὸν
ζυγόν! . . . Ὄπου καὶ ἂν εὐρεθῆς, Λοβίνσκη, διεγερθήτω τὸ
μίσός σου! Σὺ ἐπολέμησας τόσον ἐνδόξως ὑπὲρ τῆς Πολωνίας!
ἢ ἀνάμνησις λοιπὸν τῶν κατορθωμάτων σου καὶ τῶν καθ' ἡ-
μῶν ὕβρειων ἃς ἀναζωπυρήσῃ τὴν εὐτολμίαν σου! τὸ ξίφος σου,
τοσάκις αἱματοβαφὲν κατὰ τῶν ἐχθρῶν σου, ἃς στρέψῃ κατὰ
τῶν δυναστῶν σου! ἃς φοιῶσιν ἀναγνωρίζοντες αὐτὸ, καὶ,
ἐνθυμούμενοι τὸν Πουλιάσκην, ἃς τρέμωσιν . . . Αὐτοὶ ἤρπα-
σαν τὰς περιουσίας μας, ἐδολοφόνησαν τὴν γυναῖκά σου, ἀφῆρ-
ψαν τὴν θυγατέρα σου καὶ ἠμαύρωσαν τ' ὄνομά μου! . . .
Δι' ἑσέβαροι διεμερίσαντο τὰς ἐπαρχίας μας! Ταῦτα πάν-
τοτε μὴ λησμονήσῃς, Λοβίνσκη! Ἐπειδὴ οἱ καταδιώχεται ἡμῶν
εἰσὶν ἐπίσης καὶ οἱ τῆς πατρίδος, ἢ ἐκδίκησις καθίσταται ἀπα-
ραίτητος καὶ ἱερά. Τὸ κατὰ τῶν ῥώσων λοιπὸν μίσός σου
τρέπεται νὰ ἦναι αἰώνιον, καὶ χρεωστεῖς μέχρι ῥανίδος νὰ χύσῃς
τὸ αἷμά σου ὑπὲρ πατρίδος.

Ταῦτα λέγων ἐξέπνευσεν (α). Ὁ θάνατός του μ' ἀφῆρσε καὶ
τὴν τελευταίαν παρηγορίαν μου.

Ἰγωνίσθη, φίλε μου, ὑπὲρ τῶν Ἰνωμένων Πολιτειῶν μέχρι
τῆς ἐντελοῦς εἰρήνης, δι' ἧς ἐξησφαλίζετο ἡ ἀνεξαρτησία των.
| Μ. Κ. * ὑπηρετήσας πολὺν χρόνον τὴν Ἀμερικὴν, ὑπὸ τὸ
ἄγμα τὸ διοικούμενον ἀπὸ τὸν μαρκέσιον Δελαφαγέτην, μοι
ἔδωκε συστατικὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν βαρῶνον Ροσβέλ. Ἡ ζω-
ρὰ τοῦτου συμπάθεια, ἔνεκα τῶν περιπετειῶν μου, μᾶς συνέ-
εσε διὰ στενοτάτης παρευθὺς φιλίας. Ἀναχωρήσας ἐκ τῆς ἐ-
παρχίας του ἦλθον ν' ἀποκατασταθῶ εἰς Παρισίους, ὅπου ἐγί-
ασκον, ὅτι ἐντὸς ολίγου θέλει μὲ ἀκολουθήσει. Ἐν τούτοις, αἱ
δελφαί μου ἐσύναξαν λείψανά τινα τῆς ποτὲ λαμπρᾶς πε-
ουσίας μου, καὶ μαθοῦσαι τὴν ἐνταῦθα ἄφιξίν μου καὶ τὴν
ἰαν ἐπωνυμίαν μου, μὲ γράφουσιν ὅτι μετὰ τινος μῆνας θέ-
ουν ἔλθει νὰ παρηγορήσωσι τὸν ἀτυχῆ Λοβίνσκη.

(α) Ἐφρονεῦθη κατὰ τὴν πολ. οργάν. τῆς Σαβάνας κατὰ τὸ 1779.

Σημείωσις εἰς τὴν σελ. 135. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Πολωνίας διηγεῖτο εἰς εὐγενεῖς (ἢ τάξεις ἰππικὰς,) ἄστοδες, χωρικούς. Οἱ τελευταῖοι ἦσαν πάντες σχεδὸν δοῦλοί, ἐφ' ὧν οἱ εὐγενεῖς εἶχον τὸ δικαίωμα ζωῆς καὶ θανάτου, δυνάμενοι μόνοι τὰ κατέχουσι γαίας. Ἀλλ' οἱ πλείστοι τῶν εὐγενῶν ἦσαν ἅπαντες πτωχοὶ καὶ ἠναγκασμένοι τὰ πωλῶσι τὴν ψῆφόν των, προσκολλώμενοι εἰς τὴν ὑψηλὴν Εὐγένειαν. Ὁ Κυβερνητικὸς τύπος τῆς Πολωνίας, κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς ὑπάρξεώς της, ἦτο πάντῃ πλημμελής· διότι τὸ στέμμα, κατ' ἀρχὰς, Διαδοχικὸν ὄν, κατέστη ἐπὶ τέλους κατ' ἐκλογὴν, (1572) παραχωρούμενον καὶ εἰς ξένους.

Ὁ βασιλεὺς οὐδέποτε εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ στρατολογεῖν, τοῦ συνθηκολογεῖν, τοῦ συμμαχεῖν, τοῦ κινεῖν πόλεμον, τοῦ ἰδρύνειν δικαστήρια κτ.λ. Οἱ νόμοι καὶ ὁ φόρος ἐψηφίζοντο ἀπὸ τὰς Διαίτας, συγκειμένας ἐκ ρουσιῶν ἢ βουλευτῶν. Ἐν αὐταῖς ἐγένετο καὶ ἡ ἐκλογὴ τοῦ βασιλέως, ἔνθα ἕμερον ὅλοι ἔφιπποι, πᾶς δὲ εὐγενῆς ἔφηβος ἠδύνατο ἐρχόμενος τὰ ψηφοφορῆ· μία δὲ μόνη ψηφὸς ἀρρητικὴ ἢ καὶ veto, (liberum veto) καλουμένη, ἐκώλυε τὴν παραδοχὴν πάσης προτάσεως. Ἐκ τούτου ἐπήγασαν αἱ διαλαὶ ἐκλογαὶ αἱ πλείστα ἀνταρσίαι, τὸ καὶ λεγόμεναι. Ἡ γερουσία ἰσχυροτέρα τοῦ βασιλέως, ὀλίγην ἐξουσίαν εἶχε. Μετὰ τὸ σῶμα τοῦτο ἤρχοντο οἱ Παλατῖνοι, οἱ Στάρωστοι (τιμαριῶται) καὶ οἱ Καστελλάνοι, (φρούραρχοι), οἵτινες καὶ τοὶ ὀλίγον ἐξαρτώμενοι τῆς κεντρικῆς ἀρχῆς, δὲν εἶχον οἱ ἴδιοι εἰμὴ περιωρισμένην δύναμιν εἰς τὰς ἐπαρχίας καὶ τοὺς Νομούς. Ἡ ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἦν ἡ Καθολικὴ, ἀλλὰ πλείστοι ἀλλόθρησκοι ἠριθμοῦντο (Λούθηροι, Σωσιριαροὶ, Ἑλλήνες μὴ ἠνωμένοι), τοὺς οὗτους πολὺν χρόνον μετεχειρίσθησαν ἐν μισαλλοδοξίᾳ, προπάντων δὲ πολλοὶ Ἰουδαῖοι, ἀπολαύοντες ἀπεναντίας μεγάλης ἐλευθερίας, ἐξ ἧς καὶ Παράδεισος τῶν Ἰουδαίων ἢ Πολωνία ἐπωνομάσθη. Ὁ Καθολικὸς κληρὸς ἦν πλουσιώτατος καὶ κατεῖχε τὰ δύο τρίτα τῶν γαιῶν. Ἡ Πολωνικὴ εἶναι διάλεκτος Σλαβικὴ.

ΒΙΛΛΕΜΑΙΝ.

Περὶ τοῦ βίου τοῦ Χρυσόστομου καὶ τῶν
τότε ἡθῶν τῆς Αἰλλῆς τῆς τε Βυζαν-
τίου καὶ τῶν κατείκων τοῦ.

Ὁ Χρυσόστομος ἐγεννήθη τὸ 344, ἐν τῇ πόλει τῆς Ἀντιο-
χείας. Ἀνετράφη ἐν τῷ χριστιανικῷ δόγματι ὑπὸ τῆς μητρός
του, ἀλλ' οὐχ ἤπτον ἐκκολοῦθαι τὴν ῥητορικὴν παρὰ τῷ Αἰ-
δανίῳ. Οὗτος μαθὼν παρ' αὐτοῦ, καθὼς διηγεῖται ὁ Χρυσόστο-
μος, ὅτι ἡ μήτηρ του ἦτο γήρῃ ἀπὸ τῆς 20^{ης} ἡλικίας, ἀπο-
ποιήθεισά δεῦτερον γάμον, ἀνέκοιχε, στροφῆς πρὸς τὸ φιλε-
δωλον ἀκροατήριόν του· «ὦ θεοὶ τῆς Ἑλλάδος! ὅποιαι γυναικες
εὐρίσκονται μετὰ τὸν αὐτῶν τῶν Χριστιανῶν!»

Ὅταν ἡ κοινωνία διετελεθῆς μίαν ἀνταγωνιστῶν διξυσίων,
αἱ συνήθεις ἐρχομένην τῷ βίῳ δὲν πρέπουσιν ἀρκετὴν σπου-
δαίτητα, ὥστε νὰ ἐπιστολήται τὴν δραστηρίαν ζῆλον τῶν
πλεονεκτημάτων. Τότε ταῦτα πάρχεται ἀπύχοντα εἰς ἐν τῶν
διαμειχόμενων στρατοπέδων. Ὁ Χρυσόστομος ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ
ἀπερῆσεν ἀγορεύων ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος τῆς Ἀντιοχείας· διότι
ἡ ἀνάγκη τῶν ἱερῶν βιβλίων τὸν κατεγράψαυτε· διὸ ὁ τῆς
Ἀντιοχείας Ἐπίσκοπος ἔσπευσε νὰ προσλάβῃ εἰς τὴν χριστιαν-
κὴν κοινωνίαν τὴν ἐλπίδα τοιούτης ἐξόμου μεγαλοφυΐας, τὸν
ἐθάπτισεν ἰδίαις χερσὶ καὶ τὸν ἀναγύρωσεν ἀναγνώστην τῆς
ἐκεῖ Ἐκκλησίας.

Ἡ ἐνθερμος ψυχὴ του εὔρεε λίαν εὐχερῆ καὶ ἀσθενῆ πύτην
τὴν διὰ τὸ ἱερατεῖον προπαρασκευῆν. Φίλος τις, ὡς αὐτὸς ζη-
λωτής, ἠθέλησε νὰ τὸν ἐπισύρῃ εἰς τὴν ἐρημὸν τῆς Συρίας, εἶθε
μονασταί τινες ἤσκουν τὴν μετάνοιαν. Ἀλλὰ ἡ μήτηρ του, ἐν
τῇ δυσχερεῖ θέσει τῆς χηρείας τῆς καὶ ἀνευ προστατοῦ, τὸν ἐξώρ-
κισε διὰ τῶν περιπαθεστέρων τῆς πατρικῆς στοργῆς ἀναμνή-
σεων νὰ παραιτηθῆ τῆς ὁδοπορίας, ἐνόσω αὐτὴ ἔζη. Ὁ Χρυσό-
στομος ἐνέδωκεν εἰς τὰς μητρικὰς παρακλήσεις.

Μετ' οὐ πολὺ ὅμως, διὰ τὴν ἀπαλλαγῆ τῶν ἐνοστάσεων τῶν
χριστιανῶν, θελόντων νὰ τὸν χειροτονήσωσιν Ἐπίσκοπον, ἀπο-
σύρθη εἰς τὰς παρακειμένης τῆς Ἀντιοχείας ἐρημίας. Ἐκεῖ συ-
νέγραψε τὴν περὶ Ἰερωσύνης πραγματείαν, πόνημα πλήρες
φαντασίας τε καὶ ἐμφοιθείας, ἐν ᾧ δικαιολογεῖται ὡς ἀποποιή-
θει τὴν ἐπισκοπείαν, ἕνεκα τῶν ἐπιμύθων καθιζόντων τῆς.
Μακρὴν πάσης φιλοδοξίας, πολλὰ ἔτη διήνυσεν ἐν τῷ ἐγκρα-

τῆς τούτου βίῳ, ὅστις ἐπικυζάνει τὰς ψυχικὰς δυνάμεις ἐπὶ το-
σοῦτον, καθ' ὅσον ἀφαιρᾷ ἀπὸ τῶν πικρῶν καὶ ἀδυναμιῶν τῆς
φύσεως.

Ὁ νέος ἀπόστολος ἐπανελήθην εἰς Ἀντιόχειαν περιεβλήθη
τοὺς τῆς ἱερωσύνης κατωτέρους βαθμούς. Μετὰ τινα ἔτη, ὁ τῆς
Ἀντιοχείας Ἐπίσκοπος Φλαβιανὸς τὸν καθιέρωσεν, ἀναθέσας
αὐτῷ τὴν διδασκαλίαν τοῦ λαοῦ ἐν ἐκείνῃ τῇ σοφῇ καὶ ἡδυπα-
θεῖ πόλει, ἧτις ἦν αἱ Ἀθήναι τῆς Ἀνατολῆς.

Κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἀρχαϊκῆς ἐκκλησίας, τὸ ἱεροκήρυγμα ἦτο
καθῆκον τοῦ ἐπισκόπου· ἀλλ' ὅτε ἐγήρασκεν, ἢ ἦν ἄμοιρος παι-
δείας, ἐγκαθίστα ἀντ' αὐτοῦ νέον τινα λειτουργὸν τοῦ νοῦ,
διότι ἡ προσλαλιὰ ἦτο τὸ τῆς λατρείας φίλτρον παρ' ἅπασιν
ἐκείνοις τῆς ἐλληνικῆς κατὰγωγῆς λαοῖς, τοὺς ὁποίους εὐγλωτ-
τοι ἱερεῖς προσῆγον τῷ Θεῷ, καθ' ὃν τρόπον κατ' ἀρχὰς μὲν ῥή-
τορες ἐκυβέρνων, ἀκολούθως δὲ σοφισταὶ ἕτερον. Διὸ ὁ Χρυ-
σόστομος περὶ ἀπονοεῖται ἀπαύστως ὡς βλέπων πολυπληθέστερον
ἄκροατήριον εἰς τὰς δημογορίας του ἢ εἰς τὰς δημοσίας προσ-
ευχάς, ἐν ᾧ πρὸς τοὺς χριστιανούς συνωθοῦντο καὶ Ἰουδαῖοι,
καὶ Ἐθνικοί.

Μεθ' ἡμετέρου τὴν Ἱερὰν Γραφὴν διὰ τῆς ζωηρᾶς ἐκείνης
φαντασίας καὶ τῆς ἀλληγορικῆς φιλοκαλίας, τοῖς ἀνατολικοῖς
εὐαρεστούσης. Ἐξέθετε μετ' εὐφραδείας, ἀνταξίας τῆς Στοᾶς
καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, τὰ καθῆκοντα τῆς ἠθικῆς· προσέβαλλε δὲ
τέλος τὰς κακίας, ὧν ἡ Ἀντιόχεια ἦν τὸ θέατρον. Περιέγραφε
τὸν μαλθακὸν βίον τῶν μεγιστάνων, τὰ ἐκ κέδρου καὶ πορφυ-
ρας παλάτια τῶν, τὸ διὰ τὰ ἵπποδρόμια πολυτελὲς τῶν δαπανῶν
των, τὸν στόμφον τῶν πλουσίων γυναικῶν, αἵτινες ἐπλήρουν
τὰς ἀγυῖας διὰ τῆς ἐκ δούλων ἀκολουθίας των, τὴν ἀλαζω-
νεϊαν τῶν φιλοσόφων, οἵτινες ὑπὸ τὰς εὐρείας στοᾶς τῆς πό-
λεως περιεπάτουν μὲ τοὺς τρίβωνάς των, τὰς μακρὰς γενειάδας
των καὶ τὴν ῥάβδον των.

Ὁ Χρυσόστομος ἐπὶ δωδεκαετίαν ἐξεπλήρου τ' ἀποστολικὰ
αὐτοῦ καθῆκοντα, ὅτε μέγα τι περιστατικὸν ἐπαρουσιάσθη εἰς
τὴν μεγαλοφυΐαν του. Κατὰ τὸ 387, ἡ πολὺπλοτος, ἡ ἡδυ-
παθὴς Ἀντιόχεια κατεταράχθη ὑπὸ ἑμμανοῦς καὶ ἐφημέρου
στάσεως, παραπλησίας πρὸς ἐκείνας, αἵτινες δύνανται νὰ ἐγερ-
θῶσι παρὰ λαῶ ἀστάτῳ τὴν φαντασίαν καὶ θηλυπρεπεῖ.

Ἐνεκα νεοφανοῦς δασμοῦ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος ἐπιβληθέντος,
τινὲς τῶν αὐτοῦ ἀξιωματικῶν ἐκκακοποιήθησαν, οἱ ἀνδριάντες

αὐτοῦ καὶ τῆς αὐτοκρατείας ἀνετράπησαν. Τὸν τρόπον διε-
δέχθη ἀμέσως ἄσκοπός τις καὶ ἄτολμος ἀνταρσία, ἡ δὲ δυστυ-
χῆς πόλις ἀνέμενεν ἐν σιγῇ τὴν ὀργὴν τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἡ χριστιανικὴ Ἀντιόχεια, ἀπὸ πολλοῦ χρόνου προσηλωμένη,
ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς τῆς ἀνατολικῆς μαθητικότητος, εἰς τὴν θρη-
σκίαν, ἡ Ἀντιόχεια, ἡ ἐχθρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ καὶ ὁ σκοπὸς τῶν
σαρκασμῶν του, ἐπόμενον ἦν, ὡς μοι φαίνεται, νὰ τύχῃ χάρι-
τος ἐνώπιον τοῦ Θεοδοσίου. Ὅθεν οὗτος παρητήθη τῆς πρώτης
ιδέας του νὰ πυρπολήσῃ τὴν πόλιν, νὰ ἐξοντώσῃ ἐν ταῖς φλόγαις
τοὺς πολίτας, ἐν μέσῳ τῶν κατοικιῶν των, καὶ νὰ ἀροτριάσῃ
τὴν γῶραν των· διότι τοιαῦτα ἦσαν αἱ ἐν τῷ ἀνακτόρῳ τοῦ
Θεοδοσίου εἰσαχθεῖσαι συμβουλαί· ἠρέσθη δὲ μόνον νὰ καθυ-
ποβάλλῃ τὴν πόλιν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν δύο ἐκτάκτων ἀπε-
σταλμένων, οἵτινες ἐπλήρωσαν τὰς εἰρητὰς ἐκ φυλακισμένων
καὶ ἐπολλαπλασίασαν τὰς δημεύσεις καὶ τὰς κολάσεις.

Εἰς ταύτην τὴν νάρκωσιν ὀλοκλήρου λαοῦ, τεθειμένου ἀνευ
ὑπερασπίσεως εἰς τὰς ἀυστηρότητας καὶ τὰς ὑπόνοιαι ἀνιλεοῦς
δικαιοσύνης, πῶθεν ἠλπίζετο συνδρομή; Τίνι τρόπῳ ἡ φιλαν-
θρωπία εἰσακουσθήσεται. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ἀντιοχείας
Φλαβιανός, σεβάσμιος γέρον, ἀναχωρήσας μακρόθεν ἀπῆλθε μέ-
χρι τῶν ἀνακτόρων τοῦ Θεοδοσίου, ὅπως ἀποπειραθῆ νὰ κάμψῃ
τὴν ὀργὴν του. Ὁ Χρυσόστομος ἀναπληροῖ τὴν θέσιν αὐτοῦ τοῦ
ἐναρέτου ἀρχιερέως. Συναιροῖζει τὸν λαόν ἐν τῷ ναῶ, τὸν πα-
ρηγορεῖ, τὸν ἐμψυχώνει, τὸν δικαιολογεῖ. Τοιοῦτον εἶναι τὸ
ἀντικείμενον σειρᾶς τινος ὁμιλιῶν, πρωτορχανῶν ἐν τῇ ἀρχαιότη-
τι, καὶ αἵτινες διασώζονται παρ' ἡμῖν ὡς μνημεῖον ἱστορίας
τε καὶ εὐφραδείας. Ἐξ οὐδενὸς ἄλλου δυνάμεθα τῷ ὄντι νὰ κα-
ταλάβωμεν καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν δύναμιν, καὶ τὰ ἦθη ἐκεί-
νης τῆς ἐποχῆς, καὶ τὴν ἐπιρροήν, ἣν ἔσχεν ἡ θρησκεία, προσ-
παθοῦσα νὰ ὑπερασπίσῃ τὸν λαόν. Ἄς ἀκούσωμεν ἐν πρώτοις
τὸν βήτορα περιγράφοντα τὴν κατὰ πλῆξιν τῆς Ἀντιοχείας.

« Αὕτη ἡ πόλις ἀπερημώθη ἐκ τοῦ φόβου καὶ τῆς δυστυχίας.
» Ἡ πατρίς, ἥτοι τὸ γλυκύτερον ἐν τῇ καρδίᾳ ἀπάντων τῶν ἀν-
» θρώπων πρᾶγμα, κατέστη ἤδη τὸ πικρότερον. Οἱ συμπολιταί
» μας φεύγουσι τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς των μετὰ τῆς αὐτῆς
» φρίκης ὡς τὰ κολαστήρια· τὸν ἀποστρέφονται ὡς τὴν ἄβυσ-
» σσον, διασώζονται ἐντεῦθεν ὡς ἐκ πυρκαϊᾶς. Ὅταν οἶκός τις
» γίνηται παρανάλωμα τοῦ πυρός, οὐχὶ μόνον οἱ ἐνοικοῦντες
» ἐξορμῶσιν, ἀλλὰ καὶ τὰς γειτνιαζούσας οἰκίας ἐγκαταλεί-

» πουσι, τὰ πάντα παραιτοῦσι διὰ τὴν σῶσιν ἕκαστος τὴν ζωὴν
» του. Τοιουτοτρόπως, ἐνῶ ἡ ὀργὴ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπίκειται
» τῆς πόλεως ταύτης ὡς πῆρ ὀρμητικόν, πάντες ἐφορμῶσι καὶ
» φεύγουσιν ἐντεύθεν, πρὶν ἢ φλοῦξ ἐκτείνῃ περαιτέρω τὴν λείαν
» τῆς, καὶ νομίζονται εὐτυχεῖς νὰ ἐπιζήσωσιν· ἀλλ' ἐν τούτοις,
» ἡ φυγὴ αὕτη δὲν ὑποκινεῖται ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ ἐχθροῦ.
» Ἡ αἰγμάλωσις αὕτη δὲν εἶναι συνέπεια μάχης τινός, διότι
» δὲν εἶδμεν τὸν ἐχθρὸν, καὶ ἕμως εἶμεθα αἰγμάλωτοι ἢ φυ-
» γάδες. »

Μετὰ ταύτας τὰς ζωγράφους περιγραφὰς, ὁ Χρυσόστομος ἐνθαρ-
ρύνει τοὺς ἀκροατὰς του διὰ τῆς εἰς τὸν Θεὸν ἀφοσιώσεως, κα-
θεκάστην τοῖς ὀμιλεῖ, ἀπκριθμῆι μετ' αὐτῶν τὰς στιγμὰς τῆς
τοῦ φλαβιανοῦ ἀπουσίας· μετὰγεται νεερώς ἐνώπιον τοῦ αὐτο-
κράτορος, ἐπαναλαμβάνει πᾶν ὅ,τι δύνανται νὰ τῷ εἴπωσιν,
ὅπως τὸν συγκινήσωσιν εἰς οἶκτον.

Ἐν τούτοις, αἱ ἀυστηρότητες τῆς αὐτοκρατορικῆς δικαιοσύ-
νης ἐπ' ἠθύνοντο· οἱ πλουσιώτεροι πολῖται κατεκρατοῦντο καὶ
ἐραβδίζοντο· γυναῖκες εὐκλεοῦς γένους ἀπεδιώκοντο τῶν οἰ-
κιῶν των, ἐστερημέναι τῶν περιουσιῶν των, πλανώμεναι περὶ
τὰς εἰρητὰς διὰ τὴν ζήτησιν χάριν καὶ ὑπὲρ τῶν συζύγων των
καὶ ὑπὲρ τῶν υἱῶν των. Ὁ τρόμος τοῦ λαοῦ νέαν ἔντασιν ἔλαβε,
τοῦ Χρυσοστόμου ἀπομακρυνθέντος ἐπὶ τινὰς ἡμέρας.

Ἐπὶ τῶν πλησιοχώρων ὁρέων τῆς πόλεως ἔζων πρὸ πολλοῦ
χρόνου χριστιανοὶ ἐρημῆται, οἵτινες ἐν ταῖς σκληραγωγίαις τῶν
ἐρήμων των ἐφάνοντο ἐξιλεοῦντες τὰ ἐντροφίματα τῆς Ἀν-
τιοχείας. Ποτὲ αἱ πλούσιαι πεδιάδες τῆς Συρίας καὶ ὁ ἐπιστέ-
φω ἀυτὰς ὠραῖος οὐρανὸς δὲν τοὺς παρεκίνουν νὰ καταβαίνωσιν
ἀπὸ τὰς τραχείας ἐρημίας των. Ἀλλ' ἡ τῆς Ἀντιοχείας συμφορὰ
τοὺς ἐπισύρει· ἀναγκάζονται ἐν μέσῳ τῆς πόλεως, πολιορκουσι
τὰς φυλακὰς, περιστοιχίζουσι τὸ Πραιτώριον· οὗτοί εἰσιν οἱ
λαοσωτῆρες Τριβούνου τοῦ χριστιανισμοῦ.

Εἰς ἕξ ἐκείνων τῶν μοναστῶν, ἀνὴρ ἀπλοῦς καὶ ἀγράμματος,
ἀπαντήσας ἐν μέσῳ τῆς πόλεως τοὺς δύο αὐτοκρατορικοὺς ἐπι-
τρόπους, τοὺς κρατεῖ ἐκ τῶν μανδυῶν των καὶ τοῖς παραγγέλλει
νὰ ἀφιππεύσωσιν, ἔπειτα τοῖς λέγει· « ἀπέλθετε, φίλοι
» μου, διαβιβάσατε ἐκ μέρους μου εἰς τὸν αὐτοκράτορα τὴν
» ἐξῆς εἰδήσιν· Εἶσαι ἄνθρωπος καὶ ἄργεις ἄνθρώπων, οἵτινες
» εἰσιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ. Φοβοῦ τὴν θείαν ὀργὴν, ἢ καταστρέψῃς
» τὸ ἔργόν του. Εἶσαι τασοῦτον ὠργισμένος, διότι ἀνέτρεψαν

» τὰς εἰκόνας σου : ὁ Θεὸς δὲν θὰ ὀργισθῆ περισσότερον, ἂν
 » ἀνατρέψῃς τοὺς ἰδικούς σου ; Οἱ ὀρειγάλκινοι ἀνδριάντες σου
 » ἀνεκκινίσθησαν καὶ ἀνεβῆκίσθησαν· ἀλλ' ὅταν φρονέσῃς ἀν-
 » θρώπους, πῶς θὰ ἱκανοποιήσῃς τὸ σφάλμα σου ; θὰ τοὺς ἀνα-
 » στήσῃς ἀφοῦ ἀποθάνωσι ; »

Μετὰ τινὰς ἡμέρας, ὁ Χρυσόστομος ἐπαλήθευε τοῦ λόγου διὰ
 τὴν πανηγυρίαν τὴν χριστιανικὴν γενναϊότητα τῶν μοναστῶν
 καὶ τὰς ἐλπίδας, ἃς αὐτὴ παρέχε. Νέος τις κτύπος εἶχεν ἤδη
 πλῆξει τὴν Ἀντιόχειαν. Διαταγὴ τοῦ Αὐτοκράτορος ἀφῆρει ἀπὸ
 τῆς πόλεως ταύτης τὸν τίτλον, ἢ μητρόπολιν τῆς Ἀνατολῆς,
 καὶ ἔκλειε συγχρόνως τὸ ἵπποδρόμιον, τὰ θέατρα καὶ τὰ δι-
 μύσια λουτρά. Ἡ τελευταία αὕτη τυραννία, ἦν τὸ κλίμα καὶ
 αἱ ἀνατολικαὶ ἔξεις κηθίστων δεινοτέραι, κῦξῆσε τὴν τῶν κα-
 τοίκων ἀπελπισίαν. Πολλοὶ ἤθελον νὰ φύγωιν εἰς τὴν ἔρημον·
 ἀλλ' ὁ Χρυσόστομος τοὺς ἐμποδίζει διὰ τῶν λόγων του. Περι-
 γράφει ζωηρῶς τὴν κρίσιν, ἐξ ἧς ὁ ἴδιος κατελίφθη εἰσδύων ἐν
 μέσῳ τοῦ Πραιτωρίου, διὰ ν' ἀκολουθήσῃ τοὺς ἀδελφοὺς του,
 θύματα τῆς τῶν δικαστῶν ἀυστηρότητος· καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ
 θεήματος εὐελπίσται, ὅτι τοσαῦτα δεινὰ ἐπὶ τέλους καταπραῦν-
 θήσονται. Τότε τοῖς ὑποράνγει τὴν προσέγγισιν τῆς ἐορτῆς τοῦ
 Πάσχα, ὡς χρόνον συνδιαλλαγῆς μεταξὺ ἡγεμόνος καὶ λαοῦ.

Ἐν τοσούτῳ, ὁ σεβασμιος Φλαβιανὸς μετὰ μακρὰν ἐπίπονον
 ὁδοπορίαν, φθάσας εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὸ ἀνάκτορον
 τοῦ Αὐτοκράτορος, παρουσιάζεται ἐνώπιόν του ἐν μέσῳ τῶν
 αὐλικῶν, τῶν ἀρχηγῶν τῆς φρουρᾶς, καὶ ἴσταται μακρὰν αὐτοῦ,
 τοὺς ὀφθαλμοὺς κατανεύοντας καὶ δακρύνοντας ἔχων, καὶ ἐκ-
 φράζει διὰ τῆς σιωπῆς του τὴν κατερήμισιν τῆς Ἀντιοχείας.
 Ὁ αὐτοκράτωρ ἀποστεινὼν αὐτῷ τὸν λόγον, ἀνεμνήσθη τῶν
 χαρίτων, ἃς παρέσχε τῇ πόλει ταύτῃ, καὶ παρεπονέθη διὰ τὴν
 ἀγνωμοσύνην τῶν κατοίκων τῆς, διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν καὶ τὴν
 μνήμην τῆς αὐτοκρατορίας Φλακσίλης περιφρονήσεις των.

Ὁ Φλαβιανὸς δακρυρροῶν, διεξῆλθεν ὁ ἴδιος μετὰ ζωηρότητος
 τὰς τοῦ Θεοδοσίου εὐεργεσίας καὶ τὴν τοῦ λαοῦ τῆς Ἀντιοχείας
 ἀποπλάνησιν, δι' ἣν αἰτιαται τὴν ζήλοτυπίαν τῶν καταχθε-
 νίων πνευμάτων.

Ἐπειτα ἐπανερχόμενος εἰς τὴν ὀργὴν αὐτὴν τοῦ Αὐτοκράτο-
 ρος, τῷ λέγει τοὺς ἐξῆς λόγους, οὓς ἀναφέρει καὶ εἶχεν ἐμπνεύ-
 σει ὁ Χρυσόστομος· « Ἀνέτρεψαν τοὺς ἀνδριάντας σου, ἀλλὰ
 » δύνασαι ν' ἀνιδρύσῃς σεαυτῷ ἐνδοξότερους. Συγχώρησον τοῖς

» ἐνόησιν· διότι δὲν θὰ σοὶ ἀναγείρουσιν ἐν ταῖς δημοσίαις πλο-
» τείαις ὄρειγαλκίονες ἢ χρυσῶς ἀνδριάντας, δι' ἀδαμάντων
» κεκοσμημένους, ἀλλὰ θὰ σοὶ καθιερώσουσιν ἐν ταῖς καρδίαις
» των μνημεῖον πολυτιμότερον, τὴν ἀνάμνησιν τῆς ἀρετῆς σου.
» Ὅτι ἔχεις τοσοῦτους ζώντας ἀνδριάντας, ὅσοι ἄνθρωποι ὕ-
» πάργουσιν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὅσοι μέχρι συντελείας ἔσονται·
» διότι οὐχὶ μόνον ἡμεῖς, ἀλλ' οἱ διάδοχοι ἡμῶν καὶ οἱ ἀπό-
» γογοὶ των ἀναγνώρισουσιν τὴν τόσον μεγάλουρον ταύτην πράξιν
» καὶ θαυμάσουσιν αὐτήν, ὡς ἂν οἱ ἴδιοι ἤθελον ὠφελήθῃ αὐτῆς.
» « Ἀλλ' ὅπως ἡ ὀμιλία μου μὴ φανῆ κολακεία τις, θὰ ἀν-
» φέρω ἀρχαῖόν τινα λόγον δεικνύοντα, ὅτι οἱ λεγεῶνες, οἱ
» θησαυροὶ καὶ ὁ τῶν ὑπηρετῶν ἀριθμὸς δὲν ἐκλαμπρύνουσι το-
» σοῦτον τοὺς ἡγεμόνας, ὅσον ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ἐπιείκεια. Ὁ
» μακάριος Κωνσταντῖνος μολὼν, ὅτι εἰς τῶν ἀνδριάντων του
» εἶχε παραμορφωθῆ διὰ λιθοβολημάτων — καὶ τῆς Λύλλης
» προτροπεύουσης αὐτὸν νὰ ἐκδικηθῇ καὶ τιμωρήσῃ τὴν κατὰ τοῦ
» βασιλικοῦ μετώπου ἐξύβρισιν — ἐπέψαυσεν ἐλαφρῶς διὰ τῆς
» χειρὸς τὸ πρόσωπόν του καὶ μειδιῶν ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδὲν
» τραῦμα ἤσθάνετο. Οἱ αὐλικοὶ κατησχυμένοι παρητήθησαν
» τῶν ἀπαισιῶν προτάσεών των. Ὁ δὲ λόγος οὗτος εἰσέτι ἐξυ-
» μνεῖται παρ' ὅλου τοῦ κόσμου, μὴ παρακμάσας ἐκ τοῦ χρόνου,
» ὅστις δικαίως τὴν μνήμην τοιαύτης ἀρετῆς. Ὅπόσων τροπαίων
» δὲν εἶναι οὗτος προτιμητέος! Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἀνήγειρε πολ-
» λὰς πόλεις καὶ ἐνίκησε πολλοὺς βαρβάρους, ὧν οὐδὲν ἀνα-
» μεμνησκόμεθα· ὁ λόγος οὗτος ἀπεναντίας περιφέρεται εἰς ὅλων
» τὰ στόματα. Οἱ μεθ' ἡμᾶς ἐρχόμενοι, καὶ οἱ κατόπιν αὐτῶν,
» ἀκούσουσι αὐτοῦ, πᾶς δὲ ὁ ἀκροασθεὶς αὐτὸν, μετ' ἐγκωμίου
» ἀναβοήσει καὶ πλείστα εὐχὰς ποιήσει εἰς μνήμην τοῦ εἰπόν-
» τος αὐτὸν ἡγεμόνος. Ὅτι ἂν ὁ λόγος οὗτος εἶναι ἐνδοξος ἐνώ-
» πιον τῶν ἀνθρώπων, ὁπόσων στεμμάτων δὲν θὰ ἤξιοῦτο ἐνώ-
» πιον τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι ὁ φίλος τῶν ἀνθρώπων;
» « Ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη ν' ἀναφέρωμεν τὸν Κωνσταντῖνον καὶ
» ξένα παραδειγματα, ὅτε, διὰ νὰ σ' ἐνθαφρύνω, δὲν σοὶ χρειά-
» ζεται εἰμὴ σὺ αὐτὸς καὶ αἱ ἴδιαι πράξεις σου; Μνήσθητι ἐκεί-
» νου τοῦ εἰς ὅλον τὸ βασίλειον προκηρυχθέντος διατάγματος,
» ὅτε, προσεγγιζούσης τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα, ἀναγγέλων τοῖς
» μὲν ἐγγληματικαῖς τὴν συγχώρησίν των, τοῖς δὲ φυλακισμέ-
» γοις τὴν ἀπελευθέρωσίν των, ἔλεγες ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς σου,
» ὡς ἀνεῖ τὸ διάταγμα τοῦτο νὰ μὴ ἐξεδήλου εἰσέτι ἀκούοντως

» τὴν ἐπιείκειάν σου· Διὰ τὴν γὰρ μὴ ἔγω ἐπίσης τὴν δύναμιν
» τοῦ ἀναστήσασθαι νεκρούς!

« Μνήσθητι λοιπὸν σήμερον τῶν λόγων τούτων. Ἴδού ἡ σι-
» γμὴ νὰ ἀνακαλέσῃς τοὺς νεκρούς εἰς τὴν ζωὴν. Καὶ πρὶν ἔτι
» ἡ ἀπόφασις κομισθῆ, ἡ Ἀντιόχεια κατέβη ἤδη παρὰ τὰς πύ-
» λας τοῦ ἁδου ἀνάσυρον αὐτὴν ἐκ τῆς ἀβύσσου ταύτης. Οὔτε
» θρασυροὶ, οὔτε χόρονος, οὔτ' ἐργασία ἀπαιτεῖται· μία λέξις
» ἀρκεῖ καὶ ἀναζωογονεῖς πόλιν τεθραμμένην εἰς τὰ σκοτάδι τοῦ
» θανάτου. Ἐπίτρεψον νὰ κληθῆ ἀπὸ τοῦδε ἡ πόλις τῆς εὐ-
» σπλαγγίας.

« Σκέφθητι, ὅτι βουλευσαί οὐχὶ ἐπὶ τῆς τύχης μιᾶς μόνης
» πόλεως, ἀλλ' ἐπὶ τῆς δόξης σου καὶ ἐπὶ ὀλοκλήρου τοῦ χρι-
» στιανισμοῦ. Τὴν ὥραν ταύτην, οἱ Ἰουδαῖοι, οἱ Ἕλληνας, ὁ
» πεπολιτισμένος κόσμος, οἱ βάρβαροι, ἔμαθον τὰς δυστυχίας
» μας· σὲ θεωροῦσιν, ἀναμένουσιν τὴν ἀπόφασιν, ἣν θὰ ἐκφέρεις
» περὶ ἡμῶν. Ἐάν αὕτη ἦναι φιλόανθρωπος καὶ γενναία, θὰ ἐξυ-
» μνήσουσιν αὐτὴν, θὰ δοξάσουσι τὸν θεὸν καὶ θέλουσιν εἶπει πρὸς
» ἀλλήλους· ὦ οὐρανέ! ὀπόση μεγάλη ἐστὶν ἡ δύναμις τοῦ χρι-
» στιανισμοῦ! Τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, τὸν μὲ ἔχοντα ἐφάμιλλον
» ἐπὶ τῆς γῆς, τὸν δυνάμενον τὰ πάντα νὰ ἀπολέσῃ καὶ τὰ
» πάντα νὰ καταστρέψῃ, αὐτὸν τὸν κατεδάμασε, τὸν ὑπέταξε,
» τῷ ἐνέσταξε φιλοσοφίαν, ἣν οἱ ἀφανέστεροι ἄνδρες δὲν θὰ εἶ-
» γον. Μέγας ἐστὶν ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν! Ἐξ ἀνθρώπων ἀγί-
» γέλους δύναται ν' ἀποτελῆ, τοὺς ἀνυψοῖ ὑπὲρ τὴν φύσιν.

« Θεώρησον ὅπόσον ὠραῖον ἔσεται παρὰ τοῖς μεταγενεστέ-
» ροις νὰ γινώσκωσιν, ὅτι ἐν μέσῳ τῶν κινδύνων ἐνὸς τοσοῦτου
» μεγάλου λαοῦ, εἰς τὴν ἐκδίκησιν καὶ τὰς τιμωρήσεις ὑποβε-
» βλημένοι, ἔτταν πάντες φρικῶσιν ἐκ τούμου, ἔτταν οἱ ἀρχι-
» γοί, οἱ ἑπαρχοί, οἱ δικασταὶ καταλαμβάνοντο ὑπὸ φόβου, μὴ
» τολμῶντες νὰ ὑψώσωσι τὴν φωνὴν ὑπὲρ τῶν δυστυχῶν, εἰς
» γέρον προέβη, ἐν τῇ θείᾳ ἱερωσύνῃ, καὶ διὰ μόνης τῆς παρου-
» σίας του, διὰ τῶν ἀπλῶν λόγων, κατέβαλε τὸν αὐτοκράτορα·
» καὶ ὅτι τότε, μίαν χάριν, ἣν ὁ αὐτοκράτωρ εἶχεν ἀποποιηθῆ·
» εἰς πάντας τοὺς μεγιστάνας τῆς αὐλῆς, τὴν ἐχορήγησεν ἐπὶ
» ταῖς παρακλήσεσιν ἐνὸς γέροντος, σεβόμενος τοὺς θεοὺς νέ-
» μους. Τῶντι, ὦ ἡγεμόν! οἱ συμπολιταὶ μου, δὲν ἐνόμισαν
» νὰ σοὶ παράσχωσι μετρίαν τιμὴν ἐκλέγοντές με δι' αὐτὴν τὴν
» ἀποστολήν· διότι ἐσυλλογίσθησαν, (οὗτος δὲ ὁ σύλλογισμός·
» ἀποτελεῖ τὴν δόξαν σου) ὅτι σὺ προστίμας τὴν θρησκείαν, ἐν:

» ποῖς ἐλαχίστοις τῶν λειτουργῶν τῆς, πάσης ἰσχύος τοῦ θρό-
 » νου. Ἄλλὰ δὲν ἔρχομαι μόνον ἐκ μέρους τῶν ἔρχομαι ἐν
 » ὀνόματι τοῦ κυρίου τῶν οὐρανῶν, διὰ νὰ εἶπω εἰς τὴν ἐπι-
 » ρικὴ καὶ εὐσπλαγγὴν ψυχὴν σου τοῖς ἐξῆς λόγους τοῦ βουα-
 » γελίου· Ἐὰν ἀφίῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ παραπτώματα αὐ-
 » τῶν, ἀφήσει καὶ ὁ Θεὸς τὰ ὑμετέ, α. Μνήσθητι ἐκείνης τῆς
 » ἡμέρας, καθ' ἣν δύσωμεν λέγειν τῶν πράξεών μας, καὶ σκέ-
 » ρηται, ὅτι ἐὰν ἐπραξας ἀμνηστίατα, δύνασαι νὰ τὰ ἐξαλεί-
 » ψης πάντα διὰ μιᾶς συγχωρήσεως, ἄνευ μάστιγος, ἄνευ δυσχε-
 » ρείας. Οἱ ἄλλοι ἀπεσταλμένοι φέρουσι χρυσόν, ἄργυρον καὶ
 » παρακλησίας προσφοράς· ἐγὼ προσέρχομαι τῆ ἰσχύϊ σου, τὴν
 » βίβλον τοῦ ἱεροῦ νόμου μας κρατῶν· σοὶ τὴν προσφέρω ἀντὶ
 » πάντων τῶν δώρων, καὶ σ' ἐξορκίζω νὰ μιμηθῆς τὸν ὑπέρτα-
 » τόν δεσπότην σου, ὅστις καθεκάστην παροργιζόμενος ἐκ τῶν
 » παραπτωμάτων μας, δὲν παύει ἐπιδακρυῶν τὰ εὐεργετή-
 » ματα αὐτοῦ. Μὴ κατασιγῶνις τὴς ἐλπίδος μας, μὴ διαψεύσης
 » τὰς ὑποσχέσεις μας. Θέλω γὰρ τὸ ἴζεύρης· ἐὰν μὲν θέλῃς νὰ πρα-
 » ὦνις τὴν ὀργὴν σου, ἐὰν ἀποδώσις τῇ πόλει μας τὴν ἀρχαίαν
 » φιλίαν σου, θέλω ἐπιστρέφει πλήρης ἐμπιστοσύνης· ἀλλ' ἐὰν
 » ἐπιλήσιμων κατέσις τῆς Ἀντιοχείας, δὲν θὰ ἐπανακάμψω ἐκεῖ,
 » δὲν θὰ ἐπανίδω τὴν γῶρὰν τῆς, θὰ τὴν ἀπαρνηθῶ διὰ
 » πικρῶς, θὰ γίνω πολέτης ἄλλης πόλεως, παραιτῶ πλέον μίαν
 » πατρῷα, δι' ἣν, σὺ, ὁ ἐπιεικέστερος τῶν ἀνθρώπων, ἤθελες
 » καταστῆ σκληρὸς καὶ ἀνιδεῖς. »

Ἡ πειστικὴ αὕτη εὐφράδεικ ἐκίνησεν εἰς οἶκτον τὸν αὐτοκρά-
 » τора. Ἡ γλυκύτης τοῦ νέου νόμου ἐπενήργει ἐπ' ἐκείνης τῆς
 » ὀξυθύμου καὶ μαχίμου ψυχῆς. « Καὶ τί θαυμαστόν, εἶπεν, ἐὰν
 » ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι συγχωρῶμεν ἀνθρώποις, οἵτινες μᾶς πα-
 » ρώργισαν, ἐνῶ ὁ δεσπότης τοῦ κόσμου, καταβάς εἰς τὴν γῆν,
 » αἰγματοσιθῆς ὑπὲρ ἡμῶν καὶ σταυρωθεὶς ὑπ' ἐκείνων, οὗς
 » ἐπιδαψιλευσε με ἀγαθῶς, ἐδείθη τοῦ Πατρὸς του ὑπὲρ τῶν
 » ὀφθίων του, λέγων· " Ἄγεε αὐτοῖς Πατέρι μου, οὐκ οἶδασι
 » γὰρ τί ποιοῦσι! "

Συγγιρόνως δὲ ἠνάγκασε τὸν γέροντα ν' ἀνχωρήσῃ, διὰ νὰ
 » φέρῃ τὴν χαρὰν ταύτην εἰς τὸν λαόν τῆς Ἀντιοχείας, κατὰ τὴν
 » ἑορτὴν τοῦ Πάσχα. Ὁ φλαβιανὸς προέπειψε ἑαυτοῦ ἀρίστους
 » ταχυδρόμους· αἱ πανηγύρεις ἀντικατέστησαν ἐν Ἀντιοχείᾳ τὸ
 » γενικὸν πένθος, καὶ κατὰ τὸν ἀνατολικὸν χαρακτῆρα, ὁ λαὸς
 » ἐφάρνη τοσοῦτον ἐνθουσιῶν ἐν τῇ ἀγαλλιάσει του, ὅσον πρότερον

ἦτο κατὰ βελήμενος ἐν τῇ θλίψει του.

Ὁ Χρυσόστομος συναθροίσας τὸν λαὸν τῷ ἐξέθεσε τοὺς λόγους τοῦ Φλαβιανῶ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος.

Ἀναγκασθῶς, εὐμερῆς εἰκινῶ ἐνιοήτωμεν διὰ τὸ ἀνθρώπινον εἶδος λογικωτέρην τινα καὶ καλλητέραν κατάστασιν παρ' αὐτὸν τὸν δεσποτισμὸν, ἀναγκαιωθέντα μόνον δι' εὐφραδῶν δείξεων. Συλλογιζόμενος τις τοιαύτην ταπεινότητα καὶ τοιαύτην συνδρομήν, ἀγανακτεῖ ὅσον καὶ θαυμάζει. Πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσωμεν μάλιστα, οἱ ἀγῶνες τῆς ἐκπνεύσεως ἐλευθερίας, εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Δημοσθένους, ἔχουσι βεβαίως ἄλλο ἐνδιαφέρον παρὰ τὴν παθητικὴν ἐκείνην ἐγκαρτέρησιν ἀσιατικοῦ λαοῦ, τρέμοντος ὑπὸ τοὺς δεσπότης του, καὶ ὑπερασπιζομένου ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ ἀμβωνος. Ἀλλ' ἐὰν ἀναγῆ τις εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Θεοδοσίου, εἰς τὰ σκληρὰ ἦθη ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἐὰν τις ἀναπολήσῃ τὴν τῆς Θεσσαλονίκης σφαγὴν, τὴν ὁποίαν διέταξεν ὁ ἴδιος ἡγεμὼν, (α) ὁ τῇ Ἀντιοχείᾳ τὸ ζῆν ἀφήσας—, δύναται νὰ παραγνωρίσῃ τὸ εὐεργέτημα τῆς θρησκευτικῆς ταύτης ῥητορείας; Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας μάλιστα, ἐὰν τις σκεφθῆ εἰς τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῶν ἀσιατικῶν ἐκείνων πύλων παρ' ἑλλήνων εἰσέτι κατοικουμένων, ἐὰν διατηρηθῆ, ὅτι αἱ σφαγαὶ, αἱ ἐφορτώσεις αὗται, ὑπὸ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπαγορευόμεναι, ἀποτελοῦσι τὸ κοινὸν δίκαιον τῶν ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ρουθετούμενων καὶ στρατολογουμένων βαρβάρων, ὅπως δὲν πρέπει νὰ λυπηῖται, ὅτι δὲν ὑπάρχουσι πλέον Φλαβιανός τε καὶ Χρυσόστομος, διὰ τὰ ζητήσωσιν ἐκ τῆς πολιτικῆς τῶν βασιλέων τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἀμνηστειαν, διὰ τὰ περιστέλλωσιν ἐν ὀνόματι τοῦ θεοῦ τὴν γύσιν τοῦ χριστιανικοῦ αἵματος, διὰ τὰ διδάξωσι τὸ εὐαγγέλιον εἰς ἐκείνους, οὔτινες τὸ κηρύττουσι μὲν, ἀλλὰ τὸ λησμονοῦσιν;

(α) Κατὰ συμβουλήν τοῦ Ὑπουργοῦ του Ῥουφίνου, (390) ὅστις ἐθανάτωσε καὶ τὸν Τατιανὸν διευθυντὴν τοῦ Πραιτωρίου, σφετερισθεὶς τὸ λαιτοῦργικόν του, (392) ὀντεποιήθη τὴν κηδεμονίαν τοῦ Ἀρχαδίου 395, καὶ ἐπὶ τέλους κατέστη βδελυκτός. Ἐλθὼν εἰς λογομαχίαν μὲ τὴν Σηλήγωνα κηδεμόνα τοῦ Ὀνωρίου, καὶ πρὸς ἐκδίκησιν προκλησάμενος τοὺς Γότθους, οἵτινες ἐλελήθησαν τὸ κράτος, κατεμελίσθη ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐκείνου, εἰσβαλόντων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνῶ ἔμελλε νὰ συμμερισθῆ τὸν θρόνον τοῦ Ἀρχαδίου.

Ὁ Χρυσόστομος ἐγκολυώθησεν ἐπὶ δεκαετίαν διδάσκων τὸν λαόν, ὃν εἶχεν ὑπερασπισθῆ. Τὰ ποιήματά του εἰσὶν ἡ πληρεστέρα σειρά τῆς ἠθικῆς ἱεροκηρύξεως, ἣν κατέλιπεν ἡμῖν ἡ χριστιανικὴ ἀρχαιότης. Ἐκτὸς τινων προλήψεων ἢ φιλαρσεσιῶν διὰ τὰς προλήψεις τοῦ χρόνου, βλέπει τις πανταχοῦ λαμπρὰν περινοίαν, μεγάλην γνῶσιν τῆς ἀνθρωπίνου καρδίας, ἀγάπην ἀληθῶς εὐαγγελικὴν. Αἱ προσλαλαὶ αὐτοῦ ἔχουσι προσέτι ἰδιόζον τι ἐνδιαφέρον δι' ἡμᾶς τοὺς μεταγενεστέρους, περιέργους τοῦ παρελθόντος ἐξερευνητάς. Ὁ χριστιανικὸς τῆς ἀνατολῆς πολιτισμὸς, ἡ ἀνευ ἀναλογίας πρὸς τὸν μεσαιῶνα ἐκείνη ἐποχὴ, καὶ ἥτις τῇ ἀπλοϊκότητι τοῦ θρησκευτικοῦ ζήλου συνῆπτε ὑψηλὴν τινα βαθμὴν κοινωνικῆς κομψότητος, ἀναζῆ ὀλόκληρος εἰς τὰς εὐφραδεῖς σελίδας τοῦ Χρυσοστόμου.

Τί ἔπραττεν ὁ ῥήτωρ ἐν μέσῳ ἐκείνης τῆς χριστιανικῆς Βαβυλωνος, μᾶλλον γοητευομένης ἢ χειρουργομένης ἐκ τῶν λόγων του, ἐν ἐκείναις ταῖς ἐκκλησίαις, ἐνθα ἐπευφήμουν ὡς εἰς τὸ θέατρον, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων ἀνεχώρουν πρὸ τοῦ τέλους τῆς συνάξεως, διὰ νὰ τρέχωσιν εἰς τοὺς ἀγῶνας τοῦ ἵπποδρουμίου; Πρόσεπάθει προπάντων νὰ ἐμπνεύη εἰς τὰς καρδίας τὴν ἀγάπην, ἐπωφελεῖτο τῶν ἡμέρων ἡθῶν ἐκείνου τοῦ λαοῦ διὰ νὰ τῷ ἐνσταλάξῃ τὸν οἶκτον· ἦτο τοῦ ἐλέους ἀπόστολος. Οὐδεὶς ἠθικολόγος, οὐδεὶς ῥήτωρ τοῦ σημερινοῦ ἄμβωνος ἐξισώθη ποτὲ κατὰ τὴν πειστικὴν ζωηρότητα καὶ τὴν ἀνεξάντλητον ἀφθονίαν τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὰς προτροπὰς του ἐκείνας. Οὐδέποτε ἔγνω τις καλῆτερον νὰ συστήσῃ εἰς τὸν ἀνθρώπον τὰς ἀνθρωπίνους ἀθλιότητας, νὰ συγκινήσῃ καλῆτερον τὴν καρδίαν, πρὸς διέγερσιν τῆς εὐποιΐας καὶ ἀρετῆς. Ἐν τῇ χριστιανικῇ κοινωνίᾳ ἤδη πλείστα προφάσεις ὑποκριτικαὶ ἀπενέκρουν τὴν ἀγάπην, ἐν ὀνόματι τῆς πίστεως αὐτῆς. Παρατηρητέον τίνι τρόπῳ ὁ ἐνάρετος ῥήτωρ ὑπέρτερος ἀναδείκνυται τοῦ φαρισαϊκοῦ ἐκείνου χριστιανισμοῦ, διὰ νὰ ἐγκολπωθῇ πάσας τὰς δεινοπαθείας.

«Ὁ ἐλείμων ἀνθρώπος λέγει οὗτος, εἶνε ὡς λιμὴν ἀνεωγμένονος ταῖς δυστυχοῦσι· καθεκάστην πρέπει νὰ τοὺς ὑποδέχηται. Ἡ παραλία ἐπίσης δέχεται πάντας τοὺς ναυαγίσαντας, τοὺς πῶζει ἐκ τῆς τρικυμίας, καλοὺς ἢ κακοὺς, οἳ οὐδέποτε ἀν ὧσι τὰ σφάλματά ἢ ὁ κίνδυνος αὐτῶν. Τὸ αὐτὸ θέλετε πράττει ὑπερπῶγ εἰς τὸ ναυάγιον τῆς τύχης ἐμπесόντων, οἵτινες ἐπὶ ξηρᾶς γῆς καταπονοῦνται ὑπὸ τῆς δυστυχίας. Μὴ κρίνοντες αὐτοὺς αὐστηρῶς, μηδ' ἐξετάζοντες ἀκριβῶς τὸν βίον των, κατὰ γίνε-

σθε ν' ανακουφίζετε τὴν θλίψιν των. Διατί νὰ μεριμνᾶτε περὶ ἀνωφελῆ ἐπαγροῦσιν; Ἄρ' ἦς ὁ θεὸς σᾶς ἀπαλλάττει, ἐν-τέλλων ὑμῖν μόνον ἀγάπην. Μεγίστη διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ δικαστοῦ καὶ χριστιανοῦ τὴν ἐλεημοσύνην ποιῶντες. Ἡ ἐλεημοσύνη αὐτῆ ἐπωνομάσθη οὕτω ἐκ τοῦ οἴκου, ὅστις μᾶς τὴν ἐμπνέει. Πρὸς τοῦτο ὁ ἅγιος Παῦλος μᾶς προσκαλεῖ, λέγων·

Μὴ ἀπκυδεῖτε εὐεργετοῦντες πάντας » Βεβχίως, ἐὰν ἐξετάσωμεν τοσοῦτον ἀκριβολόγως καὶ ἀυστηρῶς τοὺς ἀναξίους τῶν συνδρομῶν μᾶς, δὲν θὰ εὐρωμέν ποτε ἀρκετοὺς, ἀνταξίους αὐτῶν ἀλλ' ἐὰν διανέμωμεν τὰ δωρήματα ἡμῶν εἰς πάντας, καὶ εἰς τοὺς ἀναξίους αὐτοὺς, θὰ ἴδωμεν ἐργουμένους πρὸς ἡμᾶς τοὺς μᾶλλον ἀξίους αὐτῶν, ὡς τοῦτο συνέβη τῷ Ἀβραάμ, ὅστις μὴ ἐρευνῶν τοσοῦτον ἀυστηρῶς ὅποιοι ξενιζόμενοι ἐπαρουσιάζοντο ἐπὶ τοῦ κατωρλοῦ τῆς σκηνῆς του, ὑπῆρξε λίαν εὐτυχῆς δεχθεὶς καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀγγέλους τοῦ οὐρανοῦ.

Ἄς μιμηθῶμεν τὸν ἅγιον αὐτὸν Πατριάρχην ἅς μὴ ἐξετάζωμεν τὴν δυστυχίαν. Ἡ δεινοπάθεια τοῦ πτωχοῦ ἀρκεῖ ἀφ' ἐκυτῆς διὰ νὰ τῷ παράσχη δικαίωμα εἰς τὰς εὐεργεσίας ἡμῶν. Ὅτε ἀνθρωπὸς τις ἀποτείνεται πρὸς ἡμᾶς μὲ τὴν σύστασιν τῆς δυστυχίας, ἅς μὴ ἐρωτῶμεν ἄλλο τι. Συντρέχοντες αὐτὸν, τιμῶμεν οὐχὶ τὴν ἀξίαν τῶν πράξεων ἢ τῆς πίστεώς του, ἀλλὰ τὴν ἀνθρώπινον αὐτοῦ φύσιν ἢ ταλαιπωρία του μᾶς συγκινεῖ καὶ οὐχὶ ἡ ἀρετὴ του, ὅπως ἐπισύρωμεν ἐφ' ἡμᾶς αὐτοὺς τὴν θεῖαν εὐσπλαγχνίαν. Ἄν δὲ ἀπ' ἐναντίας θελήσωμεν νὰ συζητήσωμεν ἀυστηρῶς τὰ δικαιώματα ἐκείνων, οἵτινες ἔχουσι δεσπότην τὸν θεόν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἐπίσης, θέλει πράξει ὡς πρὸς ἡμᾶς τὸ ἴδιον καθότι, ἂν ζητήσωμεν λόγον περὶ τοῦ βίου αὐτῶν, θέλει μᾶς ζητήσει καὶ αὐτὸς λόγον περὶ τοῦ ἡμετέρου· καθὼς τὸ εὐαγγέλιον εἶπε· Κριθήσεσθε, ὡς κρινεῖτε τοὺς ἄλλους.

Ὁ εὐφραδὴς ῥήτωρ ἤθελε νὰ διαγύσῃ τὸν βίον του ἐν μέσῳ αὐτοῦ τοῦ εὐφροῦς λαοῦ, ἐνθὰ ἑκατοντακισχίλιοι ἀκροαταὶ ἐθαύμαζον τοὺς λόγους του. Ἄλλ' ἡ εὐκλεία τῆς περινοίας του εἶχεν ἐπισύρει ἐπ' αὐτοῦ τὰ βλέμματα ἀπάσης τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ πατριαρχικὴ ἔδρα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐφαινετο ἢ ὑποδεδειγμένη θέσις διὰ τὸν μέγιστον τῶν ῥητόρων τοῦ χριστιανισμοῦ.

Τὸ ἀξίωμα τοῦτο ἐχέρευσε μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοδοσίου, τὸ 397, ἐπὶ τῆς βασιλείας τῶν δύο αὐτοῦ υἱῶν, τῶν διαμοιρασθέντων τὸν ῥωμαϊκὸν κόσμον. Ὁ Ἀρκάδιος, ἢ

μᾶλλον ὁ εὐνοῦχος Εὐτρόπιος ἐσυλλογίσθη ἐν πρώτοις τὸν Χρυσόστομον· τοῦτο δὲ ἥτο τὸ μᾶλλον εὐάρεστον τῷ λαῷ ἔργον, ὅπερ ἔπραξε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐξουσίας του. Ὁ Χρυσόστομος, τοῦ ὁποῦ αἱ ταπεινὰ ἀποπονήσεις ἦσαν ἐπίφρο-
βου, προτελέσθη εἰς συνδιάταξιν τινα καὶ παρεδόθη σκεδὸν διὰ τῆς βίας εἰς ἓν ὑπερέτιν τοῦ ἡγεμόνος καὶ εἰς ἓνα στρα-
τηγόν, οἵτινες τὸν ἀπέγαγον εἰς Κωνσταντινούπολιν.

Σύνοδος ἐπισκόπων συνεληλύθη ἐν ταύτῃ τῇ πόλει, ἐπανη-
γύρισε τὴν χειροτονίαν του· ἀλλὰ τοσούτοι τιμὰ διήγειρον
τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ ἱερατείου· διότι πολλοὶ ἀντιζήλοι, διὰ
λιπυριῶν καὶ δώρων εἶχον θηρεύσει τὸ ἀξίωμα τοῦτο, οἱ δὲ
ἐπίσκοποι μὴ δυνάμενοι νὰ τὸ κληρονομήσωσι, ἤθελον τουλάχισ-
στον νὰ ἐπιτύγῃ ἡ ἐκλογή ἄλλου ἀτόμου ἡττον εὐκλεοῦς.

Ἡ ἡδυπαθὴς καὶ διαφρημένῃ ψυχῇ ἐφοδεῖτο ἓνα ἐπικριτήν.
Ὁ φιλόδοξος Εὐτρόπιος ἐνόησεν εὐθεὶς, ὅτι ὁ εὐσεβὴς ἐπίσκοπος
δὲν συγκατείνευσεν νὰ ἦναι τὸ δημοσίωγμα του. (α, Μόνος ὁ
λαὸς, αὐτὸς ὁ λαὸς, ὅστις δὲν εἶχε μήτε ἐλευθερίαν, μήτε δό-

(α) Οἱ ἐπωρελούμενοι τῶν δεινῶν τῆς πατρίδος θέλουσι μὲ
μεμρῆθῃ ὡς πολέμιον αὐτῆς, διὰ τῆς συνήθους φράσεως τῶν
ὅτι τὰ πράγματα τοιοῦτο τρόπο πάντοτε ὑπεῖρξαν, καὶ ὅτι τὰ
πάντα βιάσονται καλῶς, ἀφοῦ τὰ πάντα κατευοδῶνται ὑπὲρ
αὐτῶν. Ἐβραῖοι δὲ τῆς πατρίδος εἶπεν οὐχὶ οἱ ἀνυπερβύτοντες
τὰ δεινοπαθήματα αὐτῆς, ἀλλ' οἱ κολακεύοντές την. Τῷ ὄντι,
οἱ συγγραφεῖς, ὡς ὁ Ὀράτιος καὶ ὁ Ιουδενάκιος, οἱ προμην-
τεύοντες τὴν καταστροφὴν τῆς Ῥώμης ἐν μέσῳ αὐτοῦ τοῦ με-
γάλου της, ἦσαν μᾶλλον προσηλωμένοι ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας της,
παρὰ τοὺς κολακεύοντας τοὺς τυράννους αὐτῆς καὶ ἐπωρελου-
μένους τῶν ἀνωμαλιῶν της. Ἦσσαν τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ἐπέ-
ζησε τῇ προρρήσει τῶν πρώτων; Καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγαθοὶ ἡγεμόνες,
οἱ ἀκολούθως τὴν κυβέρνησιν αὐτοῦ ἀνταλλάσσοντες, δὲν ἠδυνήθη-
σαν νὰ τὸ ἀνορθώσωσι, ὡς ἀπατηθέντες ὑπὸ τῶν συγγρόνων
συγγραφέων, οἵτινες οἰδέποτε ἐτόλμησαν νὰ προσβάλωσι τὰς
ἠθικὰς καὶ τὰς πολιτικὰς αἰτίαις τῆς διαφθορᾶς· ἀλλ' ἠρκύθη-
σαν νὰ φέρωσι τὴν μεταρρύθμισίν των ἐν αὐτῶν τῶν ἰδίων,
καὶ οὐδὲ καὶ τὸ θάρρος εἶχον νὰ τὴν ἐκτείνωσιν ἐν τῇ οἰκογε-
νεῖά των. Οὕτω πως ἐβασίλευσαν ὁ Τίτος, ὁ Μάρκος Αὐρήλιος,
μεγάλοι φιλόσοφοι μόνον καταστάντες ἐπὶ τοῦ θρόνου.

Ὁ λαὸς δὲν εἶναι τὸ ἀντικείμενον τῆς λατρείας μου. Ἐάν αἱ

Ξαν, ἔστις ἔβλεπε τοὺς βαρβάρους εἰσβάλλοντας ἐντὸς τῶν ἀγρῶν των, ἐστρέφετο μετ' εἰδωλοκρατείας πρὸς τὸν ἄνδρα τοῦτον, οὗτινος ἡ φύμη ἐπλήρου ἀπάσαν τὴν Ἀνατολήν.

Εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Χρισιστομὸς ἀνεύρισκε τὰ ἐλαττώματα τῆς Ἀσίας, ἐπιυψωμένα προσέτι διὰ τῆς παρουσίας Αὐλῆς τελευτημένης. Ὁ ἀθηναῖος διὰδοχος τοῦ Θεοδοσίου παρέλαθε παρ' αὐτοῦ μόνον τὴν πρὸς ματαίαν πολυτέλειαν βοπὴν καθότι εἰς τὰς διδασχὰς τοῦ εὐαρέτου ἀρχιερέως εὐρίσκουεν τὴν

κυβερνώται ἀπὸ δυνάμεις εἰσι διετρημέναι, αὐτὸς πταίει. Καταξοῦσι κατὰ τῶν βασιλειῶν τοῦ Νερωῆος καὶ τοῦ Καλιγούλα· ἀλλ' οἱ μολύβρι οὗτοι ὑπῆρξαν οἱ καρποὶ τοῦ αἰῶνός των, καθὼς ἀγροεῖοι καρποὶ παράγονται ἐκ κακῶν δένδρων· διότι, δὲν θὰ ἦσαν τυραννοὶ, ἐὰν δὲν εὐρισκον μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων σικυράνας, κατκακῦπους, δορυφόρους, δηλητηριστὰς, πόρνους, δολοφόνους καὶ κλέπτας, οἵτινες τοῖς ἔλεγον, ὅτι τὰ πάντα ἔχαινον καλῶς. Δὲν πιστεύω τὴν ἀρετὴν ἰδιόζουσαν τῷ λαῷ· ἀλλὰ τὴν νομίζω διχμεμοῖρασμένην κατ' ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις, σπανίαν εἰς τοὺς μικροὺς, τοὺς ἀφροεῖς καὶ τοὺς προὔχοντας, καὶ τοσοῦτον ἀναγκασίαν πρὸς συντήρησιν ὅλων βαθμῶν τῆς κοινωνίας, ὥστε, ἐὰν αὕτη ὅλως καταστρέφετο, ἡ πατρίς ἤθελε καταρρέουσι ὡς νῆος, οὗτινος τὰς στήλας θὰ ὑπέσκαπτον.

Ἡ εὐτυχία τοῦ λαοῦ, ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, εἶναι ὁ ὑπέρτατος νόμος, διότι ἡ δυστυχία του εἶναι ἡ γενικὴ δυστυχία. Οἱ δὲ νομοθέται καὶ ἀναμορρωταὶ αἱ ἔχουσιν ἱερὸν τὸ ἀξίωμα, ὅτι οἰδεῖς νόμος δύναται νὰ ἦναι διαρκὴς, οὐδὲν σχέδιον μεταρρυθμίσεως δύναται νὰ πραγματοποιηθῆ, ἐὰν πρῶτον δὲν βασισθῆ ἐπ' αὐτῶν ἡ εὐτυχία τοῦ λαοῦ. Ὁ Ἅγιος καὶ ὁ Κλεομένης ἀπέτυχον εἰς τὴν μεταρρύθμισιν τῆς Σπάρτης, διότι οἱ δυστυχεῖς Ἑλλῶτες εἶδον μὲ ἀδικφορίαν ἐν σύστημα εὐτυχίας, ἐν ἧ δὲν περιλαμβάνοντο. Ἡ Κίνα κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Τατάρων, διότι οἱ Σῖναι δυσχεστῆμένοι ἐστέναζον ὑπὸ τὴν τυραννίαν τῶν μανδρινῶν των, οἱ δὲν γινώσκοντες τοῦ ἡγεμόνος των. Ἡ Πολωνία διεμελίσθη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, διότι οἱ χωρικοὶ αὐτῆς δοῦλοι καὶ οἱ εὐπατρίδαι αὐτῆς ὑπηρετοῦν δὲν τὴν ὑπερασπίσθησαν. (Ἀπόσπασμα ἐκ τῶν τοῦ Βερναρδίνου Σ. Πιέρρου μελετῶν περὶ φύσεως).—Ἐν τῶν κυρίων αἰτίων τοῦ διχμελισμοῦ ἦτο βεβαίως καὶ ἡ ἐκπάλαι μισαλλοδοξία, ἐξ ἧς ἐπήγασαν αἱ στάσεις καὶ τὰ μεταξὺ τῶν φατριῶν μίση. Σ. Μ.

περιεργότεραν περιγραφὴν τῆς ἀνατολικῆς ἐκείνης μεγαλοπρεπείας. Ὁ Ἀρκάδιος ἐπαβήρσιάζετο εἰς τὸ κοινὸν ἐν μέσῳ πομπῆς φυλάκων μεγαλοπρεπῆ ἱμάτια ἐνδεδυμένων, καὶ φερόντων ἀσπίδας καὶ δόρατα κεχρυσωμένα. Ἐκάθητο ἐρ' ἄρματος διὰ λευκῶν ἡμιόνων ἐζευγμένου, χρυσοῖς δὲ ἐλάσμασι καὶ πολυτίμοις λίθοις ἐπικεκολλημένον. Ἐφόρει πλούσια ψέλλια, ἐνώτια πολυτιμότερα, διάδημα κεκοσμημένον ἐξ ἀδάμαντων, ἐξ ὧν καὶ ἡ ἐσθῆς αὐτοῦ ἐκαλύπτετο· πᾶσα δὲ αὕτη ἡ ἐπίδειξις ἀπετέλει μακρόθεν τὸν θαυμασμὸν τοῦ ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀπωθουμένου πλήθους. Αἱ αἰθούσαι, αἱ κλίμακες, αἱ αὐλαὶ τοῦ ἀνακτόρου χρυσῇ ἀμμοῦ ἦσαν ἐπεστρωμένα. Ἐκαὶ καθελάστην μετέβαινον οἱ μεγιστᾶνες τῆς αὐτοκρατορίας, ἐρχόμενοι διὰ νῆ ἔρπωσιν ἐνώπιον εὐνοουμένου τινος εὐνούχου.

Οἱ ἀγῶνες ἐκεῖνοι τοῦ ἵπποδρομίου, οἱ τόσον προσβλεῖς τῇ πόλει τῆς Ἀντιοχείας, διήγειρον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτι πλείονα προκτάληψιν καὶ μανίαν. Οἱ μὲν πλουσιώτεροι πολιταὶ ἀπώλυον συγχάκεις ἐκεῖ τὴν παρουσίαν των, ὁ δὲ ὄγλος κατηνάλισκε τὸν κενὸν του. Ἀλλὰ θεῖμα ἔτι ἐπαγωγότερον ἦσαν κωμῳδίαὶ κεκοσμημένα δι' ὀρχήσεων καὶ ἀσμάτων, ἐνθα νεαρὰ ἡναικάικες ἐπαρουσιάζοντο μὲ πρόσωπον ἀσκεπές. Ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο ἐμμανῆς πρὸς τὰ τοιαῦτα θεάματα, ἅτινα τὰ τῶν ἐθνικῶν ἀρχαῖα ἦθη δὲν ἠθελον ἀνεχθῆ.

Ὁ Χρυσόστομος περιέστειλεν ἐν πρώτοις τὴν ὑποκριτικὴν ἀκολασίαν τῶν ἱερέων, οἵτινες ἐσύγχάζον τὰς ἡδυγεύτους τραπεζὰς τῶν μεγιστάνων, καὶ ἐπωφθαλμίων τὰ πλούτη τῶν ἡναικῶν.

Κατέκρινε πικρῶς πάντα τ' ἀνομιήματα. Προέβαλε τὴν μαλθακότητα τῶν μεγιστάνων, τὴν ὀκνηρίαν τοῦ λαοῦ· ἀλλ' αὕτη ἡ χριστιανικὴ ἀποστολὴ δὲν ἐμεστρίαζε τὸ κακὸν τῆς αὐτοκρατορίας. Ἐνῶ ὁ Ἀρκάδιος ἐνομοθέτει διὰ νῆ καταστρέψῃ λείψανά τινα τοῦ ἀρχαίου πολυθεΐσμου, ἐνῶ ὁ Χρυσόστομος ἀπέστειλεν ἱεροκήρυκας πρὸς τοὺς βαρβάρους λαοὺς, ὁ Ἀλάριχος (α) ἐληλάττει τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὁ Γαί-

(α) Ἀλάριχος I^{ος}, βασιλεὺς τῶν Βισιγόθων (382—412), ἠνώθη ἐν πρώτοις μὲ τοὺς Ῥωμαίους διὰ ν' ἀποκρούσῃ τὴν εἰσβολὴν τῶν Οὐννων (394)· ἔπειτα, προτροπῇ τοῦ Ῥουφίνου, ἡγεοδόσιου τοῦ Μεγάλου (395) ἀποθανόντος, ὄρμησε κατὰ τῆς αὐτοκρατορίας, ἐληλάτησε τὰς νοτιεῖς τοῦ Δουναβίου ἑπαρ-

νας (α) στρατηγός γάθρος, παρὰ τῆς ὑπηρεσίας τῆς αὐτοκρατορίας, ἐπροξένει τὸν τρόνον τοῦ Ἀρχιδίου, καὶ τὸν ἐβίαζε νὰ ἐξορίσῃ τὸν ὑπουργὸν αὐτοῦ Εὐτρόπιον.

Ἐπίσημος ἡμέρα ὑπῆρξεν ἐκεῖνη, καθ' ἣν ὁ ἀλαζών ὑπουργός προγεγραμμένος ὑπὸ τοῦ κυρίου των, καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἦλθε ζητῶν ἄσυλον εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, ὑπὸ τῆν προστασίαν τῆς ἀρχιερατικῆς ἑδρας. Παραλείπομεν τὸν γνωστότατον λόγον ὃν ἀπήγγειλεν ὁ Χρυσόστομος διὰ νὰ καταπράνῃ τὴν ὀργὴν τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ὑπερασπισθῇ τὸν πρόσφυγα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἀλλ' αἰσθάνεται τις ἀρκούντως ὅπως αἱ προμερὰ αὗται δυσμένειαι ἐνεποιοῦν ἰσχυρὴν τῆ χριστιανικῆς ῥητορείας ὅπως οἱ λόγοι οὗτοι: « Ματαιότης ματαιότητων τὰ πάντα ματαιότης » ἠντήχουν ἰσχυρῶς ἐνώπιον τοῦ ἐκπεπτωκότος εὐνοουμένου, τρέμοντος παρὰ τὴν βᾶσιν τῆς ὑπερασπιζούσης αὐτὸν ἑδρας, καὶ σωθέντος ἐκ τῆς ὀργῆς τοῦ λαοῦ διὰ τῆς φωνῆς του ἀρχιερέως.

Τὰ δράματα ταῦτα τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας ἐμαρτύρουν μὲν τὴν ἀθλιότητα τῆς αὐτοκρατορικῆς δυνάμεως, ἀλλ' ἀνεδεικνυοῦν τὸ μεγαλεῖον τῆς τοῦ θρησκευέμετος ἰγύος. Μετὰ τινὰ καιρὸν ἔπειτα, ὁ Χρυσόστομος ἐστάλη παρὰ τῷ Γαίῳ, ὅστις μᾶλλον ἠρεθισμένος ἢ εὐχαριστημένος, ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ Εὐτρόπιου, ἐζήτησε τὰς κεφαλὰς τῶν ἄλλων μεγάλων λειτουργῶν τῆς αὐτοκρατορίας.

χίας, καὶ ἠπέδρασε τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἀποκρουσθεὶς ὑπὸ τοῦ Στήλιχωνος ἐφόρμησε κατὰ τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας, προσεκτίσατο παρὰ τοῦ ἀδρανοῦς Ὀνωρίου τὴν Ἰσπανίαν καὶ μέρος τῆς Γαλατίας, εἰσῆλθεν εἰς Ἰταλίαν (409) καὶ τρεῖς ἐπολιώρησε τὴν Ῥώμην. Τὰς μὲν δύο πρώτας φορὰς ἠρκέσθη νὰ ἐπιβάλλῃ ὑπερόγκους συνεισφορὰς, τὴν δὲ τρίτην ἐκυρίευσε τὴν πόλιν δι' ἐρόδου καὶ τὴν ἐλαφυραγώγησε. (410). Προτιθέμενος δὲ νὰ κατακτήσῃ τὴν Σικελίαν ἀπέθανεν εἰς Κοζεντίαν (412).

(α) Οὗτος, προτροπῆ τοῦ Στήλιχωνος, βανδάλου τὸ γένος (395) στρατηγοῦ, διέταξε τὴν δολοφονίαν τοῦ Ρουφίνου, ὑπουργοῦ, διασάμου ἐπὶ ἐγκλήμασι, διετέλεσεν ἀρχηγός τοῦ Ῥωμαίου πεζικοῦ καὶ ἱππικοῦ, καὶ ἐπηρέατε χρόνον τινα τὸν ἀσθενῆ Ἀρχάδιον. Ἐπὶ τέλους, κηρυχθεὶς πολέμιος τοῦ Κράτους, ἐτασάσεν ἐνόπλιος, ἠττηθεὶς δὲ ἐρονεύθη (400) ὑπὸ τῶν Οὐννῶν, εἰς οὓς προσέφυγε.

Σ. Μ.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐξουθένωσις τῆς αὐλῆς τοῦ Βυζαντίου, ὥστε τὰ θύματα προσήχθησαν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ βερβάρου· ἀλλ' ὁ Χρυσόστομος τοὺς ὑπερκασιζέτο διὰ τῶν λόγων των. Ὁ Γαίννας, ὡς οἱ πλεῖστοι τῶν Γότθων, διακνηθὲς νὰ γείνη ἄρειανός, παρέλαθεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ δόγματος τὸ κατὰ τὸ ἐναντίου κερμματος μίσος. Ἀλλὰ μολοντούτο, ὑπερώρησε, καθύτι ὁ Χρυσόστομος ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀπήγγειλεν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ τοὺς ἐξῆς λόγους, οἵτινες πρέχουσιν ἰδέαν παράδοξον περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀρκαδίου. « Ἐἴμαι ὁ κοινὸς πατὴρ πάντων, καὶ πρέπει νὰ σκεθῶ οὐχὶ μόνον περὶ τῶν καλῶς ἐργούντων, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν δεινοπαθόντων· διὰ τοῦτο ἀπεμνήκρυνθην ὑμῶν ἐπὶ τινα χρόνον, ὁδοιπορῶν, συμβουλεύων καὶ δεόμενος ἵνα σώσω ἐκ τοῦ θανάτου τοὺς ἐπιτιμητέρους τοῦ Κράτους.» Ἐπειτα παρεδίδοτο εἰς εὐσεβεῖς σκέψεις ἐπὶ τῆς ἀστασίας τῶν μεγαλείων καὶ τῆς μηδ' ἀμνηστίας τοῦ βίου.

Ἀρχηγὸς τις τῶν Οὐννων ἐνίκητε τὸν Γαίναν, ἡ δὲ Κωνσταντινούπολις ἀπαλλαγείσα τῆς συγκρούσεως τῶν δύο βερβάρων. Ἐπανελάθε τοὺς ἵπποδρομικοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θρησκευτικὰς ἐριδὰς τῆς· διότι ἐνδελεγεῶς κατεγίνοντο περὶ τὴν οὕτω πῶς καλουμένην εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας, ὁμελοῦντες διὰ τὴν σιτιορίαν τῆς αὐτοκρατορίας. Ἐρημίται τινες τῆς Αἰγύπτου διωγθέντες ὑπὸ Θεοφίλου, Πατριάρχου τῆς Ἀλεξανδρείας ἐπέστησαν μᾶλλον τὸ συμφέρον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῆς συνοδίας του, παρὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Θράκην, ὑπὸ τῶν βερβάρων ἐκπορευομένης. Τὰ πάντα ἐν ἐκείνῃ τῇ Αὐλῇ ἦσαν μόνον ῥαδιουργία, ὑποκρισία, κουφότης.

Φατριὰ τις συνήθη διὰ νὰ ἐξοντώσῃ τὸν Χρυσόστομον. Ἐν αὐτῇ κατετάσσοντο ἱερεῖς ζιλότυποι, αὐλικοί, πλούσιοι ὑπανδρῶν κυρία, πικρωγισμέναι ὑπὸ τῶν ἐπικρίσεων τοῦ ῥήτορος, τέλος δὲ, ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοξία, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ἴσως. Σύνοδος συνεκλήθη διὰ νὰ συντελέσῃ πρὸς ἐκδίκησίν των. Ὁ Θεόφιλος πατριάρχης προεξῆργε διὰ τῶν ῥαδιουργιῶν του, καὶ τοῦ ἐμμανοῦς μίσους του. Πολλοὶ Ἐπίσκοποι, ἐκθειασταὶ τῆς τοῦ Χρυσόστομου ὑψινοίας, δὲν ἤθελον ν' ἀποχωρισθῶσι τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ, ἀποποιούμενοι νὰ παρευρεθῶσιν εἰς τὴν σύνοδον. Ἐν τούτοις ὁ Χρυσόστομος ὠμίλει εἰς τοὺς ἀμβωνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετὰ νέας σφοδρότητας. « Τί δύναμαι νὰ φοβηθῶ, ἔλεγεν· ἄρα γε τὸν θάνατον; ἀλλὰ γινώσκετε, ὅτι ὁ θεὸς εἶναι ἡ ζωὴ μου, καὶ ὅτι κερδίζω ἀποθνήσκων. Ἐτάχα τὴν

ἐξορίαν; ἀλλ' ἅπαντα ἡ γῆ ἀντίκει τῷ Κυρίῳ. Ἰάχα τῆ ἀπώλειαν τῶν ἀγαθῶν; ἀλλ' ἡμεῖς οὐδὲν ἐφέραμεν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ, καὶ οὐδὲν θὰ προσλάβωμεν. Ὅθεν ὅλοι οἱ τρήμοι τοῦ κόσμου εἰσὶ μηδαινοὶ ἐνώπιόν μου καὶ καταφρονῶ πάντα τὰ ὠφελήματα, ὕπερ οἱ λοιποὶ ἄνθρωποι περιπαθῶς ἐπιθυμοῦσιν. »

Ἐπειτα προσέειπεν· « ἀλλ' ἤξεύρετε, φίλοι μου, τὴν ἀληθῆ » αἰτίαν τοῦ ὀλέθρου μου· διότι δὲν ἐπέστρωσα τὴν κατοικίαν » μου διὰ πλουσιῶν ταπήτων· διότι δὲν περιεβλήθην ἰμάτια » χρυσᾶ καὶ μεταξοῦρη· διότι δὲν ἐκολάχυσσα τὴν μαλθακό- » τητα καὶ τὴν φιληδονίαν ἀνθρώπων τινῶν. Ὑπολείπετά τι » εἰσέτι ἐκ τῆς γενεᾶς τῆς Ἰεζάβελ (α), ἡ δὲ χάρις ἀγωνίζε- » ται εἰσέτι ὑπὲρ τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ Ἑρωδίας αἰτεῖ αὐθις τὴν κε- » φαλήν τοῦ Ἰωάννου, καὶ πρὸς τοῦτο ὀργεῖται. » Αἱ εὐφραδεῖς αὐταὶ κατακρίσεις ἐφαίνοντο σημαίνουσαι τὴν αὐτοκράτειραν Ἰνδοξίαν.

Οἱ συνεδριάζοντες εἰς τὴν Σύνοδον ἔχθροι τοῦ Χριστοστόμου ὠπλίσθησαν δι' αὐτοῦ τοῦ σφάλματος ἢ τῆς συγκοφαντίας ταύτης, καὶ, ἀποῦ ἀπήγγειλον πανδημῶς τὴν ἀποβολὴν τοῦ Πατριάρχου ἔνεκεν ὑποτεθειμένων τινῶν παρχπόνων ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας, ἐξήτησαν ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα νὰ τὸν ἐξορίσῃ δι' ἔγκλημα καθοσιώσεως.

Ὁ Χρυσόστομος ἀπαχθεὶς τὴν νύκτα ἐβρίθθη ἐντὸς πλοίου ἐν μέσῳ τῶν παρχπόνων καὶ τῶν δικηκρυτήσεων ὀλοκλήρου τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐν τῇ ταπεινώσει του εἶχε προσηλωθῆ εἰς τὸν μέγαν τοῦτον ἄνδρα ὡς εἰς ὑπερασπιστήν. Ἠγάπη τὸν αὐστηρὸν καὶ ἀπλοῦν βίον του, τὰς ἐπικρίσεις του ἐξίσου κατὰ τε τῶν μεγάλων καὶ τῶν μικρῶν. Στερούμενος αὐτοῦ, ἠσθάνετο τὴν ἔλλειψιν στηρίγματος καὶ ἐλογίζετο χειρότερον ὑποκύβερ ἢ ἐν τῇ συνήθει δουλείᾳ του. Αἱ ἔνεκα τῶν ὀδυνημάτων τούτων ἐξασθεῖσαι φαντασίαι ἐξηγέρθησαν ἐν τῇ θρησκευτικῇ ζήσει ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Σεισμὸς δὲ, ὃν ἠσθάνθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐφάνη σημεῖον θεομηνίας.

(α) Ἰεζάβελ, διάσημος βασίλισσα ἐπὶ ἀσεβείᾳ, θυγάτηρ τοῦ Ἰθωβὰλ βασιλέως τῆς Σιδῶνος καὶ σύζυγος τοῦ Ἀχαάβ βασιλέως τοῦ Ἰσραήλ. Ἀπέρειε τὸν σύζυγόν της τῆς λατρείας τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ, συστήσασα τὴν τοῦ Βάαλ, ἐθανάτωσε πλείστους προφῆτας καὶ ἰσίους ἄνδρας. Ὁ Ἰοῦ περιελθὼν εἰς τὸν θρόνον, διέταξε νὰ τὴν βίψωσιν ἀπὸ τῶν παραθύρων τῶν ἀνακτόρων της, οἱ δὲ ἴπποι τὴν κατεπάτησαν. (876. π. Χρ.)

Οἱ τῆς αὐλῆς ἐχθροὶ, οἱ δυσηρεστημένοι, οἱ ὀρθόδοξοι, ἀνεπεμψαν κραυγὰς ἄλγους καὶ τρόμου, ὁ ἀδύνατος Ἀρχάδιος ἐντρομος ἐγένετο, ἡ δὲ αὐτοκράτειρα Εὐδοξία κατατραχηθεῖσα ἐκ τοῦ σεισμοῦ καὶ τοῦ μίσους τοῦ λαοῦ, κατέσπευσε τὴν ἐπάνοδον ἐκείνου, ὃν εἶχεν ἐξορίσει. Ὅθεν πολλοὶ ἀπεστάλησαν ἐπίτροποι ἐπὶ τούτῳ ἀλλεπαλλήλως. Ὁ Θεόφιλος καὶ οἱ Ἐπίσκοποι τῆς φατρίας του ἔφυγον. Ὁ Βόσπορος ἐκαλύφθη ὑπὸ πλοίων προχωρούντων διὰ νὰ ὑποδεχθῶσι τὸν Χρυσόστομον. Λαμπάδες ἀνημμέναι, ἄσματα δημοτικὰ ἐπανηγυρίζον τὴν ἐπάνοδόν του. Ἀναφανείς αὐθις, ἀπεποιήθη ν' ἀναλάβῃ τὰς τιμὰς τῆς Ἐπισκοπείας, καὶ ἠθέλησε νὰ σταθῇ εἰς προάστειόν τι τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλ' ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ λαοῦ καὶ οἱ κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ τῆς αὐτοκρατείας γογγυσμοὶ του ἠνάγκασαν τὸν Χρυσόστομον ν' ἀναβῇ αὐθις ἐκείνην τὴν καθέδραν, ἣν ἡ μεγαλόνοια αὐτοῦ καθίστα τοσοῦτον ἰσχυράν. Οἱ πρῶτοι αὐτοῦ λόγοι ἐστήμεινον ἀλληγορικῶς πῶς τὴν ἐπάνοδόν του, παραβαλλομένην πρὸς τὴν σωτηρίαν τῆς Σάρρας, ἐμπεισούσης εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Φαραώ. Ἀλλὰ καὶ τοὶ κατηγορῶν τὸν Πατριάρχην τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τοὺς λοιποὺς αὐτοῦ ἐναντίους, παρεῖχε τεκμήριον εἰρήνης εἰς τὴν Αὐτοκράτειραν Εὐδοξίαν, ἣν ἐκάλειμνότερα τῶν ἐκκλησιῶν, προστάτριαν τῶν ἁγίων καὶ τὸ στήριγμα τῶν πτωχῶν.

Ἡ συνδιαλλαγή ὅμως αὕτη ἦν βραχυχρόνιος, διότι ἡ Εὐδοξία δὲν ἠδύνατο νὰ λησμονήσῃ τὸ μῖσος καὶ τὴν ἥττάν της. Οἱ αὐλικοὶ, αἱ Κυρίαι τοῦ παλατίου ἠρέθιζον τὴν ὀργὴν της. Διὰ νὰ θωπεύσῃ δὲ τὴν ἀλαζονείαν τῆς ἡγεμονίδος, προπαρεσκευάσθη πανήγυρις τις ἡμιθέηλος, καθ' ἣν ἐνεκαινιάζετο ἀργυροῦς τις ἀνδρὶς εἰς τιμὴν αὐτῆς ἰδρυθεῖς, ἐν τῇ δημοσίᾳ πλατείᾳ, μεταξὺ τῆς Γερουσίας καὶ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Ἄσματα δὲ καὶ ὀρχήσεις ἐώρταζον τὸ εἶδος τοῦτο τῆς καθιερώσεως.

Ὁ Χρυσόστομος εἰς τινα τῶς ὁμιλιῶν του ἐμέμφθη σφόδρα τ' ἀγωνίσματα ταῦτα, ἅτερ κατηγόρει ἐπὶ εἰδωλολατρείᾳ. Ἡ Εὐδοξία προσβεβλημένη ἀνέλαβε πᾶσαν τὴν ὀργὴν της. Ὁ Χρυσόστομος δὲν εἶχεν εἰσέτι ἀκυρώσει τὰ καταδικάσαντα αὐτὸν πρακτικὰ τῆς συνόδου, ἀρχιερατεύων χωρὶς νὰ ἐπιτύχῃ τῆς ἀπολύσεως. Ἡ παρκατυπία αὕτη ἀπηγορευμένη ὑπὸ Συνόδου τινος τῆς Ἀντιοχείας κατέστη νέον ὄπλον ὑπὲρ τῶν πολεμίων του. Ἐν τοιαύτῃ ἐλπίδι, οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀνα-

τολῆς αὐθις συγκαλοῦνται εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Θεόφιλος μὴ τολμῶν ν' ἀνταρῆ, ἀνεῖρήπιζε τὴν ἐπισκοπικὴν ταύτην ἐξουσίαν.

Ἐνῶ ἡ νέα Σύνοδος διεβουλευέτο, ὁ Χρυσόστομος ἀμίλει ἐν τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ, ἡ εὐγλωττία του ἀντεστάθμιζε τὴν τῶν ἐχθρῶν του δύναμιν. Τεσσαράκοντα Ἐπίσκοποι εἶχον κηρυχθῆ ὑπὲρ τοῦ δικαίου αὐτοῦ, οἱ δὲ λοιποὶ πολυαριθμότεροι κατέπειγον τὸν βασιλέα νὰ τὸν ἐξορίσῃ πρὸ τῶν ἐορτῶν τοῦ Πάσχα, φοβούμενοι μήπως ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐπισήμῳ ἡμέρᾳ φανῆ πᾶν ἀπαρχαίσιος.

Τὴν προτερῆσαν τῆς ἐορτῆς, ὁ Χρυσόστομος διετάχθη νὰ κατέταλίπῃ τὴν ἐκκλησίαν του· ἀλλὰ τὴν τοῦ λαοῦ ἐμπιστοσύνην δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τῷ ἀφαιρέσωσιν, ὅστις λειποτακτῶν τότε ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν ἀπῆλθε νὰ συγκροτήσῃ τὴν χριστιανικὴν συνέλευσιν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Κωνσταντινίου ἀνεγερθέντα δημόσια βλανεῖα. Ἡ Αὐλὴ, τόσοῦτον σκληρὰ ὅσον καὶ ἀσθενὴς, ἔπεμψε στρατὸν τῆς γοθθικῆς φρουρᾶς ἵνα διασκορπίσῃ τὸν ὄγλον ἐκεῖνον· τὸ αἶμα ἐῤῥέυσσε παρὰ τὸν βωμὸν, γυναῖκες δὲ ἐξυβρίσθησαν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.

Ἐπὶ τέλους ὁ αὐτοκράτωρ διέταξε τὴν ἐξορίαν τοῦ Χρυσόστομου. Μετηνέχθη οὗτος ἐν πρώτοις εἰς Νίκαιαν, ἐκεῖθεν δὲ εἰς πολύγχιόν τι τῆς Ἀρμενίας, ἐνδικαίτημα φρικῶδες, περιστοιχίζομενον ὑπὸ φυλῶν βαρβάρων. Κατάδιωχθεὶς καθ' ὁδὸν ὑπὸ μοναχῶν καὶ τινος Ἐπισκόπου τῆς Καισαρείας, ἔτυχε συνδρομῆς παρὰ τῇ γῆρᾳ τοῦ ὑπουργοῦ Ρουφίνου, θανατωθέντος πρὸ τινων ἐτῶν.

Ἐκ τοῦ βᾶθους τῆς ἐξορίας του δὲν ἔπαυσε συνεννοούμενος μετὰ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν τῇ Δύσει κηρυχθέντων. Ἐπαρηγόρει τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει φίλους του· ἔγραφε τῷ Ἐπισκόπῳ Ῥώμης ἐπικαλούμενος τὴν μετάληψίν του. Πλούσιαι γυναῖκες ἤρχοντο ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως πολυτρόπως μετημφισμένῃ διὰ νὰ τὸν παρήγορήσωσι καὶ τὸν ὑπηρετήσωσιν. Ἐπίσκοποι ἀπ' ὅλων τῶν μερῶν τῆς Δύσεως τῷ διεβίβαζον συνδρομὰς.

Δὲν ἤθελέ τις ἐννοῆσαι τὸν ἀλλόκοτον βίον τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἐὰν δὲν ἀνεγίνωσκε τὰς ἐπιστολάς, ἄσπερ ὁ Χρυσόστομος ἐξόριστος πλησίον τοῦ ὄρους Ταύρου, ἔπεμπεν ἐφ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου. Ἡ αὐτοκρατορία ἦν ἐκλελυμένη· ἀλλ' ἡ Χριστιανικὴ κοινωνία, ἰσχυρότερα κατέγκρι, τρησούτων δικιρέσεων, πικταχρόθεν συνεσχετίζετο.

Ἐν τούτοις, ἡ Αὐλή τοῦ Ἀρκαδίου, καταδιώκουσα τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Χρυσοστόμου, ὑπὸ τ' ὄνομα Ἰωαννίτας, παρωξύνθη διὰ τὴν δύναμιν, ἣν ὁ εὐκλείης οὗτος ἐξόριστος διετίθει ἐν τῇ Ἀνατολῇ. ἠθέλησαν γ' ἀλλάξωσι τὴν ἐξορίαν του, καὶ νὰ τὸν ἀποπεμφθῶσιν ἀπώτερον παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Ἡ κτηνωδία τῶν ῥόηγούντων αὐτὸν στρατιωτῶν ἐπετεινεν ἢ ἴσως ἐξετέλεσε τὰς διαταγὰς τῆς τοῦ Βυζαντίου Αὐλῆς. Βεβιασμένος νὰ ὀδεύῃ μακρὰς πορείας, γυμνὸς τὴν κεφαλὴν κατὰ τὸν ἡλιακὸν καύσιον, προπηλακίζομενος ὑπὸ τῶν φυλάκων του, ὁ γέρον ἐξηντηλημένος ἤδη, ἕνεκα τῶ νάγρουπνιῶν καὶ σκληραγωγιῶν, δὲν ἀποπεράτωσε τὴν ἐπίπονον ταύτην ὁδοιπορίαν, ἐκπνεύσας παρὰ τὰ Κόμματα, πολίγχιον τοῦ Πόντου.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ.

Πρὸς περιέργειαν τῶν ἀναγνωστῶν μας μεταφέρομεν ἐκ τῆς Κλειοῦς περικοπῆν τινὰ πραγματείας περὶ τῶν πολιτικῶν περιπετειῶν τοῦ δύνοντος Βυζαντινοῦ Κράτους.

Η ΑΛΩΣΙΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΚΑΙ Η ΔΥΣΙΣ.

ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ ἱστοριογράφου Voigt.

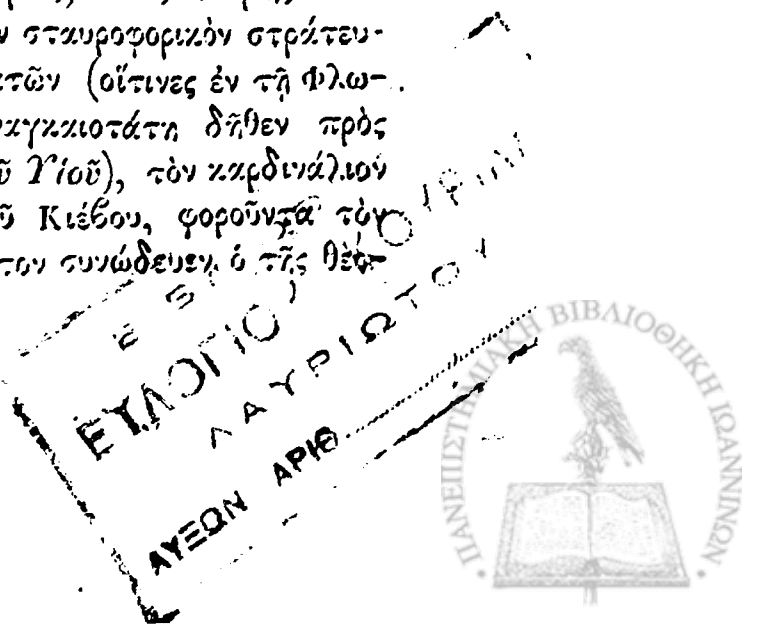
..... Τῷ 1337 πρῶτωρμίσθη ὁ πρῶτος σουλτανικὸς στόλος ἐνώπιον τῆς Κωνσταντινουπόλεως οὐ μόνον ἐπὶ σκοπῷ ἵνα τὴν λεηλατήσῃ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῆς σταθερᾶς ἀποφάσεως νὰ καταλάβῃ αὐτὴν διαρκῶς. Ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος στρέψας τότε πρῶτον τὰ βλέμματα εἰς τὴν δύσιν, ἐξητήσατο βοήθειαν παρὰ τῆς ἐν Ῥώμῃ ἀποστολικῆς Ἐδρας. Καθόλου δὲ τρίς ἐπεχείρησαν οἱ τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτορες, εἰ καὶ μετὰ μεγάλης λαμπρότητος καὶ ὑπὸ πλείστων δορυφόρων παρακολουθούμενοι, νὰ παρουσιασθῶσιν ἐν τῇ δύσει ὡς ἰκέται. Τῷ 1370 Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος ἐπεσκέφθη τὴν Βε-

νετίαν, τοὺς Παρισίους καὶ τὸν Πάππν' διωχθεὶς δὲ ὑπὸ τε τῶν εὐπκτριδῶν τῆς Βενετίας καὶ ὑπὸ τοῦ Καρόλου Ε', ἔτυχεν ἐν Ῥώμῃ φιλοφρονεστάτης ὑποδοχῆς καὶ ἔλαβεν ὑπόσχεσιν βοήθειας οὐχὶ μικρᾶς· ἐνταῦθα μάλιστα ἐξώμοσεν ἐκὼν ἄκων καὶ καὶ τὴν ἐαυτοῦ πίστιν ὅπως ἐπιτύχη τοῦ ποθουμένου ταχύτερον καὶ εὐκολώτερον. Ἀλλ' οὔτε ὁ Πάππς Οὐρβανὸς Ε' ἠδύνατο νὰ τηρήσῃ τὴν ὑπόσχεσίν του, οὔτε αὐτὸς ὁ Αὐτοκράτωρ τὴν τῶν δογμάτων ἀπωμοσίαν του. Τριάκοντα ἔτη ὕστερον ἦλθεν ὁ Μανουήλ, ὡς τις διατρίψας ἐπὶ τριετίαν ἐν τῇ δύσει, ἐφιλοξενήθη μὲν βασιλικώτατα ἐν τε τῇ Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ, καὶ ἐν τῇ Ἀγγλίᾳ, οὐδὲν ἄλλο ὅμως ἐκόμισεν οἴκαδε εἰμὴ καλὰ λόγια, πολλὰ δωρήματα καὶ ὑπόσχεσιν τινα περὶ ἐτησίας χρηματικῆς χρηρηγήσεως. Τελευταῖον ὁ τρίτος Παλαιολόγος, παρευρεθεὶς τῷ 1439 ἐν τῇ περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν συνόδῳ, τῇ συγκροτηθείσῃ ἐν Φλωρεντίᾳ, παρεδέχθη τὴν εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως γενομένην προσθήκην « καὶ ἐκ τοῦ Γ' οὗ » ἀνεγνώρισε τὸ τοῦ Πάππας πρωτεῖον, συγκατετέθη δὲ καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ μυστηρίῳ τῆς θείας Εὐχαριστίας χρῆσιν τῶν ἀζύμων. Ἀλλὰ καὶ μεθ' ὅλας τὰς παρχωρήσεις ταύτας, οὐδὲν κατώρθωσε πλείονον παρὰ τοὺς προκατόχους του.

Εἶναι τῷ ὄντι λίαν ἀξιοσημείωτον ὅτι, ὁ λαὸς τοῦ Βυζαντίου κηδόμενος περὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας του μᾶλλον ἢ περὶ παντὸς ἄλλου, οὐ μόνον δυσηρεστεῖτο, ἀλλὰ καὶ δι' ἐπιδείξεων σφοδρότατων ἀντενῆργει πρὸς οἰανδήποτε κατέβαλον οὐ Αὐτοκράτορες προσπάθειαν ἵνα ἀσπαθέντες τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας τὰ δόγματα, παρατείνωσιν οὕτω ἐπὶ τινα χρόνον τὴν ζωὴν τοῦ ὑπὸ δεινοτάτου κλύδωνος ἐπαπειλουμένου κράτους. Ἱερεῖς ἐπιπᾶσι καὶ μοναχοὶ ἐματαίωσαν λοιπὸν καὶ ταύτην τῶν Αὐτοκρατόρων τὴν τελευταίαν ἐλπίδα. Ἀλλως τε δὲ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐνωσις οὔτε τοὺς Βυζαντινοὺς ὠφέλησεν, οὔτε τοὺς Τούρκους ἠδυνήθη νὰ ἀποκρούσῃ εἰς τὰ ὀπίσω.

Τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς αὐτοκρατορίας, ὃ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος, ἀντὶ νὰ στείλῃ τὸ ἐλπιζόμενον σταυροφορικὸν στράτευμα, ἔπεμψεν ἕνα ἐκ τῶν δύο ἀποστατῶν (οἵτινες ἐν τῇ Φλωρεντινῇ συνόδῳ εἶχον πεισθῆ, ὅτι ἀναγκαιοτάτη δῆθεν πρὸς σωτηρίαν ἦτο ἡ προσθήκη καὶ ἐκ τοῦ Γ' οὗ), τὸν καρδινάλιον Ἰσίδωρον, πρῶτον μητροπολίτην τοῦ Κιέβου, φοροῦντα τὸν σταυρὸν τοῦ Ἐξάρχου τοῦ Πάππας. Τοῦτον συνώδευσεν ὁ τῆς θε-

λογίας καθολικῆς καὶ τῆς Μιτυλήνης ἀρχιεπίσκοπος, Λεονάρδος ὁ Χίος, ὅστις ἐν μακρᾷ ἐπιστολῇ εἶχε περιγράψει πρὸς τὸν Πάπαν τὰ θρησκευτικὰ συμβάντα καὶ τὴν ἄλωσιν τῆς πόλεως. Ἀμφότεροι οὗτοι ἐλθόντες εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπεχείρησαν νὰ κατηγήσωσι τὸν λαὸν καὶ νὰ κατορθώσωσιν ὕστερον τὴν προκήρυξιν τοῦ περὶ ἐνώσεως ψήφισματος. Ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ἐτόλμα νὰ ἀρνηθῇ τὴν συγκατάθεσίν του. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος (ὅποια ἡμέρα ἐξελέχθη διὰ τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐκ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ!!) κατὰ τὴν δωδεκάτην δεκεμβρίου 1452 ἐκηρύχθη ἐπίσημως ἡ ἔνωσις ἐν τῇ μητροπόλει τῆς ἁγίας Σοφίας. Τοῦ ναοῦ τούτου τὸ τρισέβαστον καὶ ἱερώτατον βῆμα ἐβεβηλώθη διὰ λατινικῆς λειτουργίας ἐν τῇ λατινικῇ γλώσσῃ καὶ λατινικῶν ἀμφοίων, ἐγένετο πρὸς τούτοις δέησις ὑπὲρ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Ῥώμης Νικολάου, καὶ ὑπὲρ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου, τοῦ ἐξωσθέντος διὰ τὸν πρὸς τὴν ἔνωσιν ζήλόν του· εἰς ἐπίμετρον τῆς φρίκης καὶ ἀθλιότητος, εὐλογήθη ἄρτος ἄζυμος, τοῦ ὁποῦ μετέλαβε καὶ αὐτοκράτωρ ὡς ἀληθοῦς σώματος τοῦ Κυρίου. Ὁ κλῆρος ὅμως, οἱ μοναχοὶ, αἱ μοναχίαι, καὶ σύμπας ὁ λαὸς τοῦ Βυζαντίου ἐφρόντατον καὶ κατηρῶντο τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Ἑνωτικούς. Τοιούτο-τρόπως ἐθυσιάσθη μὲν ἡ πίστις, ἡ τιμὴ ὅμως τῆς θυσίας, τουτέστιν ἡ ἐκ Δύσεως βοήθεια δὲν ἐπῆλθε διόλου. Οἱ δύο ἐπίσκοποι δὲν ἐφαίνοντο οὔτε μεταξὺ τῶν ἀγωνιζομένων οὔτε μεταξὺ τῶν μαρτύρων· ὁ μὲν καρδινάλιος Ἰσιδωρος μεταμρισηθεὶς ἐζήτησε νὰ φύγῃ· συνελήφθη ὅμως, καὶ ἄγνωστος ἐπωλήθη ἐν Γαλατῆ, ὅθεν κατὰ τινας μὲν ἐξέφυγε, κατ' ἄλλους δὲ ἐξηγοράσθη ἀντὶ εὐτελοῦς τιμῆς τριακοσίων ἀσπρων. Καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος δὲ τῆς Μιτυλήνης συνελήφθη ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ ἐδέθη, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἰδίαν του ἔκφρασιν, δὲν ἦτο ἄξιός νὰ σταυρωθῇ ὡς ὁ Σωτὴρ, τουτέστιν ἐξέφυγε λαθρῶς. Ἀμφότεροι ὕστερον ἀπέδωσαν τὸ πταῖσμα τοῦ μεγάλου δυστυχήματος εἰς τὴν ἀπόγνωσιν καὶ εἰς τὸ σκληροτράχηλον τῶν Βυζαντινῶν, οἵτινες ἢ δὲν ἀπέπτυσαν διόλου τὰ αἰρετικὰ φρονήματα των, ἢ ἐξώμωσαν αὐτὰ ἐν ὑποκρίσει. Οἱ Βυζαντινοὶ τούναντιον ἀπέδιδον πάλιν τὸ πταῖσμα εἰς τὴν ἔνωσιν, λέγοντες ὅτι ἡ δικαία τοῦ Κυρίου ὀργὴ ἐπέπεσε κατὰ τῆς πόλεως, διότι ἐπροσκύνησαν τὸν Πάπην. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐταλαντεύετο ὁ ἄθλιος οὗτος λαὸς μεταξὺ τῆς δειλίας του καὶ

τῆς φανατικῆς του δεισιδαιμονίας. Ἀντὶ νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος καὶ ἀγαθὰ καὶ ζῶν, περιέμενε ἀπὸ μιᾶς ἤδη ἑκατονταετηρίδος τὰ ἐπικουρικὰ στρατεύματα τῆς δύσεως, τοῦ Πάπα, τῆς Βενετίας, τῆς Γαλλίας. Ὅτε δὲ οἱ Γενιτσάρου ἐξώρμησαν κατὰ τῆς ἁγίας Σοφίας, οἱ ἐκεῖ καταφυγόντες μοναχοὶ καὶ αἱ γυναῖκες εἶχον εἰσέτι τὰς ἐλπίδας των εἰς τινὰ ἀρχαῖον χρησμὸν, κατὰ τὸν ὁποῖον Ἄγγελος Κυρίου ἔμελλε νὰ ἀντιπαραταχθῆ πρὸς τὸν ἐχθρὸν παρὰ τὴν στήλην τοῦ Κωνσταντίνου, πρὸς δὲ τοὺς ἑαυτοῦ νὰ φέρῃ σπάθην, δι' ἧς ἤθελον διωχθῆ οἱ ἔθνη οἱ ἐπονειδίστως ἐκ τῆς πόλεως, πέραν τοῦ Βοσπόρου καὶ μέχρι τῶν ἐνδοτάτων τῆς Ἀσίας.

Ἐν τούτοις τὸ μέγα καὶ ἀπλήρωτον χάσμα μεταξὺ τοῦ γραικορωμαϊκοῦ κράτους καὶ τῶν λαῶν τῆς λατινικῆς δύσεως παρήγαγον οὐ μόνον αἱ θερησκευτικαὶ διαφοραὶ καὶ ἡ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν χωρισμὸς, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον αὐτοὶ οἱ αἰῶνες μεθ' ὅλης τῆς δημιουργικῆς καὶ μεθ' ὅλης τῆς καταστρεπικῆς δυναμείας των. Ἡ φθίνουσα ζωὴ τοῦ ἀπογορηθέντος γραικορωμαϊκοῦ μέλους δὲν ἠδύνατο νὰ συμβιβασθῆ μετὰ τῶν πάντη ἀκμαίων (;) καὶ εὐρωπαϊκῶς ὀργανισμένων πολιτειῶν τῆς δύσεως, διότι τὸ βυζαντινὸν βασιλεῖον ἀπετέλει τὴν γέφυραν μεταξὺ τῶν δύο ἡπείρων οὐ μόνον διὰ τῆς γεωγραφικῆς αὐτοῦ θέσεως, ἀλλὰ μᾶλλον ὡς ἐρείπιον ὄν τοῦ τρισημῆστου ῥωμαϊκοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον παρὰ τῶν διαδόχων τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου παρέλαθε τὸν συνδυασμὸν ἐλληνικοῦ καὶ ἀσιατικοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ αὐλή του καὶ ἡ ἐν αὐτῇ ἐθιμοταξία του, αἱ περιπέτεια τῶν εὐνοουμένων καὶ αἱ τῶν γυναικῶν μηχανορραφίαι, αἱ στρατιωτικαὶ καὶ διαχειριστικαὶ θεσμοθεσίαι του, ἡ τρυφή καὶ ἡ στασιμότης του, καὶ αὐτός του ὁ δεσποτισμὸς φέρουσι τὸν χαρακτῆρα κράτους ἡμειυρωπαϊκοῦ καὶ ἡμισιατικοῦ, ὣς τοιοῦτον, δὲν ἀπωλέσθη, ἀλλ' ἀντικατεστάθη ὑπὸ ἄλλης φυλῆς, τῶν Ὀθωμανῶν, εἰς τοὺς ὁποίους παρεδόθη τρόπον τινὰ ἢ ἀποστολὴ τοῦ γηράσκοντος ῥωμαϊκοῦ κράτους (!). Οὗτοι δὲ παρέλαβον τὸ εὐρωπαϊκὸν στοιχεῖον τοσοῦτον μόνον, ὅσῳ πρότερον καὶ ἡ ἀνατολικὴ Ῥώμη προσήγγισεν εἰς τὸ ἀσιατικόν.

ἡ ἀυπηρεστάτην συνκρίσθῃσιν ἐνεποίησαν εἰς πᾶσαν ἀγαθὴν καρδίαν αἱ πρὸ τοῦ Ναυπλίου διαδραματισθεῖσαι ἀμακτηρὰ σκηναί. Τὸ ψυχικὸν ἄλλος ἐκάστου πολίτου τούτων ἀναμνησκόμενου ἤθελεν ἴσως μετριάσθῃ, ἂν ἀπεδεικνύετο, ὅτι οἱ αἵτιοι τοσοῦτων δεινοπαθημάτων δὲν εἶναι ἀπόγονοι τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Κίμωνος. Κακῇ μοίρᾳ, δὲν ἐπαρρησιάζθη ἐγκλίρως ὑπὲρ τοῦ δικαίου Φλαβιανὸς τις Ἐπίσκοπος, ὅστις τὸν ἱερὸν θώρακα τῆς ἀκαταπτοῦ ἀληθείας καὶ τοῦ οἴκτου περιβεβλημένος, ὃ ἀνέσυρεν αὐτοὺς ἐκ τοῦ βυβάθρου εἰς ὃ πεσόντες ἤθελον, ἐν τῇ ὀλεθρίᾳ αὐτῶν στωϊκότητι, συμπρασύρει καὶ τὸ ἔθνος, ἂν ἡ Α. Μ. συνκρίσθῃσιν τὴν γενικὴν ἀγανάκτησιν δὲν προελάμβανε τὴν ἀντιάνουσαν συμφορὰν, παρητιούσα αὐτούς.

Ἔτις ἐκ τῆς χορείας τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, ἀτρόμητος τοῦ συνταγματικοῦ εὐαγγελίου ὑπέρμαχος, ἦ ἐπέτιμα αὐτούς; πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν ἀμαρτημάτων των, ὡς ἐπράξεν ὁ Ἅγιος Ἀμβρόσιος ὁ τῶν Μεδιολάνων Ἐπίσκοπος πρὸς τὸν Θεοδόσιον τὸν Μέγαν, ἀπαγορεύσας αὐτῷ τὴν εἰς τὴν ἐκεῖ Ἐκκλησίαν εἴσοδον, ὅτε οὗτος ἐν τῇ παραφορᾷ του διέταξε, σατανικῇ προορμήσει τοῦ εὐνοϊκοῦ του ἐπιτρόπου Ρουφίνου, τὴν σφαγὴν 7000 κατοιίκων τῆς ἐπαναστάσης Θεσσαλονίκης (390 μ. χ.), μὴ ὑπάρχοντος τότε ὑπουργείου ὑπευθύνου. Ὁ αὐτοκράτωρ ὑπέστη, ἐν συντριβῇ καρδίας, τὴν ἐπιβληθεῖσαν αὐτῷ ποινὴν, χύσας δάκρυα μετανόιας. (α)

Συγκρίνοντες τὰς ἐπὶ βυζαντινοῦ ἀύχαιρέτου πολιτεύματος κυβερνητικὰς ὠμότητες πρὸς τὰς πρὸ ὀλίγου χρόνου διαπραγ-
θεῖσας σκληρότητας, εἰς αἰῶνα τῆς τῶν ἐθνῶν συνταγματικῆς πορείας, ἀνευρίσκομεν ἐκεῖνας ἦπτον ἐπιβούλους καὶ βαρβάρους, ὡς ἐκτελεσθεῖσας. Ἰὸν εἰς ἐποχὴν ἡθῶν πάντη ἐξηγρευμένων, ἀπόρροϊαν οὐδὲν τοῦ ἀκολάστου καὶ πολυτελοῦς δικτυπωθέν-

(α) Πρὸ ἡμερῶν ὁ δικηγορικὸς σύλλογος ἀπεκήρυξεν τὸν συνάδελφόν των. πρῆπτον ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης, ὅστις, ἀφοῦ χύσει πικρὰ δάκρυα ἐξίλασμοῦ, γενήσεται δεκτὸς ἐν τῇ γραφῇ ταύτῃ. Ἡ δὲ νῦν Κυβέρνησις ἐν τῷ συνδ. ἀλλεκτικῷ αὐτῆς πνεύματι εἴθε νὰ συνάψῃ τὰ διεστῶτα, ἐξαλείφουσα τὰς ὀδύνας καὶ τὴν ἐπ. εἰδειαν ὡς σύμβολον ἔγουςα.

Ἐγνωμονεῖ ἡ πατρις τῇ Ἐπισκόπῳ Καρυστίας Μακρόφιῳ, ὅστις πρὸ μηνὸς ἔγραψε διὰ τοῦ τύπου κατὰ τῆς μέχρι τοῦδε βεβηλώσεως τῶν ἱερῶν ναῶν, ἔνθα ἐνηργαῶντο αἱ δημοτικαὶ καὶ βουλευτικαὶ ἐκλογαί.

τους ρωμαϊκοῦ βίου (6). 2^{ον} ἐξ ἐφημέρου παρκαφορᾶς τῶν ἀντιθί-
κων ἐκείνων κυβερνήσεων, ὧν συμμετεῖχον καὶ ἀλλόφυλοι,
βάρβαροι, καὶ οὐχὶ ἐξ ὠρίμου συνδιασκέψεως ἀνδρῶν, ἐφ' οἷς ἡ
πατρίς θὰ ἐσεμνύετο, τῶν ὁποίων καθήκον ἰσρὸν ἦτο νὰ συν-
διαλλάξωσι τὰ διεστῶτα, διὰ πράξεων γενναίων, τὴν ἀνεξικα-
κίαν καὶ τὴν ἀνταπάρησιν ὡς σύμβολον ἔχοντες.

Ὁ βράσκνος τοῦ καλοῦ, φαίνεται, δαίμων φθονήσας αὐτοῖς
καὶ τὴν Ἑλλάδα, διότι θὰ τὴν ἀνύψουν εἰς τὴν ἀληθῶς
ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν εὐδαιμονίαν, ἐὰν ἐπολιτεύοντο κατὰ συνεί-
δησιν—λαβῶν δὲ συμμάχους καὶ τὰς Ἑρινύδας, ἐνεργήσεν αὐ-
τοῖς πνεῦμα δοξομανίας καὶ τοὺς ὄθησεν εἰς ὅσα κατώρθωσαν.
Ἄλλος περινούστικος Κωλέττης ἢ Ὀδυσσεὺς ἀπητᾶτο διὰ νὰ
κατισχύσῃ τῆς νόμφης Κίρκης, σώζων τοὺς συνεταίρους του
ἀπὸ τὰς Σειρήνης, τὴν Σκύλλαν καὶ Χάρυβδιν καὶ προλάβῃ
τοσαῦτα δεινά.

(6) Ἐπί τινων αὐτοκρατέρων Ῥωμαίων, τὸ ἀνθρώπινον γένος ἔπεσεν εἰς
ἐντελῆ λήθηαργον ἔπκυταν αἱ περὶ τὰς ἐπιτηΐας καὶ ἐπὶ θεοῖς τέχνας ἀ-
σχολῆσαι, ἀφοῦ μάλιστα ὁ Δομετιανὸς ἐξορίσεν ὅλους τοὺς φιλοσόφους, καὶ τὸ
μόνον θέλημα τῶν ἐφευτελισθέντων τούτοις γένους ἦταν παχυλώταται ἡδο-
ναὶ τοῦ σώματος καὶ ἡ περὶ φύσιν λαιμαργία καὶ ἀσέγεια. Οὗτος γεννηθεὶς
τὸ 81 μ. πρ. πρὸς τὰς ἄλλας αἰσχρογῆρας τοῦ ἔθους καὶ τὴν ἀνεψίαν
τοῦ Ἰουλιαν, τὸ δὲ 43 ἔτος τὴν ἡλικίαν ἐδολοφνήθη σ' ενεργεῖα τῆς σ' ζήσου
τοῦ Δομετιᾶς Λαγγίνης, (πρὸ δούλου τινος παρ' αὐτῆς ἀπελευθερωθέντος. Ἐπὶ
Νέρωνος (γεν. τὸ 37,) ὁ λαβῶν ἐπίσημόν τι (πρὸ ῥήγναι Ῥωμαῖος ὄφει) εὐὰ
προσφέρει συμπόσιον τοῦλάχιστον 50,000 ταλῆρων· ὁ δὲ Καλιγούλας (γεν.
τὸ 12 μ. χ.) ἐδαπάνησεν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὸν ἐτήσιον φόρον τριῶν Ἑπικρινῶν
εἰς ἓν μόνον συμπόσιον. Ἡ οἰνισπασία μάλιστα κατέστη τεχνικὴ μέθοδος,
καὶ δὲν ἠτηγύνηθη ὁ Τιβέριος γέροντων (γενν. τὸ 42 πρ. πρ.), νὰ ἰδῇ ἰδίους
ὄμμασιν ἀνθρώπιν τινὰ πίνοντα ἀπνεσσι τρεῖς κόγγας οἴνου· φαγίντες δὲ
καὶ πίνοντες παρὰ φύσιν ἐλαφρύνοντο μὲ ὀρκατικὸν ἐμετικόν.

Ἡ δὲ ματαιότης καὶ πολυτέλεια τῶν Ῥωμαίων, καὶ μάλιστα τῶν φιλο-
κόσμων Ἰταλίδων, ὑπερέβη πάντα ὄρον. Δις καὶ τρεῖς τῆς ἡμέρας ἔπρβον τὸ
σῶμα μὲ εὐάδη ἀποστάγματα καὶ μῦρα· ἡ δὲ Ποππαία ἡ ἀρτία καὶ κακό-
τριπος γυνὴ τοῦ Νέρωνος, ἐλοῖετο εἰς τὸ γάλα 500 ὄνων, ἵνα φυλάττῃ τρυ-
φερὸν τὸν γρῶτα. Πολλοὶ Ῥωμαῖοι, τῶν ὁποίων τὰ ἐνδύματα ἦσαν ἐπὶ τὸ
πολὺ διαφανέστατα, ἐφέρουν στολίδια 500,000 ταλῆρων· ἐκ δὲ τῶν ἀνδρῶν
μετημφιένοντό τινες δεκάκις εἰς τὸ αὐτὸ συμπόσιον.

(Γεν. Ἱστορία Α. Μ. Ἀνσέλμου.)

Συνιστώμεν καὶ αὐθις ἰδίως εἰς τοὺς γονεῖς τὸ πολύτιμον σύγγραμμα, Ὁρησκευτικαὶ μελέται πρὸς μὀρφωσιν τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν, ἀνευ τῶν ὁποίων οἰκογένεια, κοινωνία, πόλις κτλ. ἀδύνατον νὰ φερῶσι εὐτυχοῦσαι. Παράδειγμα ἔστωσαν αἱ Νότιαι συμπολιτεῖαι τῆς Ἀμερικῆς, ἔνθα ὁ πολιτισμὸς δὲν ἠδυνήθη ν' ἀποφύγη τὰς ὀλεθρίας συνεπείας τῆς ἐπὶ δουλεμπορίᾳ ἀριστοκρατικῆς αἰσχροκερδείας, ἐπαγαγούσης τὰς μεταξὺ νοτείων καὶ βορείων Πολιτειῶν σήμερον ἀναρρίπτιζομένας αἱματηρὰς μάχας. Ὁ εὐγενὴς ἠρωϊσμὸς μήπως δὲν εἶναι πηγὴ πλείστων ἀρετῶν; — Ἀλλ' ὁ δὲ ἐπιβουλήης καὶ προδοσίας ἀναδεικνυόμενος ἐπὶ τίνος στήλης γηραχθήσεται; !!!

Καὶ ἡ παροῦσα ἐκτύπωσις συνέπαθε παντοῖα μαρτύρια καὶ βραδύτητα, ἀνεβλήθη δὲ ἐπὶ δύο εἰσέτι μῆνας, ἀσθενήσαντος τοῦ ξυλογράφου ὥστε τὴν ἑλλείπουσαν εἰκονογραφίαν οἱ Κ.Κ. ἀναγνῶσται τὴν λαμβάνουσι κατὰ τὸ τέλος τοῦ παρόντος μηνὸς Ἰουλίου.

Τὸ δέκατον τῆς ἐκ τῆς βίβλου χρηματικῆς ὠφελείας θέλω καταθέσει εἰς τὴν Τράπεζαν πρὸς συνδρομὴν βιομηχανικοῦ πτωχοκομείου, ὅπερ εἶθε ἡ Κυβέρνησις ν' ἀνεγείρῃ· διότι πλείστοι ἐπαῖται εὐποροὶ καὶ μὴ, ἀμφοτέρων τῶν φύλων, ἐργαζόμενοι ἐν αὐτῷ, ἕκαστος κατὰ τὰς δυνάμεις του, οὐκ καθίσταντο χρήσιμοι καὶ ἑαυτοῖς καὶ τῇ πολιτείᾳ· ἐνῶ ἐν τῇ ἀργίᾳ, τίς αἶδε, ὁπόσων κακῶν γίνονται πρόξενoi.

Εὐρίσκεται παρὰ τοῖς βιβλιοπώλαις Ἐμμ. Πρακτικίδη καὶ Ἐμμ. Γεωργίου, παρὰ τὴν Ῥόμβην.

Τιμᾶται ἀντὶ δραχμῶν τριῶν καὶ ἡμισείας.
Διὰ δὲ τοὺς συνδρομητὰς 2 1]2

